

שאלות ותשובות מכתב יד קודש זקני הגאון המפורסם וכו' ר' ישראל אל איסרלין בעהמ"ה שער המשפט ופי יקבנו בשם נחקרת אבות שאלה א ע"ד שאלתו בתפלין שנמצא בהם בתיבת ישראל שהקו העקום מהאל"ף נכנס קצת להר"ש וכן בתיבת יראה יש תג קטן בקו העקום מהאלף ונכנס קצת להרי"ש ונראה עם התג קצת כה"א ושאלת לחוות לך דעתי בזה תשובה הנה דין זה נובע מדברי התוספות והרא"ש והמרדכי במסכת גיטין (דף כ' ע"ב) ד"ה לא צריכה דמעורה שהרמב"ם דקדק משם.

דאינו צריך בגט שיהיה כל אות מוקף גויל אלא שהר"י דחה דיש לומר דהא דקאמר דמעורה היינו ראש הל' בה' או בחית שלמעלה ממנה אלא שהר"ן כתב דאחרים אומרים שזה יותר קרוב ליפסל מפני שנשתנה צורת האות ומפני זה מבואר בשולחן ערוך אורח חיים סימן ל"ב סכ"ח דיש ליזהר שלא יכנס ראש הלמד באויר הה"א או החית אף בלא נגיעה אולם הרב רמ"א באבן העזר סימן קכ"ה ובשאלות ותשובות מהרי"ט מחלקים בין היכא שנשתנה האות מפני זה ללא נשתנה דבנשתנה פסול אף בדיעבד ובלא נשתנה אינו אסור אלא לכתחלה ומעתה בנידון דידן מה שבתיבת ישראל נכנס הקו העקום שבאלף קצת להרי"ש הדבר פשוט דלא נשתנה אך אף מה שנכנס התג קטן מהאלף שבתיבת יראה להרי"ש.

אף שנראה קצת כה"א מכל מקום נראה דזה הוי לא נשתנה האות כיון שהתג דק מאוד ותינוק דלא חכים כו' קורא אותו ברי"ש לא מיקרי נשתנה כלל והרי אף בחיבור הקו שבה"א בחוט דק דעת מוהרלנ"ח סימן צ"ז דבאותיות השם כשר בלא גרירה : ובשאר אותיות בעי גרירה ואף שקצת פוסקים חולקים עליו מכל מקום בכהאי גוונא דנידון דידן יש לומר דכולי עלמא מודים דבתג קטן כזה.

לא נשתנה צורת האות כי בלאו הכי משמעות התוספות והרא"ש בגיטין דבכל גווני מותר אם נכנס ראש למד לחלל הה"א הבו דלא לוסף עלה ומצאתי לי חבר בטור (דפוס דינהנפורט) אבן העזר סימן קנ"ה בחידושי הגהות שכתב הדרכי משה בסוף הסימן בשם הגהת סמ"ק מעשה בא לפני הרב בגט אחד שניתן לפניו והגיע קוצו של ה"א שלמעלה בתוך ד' שלמטה ופסלו ע"כ ונ"ל דדוקא בכהאי גוונא יש לחוש דעל ידי עירו זה הד' היה נשתנה לצורת ה"א אבל בענין אחר כגון שמשוך ראש אות לחלל אחר שאין לחוש לשום טעות לא פסלינן ליה וכן נראה מדברי ר"י דלעיל עד כאן לשון הדרכי משה וכתב החי' הגהות על מה שכתב קוצו של ה"א ולא אדע כוונת' בזה דאם כוונתו על המקל שעושינן למעלה בה"א כמבואר בטור אורח חיים סימן ל"ו דזהו דק מאוד ולא יהיה נראה בתוך הד' כה"א גם אינו ארוך כל כך ליגע שמה והיות לא מצאתי הג"ה זו בסמ"ק לא יכולתי להגיה מתוכה ובלאו הכי יש טעות סופר בין למעלה בין ללמטה ולעניות דעתי כן צריך להיות והגיע קוצו של למ"ד שלמטה בתוך דלי"ת שלמעלה וכן הוא בש"ע עד כאן לשונו הרי להדיא דפשיטא ליה דבתג קטן נכנס לחלל ד' אינו נראה כה"א וכאן שנראה לעינים שהוא תג מאות אחר : ועוד דבנידון דידן בלאו הכי אינו נראה כה"א כיון דה"א צריך לרבעא מאחוריה כד' ולא עגולה כרי"ש כמו שכתב הטור באורח חיים סימן ל"ו והביא בשם הרוקח קבלה מרבתינו אם כן אם התג נכנס להרי"ש אינו נראה כה"א ואף דבדיעבד ודאי לא מיפסל אם כתב ה' עגולה מאחוריה מכל מקום כיון שאנחנו

כותבין ה' מרובעת אם נכנס תג מהאלף לתוך הריש אינו נראה כה"א וראיה לזה מדברי הריב"ש בתשובה סימן ק"כ שכתב לדחות מי שהורה דאם אות הה"א נתחבר לגג שלמעלה לא פסל בדיעבד והביא ראיה מהא דאמרין בפרק הקומץ רבה אמר רב אשי חזינא להו לספרי דיוקאנא דחטרו ליה לגגיה דחית ותלי ליה לכרעא דהיא כדבעא ר"י נשיאה מרבי אמי וכו' ומדקאמר לספרי דיוקאני נראה שאינו לעיכובא אלא למצוה מן המובחר וכתב הריב"ש שיש לדחות ראיה זו דיש לומר דהיו מדקדקים דחטרי לגגי דחית וזה למצוה ואף על פי כן היו נזהרים לתלות כרעא דה"א ולא היו מקילין בזה לומר שאפילו תגע בגג לא תדמה לחי"ת שהרי אין חוטרינן אותה כמו שחוטרינן לחי"ת והביא ראיה שכ ראוי לעשות לפי שהתלוי היא עיכובא ואינה כדי.

שלא תדמה לחי"ת לבד אלא שהיא פתח לתשובה כדבעא מניה ר"י נשיאה עד כאן לשונו הרי משמע להדיא כיון שמנהגם היה דחטרי לגגי דחית אף אם היו מחברין רגל הה"א לראשה היה כשר מדינא כיון שאינו נראה כחי"ת לפי מכתבם ואה כן הוא הדין לדידן כיון שאנחנו מרבעים הה"א אף אם נכנס קו קטן בתוך הרי"ש לא מיפסל מפני שאינו נראה כה"א ואפשר משום הכי לא כתב הרב רמ"א באבן העזר סימן קכ"ה ליפסל אלא בראש למ"ד לחלל ד' ולא לחלל רי"ש והנראה לעניות דעתי כתבתי.

שאלה ב לכבוד הרב המאה"ג המפורסם גאון ישראל והדרו נ"י פ"ה ע"ה כבוד מוהר"ר צבי הירש ל"י האבדק"ק נעמרוב רבתיא יע"א: מכתבו קודש קבלתי וע"ד מה שרצה מעכ"ת להוכיח דהש"ס דילן לא סבירא ליה כהירושלמי דהרי הירושלמי סבירא ליה דאף לר"י דבריייתא דמחייב בשש תת דד מ"מ סבירא ליה בשני אותיות שאינם כפולים פטור וע"כ הש"ס דילן לא סבירא כן מדקאמר וכי תימא א"א דאזרך א"ב בין ר"י ור"ש לפירוש התוספות ולמה לא קאמר דנפקא מינה בא"ה מאהרן דרבי שמעון סבירא ליה דחייב כתנא קמא דמתניתין אלא על כרחך דא"ה מאהרן אף לר"י חייב הנה אף שראיתו נכונה מכל מקום יש לומר דהש"ס דילן סבירא ליה דלר"י בבריייתא דמחייב באות כפולה והוא שם סברת חוץ דכל שכן דמחייב בשני אותיות שאינן כפולו' ואינו שם דהוי דומיא דמלאכת המשכן אבל לר"י דמתניתין ע"כ מוכח דסבירא ליה בשני אותיות שאינן כפולים ואינו שם פטור דאם כן אף בא"ה מאהרן נמי לחייב ובוזה ניחא מה שהנחתי בצ"ע דברי הרמב"ם דסבירא ליה לחלק בשני אותיות שאינן כפולין מחייב ובשני אותיות כפולין בעי דוקא שיהיו שם הוא דלא כהירושלמי דלר"י בבריייתא אף בב' אותיות שאינן כפולין פטור ולפי זה ניחא דסבירא ליה כר"י דבריייתא וכמשמעותהש"ס דילן דר"י פודה בב' אותיות שאינן כפולין ואתי שפיר.

גם מה שרצה מטכ"ת להשיא דעת הרמב"ם והה"מ לשיטה אחרת ולהוציא הדברים מפשטן דמה שהצריך הרמב"ם באות כפולה לשניים שיהיו שם דווקא ולא בא"א דאזרך היינו דוקא בבאים משם גדול אבל באות כפולה אף שאינו שם כלל ובא בפ"ע סבירא ליה להרמב"ם דחייב והוכיח כן מהא שכתב הרמב"ם בדין י"א בנתכוין לכתוב חית וכתב שני זיינין פטור משמע הא נתכוין לכתוב שני זיינין וכתב שני זיינין חייב אף ע"פ שאינו שם בכל תנ"ך וליכא למימר הואיל והוי שם בלשון תרגום חייב אם כן למה מונה הרמב"ם שש תת דד הא מעתה כל ב' אותיות אי אפשר שלא יהיה שם באחד

משבעים לשון א"ו בכותב ב' אותיות כפולים בפני עצמו אף שאינו שם חייב ומכח זה דחק מעכ"ת ליישב הקושיא שהקשתי לר"י דל"ל שם קטן משם גדול כיון שאינן שוין בפ"ע חייב אף בבאים משם גדול נמי לחייב כיון דלא בעינן נתקיימה מחשבתו והיא קושיא גדולה וגם רומעכ"ת סמך ידו עליה ומכח זה הוצרך לחלק דאף דלא בעינן נתקיימה כל מחשבתו מכל מקום בעינן נתקיים מקצת מחשבתו שרצה לכתוב שם גדול וכתב שם קטן מה שאין כן בא"ה מאהרן לא נתקיימה מחשבתו כלל שרצה לכתוב שם ולא נתקיימה מחשבתו כל עיקר זהו תורף דברי רומעכ"ת ואני אומר גברא חזינא ותיובתא לא קחזינא דהא ז"ז שם הוא בלשון תרגום כדאמרינן בפרק ג' דחולין לא זזו משם עד שעשאו כעכו"ם גמורים ומה שהקשה מעכ"ת דאם כן למה נקטו דווקא שש תת כו' יש לומר בלשון תרגום כלשון הקודש דמיא וכמו שכתב הרב רמ"א באבן העזר ריש סי' קכ"ו בהג"ה והרבה האריך בזה בתשובותיו דלכך כותבין בגט מקצתו בלשון הקודש ומקצתו בלשון ארמי אף דמקצתו בלשון אחד ומקצתו בלשון אחר פסול ש"ה בלשון ארמי ולשון הקודש שניהם ניתנו בסיני וקרובים בלשון וכלשון אחד דמי ועוד תימה על תמיהתו הרי הרמב"ם תיכף לאחר שכתב הכותב שש תת דד כתב והכותב בכל כתב ובכל לשון חייב הרי להדיא דבכל לשון באות כפולה לשנים והוא שם חייב ומה שמנה הרמב"ם שש תת כו' אטו כי רוכלא ליחשוב וליזיל הלא ר"י דמתני' דנקיט שם משמעון הו"ל למינקט אל מאליאב וחי מחיים ואב מאברהם וכיוצא בזה אלא החלק יעיד על הכלל וה"ה בכל כתב ולשון: גם מה שהוכיח מעכ"ת דע"כ מתני' דנתכוין לכתוב חית וכתב שני זיינן מיירי בנתכוין לכתוב בתורה כן דאי בספר אחר ובלשון תרגום דאם כן מה משני בש"ס (דף ק"ה) דמתני' דנתכוין לכתוב חית כו' איירי בדלא זייני הזיינין כדבעי שעטנ"ץ ג"ץ ואי איירי בספר אחר ובתרגום ודאי א"צ שום זיון שלא יסתפק אדם בעולם אם כתב בכתב איזה אומה ולא תייג שעטנ"ץ ג"ץ שלא יתחייב אלא ודאי דא איירי שכתב בספר תורה: אי בעינא יכילנא לשנוי דהש"ס משני דמתניתין איירי בספר תורה ולא בספר אחר משום דמתני' ס"ל דהכותב ב' אותיות בין משם אחד בין משתי שמות חייב אבל הרמב"ם יש לומר דאשמעינן דנתכוין לכתוב חית וכתב שני זיינין פטור אף בספר אחר ובלשון תרגום דב' זיינין בפ"ע חייב מכל מקום בנתכוין לכתוב חית פטור ובזה יש לתרץ מה שהקשה הש"ג אמאי לא מחלק הרמב"ם דבדבעי זיוני פטור לפי גירסתו דגרס בהרמב"ם חייב וכן היא גירסת המגן אברהם באורח חיים סימן ש"מ ולפי"ז ניחא משום בלשון הקודש ובספר תורה פטור בלאו הכי דהוי אות כפולה ובלשון תרגום לא בעי זיון כלל בשום מקום אלא דהש"ס מוקי מתניתין לשיטתו דמיירי בספר תורה ומחלק בין בעי זיוני ללא בעי זיוני כן היה נראה לכאורה אך בלאו הכי הקושיא מעיקרא ליתא ותימה לי על רומעכ"ת האריך עירב הכתב בלשון דנהי דאם כתב בכתב איזה אומה ולא תייג שעטנ"ץ ג"ץ פשיטא דחייב אבל מכל מקום אם כתב בלשון תרגום כתב אשורית ולא תייג שעטנ"ץ ג"ץ פטור דהא לענין חיוב שבת כתב בעינן ולא רושם ואפילו כתב בשמאלו פטור ואם כן כיון דכתב אשורית נמסר למשה בסיני שעטנ"ץ ג"ץ בתגין אם כן אף שכתב לשון תרגום בכתב הלזה ולא תייג האותיות אלו לאו כתב הוי וכרושם בעלמא הוא וגרע יותר משאר כתב של אומה אחרת כיון דכתב זה כתב ישראלי הוא ולא נכתב כמו שנמסר לנו הוי כרושם בעלמא ואם כן מעתה

כיון שאין ראייה לדברי מעכ"ת מה"ת להוציא דברי הרמב"ם והה"מ מפשטן כיון שהרמב"ם כתב הכותב אות כפולה לשנים והוא שם משמע להדיא דאף בבא בפני עצמו מצריך דוקא שיהיו שם: שוב ראיתי כעין זה בב"י באבן העזר ריש סימן קכ"ו לענין כתב פרובינצא ומשקייט ע"ש והנה באמת מה שכתבתי לתרץ דברי הרמב"ם והרה"מ לומר דר"י דמתניתין סבירא ליה דב' אותיות שאינן כפולין בפני עצמן פטור היה לבי נבוך בזה מפני שלא מצאתי לשום אחד מהמפרשים הקדמונים ואחרונים לאשמעין דר"י פליג על תנא קמא בזה.

והנה כעת האיר ה' את עיני ומצאתי ראייה ברורה לדברי מדברי הרמב"ם פרק א' מהלכות שבת דין י"ד וז"ל כל המתכוין לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה כשיעור חייב אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוין להשלימה כיצד הרי שנתכוין לכתוב אגרת או שטר בשבת אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו ויכתוב כל השטר או כל האגרת אלא משיכתוב שני אותיות חייב וכן אם נתכוין לארוג בגד שלם משיארוג ב' חוטין יתחייב כו' ע"כ הרי דהרמב"ם שינה לשונו במכוון מלשון ר"י במתניתין דנקיט מצינו שם קטן משם גדול שם משמעון כו' והרמב"ם ז"ל שינה לשונו ונקיט אלא משיכתוב שני אותיות חייב אלמא דהרמב"ם סבירא ליה דר"י סבירא ליה דב' אותיות שאינן כפולין פטור ע"כ מצריך דוקא שיהיו שם אבל להרמב"ם לשיטתו דפסק דב' אותיות לבד אף שאינן שם חייב הוא הדין בכותב ב' אותיות משם גדול נמי חייב כיון דלא בעינן דנתקיימה כל מחשבתו ודוחק גדול לומר דכוונת הרמב"ם נמי שיהיו ב' אותיות ויהיו שם בפני עצמן וסמך את עצמו אפי"ג מהלכות שבת דמצריך אף באות כפולה שיהיו שם דוקא אף דבפ"ע חייב אף בלא שם לפי פירוש רומעכ"ת חדא כיון דבפ"א כתב הרמב"ם הכללים דדיני שבת הוה ליה לאשמעין דצריך דוקא שנתקיימה מחשבתו קצת שיהיו שם דייקא אלא ודאי כמו שכתבתי.

ועוד דבשלמא במתניתין יש לומר שפיר סברת רומעכ"ת דלכך מצריך שיהיו שם כי בעינן נתקיימה מחשבתו קצת וכוונתו היה לכתוב שם גדול ע"כ בעינן לפחות שיהי' שם קטן אבל הרמב"ם דנקיט דינו ברצה לכתוב אגרת או שטר פשיטא אף שכתב ב' אותיות והן שם לא נתקיימה מחשבתו כל עיקר דפשיטא דב' אותיות אין שם שטר או אגרת עליו לגמרי וגם באריגה ב' חוטין אין תורת בגד עליו כלל אלא ודאי דהרמב"ם סבירא ליה דאין צריך להתקיים מחשבתו כל עיקר ולכך מצריך ר"י במתניתין שם קטן משם גדול משום דסבירא ליה דב' אותיות שאינן שוין ואינן שם פטור אבל לדידן דסבירא ליה דחייב אף בבאים משם גדול נמי חייב ואם כן מוכח נמי דהרמב"ם סבירא ליה באות כפולה ואינו שם פטור אף בבא בפני עצמו דאם לא כן אף בבא משם גדול נמי ליחייב ולמה הצריך הרמב"ם שיהיה דוקא שם ומעתה כל דברי ברורים אין בהם נפתל ועקש ודבר אמת בשפתי תהלה לאל ית': גם מה שכתב לפי תירוצי בדברי הרע"ב אם כתב שם משמעון במ"ם סתומה לפי מה דסבירא ליה פתוח ועשאו סתום פטור בזה מחיוב שבת האמת כן הוא וראיה לזה מדברי הרמב"ם והה"מ בפרק י"א דין י"ב דכל המתכוון לעשות מלאכה ונעשית בפחות מכוונתו פטור וכתב הה"מ בשם הראב"ד דשם משמעון חייב שלא קלקל מחשבתו דאי אפשר לכתוב שמעון אם לא כתב שם תחילה ולא קלקל מחשבתו כלל אלא שלא נגמרה וכתב הה"מ שגם הרמב"ם מסכים לזה ואם

כן כשכתב שם משמעון במ"ם סתומה כיון דפתוח ועשאו סתום פסול הרי קלקל מחשבתו ופטור וזה ברור אלא שתמיה לי האיך חזר רומעכ"ת בתירוצו על דברי הרע"ב ופירש דר"י דמתניתין מיירי באמת שכתב שם במ"ם סתומה והלא בכהאי גוונא פטור ודאי אף לר"י ועוד יש כמה גמגומים בתירוצו דמר ובאמת הוא רחוק ממרכז האמת ולא אמרה מעכ"ת אלא ע"ד הפלפול: עוד ראיתי לרומעכ"ת בתשובה להרב המאור הגדול מלעטשיב שתמה מאוד על הצ"צ הובא במגן אברהם סימן ק"מ במגרשיהם שכתב מגרשיהן כשר הואיל וכן מצינו במגילת רות הלהן תשברנה במקום הלהם תשברנה ותמה מעכ"ת דא"כ אמאי פתוח שכתבו סתום פסול והלא מצינו בישעיהו לסרבה המשרה במ"ם סתומה באמצע ולא ידעתי מה זו תמיהא הלא שם יש טעם בדבר כדאמרין בחלק למה מ"ם זו סתומה ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח כו' ואם כן אין ראיה דשם שינה הכתוב בכוונה אבל במקום דמצינו שינוי בכתיב בלא טעם אמרינן מסתמא אין דקדוק כל כך בזה וכן כתב מהר"ם לובלין בתשובה והביאו המ"א שם בכתב רחבה במקום רחבו פסול אף על גב דכתיב אהלה במקום אהלו שם דרשו חכמינו ז"ל שנטה בתחילם אוהל אשתו ויש טעם בדבר אלמא היכא שיש טעם בדבר שינה הכתוב בכוונה ולא ילפינן מיניה אבל כשאין טעם בדבר ילפינן מיניה ואדרבא לכאורה פשטא דהש"ס משמע כהצ"צ ולא כהח"צ בתשובותיו סימן נ"ד שהשיג עליו דהא אמרינן דר"ח דסבירא ליה דסתום ועשאו פתוח כשר וכן להיפוך דסבירא ליה כר"י בן בתירא דאמר רמז לניסוך המים מן התורה מדכתיב ונסכיהם ונסכיה כמשפטם ר"ת מים אלמא כיון דמצינו במקום אחד סתימה במקום פתוח ילפינן מיניה: אך אכתי יש להבין דהא שם יש טעם בדבר דנקיט מ"ם סתומה משום גופה דקרא שהוא סוף תיבה וצ"ל דזה הוי כאין טעם בדבר דמ"מ הו"ל התורה לרמז דבר זה ברמז אחר ועדיין דבר זה צריך ישוב: הכיד הדש"ת הק' וישראל איסר שאלה ג מעשה היה באחד שתלה אתרוג בסוכה שלו לנוי סוכה ואחר כך נפסל האתרוג שלו שקנה למצוה ושאל אי רשאי ליקח מן האתרוגים שנתלו לנוי סוכה כדי לצאת בו ידי חובתו.

ורצו כמה לומדים להתיר משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ואין זו הנאה ואמרתי שטעו בזה כי אין יוצאין באותו אתרוג כלל לפי מה שמבואר באורח חיים סימן תרמ"ט סעיף ה' וזה לשונו והפיסול שהוא משום ע"א או מפני שאותו אתרוג אסור באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר ימים פסול ע"כ והטעם דכתיב לכם ובעינן שיהיה בו היתר אכילה ודין ממון וזהו דעת הרמב"ם ע"ש במ"א ואם כן ל"מ למאן דאמר דנוי סוכה אסור מדאורייתא בודאי אין יוצאין בו אף ביום טוב שני אלא אף למאן דאמר דהוא דרבנן מכל מקום פסול ולא מיקרי לכם וראיה מאתרוג של ערלה בחוץ לארץ דפסול אי לאו משום דראוי להאכילו לאחר שאינו מכירו כמבואר בש"ג ובפ"א אף שאינו אלא דרבנן וכן במתניתין פליגי בית שמאי ובית הלל באתרוג של דמאי דבית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין ופריך הש"ס מאי טעמא דבית הלל ופירש רש"י הא אין בו היתר אכילה.

ומשני כיון דאי בעי מפקיר לנכסיה והוה עני וחזי ליה לכם קרינן ביה ובית שמאי סברי דאין מאכילין את העניים דמאי ע"ש אלמא אף דמאי אינו אלא דרבנן מכל מקום לא מיקרי לכם ואין לומר אם כן איך יוצאין בשום אתרוג כיון דהוקצה למצותו אסור באכילה זה אינו דהא דאסור באכילה משום דהוקצה למצותו ויוצאין בו ודוק ואין לומר

דילמא שאני הכא מאתרוג של ערלה ודמאי שהם אסורין לעולם מה שאין כן הכא שאחר החג יהיה מותר באכילה זה אינו דהא המודר הנאה מלולב אין יוצאין בו כדכתב הרמ"א שם בס"ב.

ולא חילק בין הדירו לזמן או הדירו לעולם אלא ודאי כיון שהוא עכשיו אסור בהנאה אף שיהיה מותר אחר זמן לא מיקרי לכם דלא הוי אלא גורם לממון וראיה לזה מפסחים דף כ"ח ע"ב דמוקי הש"ס הא דתניא האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל דכולי עלמא סבירא להו כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר לאחר הפסח מן התורה.

ופליגי בדבר הגורם לממון מר סבר כממון דמי ומר סבר לאו כממון דמי אלמא כיון דהשתא לא חזי אף שיהיה מותר לאחר זמן מיחשב גורם לממון דלאו כממון דמי וה"ה דלא מיקרי לכם ועוד ראיה מהא דאמרינן ריש פרק קמא דפסחים דחמץ לאחר זמן איסורו לא מצי מבטל ליה משום דחמץ אינו ברשותו של אדם והא אנן קיי"ל כר"ש דחמץ לאחר הפסח מותר מן התורה ואמאי הוי אינו ברשותו ולא מיקרי שלו כיון דלאחר הפסח יהיה שלו.

ומש"ה אוקמא הכתוב ברשותו של אדם לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא והארכתי בקושיא זו במ"א בביאור גדול ואין כאן מקומו אלא ודאי כיון דעכשיו אינו ברשותו דאסור בהנאה לא מיקרי שלך וא"כ הכי נמי לענין אתרוג כיון דעכשיו לא חזי לא מיקרי לכם ועוד יש להאריך בזה וקצרתי ומכל מקום מה שכתבתי נראה לפענ"ד ברור: שאלה ד ע"ד מ"ש התוס' בריש חולין על הא דמוקי רבא מתני' דהכל שוחטין ואפילו כותי במה דברים אמורים כשישראל יוצא ונכנס אבל בא ומצאו ששחט חותך כזית בשר ונותן לו אכלו מותר לאכול משחיטתו לא אכלו אסור לאכול משחיטתו וכתבו התוספות וז"ל וא"ת כיון דרבא מדמה שחיטה ליינ נסך בא ומצאו לישתרי בלא חותך כזית בשר ונותן לו כמו ביי"נ דשרי במתני' בפרק ר"י בנכרי שנמצא בצד הבור כשאין לו מלוה עליו וי"ל כדפרישית לעיל כיון שיכול לברר ע"י כזית בשר יש לנו לברר עכ"ל והנה מה דפשיטא להו דבכותי בא ומצאו ששחט כשר בדיעבד במקום דא"א לברר ונ"מ אף לדין בצדיקי ובייתוסי דדינם ככותי קודם גזירה דמהני בהו יוצא ונכנס כמ"ש הרמב"ם ומבואר בש"ע ס"ב ס"טובש"ך שם ולשיטת התוס' ה"ה דמהני בהו בדיעבד בבא ומצאו ששחט והוא תמוה מאוד דמאי ראייה מנכרי שנמצא עומד בצד הבור דשם מיירי בנתפס כגנב על הכניסה או שהבית פתוח לר"ה דמירתת וכמ"ש הש"ך בסי' קכ"ח פ"ב סק"ז אבל הכא שהכותי שוחט בהמת ישראל על פי צויו לא מירתת כלל אם אין הישראל יוצא ונכנס ואסור אף דיעבד וכ"כ הרב בעל ת"ח וכן מוכח מדברי הרשב"א בחידושו והרא"ש שהקשו לרבא אמאי אסור כותי לשחוט אף בלא יוצא ונכנס ע"ס שיחתוך כזית בשר ויתן לו ותירצו כיון דאסור לאכול משחיטתו עד שיתן לו כזית בשר חיישינן דילמא משתלי ולא עביד וקאכיל איסורא: והנה הרשב"א והרא"ש הסכימו לשיטת הגאונים דאף דאמרי רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הן אי איתא קמן צריך למיבדקיה ומכל מקום מותר למסור לו לכתחילה לשחוט אף שאין ידוע אם מומחה הוא ע"ס שיבדקנו אחר שחיטה ולא חיישינן שישכח מלבודקו משום דאף אי אשתלי לא אכיל איסורא וא"כ אי

אמרת דשחיטת כותי מותרת בדיעבד אף בבא ומצאו ששחט ולא צריך כזית בשר אלא לברורי אם כן אף לכתחילה נמי יהא מותר אף בלא יוצא ונכנס ע"ש שיחתוך כזית בשר אחר שחיטה כיון דבדיעבד מותר אף בלא זה אלא ודאי דהרשב"א והרא"ש סבירא להו דבבא ומצאו ששחט אסור אף בדיעבד דלא כשיטת התוספ' אמנם התוספות דשבירא להו דחותך כזית בשר אינו אלא לברר והתוספות בעצמם ד"ה בודק סכין כתבו דלכך בעינן בכותי לכתחילה יוצא ונכנס ולא שחיט לכתחילה ע"ס שיחתוך לו אחר כך כזית בשר משום דחיישינן דילמא מישתלי לאכול ע"כ צריך לומר דלא סבירא להו בסברת הגאונים דאף בדבר שהבדיקה אחר כך אינו אלא לכתחילה לשחוט ע"ס שיבדקו לאחר שחיטה מכל מקום חיישינן דילמא משתלי ובזה נסתלק השגת הב"י על רבינו ירוחם (בסי' א') שכתב בשם ר"י בעל התוספות דאמרינן רמא"ש מומחים הם ושוחט אף לכתחילה ואינו צריך בדיקה אחר כך והקשה הבית יוסף הא לא נזכר בדברי התוספות שאינו צריך בדיקה אחר כך דדילמא כוונתו דשוחט לכתחילה ע"ס שיבדוק אחר כך ולפי מה שכתבתי ניחא דעל כרחך מוכח דאינו צריך בדיקה אחר כך דאם היה צריך בדיקה היה אסור לו לכתחילה לשחוט ע"ס שיבדקנו אחר כך אף שבדיעבד מותר בלא בדיקה כדמשמע מדברי התוס' גבי חותך כזית בשר ונותן לו וזה ברור: ומעתה לפי זה ע"כ צ"ל דהגאונים אזלו בשיטת הרשב"א והרא"ש דלא כהתוספות דבבא ומצאו ששחט אף בדיעבד אסור אם לא חתך לו כזית בשר דאם לא כן אף לכתחילה היה מותר כותי לשחוט ע"ס שיחתוך לו כזית בשר: אמנם בחידושי אמרתי דאדרבה לפי שיטת התוספות דחותך כזית בשר אינו אלא לברורי אבל בדיעבד כשר בלאו הכי מעיקרא קושית התוספות שהקשו דאמאי אינו מותר לכתחילה לשחוט על סמך שיחתוך לו כזית בשר אחר כך לא קשה מידי דהרשב"א והטור פסקו דלדידן לא מהני חותך כזית בשר דקיימא לן כתנא קמא דרשב"ג דאחזיק ולא כתיבה לא סמכינן עליהו והנה הש"ך בסימן ב' סקכ"ב חולק עליהם כיון דאביי ורבא דבתראי נינהו סבירא ליה דחותך כזית בשר מהני וגם הש"ס קאמר רב אשי לא אמר כתרומיהו קסבר כותים גרי אריות הן ולא קאמר דסבירא ליה כתנא דרשב"ג אלמא הילכתא כרשב"ג והנה לפי שיטת התוספות דאביי ורבא לא מצרכי חותך כזית בשר אלא לברר קושיות הש"ך לא קשה מידי דהנה יש להבין לשיטת התוספות: דחותך כזית בשר אינו אלא לברר אבל בדיעבד כשר בלאו הכי מאי בירור שייך הכא דבשלמא בכל דוכתי אף דאיכא חזקה להיתר שייך לומר כל היכא דאיכא לברורי מבררינן דדילמא יתברר האיסור לפנינו אבל הכא ממה נפשך אם יאכלנו הכותי הרי גם עכשיו היתר היא ואם לא יאכלנו גם כן יהיו מותר בדיעבד לאביי ביוצא ונכנס ולרבא בבא ומצאו ששחט וצ"ל דסבירא ליה להתוס' אף דבדיעבד מותר מכל מקום אם נותן לו כזית בשר והכותי אינו רוצה לאכול גרע טפי דיש ראייה שקלקל שחיטתו ואסור אף בדיעבד כדמשמע לישנא דהש"ס לא אכלו אסור לאכול משחיטתו משמע אף דיעבד: ולפי זה ראיות הש"ך אינו כלום דיש לומר דגם אביי ורבא סברי דכל דלא כתיבה אף דאיתחזק לא סמכינן עליהו לקולא והא דמהני חותך כזית בשר הוא משום דבלאו הכי מותר אף בבא ומצאו ששחט לרבא ולא מצריכנן כזית בשר אלא לברורי דדילמא לא יאכל ואיכא איסורא אבל כשאוכל מותר ממילא דאמרינן דודאי שחוט שפיר משום דמירתת ולפי זה מתורץ קושיות התוספות שהקשו דיהיו מותר ליתן

לו לכתחילה לשחוט ע"ס שיחתוך לו כזית בשר דיש לומר כיון דלכתחילה לא מהני יוצא ונכנס לאביי ובא ומצאו ששחט לרבא ולא סמכינן על הא דמירתת לכתחילה ה"ה: דלא סמכינן לכתחילה לקולא על הא דחותך כזית בשר משום דאחזוק ולא כתיבה לא סמכינן עלייהו וחותך כזית בשר לא מהני אלא בדיעבד כדי לברר דילמא יתברר האיסור וזה נכון מאוד ולפי זה אין הכרע שהגאונים לא סבירא להו כתוספות ב בא ומצאו ששחט דכשר בדיעבד.

דלשיטת התוספות דבא ומצאו דכשר בדיעבד בלאו הכי לא קשה דניתן לו לשחוט ע"ס שיחתוך לו כזית בשר לאחר שחיטה וכמו שכתבתי והא דלא תירצו התוס' כן יש לומר כיון דהתוספות סבירה להו דאף היכא דמותר בדיעבד חיישינן דילמא משתלי לכך תירצו בפשיטות כדי ליישב גם כן הא דישאל מומר אינו שוחט ע"ס שיבדוק הסכין לאחר שחיטה ובחדא מחתא מחתינהו אבל לשיטת הגאונים אין ראייה דחולקים על התוספות דיש לומר כמו שכתבתי והוא נכון אך מכל מקום מדברי הרשב"א והרא"ש מוכח דלא כדברי התוספות וכמו שכתבתי ולענין דינא אין בדינו להכריע בין גדולי הראשונים: שאלה ה לה"ה מחו' ח"ג הרב המופלג ומופלג המושלם כבוד מוהר"ר יצחק משה נ"י: ע"ד שאלתו בנגלד הריאה ונגדו נשבר הצלע ונקשר שבר אל שבר יחדיו ידובקו ועל זה האריך ר"מ בהרצאת דברים ובתחלה כתב ר"מ לתרץ קושיות הש"ך בסימן ל"ג ס"ק כ"א על מה שכתב הרב רמ"א שם בס"ד בהג"ה וכל זה לא מיירי אלא בניכר שהנקב בא על ידי חולי אבל אם יש לחוש שניקב על ידי קוץ אפילו לא ניקב רק הפנימי טריפה דחיישינן שמא ניקב גם החיצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ.

ולמה לא כתב הטעם דחיישינן שמא ניקב ונתרפא כמו שכתב המחבר בס"ט דיפקא מינה דאפילו לא ניקב הפנימי מעבר לעבר גם כן טריפה מהאי טעמא וכן תמה הפר"ח בסק"י ועל זה תי' ר"מ על פי מה שהקשה הט"ז בס"ס מ"ט דלמה מטריף הרב כאן אף בספק אם ניקב ע"י חולי או קוץ הא איכא ס"ס ספק ע"י חולי ואת"ל ע"י קוץ דילמא לא ניקב החיצונה כמו דמכשרינן מה"ט בסימן מ"ט בקורקבן שניקב החיצון וא"י אם ע"י חולי או על ידי קוץ דתולין להקל מה"ט דהוי ס"ס ותירצו הש"ך בנקה"כ והפר"ח שם דהאי ספיקא דשמא לא ניקב החיצון לא מצרפינן לם"ס משום דשכיח יותר שינקוב החיצון כמו שכתב התוספות בפ' ד"א ובפ' א"ט וכיון דשכיח טפי לאיסר מלהיתר מטרפינן וליה וא"כ י"ל דלכך לא כתב הטעם דחיישינן שמא נתרפא משום דנתרפא לא שכיח כמ"ש הש"ך בעצמו בס"ק כ"א וא"כ כיון דהרב מיירי בספק ע"י חולה א"כ הוי ס"ס מעליא ולכך הוצרך לטעמא דוושט אין לו בדיקה מבחוץ ושמא ניקב לפנינו ע"כ דברי ר"מ: תמהני עליו איך מביא ראייה לסתור דהא בש"ך סקכ"א מבואר דבפנימי חיישינן טפי שמא נתרפא רק לנתרפאו שני העורות לא חיישינן דלא מחזקינן ריעותא מעור לעור ע"ש ועוד דממקומו מוכרע דהא התוס' פרק א"ט ובפרק ד"א הוכיחו זה מהא דקשיא להו אמאי חיישינן שמא הבריא נימא נשחטה הותרה.

לזה תירצו דשכיח הוא שינקוב לחוץ וא"כ גם לשיטת הרמב"ם והמחבר דחיישי' שמא הבריא ונתרפא צ"ל כן דאל"כ נימא נשחטה הותרה א"ו כיון דשכיח יותר שינקוב לחוץ אמרינן מסתמא ניקב לחוץ ונתרפא ואין לומר דהתוספות ס"ל דפירוש הבריא ניקב

והרמב"ם דס"ל דחיישינן לנתרפא ס"ל כשיטת הרב רמ"א ברס"נ דבריעות' מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה וכ"ד כמה פוסקים כמ"ש הש"ך שם ז"א דמדברי התוס' פרק א"ט (דף נ' ע"ב) ד"ה מחט משמע להדיא דס"ל כפ"י הבריא נתרפא ועוד דהא התוס' פרק השוחט העלו כפ"י ריב"א דלנקב יש לוושט בדיקה בחוץ וא"כ ע"כ ס"ל דפ"י הבריא נתרפא ואפ"ה לא נשחטה הותרה א"ו כיון דשכיח יותר שניקב לחוץ אמרינן נמי מסתמא נתרפא ועוד נראה דאף לשיטת הרב רמ"א וסייעתו דס"ל דבריעותא מחיים ל"א נשחטה הותרה מ"מ לשיטת הרמב"ם והמחבר דס"ל דחוששין לנתרפא וצ"ל ג"כ כמ"ש התוס' דשכיח יותר שניקב לחוץ דאל"כ קשה מהא דק"ל בסי' פ"א ס"ב דבהמה טריפה שנעשה ממנה גבינות דאם הוא טריפות שאפשר לתלות שנעשה קודם שחיטה כגון ניקב קרום של מוח וכן בנגלד פי המכה מה שנעשה קודם ג"י מותרים דאמרינן השתא הוא דנטרפה קודם שחיטה או ג"י בנגלד פי המכה משום דהוי חזקה הבאה מכח רובא דרוב בהמות כשרים הם וצ"ל אף לשיטת הסוברים דבריעותא שנולד מחיים לא אמרינן נשחטה הותרה מ"מ הכא שאני כיון דרוב בהמות כשרות ולית בהון ריעותא כלל אמרינן השתא הוא דאיתרע ומקודם לכן לא היה בה ריעותא כלל וכ"כ המחבר והנה התוספות כתבו בשבת (דף ל"ו) דהיכא דאכלה מחט לפנינו ושחטה מיד לא שייך נתרפא ובאמת דמ"ש התוס' מיד הוא לאו דוקא דאף בתוך ג"י הוי כמיד דהא אמרינן בפרק א"ט (דף מ"ח) במחט שנמצא בעובי בה"כ אם הוגלד פי המכה בידוע שהוא ג"י קודם שחיטה והוי מקח טעות וצריך המוכר להחזיר המעות אלמא דא"א כלל להגליד תוך ג"י וכ"ש להתרפאות לגמרי וא"כ תקשה אמאי חיישינן כלל לנתרפא נוקמה אחזקה דקודם שחיטה הוא שניקבה ומקודם לא היה בה שום ריעותא כלל וא"כ ודאי לא נתרפא דבזמן מועט לא חיישינן לנתרפא אלא ודאי כמו שכתבו התוס' דשכיח טפי שמינקב לחוץ דכיון שעורות הוושט דקין הן בדבר מועט שתתפוש תעבור הדופן וממילא חיישינן לנתרפא ואמרינן מסתמא ניקב קודם ג"י ונתרפא אמנם השתא דאתינא להכי יש לתרץ קושיות הש"ך והפר"ח ע"ד שתירץ ר"מ בט"ט ולא כטעמיה דכיון דהא דחיישינן לנתרפא ול"א השתא הוא דאיתרע ומקודם לא היה בה ריעותא כלל הוא משום כיון דשכיח הוא דמינקב לחוץ אמרינן מסתמא ניקב זה ג"י ונתרפא וא"כ היכא שיש ספק אם הוא פ"י חולי או ע"י קוץ אף שלא ניקב הפנימי כולו או שניקב החיצון ולא הפנימי מוקמינן שפיר אחזקה שלא היה בה ריעותא מקודם כלל ובודאי ע"י חולי נעשה ולא נתרפא כלל דהכי מצינו להוציא מחזקה דמעיקרא משום כיון דע"י קוץ שכיח למינקב ומסתמא ניקב ונתרפא דאדרבא מוקמינן אחזקה ואמרינן שנעשה ע"י חולי תוך ג"י ובודאי לא נתרפא וגם הוי ס"ס מעליא דזה הריעותא שייך בספק השני שצריך להוציא מחזקה דמעיקרא לומר שנתרפא משום דשכיח למינקב לחוץ מעליותא הוא בספק הראשון לאוקמא אחזקה דמעיקרא ולומר דע"י חולי נעשה וא"כ שני הספיקות שוים הם והוי ס"ס מעליא ובזה מתורץ קושית הש"ך והפ"ח דלכך הוצרך הרב רמ"א בס"ד להטעם דוושט אין לו בדיקה מבחוץ כיון דהרב מיירי בספק ע"י חולי או על ידי קוץ ליכא למיחש לנתרפא כלל אבל להאי ספק שמא על ידי קוץ וניקב לפנינו דוושט אין לו בדיקה מבחוץ חיישינן שפיר ולא תלינן ע"י חולי נעשה משום דאיכא ריעותא מחיים כשיטת הרמ"א בר"ס נ' והדברים נכונים: ולענין מה שפלפל ר"מ בנמצא מחט בריאה וניקב קרום הריאה הפנימי

ולא החיצון דתליא במה שהקשו הפוסקים הראשונים מ"ש בישב לו קוץ בוושט דחיישינן שמא הבריא ונתרפא ומ"ש ממחט שנמצא בעובי בה"כ מצד א' דכשר ול"ח לשמא נתרפא ותירצו ב' תירוצים א' דשאני וושט מתוך שקרומיו דקין חיישינן יותר שמא ניקב לחוץ מה שאין כן בבה"כ שקרומו עב ל"ח שניקב לחוץ ב' דשאני בה"כ דאם איתא דהמחט ניקב מעל"ע מי החזירו המחט לאחוריו אבל בוושט איידי דאכלה בי' ופעיא בי' אוכלין ומשקין החזירו המחט לאחוריו ונתרפא והנה שני טעמים אלו נזכרים ג"כ בהג"א גבי ישב לו קוץ בוושט והנה בריאה מחולקים הפוסקים בנקבו העורות זה שלא כנגד זה דהג"א פסק דגם בריאה טריפה כמו בוושט משום כיון דהריאה שואבת כל מיני משקים גמדה ופשטה ליה כמו בוושט ולפי"ז להג"א אם נמצא מחט בריאה וניקבה המחט קרום התחתון ולא העליון להג"א פשיטא דטריפה לשני הטעמים דהרי אנו רואים דקרומי ריאה דקים יותר מוושט כמ"ש הפוסקים וגם חיישינן לנתרפא קרום העליון וחזרה המחט לאחוריה כיון דגמדה ופשטה ליה וגם אפילו להחולקים על הג"א דלא אמרינן גבי ריאה גמדה ופשטה ליה עכ"פ טריפה לטעם הראשון כיון שקרומי הריאה דקים יותר מוושט עכ"ד תמיהני עליו דאזיל בתר איפכא דאדרבא לפי טעם הראשון דקרומי הוושט דקים חיישינן יותר שמא ניקב לחוץ בריאה ודאי כשר כמ"ש בתה"ד סי' קס"ה והרב רמ"א בסימן מ"ח ס"ח וסי' מ"ט ס"ב דבביה"כ וקורקבן אם לא ניקב מעל"ע אף שלא נשאר רק מעט מעורר החיצון שלא ניקב כשירה ומבואר שם הטעם דדוקא בדבר שדופנו דק איכא למיחש שמא הבריא ונתרפא דבדופן דק בדבר מועט שתתפוס תעבור הדופן אבל בדופן עב שיש לפניו לכנוס ולעבור הרבה ועדיין לא תעבור את כל הדופן לית לן למימר שניקב ונתרפא ע"ש.

וא"כ הכא במחט שנמצא בריאה וניקב קרום הפנימי ולא החיצון כיון שהמחט תחוב בבשר הריאה וקרום התחתון מה"ת לאמר שניקב גם קרום העליון כיון שהמחט שבפנים יש לה לעבור הרבה ולא תעבור קרום העליון ואין כאן מקום להחמיר אלא לפי טעם השני ולפי שיטת הג"א דגם בריאה שייך גמדה ופשטה ליה אך גם זה ליתא לפי שיטת הש"ך בסי' ל"ג דלא מחזקינן ריעותא מעורר לעור לומר שניקב גם השני ונתרפא ומשום כן מכשיר בוושט שניקב החיצון ולא הפנימי דל"ח שמא הבריא יע"ש בסק"ו וכ"א א"כ ה"נ בריאה אף שניקב הפנימי מ"מ כיון שהחיצון הוא שלם לפנינו ל"ס להבריא ונתרפא ומה מאוד תמיהני על ר"מ שהביא בשם הש"ך דל"ח לנקבו שני הקרומים ומכח זה מחלק בין נמצא המסט סמוך לקרום הפנימי ובין ניקב הקרום הפנימי לחוץ ובאמת אין שום חילוק בזה להש"ך להמעין בדבריו ועוד יש טעם להכשיר זה עפ"י מה שהקשה מוהרש"ל ביש"ש פא"ט ס"ס מ"ט לשיטת הר"ן והרב בהג"ה ס"ס מ"ב בנמצא מחט במרה דטריפה משום כיון דקרומו רך ודק חיישינן שמא ניקב המרה ונתרפא דאם כן במחט שנמצא בריאה למה מכשרינן בש"ס ע"י נפיחה ומשמע אף שהמחט הוא סמוך להקרומים ניווש שמא ניקבו ונתרפאו דהא קרומי הריאה גם כן רכים ודקים ות"י דריאה שאני שאין דרכה להגליד המכה אלא להעלות סירכא יע"ש וא"כ אף בניקב קרום הפנימי ולא החיצון יש להכשיר מה"ט אך באמת דברי מוהרש"ל אינם מוכרחים בעיני דמה שהקשה ממחט בריאה לפענ"ד יש לחלק דדוקא במרה מטרפינן בנמצא מחט מפני שהמחט מתרועע ושט במי המרה ואי אפשר שלא תגע בכל פעם בעור המרה ומפני

שהוא רך ודק חיישינן שמא הבריא משא"כ במחט בריאה אף שהוא סמוך להקרומים מ"מ כיון שהוא נתחב בחוזק בבשר הריאה מה"ת ליחוש שניקבו הקרומים דהא אף בוושט ל"ח אלא בתחוב ולא בנמצאת וזה דמי לנמצאת כדמשמע בר"ן שם ע"ש וזה חילוק נכון איברא דבהאי דינא דנמצא מחט בריאה וניקב פנימי ולא חיצון אין נ"מ כ"כ לדידן דפסקינן בס"ס ל"ו דבזה"ז יש להטריף כל ריאה שנמצא בה מחט ואין דנין בה דין שלימה אם לא במקום הפסד מרובה דיש להקל לבדוק ע"י נפיחה ומ"ש ר"מ דבכה"ג שניקב פנימי יש להטריף אף במקום הפ"מ משום דכ"מ דצריך בדיקה מדינא אין אנו בקיאים בבדיקת נפיחה ליתא דהא אף בלא ניקב הפנימי צריך בדיקה מדינא דש"ס דהא בחתיכה אסרינן ליה ואפ"ה בשלימה סמכינן אבדיקת נפיחה בהפ"מ אף בזה"ז.

ואם כן ה"ה בניקב פנימי לחוד ל"ח לשמא הבריא לפי הטעם שכתבתי לעיל וכן לשיטת הש"ך ומוהרש"ל שהבאתי ובמקום הפ"מ יש לסמוך עליהם: ועתה נבא להא דאתאו עלה בנגלד הריאה וכנגדו נשבר הצלע הנכון כדברי ר"מ דיש להטריף ל"מ לדברי הב"ח בתשובותיו סי' ק"ל שפסק על ריאה שיש בה קמט ונגדו נשבר הצלע ונקשר דטריפה והביא ראייה מהא דהאדימה הריאה ומכה בדופן כנגדה אף דמראה אדומה לבד כשירה מ"מ הכא טריפה דמחזקינן דמחמת המכה בא הקמט וא"כ כ"ש הכא דמטרפינן מה"ט ואף להמחברים שחלקו על הב"ח הוא מטעמא שכתב הרא"ש דכיון שהאדימה מחמת מכה סוף העור לינקב משא"כ בקמט דלא שייך זה וא"כ בנ"ד מחזקינן דהגלד בריאה באה מחמת שבירת הצלע כנגדה וא"כ יש לחוש שמא גם קרום השני ניקב ונתרפא כמו בוושט דלא שייכי כאן הטעמים שכתבו בביה"כ וקורקבן דהא עורות אלו דקים יותר וגם כאן לא שייך לומר דמי החזידו להמחט דהא כאן הצלע עומד במקומו רק הריאה בנפיחתה בחייה פוגעת בדופן ומתחקת.

וגם סברת מהרש"ל לא שייך הכא כיון דחזינן דנגלד קרום העליון ולא עלה בה סירכא מה"ת לא ניחוש שנגלד ג"כ קרום התחתון ואינו ניכר ואין כאן סמך לסתור אלא סברת הש"ך דלא מחזקינן ריעותא מקרום לקרום כל היכא דהקרום השני שלם לפנינו ובלא הפסד מרובה פשוט לאסור כיון דבנמצא מחט בתוך הריאה מטרפינן משום דאין אנו בקיאים בבדיקת נפיחה כ"ש בנגלד קרום העליון דחיישינן טפי שמא ניקב הקרום השני ג"כ לפנינו ואין אנו בקיאים בבדיקה כמו בוושט דחיישינן שמא ניקב החיצון וושט אין לו בדיקה מבחוץ וגם בהפסד מרובה קשה לסמוך על סברת הש"ך כי דבריו דחוקים וכבר תירצתי קושייתו בט"ט וגם הפר"ח חלק עליו בזה וכבר נתפשט המנהג בין הבודקים להטריף בנ"ד וידוע שבכל דבר שהלכה רופפת פפת הולכין אסר המנהג: שאלה ו ע"ד מה שעלה על דעת מחותני בעל נ"ב להתיר בשני קרומי הריאה שנקבו זה שלא כנגד זה שהוא פלוגתא דרבוותא המבואר בש"ע ר"ס ל"ו והתיר הוא מטעם ס"ס דהא טעם האוסרין הוא דמדמי ליה לוושט דנקבו שני קרומי הוושט טריפה כמבואר בש"ס א"ט משום דאכלה ופעיא ביה רווח גמדה ליה ופשטה ליה וזימנין דמיהנדזין בהדי הדדי וה"נ גבי ריאה שהיא שואבת כל מיני משקין ופשטה ליה ומשמעת קול אפשר דמתרמי אהדדי ואם כן איכא ס"ס להתיר חזא דדילמא קיי"ל בהפוסקים דבריאה כשר ניקב זה שלא כנגד זה ואת"ל דטריפה.

מ"מ אינו אלא ספיקא דדילמא מהנדזין אהדדי כדאמרינן זימנין דמהנדזין ואפשר דלא מתרמי אהדדי וכשירה א"ד ובאמת אין ראייה כלל מלשון הש"ס דאמרינן. זימנין דמהנדזין אהדדי דאינו אלא ספק דכללא דטריפות הוא כל שאין כמוה חיה יב"ח היא טריפה אלמא דגזה"כ הוא דכל שהתחיל בהבהמה מכה שא"א לחיות מחמתה יב"ח טריפה הוא ואם כן ה"נ אף דהא דהקרומים מתרמי אהדדי אינו אלא לעתים מ"מ כיון שידוע שבדאי יהיו מתרמי אהדדי אין סופה לחיות מחמת מכה זו יב"ח והויא ודאי טריפה מחמת גזה"כ וכ"כ הרשב"א והר"ן דטעמא דסירכ' שלא כסידרן טריפה אף דיש סירכה בלא נקב משום דסופה להתפרק ולינקב וכנקוב דמי וטריפה מתחילתה: וראיה ברורה לדברי מדברי הרמב"ם פ"ג מה' שחיטה דין י"ח שכתב וז"ל.

כל שאמרנו בשחיטה פסולה ה"ז נבילה ואם אכל ממנה כזית לוקה משום אוכל נבילה כו' וכל ספק בשחיטה ה"ז ספק נבילה והאוכל ממנה מכין אותו מרדות א"ד וכן בכל הפרק ההיא דקדק לפרש מה שאינו אלא ספק נבילה ואח"כ בדין ק' כתב וז"ל שני עורות יש לוושט החיצון אדום והפנימי לבן ניקב אחד מהן בלבד כשירה ניקבו שניהם בכל שהוא במקום הראוי לשחיטה ה"ו נבילה ובין שנשחטו במקום הנקב ובין שנשחט במקום אחר אין השחיטה מועלת בה ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה ה"ז נבילה א"ד הרי להדיא דהרמב"ם מחשיב זה שלא כנגד זה נבילה ודאית ולא מצרפינן אותו לס"ס וה"ה בריאה נמי להני פוסקים דמדמי ריאה לוושט בזה ע"כ חלילה וחלילה להקל בספק איסור דאורייתא ובפרט שהרב רמ"א העיד שהמנהג לה טריף: שאלה ז' אם יש שתי קדירות אחד של היתר גמור ואחד של איסור שיש לו מתיר כגון ביצה שנולדה ביו"ט וכה"ג ונפל איסור דרבנן לאחד מהן וא"י לאיזה מהן נפל: אי אמרינן בכה"ג שאני אומר דהאיסור לתוך איסור נפל או דילמא כיון דגם האיסור יש לו מתירין ל"א שאני אומר כמו בשתי קדירות של היתר כמבואר ביו"ד סי' קי"א מטעם דמאי חזית דאסרית להאי וכו' וה"נ כיון שיש לו מתירין מאי חזית דאסרית להאי לגמרי שלא יהיה לה היתר כלל ומתרת לגמרי לאידך: תשובה הנה לכאורה יש להביא ראייה דבכה"ג ל"א שאני אומר מהא דהביא הר"ש בפ"ז דתרומות התוספת' גבי מתני' דשתי קופות אחת של תרומה ואחת של חולין ולפניה סאה של תרומה ונפל וא"י לאיזה מהן נפל דתלינן דבשל תרומה נפל ואית' בתוספת' היה טבל ומעשר ראשון ומעשר שני אסור שלא התירו ספק מדומע אלא בדבר שיש לו מתירין ופי' הר"ש דהיינו דלא תלינן דתרומה נפלה אלא בתרומה דכשאתה תולה תרומה בתרומה שמת' לשני הקדירות זו נשארה בהתירה וזו בהיתירה אבל אם אתה תולה שהתרומה נפל בטבל הרי אתה אסור הטבל ומאי חזית וכו' וכן הביא הרשב"א בתה"א בית ד' שער ב' (דף קי"ג ע"ב) זו התוספתא ופירש כן עיי"ש אלמא אף דטבל איסור מיתה הוא קודם שיפרשנו אפ"ה ל"א שאני אומר דבטבל נפל כיון שבידו להפריש ממנו תרומ' ועכשיו אתה רוצה לאסרו כולו אמרינן שפיר מאי חזית אך דבאמת יש לדחות דשאני התם גבי טבל כיון דההיתר יכול לבא תיכף שבידו להפריש מיד התרומה הוי כהיתר גמור ואמריק מאי חזית אבל גבי ביצה שנולדה ביו"ט.

כיון דביו"ט אין לה שום היתר אלא דלאחר יו"ט מותר א"כ ביו"ט הוי איסור גמור אמרינן ביה שאני אומר. אך מ"מ מוכח דבנדרים דקיי"ל בסי' ק"ב דהוי דבר שיש לו מתירין כיון שבידו להתיר לו נדרו א"כ ל"א ביה שאני אומר כיון דבידו להתיר לו מיד

הוא כהיתר גמור ומאי חזית וכו' כן היה נראה לכאורה: אמנם נ"ל ברור להיפך דהנה דין זה תליא בפלוגתא דתנאי במס' נדה בר"פ האשה (דף ס') דאיתא התם ת"ר תולה בשומרת יוס כנגד יום בשני שלה ובסופרת ז' שלא טבלה לפיכך היא מתוקנת וחברתה מקולקלתו דברי רשב"ג רבי אומר אינו תולה לפיכך שניהם מקולקלות וכתב הרשב"א בתה"א הביאו הב"י בסימן ק"ץ וז"ל קסבר רשב"ג כיון דכתמים דרבנן תולין הקלקלה במקולקל דאמרינן שאני אומר כדרך שאמרנו בשני קופות בתרומה דרבנן ואע"ג דבידה של זו לטבול עכשיו ולטהר מ"מ מחוסרת טבילה הוא וטמאה היא ורבי סבר כיון דבידה לטבול לאו כמחוסר מעשה היא והוה כטהורה ולפיכך אין חברתה תולה בה דכהדדי נינהו וכיון דכתמים דרבנן קיי"ל כרשב"ג דמיקל וכ"פ הר"א והרמב"ן עכ"ל וכ"פ בש"ע שם סמ"ב א"כ הרי חזינן אף דבידה של זו לטבול עכשיו ולטהר מ"מ כיון דעכשיו קודם טבילה טמאה היא אמרינן שאני אומר ותולה בה וה"נ גבי ביצה שנולדה ב"ט כיון דבי"ט הוה איסור גמור אף דמותר לאחר יו"ט מ"מ אמרינן שאני אומר כמו גבי כתמים.

ע"ש ברש"י ותוספות ואין לומר דשאני התם דלכך סבר רשב"ג דתולה בה היינו משום כיון דצריכה טבילה הוי כמחוסר מעשה ולכך הוי כנדה גמורה אבל גבי ביצה שנולדה ב"ט דממילא אישתרי אחר יו"ט הוי כהיתר ולא אמרינן בה שאני אומר ז"א דהא בקידושין ס"ב איתא התם אין תורמין מן תלוש על מחובר בעא מניה מר"י כו' לכשיתלשו כו' ומסיק ר"י כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי והכי קיי"ל ב"ד של"א ע"ש וא"כ ה"נ כיון דבידה לטבול לאו מחוסר מעשה הוא וא"ל דילמא דוקא התם תלישה בפירות לא הוי מחוסר מעשה.

אכל טבילה הוי מחוסר מעשה דדילמא לא תמצא מקוה כשירה לטבול וכה"ג זה אינו דאם כן מאי פריך התם על ר"י אלא מעתה האומר לשפחתו הרי את מקודשת לי לאחר שתגיייר כו' ומאי קושיא הא גר בעי טבילה והוי מחוסרת מעשה יע"ש בתוספות א"ו דטבילה לא הוי מחוסרת מעשה ואפילו הכי סבר רשב"ג דתולה בה כ"ז שלא טבלה כיון שעתה טמאה היא ואם כן הכי נמי לענין ביצה שנולדה ביו"ט כיון דביו"ט הוי איסור גמור תלינן בה (ועיין משנה למלך פ"ט מה' איסורי ביאה דין כ"ט ד"ה ודע עיי"ש ובנזיר דף ס"ד ע"ב ד"ה אמר אביי ע"ש) אך מ"מ יש לדחות דשאני התם אף דטבילה לא הוי מחוסר מעשה מ"מ כ"ז שלא טבול תהיה אסורה לעולם לכך כ"ז שלא טבלה הוי כנידה גמורה ותולה בה אבל נבי ביצה שנולדה ביו"ט שלמש תהיה מותרת בלא שום מעשה הוי כהיתר גמור ול"א בה שאני אומר: אמנם מ"מ מוכח משם בנדרים דקיי"ל דהוי דשי"ם כיון שבידו להתיר לו נדרו בכה"ג ודאי אמרינן ש"א דכ"ז שלא התיר לו נדרו איסור גמור הוא והוי דומיא דאשה דבידה לטבול ואף דנדרים מצוה לאתשילי עליה מ"מ הא טבילה בזמנה כשבעלה בעיר נמי מצוה לכולי עלמא כמ"ש בש"ע י"ד סי' קצ"ו ס"ב ואפילו הכי כ"ז שלא טבלה חשבינן לה כנדה גמורה והכי נמי גבי נדרים ובאמת נ"ל גבי נדרים אף רבי מודה דהוי כאיסור גמור ואמרינן ביה שאני אומר דהא טעמא דרבי היא משום כיון דבידה לטבול לאו כמחוסרת מעשה דמי כמו שכתב הרשב"א ואם כן גבי התרת נדרים דקיי"ל ב"ד סי' רכ"ח ס"א דהאידינא צריכין דוקא ג' ואף בדיעבד לא מהני יחיד מומחה כמ"ש הש"ך שם בסי' קד א"כ הוי מחוסר מעשה דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא כמו דאמרינן בקידושין שם גבי טבילת גר דהוי

מחוסר מעשה מה"ט דמי יימר דמזדקקי ליה תלתא ואף בזמן הש"ס י"ל מי יימר דמזדקק ליה יחיד מומחה ועי' בתשובת שער אפרים סי' קמ"ו מזה ע"ש וא"כ אף הרמב"ם דפוסק כרבי שס ע"ע מודה בזה: ול"ל דבנדרים ל"א שאני אומר כיון שאינו אסור אלא לו ולאחרים היתר גמור הוא הו"ל כהיתר ול"א שאני אומר ולכאורה ראיה לזה מהא דכתב הרשב"א בתה"א דף קי"ג ע"ב בשם התוספתא גבי שני קופות היו תרומה טהורה וחולין טהורים ונפל תרומה טמאה לאחד מהם שניהם אסורים ע"ש (והטעם כיון שאתה אוסר התרומה כמ"ש שם להדיא) הרי אף דתרומה טהורה אסורה לזרים ל"א שאני אומר כיון דמותרת לכהן ות"ט אסורה אף לכהן ל"א שאני אומר וא"כ ה"נ כיון דמותרת לאחרים ל"א שאני אומר אך באמת מהא ליכא למישמע מיניה דש"ה דמיירי שהשני קופות הם של כהן ולכך כיון דמותרת לדידיה לא אמרינן שאני אומר אבל גבי נדרים כיון דאסור לדידיה הדעת נותנת דאמרינן שאני אומר ועוד דהא הכ"מ בר"פ י"ד מה' תרומות כתב בשם הנגיד ר' יהושע מב"ב של הרמב"ם דלא כהרשב"א אלא דחליק שהתרומה טמאה נפלה לתרומה טהורה ע"ש וא"כ כ"ש בנ"ד ואף הרשב"א לא פליג אלא בתרומה אצל כהן דהיתר היא לדידיה אבל גבי נדרים דאסור לדידיה לכ"ע אמרינן שאני אומר ועיין במ"א בא"ח סי' שי"ח סק"ב ע"ש שתמה על מה שפסק בש"ע י"ד ס"ס ק"ב דהמבשל בשבת ונתערב לא מיקרי דשיל"מ כיון שאינו ניתר לו לאחר השבת אלא לאחרים דלא מיקרי דשיל"מ אא"כ הותר למי שנאסר והקשה המנ"א דכיון שחל עליו דשיל"מ לאחרים אף לדידיה לא בטיל כדאיתא פ"ג דביכורים דאם נתערבו ביכורים בירושלים אסורים אף לזרים אף על גב דלדידהו הוי דשאל"מ כיון דלכהנים הוי דשיל"מ דיכולין לאכלו בירושלים אף לזרים אסור וכ"כ הרע"ב והרמב"ם בפ' המשניות ובחיבורו פ"ד דביכורים ע"ש באריכות הרי דלענין דשיל"מ אף דלדידי' אין לו שום היתר מ"מ כיון דלאחרים הוי דשיל"מ אסור וא"כ ה"נ לענין שאני אומר גבי נדרים.

אף דלדידיה אין לו היתר עכשיו ואיסור הוא גביה ושייך ביה שאני אומר מ"מ כיון דלאחריני היתר היא ולא שייך ביה שאני אומר ושניהם אסורים אף לדידיה נמי דאיסור הוא גביה מ"מ ל"א ביה שאני אומר דומיא דשיל"מ ואף הרא"ש דפליג שם דמותרת לזרים היינו משום דטעמא דשיל"מ הוא משום דל"ל לאכלו באיסור מוטב שיאכלנו בהיתר וא"כ כיון דלדידיהאין לו שום היתר לא שייך טעם זה אבל הכא לענין שאני אומר דהטעם הוא דבשניהם היתר ל"א ביה שאני אומר משום מאי חזית וכו' א"כ בכהאי גוונא גבי נדרים כיון דלאחריני מותר שייך נמי מאי חזית וכו' לענין אחריני שהיו מותר מקודם.

אך באמת י"ל דשאני התם כיון דהוה דשיל"מ לגבי כהן א"כ שם ביכורים עליו ואסור אף לישראל אבל לענין שאני אומר כיון דהטעם הוא, דל"א שאני אומר בשניהם התירים משום מאי חזית וכו' א"כ בכה"ג כיון דאסור לדידי' ל"ש מאי חזית משוה כיון דאסור לדידיה תלינן הקלקלה במקולקל וכן גבי תרומה אף שנפל בה תרומה טמאה תלינן שנפל בתרומה טהורה אף שהתרומה אצל כהן מ"מ כיון דאסורה לישראל יש לתלות יותר שהתרומה טמאה נפל בה דתלינן הקלקלה במקולקל קצת אצל ישראל וזה הוא טעמו של רבינו יהושע הנגיד ז"ל שהבאתי לעיל כנ"ל: ועוד נ"ל לתרץ ולפי"ז מתורץ גם קושיות המג"א הנ"ל דהנה בשו"ת צמח צדק סי' ס"ט היה דעת השואל דביצת שנולדה

ביו"ט שנתערבה לא הוי דשי"ל מתירין דאף שיש לה היתר מכח נולד מ"מ כיון שאין לה היתר מכח שהיא טריפה לא שייך הטעם דעד שתאכל באיסור ע"י ביטול מוטב יותר שיאכל בהיתר גמור כיון דמ"מ יצטרך לאכול התערובות ע"י ביטול מכח שהיא טריפה והוכיח כן מכח קושיות הגאון מהרר"י שהקשה על מה שפסק הרשב"א והוא בש"ע סימן ק"ב דביצת ספק טריפה לא הוי דבר שיש לו מתירין כיון שהמתיר אינו בידו ואינו בודאי שיב' עיי"ש והקשה מהרר"י תיפוק ליה דבלא"ה לא שייך כאן דשיל"מ דממ"נ שאם תחי' התרנגולת א"כ הרי הביצה מותרת אפי' בלא תערובת ואם לא תחיה א"כ טריפה היא ונתבטלה לכך תירץ דמיירי בספק ביצת טריפה שנולדה ביו"ט ע"ש והרב הצ"צ השיג עליו דביצת טריפה שנולדה ביו"ט הוי דשיל"מ גמור דאף שאל"מ לענין טריפה מ"מ יש לו מתירין לענין נולד ומוטב שיאכלנו ע"י ביטול איסור אחד לאחר יו"ט משיאכלנו ביו"ט ע"י ביטול שני איסורים ע"ש והסכימו עמו האחרונים ז"ל והנה הקשיתי לפי דברי הצ"צ דס"ל דאף בכה"ג הוי דשיל"מ דמוטב שיאכל ע"י ביטול איסור א' מב' איסורים א"כ אמאי המבשל בשבת לא הוי דבר דשיל"מ כיון דלדידיה לעולם אסור והא אמרינן במס' יומא דף פ"ג ע"א גבי מתני' דמי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה ואיתא התם מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה בן תימא אומר תרומה ולא טבל ומפרש הש"ס מ"ס טבל חמור דתרומה חזיא לכהן ומ"ס תרומה חמירא דטבל חזי לתקנו והנה חזינן דתרומה כיון דמותר לכהן קיל מאיסור אחר וע"כ לא פליג עליו הת"ק אלא כיון דטבל חזי לתקנו קיל טפי אבל בלא"ה היו נותנין לו תרומה כיון דקיל טפי שמותר לכהן ומוטב שיאכל איסור קל מאיסור חמור וא"כ כיון דלפי דברי הצ"צ אף שאל"מ לענין טריפה ויהיה צריך לאכלו ע"י ביטול שהתור' התירה מ"מ טוב שיאכל ע"י ביטול איסור א' משיאכל דבר שיש בו שני איסורים וא"כ ה"נ לענין המבשל בשבת דבשבת אסור בין לו בין לאחרים והוי כטבל ובמ"ש מותר לאחרים ולא לו והוי כתרומה דקיל וא"כ ה"נ נאמר שמוטב שיאכל למ"ש ע"י ביטול איסור דקיל שמותר לאחרים משיאכל בשבת ע"י ביטול דהוי איסור חמור דאסור אף לאחרים וזה הוי דומה למי שאחזו בולמוס דמאכילין הקל הקל דמוטב שיאכל איסור קל מאיסור חמור וה"נ אך באמת לק"מ דשאני התם בטבל ותרומה כיון דחזינן דטבל אסור אף לכהן ותרומה מותר לכהן הרי חזינן דטבל שאסרה תורה אף לכהן חמור מתרומה שמותר אף לכהן אבל הכא גבי המבשל בשבת הא דלמ"ש מותר לאחרים היינו שחז"ל לא קנסו לאחרים במ"ש אבל לדידיה דקנסוהו אף במ"ש א"כ חמיר גבי מוצאי שבת כשבת גופיה דאסור משום קנסא דאידי ואידי תקנתא דרבנן הוא וזה ברור : ולפ"ז ניחא דלכך גבי ביכורים שנתערבו בירושלים אסורים אף לזרים אף דלדידהו לא הוי דשיל"מ מ"מ כיון דלענין לאכלו חוץ לירושלים אף לדידהו אסור משום דהוי דשיל"מ כיון דיכול לאכלו בירושלים ובירושלים קיל דמותר לכהן דביכורים תרומה קריא רחמנא ובחוץ לירושלים אסור אף לכהן והוי כטבל ומוטב שיאכלנו על ידי ביטול באיסור קל דהיינו בירושלים דהוי כתרומה משיאכלנו חוץ לירושלים דאסור אף לכהן וא"כ כיון דשם ביכורים עליו לאסור לאכלו חוץ לירושלים אף לגבי זרים לכך אסור לזרים לאכול אף בירושלים כיון דשם ביכורים עליו אף לזרים וא"כ לק"מ קושיות המג"א ואין ראייה כלל לדין שאני אומר שכתבתי וא"ש ונכון מאוד בס"ד אמנם באמת קשה לפמ"ש הצ"צ

דבדבר שיל"מ לחד איסור הוי דשיל"מ גמור ולא בטיל א"כ המבשל בשבת אמאי לא הוי דשיל"מ כיון דלדידיה לעולם אסור לפי שיטת רש"י בפ"ג דחולין דלכך בשוגג לא יאכל בשבת בין לו בין לאחרים משום כדי שלא יהנה ממלאכת שבת וע"ש ברא"ש וכ"פ הש"ע בא"ח סי' תקט"ו ע"ש וא"כ במזיד אסור לו בשבת משום כדי שלא יהנה ממלאכת שבת וגם משום קנס דהא אף במ"ש אסור לו משום קנס וא"כ אמאי בטל בשבת הא הוי דשיל"מ דבשבת אסור משום כדי שלא יהנה ממלאכת שבת וגם משום קנסא ובמ"ש אינו אסור אלא משום קנסא ויש לתרץ דהא באמת קנסא אין שום איסור בו אלא משום כיון דחז"ל אסרוהו משום קנס איסורא היא וא"כ בשבת כיון דבלא"ה אסור מדרבנן כדי שלא יהנה ממלאכת שבת אם כן לא שייך כלל דאסור משום קנס כדי שלא יעשה כן פעם אחר לכך אסור משום קנס דהא בלא"ה אסור משום כדי שלא יהנה ממלאכת שבת ובודאי שוב לא יעשה כן ולא שייך כלל קנס בזה וכדומה לזה כתב הש"ך בי"ד סי' פ"ז סק"ג עיי"ש ודו"ק ומעתה כיון שהעלינו דהעיקר כהצ"צ דביצת טריפה שנולדה בי"ט הוי דשיל"מ וכן הסכימו האחרונים ז"ל א"כ חובה עלינו לתרץ קושית הגאון מהרר"י הנ"ל ומה שתירץ בזה הרב בעל צ"צ לא צדק בזה וכבר השיגו הגאון בעל חות יאיר בהשמטות ויפה כיון ול"נ לתרץ בט"ט דנ"מ רבתא לדינא דנ"ל ברור דמי שנדר או נשבע שלא לאכול נבילות או טריפות אפילו כ"ש דבכה"ג חל הנדר כדאיתא בי"ד סימן רל"ח ס"ד אם נתערב נבילה או טריפה בתבשיל בטל אף לפי דברי הצ"צ דסבר דהיכא דיל"מ על חד איסור הוי דשיל"מ גמור וא"כ כיון דנדרים הוי דשיל"מ שיש לו תקנה שישאל על נדרו ה"א דהוי דשיל"מ לענין נדרים אף שאל"מ לענין טריפות כמו ביצת טריפה שנולדה בי"ט אך האמת אינו כן דהנה הש"ס בנדרים פריך על הא דאמרינן דנדרים הוי דשי דא"כ תרומה נמי ליהוי דשיל"מ דהא יש לו תקנה בשאלה ומשני שאני נדרים דמצוה לאתשולי עליה דאמר ר"נ כל הנודר כאלו בונה במה וכל המקיימו כאלו הקריב עליו קרבן כו' וא"כ בכה"ג שנשבע שלא לאכול נבילות וטריפות א"כ ודאי לאו מצוה לאתשולי עליה ואדרבא שבועת מצוה היא כדכתיב נשבעתי ואקיימה כו' א"כ הוי דומיא דתרומה דהוי דשאל"מ כיון דלאו מצוה לאתשולי עליה אף דלאחר שנתערב אפשר דמצוה היא מ"מ כיון דקודם לאו מצוה היא לא הוי דשיל"מ וה"נ וזה ברור לדינא: ולפי"ז מתורץ קושיות מהרר"י די"ל דהרשב"א מיירי במי שנשבע שלא לאכול ביצה זו או ביצת תרנגולת זו והוא ספק טריפה וא"כ לא הוי דשיל"מ דה"נ לאו מצוה לאתשולי עליה דהא בלא"ה ספק טריפה היא ואסורה באכילה מדאורייתא ולזה כתב הרשב"א דלא הוי דשיל"מ כיון שאם תחיה אחר יב"ח ויבורר שאינה טריפה א"כ יהי' מצוה לאתשולי עליה מכח השבועה ויהיה ג"כ היתר לענין נדרים וה"א דהוי דבר שיל"מ מכח הנדר דהא אם תחיה לאחר יב"ח יהי' מצוה לאתשולי עליה קמ"ל כיון שאין ההיתר ודאי שתחיה או תטעון ביצים לא הוי דבר שיל"מ וא"ש ונכון: אמנם באמת תמה לי לפמ"ש הרשב"א דבדבר שאינו בידו ואינו בודאי שיבא המתיר לא הוי דשיל"מ א"כ אמאי פסק הרמ"א בהג"ה ס"ס ק"ב דנדרים הוי דבר שיל"מ כיון דבידו לישאל על נדרו הא בקידושין דף ס"ב אמרינן דלגוריה הוי אין בידו משום דמי יימר דמזדקקי לי' תלתא וא"כ כיון דקי"ל בסיון רכ"ח ס"א דבהתרת נדרים בעינן תלתא האידינא דליכא מומחה.

ואפילו בדיעבד לא מהני כמ"ש הש"ך שם א"כ ה"נ מי יימר דמזדקקי ל"י תלתא ואם כן הוי אין בידו ואינו בודאי שיבא כיון דמי יימר דמזדקקי ל"י דומיא דטבילת גר בשלמא על הש"ס לק"מ כיון דבזמן הש"ס סגי ל"י ביחיד מומחה וביחיד ל"א דמי יימר דמזדקק ליה כדמוכח שם בקידושין יע"ש וכמ"ש בשו"ת שער אפרים סימן קמ"ו וכן הרמב"ם נמי סבר דאף האידנא יכולין להתיר נדרים ביחיד מומחה ורב מובהק כמ"ש הב"י בר"ס רכ"ח ע"ש אבל לדידן דקי"ל דהאידנא לא מהני יחיד מומחה אף בדיעבד והוא שיטת הרא"ש והטור א"כ הוי אין בידו ואינו בודאי שיבא המתיר ולא הוי דשיל"מ ובאמת נלענ"ד דלכך השמיט רבינו הגדול הטור האי דינא דנדרים הוי דשיל"מ ולא כתבו לא בס"י ק"ב ששם הוא מקור דיני דשיל"מ ולא בה' נדרים א"ו דהטור אזיל לטעמיה דפסק דהאידנא לא מהני יחיד מומחה אפילו בדיעבד וא"כ לא הוי כלל דשיל"מ ובאמת על רבינו הרמ"א ז"ל היא תימה גדולה ואפשר לומר דשאני טבילת גר דבעינן דוקא שלשה הכשרים לדין דהיינו שיהיה בהו חד דגמיר וסביר כדאיתא בס"י רס"ח ס"ג ולכך על כאלו אמרינן מי יימר דמזדקקי ליה אבל בהתרת נדרים דלא בעינן שיהי' בהו חד דגמיר כמ"ש הש"ך בס"י רכ"ח סק"ב בכה"ג ל"א מי יימר ודוחק ועוד י"ל דלא דמי להתם דביצת ספק טריפה אינו בידו כלל אבל התם אף שאינו בידו משום מי יימר מ"מ שכיח הוא לימצא (כמ"ש הרמב"ן בחי' ב"ב דף ע"ט ע"ב להדיא וכן משמע בתוס' כתובות דף נ"ח ע"ב ע"ש) אך הרשב"א בתה"א כתב שיהיה בידו דוקא ומדמי ל"י לטבל שבידו להפריש יע"ש ובש"ס התם להדיא אמרינן דטבל הוא בידו וטבילת גר אינו בידו משום מי יימר כו' וצ"ע וגם מנ"ל לחלק בכך: ונחזור לעניינינו הרי ביררנו דבנדרים כיון דאסור לדידיה אמרינן ביה שאני אומר אף שיש לו בתקנה לאתשולי עלה מ"מ כיון דהשתא איסור הוא תלינן ביה כמו גבי כתמים:

ובביצה שנולדה בי"ט כיון דהיתרא ממילא אתיא יש לספק בו אי אמרינן שאני אומר והדעת נותנת דאף בכה"ג נמי אמרינן שאני אומר כיון דעכשיו איסור הוא אמנם באמת לפי"ז תימה גדולה מהתוספתא דתרומות שהבאתי דאיתא שם להדיא דאם היו טבל וחולין ונפל תרומה לאחד מהן לא תלינן שנפל לתוך הטבל אף דאיסור הוא עכשיו וכ"ז שלא נתרם לעולם באיסורו עומד: והנה י"ל דהתוספתא אתיא כרבי דסבר התם בכתם דלא תלינן בסופרת י' שלא טבלה אלמא כיון דבידה לסבול הויה כטהורה ולא תלינן בה וה"ה נמי גבי טבל אך באמת קשה קצת דהרשב"א בתה"א הביא תוספתא זו לראיה על דין שלו ולא כתב דלא קי"ל כהתוס' זו דהא הרשב"א גופיה פסק בתה"א כרשב"ג ואפשר לומר דלא אמרינן האי סברא דתלינן בדבר שיש לו היתר אח"כ כיון שעכשיו אסור תלינן ביה אלא בחד נפילה כמו גבי כתמים שנמצא כתם ולא ידעין מהי מינייהו הוא כיון דליכא ריעותא כלל בטהורה תלינן באשה שהיא עכשיו אסורה אבל בתוספתא דמירי בשני קופות אחד של חולין ואחד של תרומה ולפניהם שני סאין אחד חולין ואחד תרומה כמבואר להדיא בהתוספתא להמעיינן בה בכה"ג כיון שבודאי נפל לחולין ולא ידעין אי תרומה אי חולין אם כן איתרע החולין ולא תלינן בדבר שיש לו היתר וכעין זה מחלק הרשב"א גופיה והביאו הש"ך בס"י קי"א סק"ו וכן מחלק הרשב"א בתרומות שם והתוס' במס' יבמות פ"ב ע"א ע"ש: אחר כתבי זאת מצאתי עוד ראייה לדברי דבנדר שלא לאכול נבילות וטריפות לא הוי דשיל"מ דלא כהבאר יעקב בס"י רט"ו והוא משום

דקיי"ל ביי"ד סימן רכ"ח סט"ו דמי שנדר שלא לשחוק אין מתירין לו וא"כ ה"נ כיון דמקודם שנתערב לא הוי דשיל"מ א"כ אף אחר שנתערב לא הוי דשיל"מ דהר"ן כתב בפ"ב דפסחים והקשה על הרמב"ם דסבר דחמץ שנתערב הוי דשיל"מ משום דאותו התערובות מותר לאחר הפסח משום דע"י תערובות לא קניס ר"ש והקשה הא בעיניה אסור אחה"פ ולא הוי דשיל"מ ואף הסוברים דהוי דשיל"מ תירצו משום דאחר הפסח אינו אסור אלא מדרבנן אבל מ"מ כ"ע מודי דהיכי דבעיני' לא הוי דשיל"מ אף דלאחר שנתערב אית ליה היתר לא הוי דשיל"מ וא"כ ה"נ אף שאחר שנתערב יש לו היתר מ"מ כיון דקודם שנתערב אין לו מתירין לא הוי כדשיל"מ וע"ש במלחמות וגם משמע ומוכח להדיא מהר"ן שם דלא כהצ"צ דסבר דביצת טריפה שנולדה ביי"ט הוי דשיל"מ דכל היכא דמצי לאכול בהיתר טפי עדיף דאם כן התם נמי מוטב שיאכל ע"י ביטול איסור דרבנן מאיסור דאורייתא ואפשר לומר דשאני התם דכל מילתא דתקינן רבנן כעין דאורייתא תיקון ובלא"ה לא קיי"ל בזה כהר"ן וכן משמעות כל הפוסקים וכ"כ הש"ך להדיא בסי' ק"ב סק"ח עי"ש: שאלה ח לאבא מארי הרב המובהק החריף המופלג מוהר"ר זאב וואלף נ"י ע"ד מה שנסתפק הרב המופלג מהר"ש נ"י בחה"ל שנתערבה בין הרבה חתיכות ונאכל אחד מהן בשוגג דקיי"ל דהשאר מותר דתלינן דהך דנאכל דאיסורא הוית ונסתפק על הקדירה שבישלו בה החתיכה שנאכל אם היא טריפה כיון דאנן תלינן דהך דנאכל היה דאסורא א"כ ממילא הקדירה אסורה או לא: וע"ז אמר מר אבא נ"י דנראה לו פשוט להתיר מהא דמבואר בסי' ק"א.

דאם נחתך אחד מהן דמותר ממה נפשך יע"ש וה"נ הך טעם דנבלע בקדירה הוי כאילו נחתך מהחתי' ואינו ראוי להתכבד ובטל בשאר החתיכות אף אם החתיכה שנתבשל היא האיסור והנה דברים אילו נכונים לכאורה: אלא דחזיתי לדעתי דאבא דתלי ליה בפלוגתא דהגאון מוהר"ר העשיל ז"ל וזקיני הגאון בכ"ה בההיא עובדא דפירש חצי הבהמה.

קודם שנולד הספק דדעת זקיני הגאון ז"ל: דכל הבהמה אסורה דאינו בדין שתהא חצי הבהמה מותרת וחציו אסורה: ולפי דעתי בנידן אף זקיני הגאון ז"ל ליודה דבשלמא התם אף חצי הבהמה שנפרש הוי חה"ל ואינו בטילה ואינו מותר אלא מטעם דכל דפריש מרובה קפריש ותלינן שזה שנפרש מהכשירה נפרש וא"כ האיך שייך להטריף מהבהמה זאת חצי האחר כיון שכבר אמרת שהיא מהכשירה משא"כ הכא כיון שמה שנפרש מהחתיכה אינו ראוי להתכבד ובטל לא שייך לומר ולהכשיר החתיכה שנשאת כיון שהיא ראויה להתכבד וחשובה ואינו בטילה ולא הוי דבר תמיה כלל דהוי כמו חתיכה טריפה שנחתך ממנה מקצתה ונתערבה בס' פשיטא דמותר: כיון שנתבטל וגוף החתיכה אסורה וה"נ וראיה מפורשת לזה ממשנה ערוכה בפנ"ה דאיתא התם וכן חתיכה של דג טמא שנתערבה בין החתיכות בזמן שמכירין בנ"ט ואם לאו כולן אסורות והרוטב בנ"ט ופריך בש"ס התם דליבטלו ברובא ומשני דהוי חהר"ל מפני האורחים אלמא אף בחהר"ל קתני בסיפא דהרוטב בנ"ט אף כשאין מכירים אלמא אף דהחתיכו' אסורות משום דר"ל מ"מ הרוטב מותר כי איכא ס' משום דהרוטב אינו ר"ל ובטל וא"כ כ"ש בקדירה דמותרת כיון שאין בה אלא בליעת הרוטב ובאמת ראיתי להט"ז בסי' ק"י סק"ה דדעתו דאם נחתך מהחתיכה שר"ל מקצת שאינו ר"ל דאינו בטל.

דלא שייך דחתיכה אחת חציו אסור חציו מותר ומוקי לההיא דסי' ק"א. שכל החתיכה נחתך ולא נשאר בה חהר"ל ע"ש ובאמת תמיהני עליו הפלא ופלא ממשנה ערוכה הנ"ל ואף אם נדחוק לחלק בין חתיכ' לרוטב שלה מ"מ בנ"ד לענין הקדירה פשיטא דמותרת דלא גרע בליעת הקדירה מרוטב גופה: אמנם בגופא דדינא מני' ובי' אבא אשדי בדברים הללו נרגא דהאיך שייך כאן לומר דהקדירה מותרת משום דפליטת' אינו ר"ל ובטלה בשאר החתיכה הא כיון דמב"מ לח בלח בעינן ס' לבטל הטעם וא"כ הכא כיון שגוף החתיכה לא היתה בטילה משום דהוי ר"ל ועכשיו שנתבשלה לבדה אם היא דאיסורא איך נתבטל טעם פליטתה כיון שהחתיכות נתפרדו זו מזו במה יתבטל בס' כיון שהיא לבדה היא ואף דבסימן קי"א קיי"ל דחתיכה שנפלה לב' וא"י באיזה דכולן מצטרפות לבטלה היינו דווקא בדבר העומד להתערב וגם בדוקא כשמערבין אותם אח"כ משא"כ הכא הטעם הנבלע בקדירה לא היה עומד להתערב וגם לא נתערב אח"כ א"כ אינו מצטרף ועוד דהא כתב הש"ך בשם הרשב"א דאינו מצטרפין אלא כשאין ס' בשניהן אבל כשיש ס' באחד מהן אינו מצטרף כיון שלא נכנס כלל בספק משום דאף את"ל דהאיסור לתוכו נפל בטל בס' וא"כ ה"נ כיון דכל החתיכות אסורים אף דאיכא ס' משהו דהוי חהר"ל א"כ מה"ת לצרף שאר החתיכות לבטל את הפליטה של חתיכה אחת כיון שאין נ"מ כלל לאותן החתיכות דבאיסוריהו קיימן כנלפע"ד ובפרט דבלא"ה הרבה פוסקים חולקים על דין הצירוף ואינו מותר אלא בהפ"מ כמ"ש הש"ך בר"ס קי"א ע"ש : ומעתה יפה דן ויפה הורה הגאון מוהר"ר יהונתן בכו"פ שלו דיש לאסור אף שאר החתיכות בכה"ג דכיון דהקדירה אסורה.

א"כ מאי חזית דאסרת להקדירה ומתירין להחתיכות והוי דומיא כי פירש אחד לפנינו דלא מתירנן שאר החתיכות משום דמאי חזית וכמ"ש הרשב"א וש"פ ועוד נראה דאף לפי דעת א"א נ"י דהקדירה מותרת מטעם ביטול ואפילו לדידי היכא שנאכל אחד מהן ונתבטל בס' חתיכות אחרים של היתר דבכה"ג בודאי הקדירה מותרת וכמו שהוכחתי ממתני' דפג"ה מ"מ שאר החתיכות אסורים דהא יש להקשות למה בנחתך אחד מהן אותה חתיכה מותרת שאר החתיכות אסורין ולמה לא אמרי' דההיא דנחתכה דאיסורא היא ובטילה כמו בנפל אחד מהן לים ובאמת כן הקשה מהרש"ל בא"ו שלו ובפג"ה סי' נ' ב ומתריץ שסברה גדולה לחלק דאינו דומה לנאבד שאינו בעולם לנחתך שהאיסור עדיין לפנינו אלא שנתבטל אמרינן דאיסורא ברובא אשתאר עכ"ד וא"כ ה"נ כיון שיש הקדירה שנתבשל בה לפנינו א"כ מה"ת לאמר שהאיסור הוא נבלע בקדירה אדרבה אמרינן דאיסורא ברובא אשתאר אך אפשר לומר דהבלוע בקדירה כיון שאינן נראה ומצוי הוי כאינו בעולם וכמ"ש הפוסקים דעל הבלוע בקדירה אינו עובר בב"י וב"י מה"ט: ועוד נלפענ"ד אי לאו דמסתפינא הוה אמינא מילתא חדתא דאף אם נחתך א' מהן דקיי"ל דאותה חתיכה לבד מותרת והשאר אסורות היינו דוקא כשחתיכה אחת נחתך לבדה אבל אם נתערב חה"ל בחתיכות הרבה ונחתכים ממנה ס"א חתיכות אף השלימים מותרים דהנה באמת קושיות מהרש"ל קושיא גדולה היא אמאי לא תלינן דאיסור נחתך ומה שתירץ מהרש"ל לחלק בין אינו בעולם לנתבטל היא כהילכתא בלא טעמא והנלפענ"ד בזה דהא הרא"ש בפ' ג"ה והביאו הש"ך כתב הטעם דנפל אחד מהן לים מותר מטעם ס"ס ספק שמא דאיסור נפל ואת"ל דהיתירא שמא לאו זו היא עכ"ד אבל

היכא דפירש לפנינו לא שייך ספק דילמא זה האיסור או זה דחד ספק היא וגרע משם א' דלא הוי פ"ס וה"נ כשאתה אוכל א' מהן ותאמר דזה דהיתרא היא מאי נ"מ איזה דאיסור אבל בנפל א' מהן לים הוי ס"ס מעליא חדא דילמא דאיסור נפל וכל הנשארים דהיתרא הם ואת"ל שיש בהם איסור דילמא לא זהו היא ולפי זה לכך בנחתך א' מהן לא תלינן דהאי דאיסורא היא דלא הוי ס"ס כלל דהיכי תאמר חדא דילמא זה שנחתך דאיסורא היא וכולם מותרים דכשאתה אומר בודאי שזה שנחתך דאיסורא היא א"כ לא נתבטל כלל דהיכא שהאיסור ידוע אינו בטל ואפילו היכא שכבר נתבטל ואח"כ הוכר האיסור ודאי דלא בטל ואסור כמ"ש הח"ץ בתשובותיו סי' כ"א ע"ש וא"כ כשאתה רוצה להתיר מטעם ס"ס צריך אתה לומר חדא דדילמא כולם מותרות והיינו דזה שנחתך דאיסורא הוא וא"כ כשאתה אומר בודאי שזה שנחתך דאיסורא היא א"כ אתה יודע שזה היא האיסור ואינו בטל ואף כשהרבה חתיכות נחתכים כשאתה רוצה לומר דילמא האיסור באלו הנחתכים וכולם מותרים וא"כ כשאתה רוצה להתיר כל הנשארים צריך אתה לומר שהאיסור בהנחתכים א"כ כל הנחתכים אסורים דהא האיסור הוא בודאי בהנחתכים ואין בהם ס' לבטל והאיסור אינו בהשלמים בודאי ואינם מצטרפין לבטל וא"כ לא הוי ס"ס כלל דהא שם א' היא שאתה אומר דילמא זה הוא ההיתר ומאי נ"מ איזה הוא האיסור משא"כ בנפל א' מהן לים הוי ס"ס מעליא חדא דילמא דאיסורא נפל והנשארים כולם מותרים ועוד דילמא לא זהו היא ודו"ק היטב ולפי"ז כשנחתכים ס"ס א חתיכות מינייהו אף הנשארים השלימים מותרים זהו ס"ס מעליא חדא דילמא האיסור באלו הנחתכים וא"כ כולם מותרים דהא יש ס' ס' בנחתכי' ואת"ל דהאיסור בהשלימים מ"מ דילמא לא זה היא וה"נ כשנאכל א' מהן ונתבשל בקדירה עם ס' חתיכות הקדירה מותרת והכי משמע לי לישנא דש"ס בזבחים דף ע"ד ע"ב אמר ר"א חביות של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות ונפתחה מאה מהן נוטל מהן כדי דמיעה ושות' ושאר אסורין עד שיפתח ול"א איסורא ברובא איתא ויש לדקדק כיון דהש"ס אשמעינן דל"א איסורא ברובא איתא למה נקיט ונפתחו מאה מהן האי מניינא דוקא הו"ל למינקט שמונים דהוי ג"כ רובא א"ו כיון דתרומה עולה בק"א אשמעינן דוקא שנפתחו ק' מהן דכשאתה אומר שהאיסור בנפתחים דוקא א"כ ליכא מאה דהיתר אבל כשנפתחו ק"א מהן כולם מותרים דתלינן דאיסורא בהנפתחי' ובטל בק"א כנלענ"ד ואפשר להעמיס דברים אילו בתירן מהרש"ל ל"א אך מ"מ לא משמע כן דבריו יע"ש ועדיין הדברים הללו צ"ע והנה בדברים האלו עיינתי בימי הפורים בבחינה עיינתא בעלמא וגם בזה"ז עיקר עיוני הי' בד"מ.

וכעת טרידנא וגם אני עוסק במילי דאגדתא בענינא ביומא דכלה ואת אשר תבחר ותקרב הוא הנכון כ"ד בנך דש"ת בלב ונפש. הצעיר ישראל איסור (ומצאתי באמתחתי גליון קטן מה שהשיב אביו הוא אא"ז הגאון מוהר"ר זאב וואלף זצ"ל וז"ל): הנה עברתי עיוני על קונטרסידך תיכף בעת ביאתו ולא מצאתי בו מנוח ראשית מה שהשגת עלי שאינו דומה לפלוגתא דהגאונים תמהתי הא הכא דומה ממש להתם דאם אנו מתירן שאר החתיכות מכח דתלינן דהך חתיכה דנתבשלה בקדירה ונאכל היא האיסור ואם היא האיסור האיך הבלוע בקדירה שפירש ממנה מותר הואיל ונתבטל בשאר חתיכות הא

השתא אמרינן דזהו החתיכה היא האיסור וא"כ הוי כמו ניכר האיסור כמ"ש בעצמך בסוף וגם דברי הט"ז נכונים כיון דחה"ל אסור מכח קבוע דרבנן והוי כספק טריפה.

האיך חתיכה שפירשה מספק טריפה מותרת ואנן ידעינן שפירשה מחתיכה אסורה וא"כ הוכר האיסור והראיה מהמשנה לא דמי כעוכלא לדנא דמה"ת נאסר הרוטב כיון דטעם ח"א בטל ושאר הטעמים דהיתרא ואין מפרשין לחכם שכמותך דוק ותשכח. גם מה שהשגת עלי האיך יתבטל טעם פליטת' שהחתיכות נפרדים תמהני על גודל חכמתך הלא זה הבלוע בקדירה הוא כמו שמונח לפנינו חתיכה קטנה בין שאר החתיכות המונחים לפנינו כאן בבית ואמאי לא יתבטל ומה לי שהם פרודים בנתערב חד בתרי לא בעינן שיהיו מונחים ביחד ואף בחנויות אם לא ידעינן באיזה חנויות הוא הטריפה דעת הרבה פוסקים דבטלה וזו השגה צוח עלי סרבני המופלג מ' משה חרל"ש ודחית' בזה באמת הבנין גם מ"ש אודות מ"ש מהרש"ל גם אנו דברנו בזה וישבנו כמו כן.

ואודות מלתא חדתא שכתבת העמקתי קצת בו. כי בעיקר הסברה קצרת ובאמת היא דבר חכמה וגם דברייך מתוקין בפשט הגמ' בזבחים רק דא עקתא שבש"ע כתב בהיפוך ואפילו אם נחתכו רובן מ"מ המיעוט אסור ע"ש בסי' ק"א ולדברייך צ"ל דהרובן אינו תלתא רק שנים וזהו דוחק ע"כ (ועל הגליון הזה רשם אא"ז הגאון ז"ל רשימת דברים מ"ש בש"ע אם נחתכו רובן י"ל דמיירי במבשא"מ דצריך ס' אף ביבש ולק"מ ובגוף הדין יפה כיון והדרני בי ישראל איסור: שאלה ט לבאר דין יין נסך מאימתי נקרא יין ליאסר במגע עכו"ם: תשובה בש"ע י"ד סי' קכ"ג סי"ז מאימתי נקרא יין ליאסר במגע נכרי משהתחיל לימשך דהיינו משנמשך על הגת בעצמו כי הנת היא מדרון ואם פינה החרצנים והזגים והיין לבדו נמשך וכו' נקרא המשכה ונאסר כל שבגת כו' ודין זה היא הלכה פסוקה מכל הראשונים והאחרונים דקיי"ל כר"ה דאמר בש"ס יין שהתחיל למשוך עושה יי"נ דפסק כמשנה אטרונה ולא כמתני' דקתני ואינו עושה יי"נ עד שירד לבור מה שבבור אסור והשאר מותר דאתיא כמשנה ראשונה והנה יש לי בדין זה מקוסעיון גדול דהנה בש"ס דע"ז דף מ"ם ע"א פריך התם על מחניו דקתני ואינו עושה יי"נ עד שירד לבור והתניא יין משיקפה ולענין מעשר איירי כדפירש"י ומשני אמר רבא ל"ק הא ר"ע הא רבנן דתנן יין משירד לבור ר"ע אומר משיקפה ומסיק דקיפוי דבור קאמרינן ופריך והא תני רב זביד בדב"ר אושעיא יין משירד לבור ויקפה ר"ע אומר משישלה בחביות ומשני תרצה נמי להך קמייתא הכי כו' ופרכינן עלה אלא מתני' דקתני ואינו עושה יי"נ עד שירד לבור לימא תלתא תנאי הוא ומשני לא שאני יי"נ דאחמור ביה רבנן ופרש"י אבל במעשר אי כרבנן אי כר"ע ומסיק עלה ולרבא דלא שאני ליה מוקים לה כתלתא תנאי ופי' התוס' דלרב הונא דפסק כמשנה אחרונה דמשהתחיל להמשך עושה יי"נ ה"ה נמי לקובעו למעשר יע"ש והנה הרמב"ם בפ"א מה' מעשר דין י"ד כתב היין משיניחנו בחביות וישלה הזגין והחרצנים מעל פי החביות אבל כשהוא בתוך הבור כשמגביהנו להעמידו בחביות שותה ארעי והיינו משום דפסקו כר"ע דאמר עד שישלה בחביות כמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקם שם ע"ש וכ"כ הסמ"ג עשין קל"ה ובפ' ר"י מפרש יין משיניחנו בחביות ויש לה החרצנים והזגים מעל פני החביות כדברי ר"ע עכ"ל וכן היא בש"ע סי' של"א ספ"ו בלי שום חולק וא"כ על כרחין צ"ל הא דפסקינן לענין יי"נ דמשהתחיל לימשך עושה יי"נ היא משום דס"ל כתירווצא דסתמא דהש"ס דשאני יי"נ

דאחמורי ביה רבנן וא"כ לפי"ז קשה טובא לפמ"ש הרב רמ"א בסי' קל"ד ס"ב בהגה
דכל סתם יינם בזה"ז בטל בששים וכן נוהגין והיא שיטת התוס' וש"פ כיון דאמרינן
בש"ס דהא דסתם יינם אוסר במשהו היא משום חומרא דע"ז וזה דוקא בזמן הש"ס
שהיו עע"ז ביניהם אבל בזמן הזה שאין עע"ז שכיח בינינו ומה"ט האידנא סתם יינם
מותר בהנאה כמבואר בר"ס קכ"ג א"כ ה"ה דסתם יינם בזה"ז בטל ב"ס כשאר איסורין
וא"כ ה"נ כיון דהא דהתחיל לימשך עושה יי"נ אינו אלא משום חומרא דיי"נ שהחמירו
ביה רבנן א"כ אין זה אלא בזמן הש"ס שהיו עע"ז ביניהם אבל בזה"ז שאין עע"ז שכיח
בינינו מה"ת להחמיר בו יותר ממעשר דאינו חייב במעשר עד שישלה בחביות והש"ס
מדמו להו להדדי ורבא ס"ל כן וזו קושיא עצומה אם לא שנאמר לחלק דדוקא לענין
לאסור סתם יינם במשהו מקלינן בזה"ז דהא דיי"נ במשהו מפרש הש"ס בפ' השוכר
שהוא משום חומרא דע"ז והיינו משום דכתיב לא ידבק בכך מאומה כו' ולכך בזמן הזה
דלא שייך חומרא דע"ז בטל בששים כשאר איסורין אבל לענין שיעשה יי"נ משהתחיל
לימשך י"ל דמחמירין ביין נסך טפי ממעשר אף בלא חומרא דע"ז רק משום איסור
חתנות לבד שהוא איסור חמור וכן משמע קצת לשון הש"ס דבפ' השוכר לענין יי"נ
במשהו אמר הטעם משום חומרא דע"ז ולענין יי"נ דהוי יי"נ משירד לבור משני הש"ס
בסתמא שאני יי"נ דאחמירו ביה רבנן משמע אף בלא חומרא דע"ז החמירו לענין יי"נ
טפי ממעשר ואף שסברא זו דחוקה דהא מצינו בכמה מקומות שהחמירו בשאר איסורין
טפי מיי"נ בזמן הזה כמ"ש התה"ד סי' ר"ד והובא בש"ע סי' קכ"ו ס"ב בהגה לענין
הפ"מ דמקלינן ביי"נ טפי משום דאקילו ביה רבוותא בזה"ז בכמה דוכתי וכן האריך
בזה מהר"י מיניץ בתשובת מהר"א מזרחי ח"ב סימן ל"ט והב"ח בסימן קכ"ד דאין
מדקדקין ביי"נ בזמן הזה ע"ש וגם בסי' קכ"ז מ"א בהגה מקלינן ביי"נ טפי משאר
איסורין יעו"ש מ"מ יש להביא ראיה דמחמירין טפי לענין יין נסך דמשהתחיל לימשך
הוי יי"נ מלענין מעשר אף בלא חומרא דע"ז והוא דאיתא בפר"י דף ק ע"ב בההוא עובדא
דהוה בנהרדעא דדשו ישראל ונכרי לההוא חמרא ושהי' שמואל תלתא ריגלי ואמרינן
עלה מ"ט אילמא משום דקסבר דאי משכחנא תנא דאסר כר"נ אוסרינא אפילו בהנאה
דתניא מדדו בין ביד בין ברגל ימכר ר' נתן אומר ביד אסור ברגל מותר אימר דאמר
ר"נ ביד ברגל מי אמר אלא דאי משכחנא תנא דשרי כר"ש אישריי' אפילו בשתי' משמע
דאי אין הלכה כר"ש היין אסור בשתיה ומותר בהנאה וכ"כ הרמב"ם בפ"א מה' מ"א
והמחבר בש"ע סי' קכ"ג סכ"ב עכו"ם שדרך היין ולא נגע בו והרי ישראל עומד על
גביו וישראל הוא שכנסו בחביות הרי זה אסור בשתיה עכ"ל והרי הר"ן בפ' השוכר
והריב"ש בסי' תל"ג כתבו דאף דסתם יינם אוסר במשהו היינו דוקא ביין שנאסר בהנאה
אבל יין שאינו נאסר אלא בשתייה (כיון שלא החמירו בו משום לתא דע"ז) אינו אוסר
בכ"ש דהא מפרשינן טעמא דיי"נ אוסר במשהו הוא משום חומרא דע"ז הלכך דוקא
ביי"נ שנאסר בהנאה מחמירין בו אבל יין שאינו נאסר אלא בשתיה כיון שלא החמירו
בו משום לתא דע"ז לאסרו בהנאה אין להחמיר בו לאסור במשהו אלא בנותן טעם וכ"פ
המחבר סי' קל"ד ס"ב ואם כן אי אמרת דהא דיינן שהתחיל למשוך עושה יי"נ מחמירין
בו משום חומרא דע"ז, א"כ כשדרך הנכרי בגת ולא נגע בו ביד אמאי אסור בשתיה והא
כיון שאינו אסור בהנאה משום דדמי למדדו ברגל אף בשתיה לישתרי כיון דלית ביה

משום לתא דע"ז ולא ירד לבור עדיין אלא ודאי ע"כ צ"ל דלענין משהתחיל לימשך עושה יי"נ מחמירינן בו טפי ממעשר אף בלא חומרא דע"ז, אך מ"מ נראה דאין ראה זו מוכרחת דבשלמא לענין איסורי שתיה אמרינן שפיר דבטל בס' כיון דהא דיי"נ אוסר בכ"ש הוא משום חומרא דע"ז וא"כ כיון דבאיסורי שתיה לא החמירו חז"ל לאוסרם בהנאה משום חומרא דע"ז ה"נ לא החמירו בו לאסרם בכ"ש דומיא דכל איסורין שבתורה דבטילין בס' אבל לענין דמשהתחיל לימשך נעשה יי"נ י"ל שפיר כיון דהחמירו חז"ל בו משום חומרא דע"ז לחשבו יין היכא דנעשה יי"נ לאסרו בהנאה ה"נ לא פליגי חז"ל בתקנתן לחשבו יין אף בגוונא שלא יאסר רק בשתיה לבד דלא ליהוי מילתא דרבנן חוכא דבאיסורי הנאה יוחשב יין ובאיסורי שתיה לא יוחשב יין אך זה שייך בזמן הש"ס דעובדי ע"ז שכיח ביניהו אבל בזמן הזה שאין יודעין בטיב ע"ז ולא שכיח ביניהו וכל סתם יינם אינו אסור אלא בשתיה מה"ת להחמיר בו יותר ממעשר דלא חשיב יין עד שישלה בחביות וחילוק נכון הוא ודוק ומה מאוד תמיהני שלא ראיתי לשום א' מהאחרונים שנתעורר בזה ואילו כיון שכתב הש"ך בס' קכ"ד סקע"א שאין להקל ביי"נ מטעם עכו"ם בזה"ז לאו עובדי ע"ז הן אלא במקום הפ"מ ואין לפרסם הדבר כמבואר בדברי הרב בהגה שם סתמו הדברים אבל לדינא נראה דבמקום הפסד גדול ויש שאר צדדי היתר כגון היכא שנמשך יין מהגת דדעת הט"ו והר"ן דכל היין שבגת אף מה שלא נמשך יש תורת יין עליו לאסור במגע נכרי אך הרמב"ן והש"ג ר"פ ר"י כתב שבכלבו כתב דחכמי לוניל הורו הלכה למעשה דהיין שלא נמשך אינו נאסר במגע עכו"ם יש לסמוך על הרמב"ן וחכמי לוניל להתיר היין שלא נמשך מה"ט דכתיבנא ובלא"ה כבר פסק בתשובת פ"מ ח"ב סי' קי"א לסמוך עליהו במקום הפסד מטעם אחר יע"ש ונכון הוא גם מטעמא דידן וכן כל היכא שיש שאר צדדי היתר והגלפנע"ד כתבתי שאלה יוד אשה שמצאה כתם אדום בחלוקה וקודם ששאלה לחכם נתכבס הכתם בלתי ידיעתה ואינו ידוע אם הכתם היה למעלה מן החגור או למטה מן החגור אי תלינן לקולא ואמרינן שהיה למעלה מן החגור והיא טהורה: תשובה נראה ברור דטמאה היא אף דבכל דוכתי אזלינן בכתמים לקולא כגון אם עברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים היינו משום דכתמים דרבנן ואזלינן בספיקא לקולא ותלינן לקולא שהכתם בא משם ולא מגופה מה שא"כ בספק אם היה למעלה מן החגור לא שייך בזה לומר ספיקא דרבנן לקולא דהא חזינן דהיכא שלא עברה בשוק של טבחים וכיוצא בה אסרו חז"ל הכתם משום דמסתמא מגופה אתי כדאמרינן ברפ"ק דנדה דבצפור לא נתעסקה ובשוק של טבחים לא עברה האי דם מהיכן אתי אלא מגופה יע"ש אלא דאם נמצא למעלה מן החגור מטהרינן ליה משום דאמרינן ודאי לאו מגופה אתי אלא מעלמא ועברה ולא אדעתיה וא"כ אם היא ספק אם הכתם היה למעלה מן החגור או למטה לא שייך לומר בזה סד"ר ועברה ולקולא ולא אדעתה דהא ספק זה היא בכל הכתמים ואפ"ה אסרו חז"ל ולא תלינן דעברה ולא אדעתה משום דלא שכיח וא"כ ה"נ לא תלינן שעבר' ולא אדעתה אלא מגופה קאתי והכתם היה למטה מן החגור והדם מגופה וטמאה היא וכן מוכח מהא דקיי"ל בס' ק"ץ סי"ח בשתי נשים שלבשו חלוקת א' ונמצא בו כתם והיתה אחת ארוכה ואחת קצרה דאם היא מהחגור למטה לקצרה ולמעלה מן החגור לארוכה קצרה טמאה וארוכה טהורה ואמאי ל"א סד"ר ולקולא ואמרינן דהכתם היא מהארוכה דהא לא

מקלקלה מידי דודאי שתיהן טהורות וכמבואר בס' נ"ג בב' נשים שלבשו חלוק א ואחת נתעסקה בכתמים בתולה בה ושתייהן טהורות והוא תולה בכתמים א"ו כיון דהא דלמעלה מן החגור טהורה משום דע"כ מעלמא אתא א"כ בכה"ג י"ל יותר דמן הקצרה היא מלמטה מן החגור וליכא לאקשוי מהא דכתב הרא"ש בפ' הרואה כתם והיא מדבר' הראב"ד בס' בעל הנפש גבי הא דבעי הש"ס היתה כשור כשורה מאי ולא איפשט' דאיכא מ"ד דאזלינן בכתמים לקולא דסד"ר היא ואיכא דאמרי לחומרא כתו דבעי למיפשט מברייתא כו' אלמא אף דהא דבעי בכשור ובכשירה מאי הוא משום דלא עביד דנפיל מגופה בכה"ג ובודאי מעלמא אתי או דילמא דאף בכה"ג תלילין דמגופה אתי ואפ"ה לדעת הי"א אזלינן לקולא משום דסד"ר היא ואף הי"א דפליגי הוא משום דפשטא דברייתא משמע לחומרא זה ליתא דיש חילוק בין ספיקא דדינא לספיקא דמציאות דהא התם הש"ס מספקא ליה אם בכה"ג דהכתם כשור וכשורה אמרינן דודאי מעלמא אתי ומטהרינן ליה או אף דבכה"ג י"ל דמגופה אתי ואסרינן ליה מספיקא ולכך בכה"ג דהאבעיא לא איפשיטא אזלינן לקולא לומר שהדין נותן דבכה"ג ודאי מעלמא אתי ולית בה שום ספק כלל כמו דאזלינן לקולא בכל האבעיות שבש"ס במידי דרבנן משא"כ בספק דמציאות כמו בנ"ד שהספק היא אם היה למעלה מן החגור ובע"כ מעלמא אתי או למטה מן החגור ואסרינן לה משום דמסתמא מגופה אתי כיון שלא נתעסקה בכתמים האי דם מהיכא אתי א"כ ה"נ מספיקא יש לחוש לחומרא ולומר שבודאי למטה מן החגור הי' הכתם והדם ממנה דאל"כ האי דם מהיכא אתא וז"ב: אמנם יש להקשות ע"ז מהא דכתב הטור י"ד סי' ק"ץ בשם הרשב"א ובש"ע שם ס"ב גבי הא דלא גזרו על הכתמים בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות דאפילו היתה גדולה מי"ב שנים אם בדקוה ולא הביאה שתי שערות אין חוששין לכתמה והוא מדברי הרשב"א בתה"א דף קע"ו ע"ב וכתב שם וז"ל ואע"ג דקטנה שהגיעה לכלל שנותיה חזקה הביאה סימנים ואפילו בדקו ולא אשכחו חיישינן שמא נשרו להחמיר לענין מיאון הא אמר רב דימי הילכתא חוששין שמא נשרו וה"מ דאיקדשה בתוך זמן ובעל לאחר זמן דאיכא ספיקא דאורייתא אבל בתוך זמן לא כלומר הואיל וליכא סד"א ובכתמים נמי דסד"ר היא אין חוששין שמא נשרו אלא וכו' ומדברי רש"י ז"ל נראה דלעולם משהגיע לכלל שנותיה פתיסין לכתמים ואף על פי שלא הביאה סימנים שהוא ז"ל פי' שהגיעו ימי הנעורים שהביאה שתי שערות או בת י"ב שנים ויום אחד אעפ"י שלא הביאה ש"ש ע"כ ונראה שהזקיקו לפרש כן וכו' ומצאתי בתוספתא נדה בפ"א מאימתי ראויה להיות רואה משהביא' ש"ש זה מבואר כדברינו עכ"ל והרי רש"י ספ"ק דנדה דף ה' ע"א כתב דלכך בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות אפילו סדינים שלה מלוכלכים בדם אין חוששין לה ואפי' אין לה במה לתלות דבשוק של טבחים לא עברה איכא למימר עברה ולא אדעתא דהא בגופה אין לתלות כל עיקר דכתמים דרבנן נינהו וכי גזור רבנן בהגיע זמנה דדם מצוי בה אבל בהא לא גזור הואיל ואין בה דמים עכ"ל וכ"כ תוס' פ"ק דנדה ד"ג ד"ה והא איכא כתמים והרשב"א בחידושיו וא"כ לפמ"ש דבספק למעלה מן החגור לא שייך לומר סד"ר ולקולא א"כ לא דמיא למיאון כלל דבשלמא התם שייך שפיר לומר בלא בעיל ל"ח שמא נשרו דהא אף שעכשיו היא גדולה אינה צריכה גט אלא מדרבנן לכך תלינן שגם עכשיו קטנה היא ואינה צריכה גט דסד"ר לקולא וסגי במיאון משא"כ הכא דאף אם נאמר שהיא קטנה

אם היינו יודעים שהדם מגופה הוי טמאה דקטנה כגדולה לענין נדה אלא דבקטנה כיון שאין דמים מצויים בה תלינן דמעלמא אתא ועברה ולא אדעתה וא"כ כיון דבכל הכתמים בגדול' ל"ח שעברה ולא אדעתה שהיא חששה רחוקה ואמרינן דודאי מגופה אתי וא"כ באשה זו שיש ספק אם קטנה אם גדולה היא שנשרו הסימנים היכי שייך לומר סד"ר ולקולא וחליק דקטנה היא והדם מעלמא קאתי אדרבה יותר י"ל דגדולה היא והסימנים נשרו ובפרט דאיכא חזקה דרבא שהביאה סימנים והדם מגופה היא כיון שעברה ולא אדעתה היא חששה רחוקה: ובזה נדחה נמי ראיית הרשב"א מהתוספתא דאיתא התם מאימתי ראויה לראות משהביאה ש"ש דהמעייין בתוספתא יראה דשם קאי אהא דקטנה שלא הגיע זמנה לראות דיה שעתה ובזה שפיר ל"ח לשמא נשרו כיון דהא דמטמאינן אותה למפרע ולא מוקמינן לה בחזקת טהרה היא משום דאשה מועדת ועלולה לראות כדאמרינן ברפ"ק דנדה ולכך כיוון שעדיין לא הביאה ש"ש תלינן לקולא דאינה מוחזקת לראות כלל ולא מטמאינן אותה למפרע שאינה אלא מדרבנן משא"כ במצא' כתם לטומאתה, מכאן ולהבא לא שייך בזה לומר סד"ר ולקולא מה"ט דכתיבנא: איכרא דקושיא זו אינו קשה אלא לפי פשיטות לשון רש"י בפ"ק דנדה שהבאתי דטעמא דתינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה כתם משום דתלינן דעסקה בכתמים ולא אדעתה וכ"כ התוס' רפ"ק דנדה ובחידושי הרשב"א שם להדיא וכן היא דעת הב"ח שהביא הש"ך ר"ס ק"ץ דאפילו נמצא על גופה מסעיר יע"ש אך הלחם חמודות רפ"ק דנדה כתב לפרש דברי רש"י דאף שודאי מגופה אתי לא גזרו בכתמים כיון דלא ארגשה ואינו אסור אלא מדרבנן ודסק לפרש דברי רש"י שהם שני טעמים ולהגיה יע"ש והסכים עמו המר ולא ידעתי מי דחקו להוציא דברי רש"י מפשטן כיון דרש"י בפ' הרואה כתם כתב דגזרו חז"ל בכתמים אף דלא ארגשה משום דחיישינן דארגשה ולא אדעתה וא"כ אף בקטנה נמי יש לחוש לה דמשש דאוריתא היא היכא שידוע שיצא דם מגופה דילמא ארגשה ולא אדעתה א"ו דעיקר טעמא היא כיון שאין דם מצוי בה תלינן שהדם מעלמא אתי ועוד יש להוכיח כן מהא דאמרינן בפ' תינוקות דף ס"ו תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים ואסיק התם דל"ש גדולה ל"ש קטנה אף דלא חזיא דמא דגדולה טעמא מאי משום דמחמדה קטנה נמי מחמדה והרי התם לא הרגישה כלל וגרוע מכתם דלא מצאה כלל שום דם כמ"ש הה"מ בפ"א מה' א"ב ואי אמרת דלא גזרו חז"ל בכתם בקטנה אף שידעין שמגופה אתי משום דלא הרגישה אמאי החמיר' בקטנה בתבעוה לינשא כיון דלא ארגשה ודוחק לומר דבכתם דשכיח גזרו וכתם דל"ש לא גזרו א"ו הא דלא גזרו בקטנה בכתמים הוא משום כיון דלא שכיחי בה דמים תלינן דמעלמא אתי ולכך אסרוה בתבעוה להנשא דשכיח הוא דמחמת חימוד תראה וא"כ כיון שהוכחתי דהא דלא גזרו בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות לענין כתמים הוא משום דתלינן שעברה ולא אדעתה הדרא קושיא על הרשב"א לדוכתא ולכאורה עלה בלבי לתרץ דהרשב"א לטעמיה אזיל שהקשה בחידושו רפ"ק דנדה על הא דאמר התם דטעמא דשמאי דס"ל דכל הנשים דיין שעתן משום דאשה מרגשת בעצמה ופרכינן והא איכא כתמים ומשני בשוק של טבחים לא עברה האי דם מהיכא אתי והקשה הרשב"א כיון דשמאי סבירא ליה דכל הנשים מרגשות בעצמן נימא דעבר' ולא אדעתא כמו דאמרינן כן בתינוקות שלא הגיע זמנה לראות ותי' דשאני הכא דאם תאמר שעברה בשוק ולא אדעתה א"כ

ה"נ יכולין אנו לומר שמא הרגישה ושכחה ולא אדעתה תילכך הואיל ודם מצוי הוא לפניך ושכיחי בה דמים מוטב שתתלה אותו במצוי דמים מצוין בה ולפי"ז ניהא כיון דהא דל"א בכל הכתמים שעברה ולא אדעתא אף דאיכא חזקה כנגדה שהיתה מרגשת כיון דספק שקול הוא כיון די"ל בשניהם דשכחה ולא אדעתה ותלינן בדבר המצוי כיון דאשה שכיחי בה דמים וא"כ היכא דאיכא ספיקא אם היא גדולה או קטנה דלא שכיחי בה דמים כלל לא אסרינן לה מספיקא ואמרינן מדלא ארגשה מעלמא אתי ועברה ולא אדעתה.

אלא דאכתי קשה דהא בש"ס שם משמע דלא פרכינן הכי והאיכא כתמים אלא לשמאי אבל להלל דקיי"ל כוותיה לאו קושיא היא כלל משום דאשה מרגשת בעצמה לאו סברא אלימתא היא לדידיה וסברא דמגופה אתי היא חזקה אלימתא יותר כמ"ש התוספות שם וא"כ בספק גדולה או קטנה חיישינן לחומרא משום דמסתמא מגופה אתי ואפשר לומר דהרשב"א ס"ל דהש"ס פריך לשמאי שהיא קושיא אלימתא לדידיה אבל להלל י"ל דהאי סברא דמרגשת בעצמה לא אלים כ"כ אבל להמסקנא י"ל דאף להלל טעמא דהחמירו חז"ל בכתמים ולא תלינן דמעלמא אתי דכ"ע הכי ס"ל דאשה מרגשת בעצמה היא סברה מעליא כמ"ש הרשב"א בסוגיא דהתם וכ"כ הרמב"ם בפ"ט מהא"ב אלא שאנו מחזיקים אותה בשוכחת כיון דע"כ צריך אתה לומר שעבר' בשוק של טבחים ושכחה הוי ספק שקול ותלינן במצוי וכמו דמשני הש"ס לשמאי אך זה דוחק דמ"ל להרשב"א זה כיון דמפשטא דהש"ס משמע להיפוך.

אך בלא"ה דין זה דהרשב"א צל"ע על הטור והש"ע שהסכימו לדבריו. דהא באה"ע ס"ס קנ"ח פסקו הטור והש"ע דהאידינא יש להחמיר שלא תמאן אחר י"ב שנים אף שלא נמצאו לה ש"ש ולא במיל אף דהוי סד"ר מ"מ האידינא לא בקיאינן בבדיקה משום דסגי בגמות אף שאין שערות וגם אחת בגבה ואחת בכריסה מהני וא"א בקיאינן לבדוק כל הגוף והוי ספק חסרון ידיעה דאסור אף במידי דרבנן כמ"ש הב"ש שם וא"כ ה"נ לענין בתמים אף דהוי דרבנן יש להפעיר מספיקא דהא אף בכתמים מחמירין בספק חסרון ידיעה כמ"ש הטור והש"ע בפ"י ק"ן פמ"ולענין מקדיר או מגליד יע"ש והדברים צ"ע אך אף שדברי הרשב"א לא אתברר לן שפיר מ"מ לא נניח הסברה הנכונה שכתבתי למעל' דבספק אם הכתם היה למעלה מן החגור או למטה דיש להחמיר והיא טמאה מספק וכן עיקר לדעתי והנלפענ"ד כתבתי: שאלה יא אשה שהשאלה חלוקה הבדוק לה לחברתה וחברתה מצאה כתם בחלוקה הלזה וגם בחלוקה שלה או בבגד שלה בבת אחת אם שתיהן טמאות או לא: תשובה יראה לי שהאשה המשאלת טהורה והאשה ששאלה החלוקה טמאה כי האשה המשאלת תולה הכתם בה ואע"ג דמבואר בסי' ק"ץ סמ"ג דהשאלה לבעלת הכתם בין שישבה כבר על הכתם קודם שאלה בין שראתה כתם בחלוקה אחר לאחר ששאלה את זה אין תולות זו בזו ולא זו בזו ושתייהן צריכות לחוש היינו דוקא התם שמציאת הכתם בחלוקה השאול היה אחר מציאת הכתם שבחלוקה שלה או קודם מציאת הכתם בחלוקה שלה אבל כשנמצאו בב"א אצל האשה ששאלה חלוקה אחת המשאלת תולת הכתם בה והמשאלת טהורה דהא הטעם דאין תולין כתם בכתם פרש"י וכל הפוסקים משום דהכתם האחר לאו ודאי מגופה היא ודילמא מעלמ' אתאי ולא בחזקת רואה היא וא"כ בנ"ד שמצאה האשה השואלת גם כתם אחר בחלוקה שלה

או בבגדה תולין בה ממ"נ דאי מגופה אתי הכתם שבחלוק שלה ודאי תולין בה ואי מעלמא אתי וא"כ ע"כ אמרינן שעברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים ולא אדעתה א"כ אמרינן נמי שהכתם שבחלוק השאול ג"כ בא מזה וכמבואר בסי' ק"ץ סי"ז בנמצא כתם למעלה מן החגור וכתם למטה מן החגור אמרינן כמו שהעליון מעלמא אתי כך התחתון מעלמא אתי ואמרינן שבב"א ניתזו על ב' המקומות כמ"ש הרא"ש ס"פ הרואה כתם וא"כ ה"נ אמרינן כן שמעלמא אתו ב' הכתמים יחד ותלינן בה והמשאלת טהורה וכדאמרינן בסי"ג דהא דאמרינן נמצא דם בחלוק או מטה או ספסל כולן טמאות אם נתעסקה אחת בכתמים כולן טהורות שכולן תולות בה והיא תולה בכתמים ע"ש והא דפריך הש"ס בפרק האשה לרבה בר ליואי דס"ל דאין תולין כתם בכתם מברייתא דהשאילה חלוקה לנכריות או ליושבת על הכתם תולין בה ומתריך לה בשינויא דחיקה ולא מוקי לה בכה"ג היינו משום דלשון יושבת על הכתם משמע שהכתם נמצא בחברתה קודם שאלה וע"ש בתוספו' והנלפענ"ד כתבתי: שאלה יב לבאר הא דקיי"ל בי"ד סי' ק"ז סמ"ב דהשאילה חלוקה לחברתה ומצאה בה כתם דתולה ביושבת על דם טוהר אף בזמן הזה אם היא דוקא בעת שמעיינה פתוח או דילמא אף בעת שמעיינה סתום תולה בה והנה מסתימת הפוסקים משמע דאף שמעיינה סתום תלינן בה כיון דלא מקלקלה לה מידי כיון שהן ימי טוהר ולפענ"ד דין זה צ"ע טובא כיון דאנן קיי"ל דתולה מעוברת באינה מעוברת ומניקה באינה מניקה כיון שהן מסולקת דמים א"כ אמאי נתלה ביושבת על דם טוהר כיון דמניקה היא דאף שמת הולד או גמלתו בכלל מניקה היא ומסולקת דמים כמבואר בסי' קפ"ט סל"ג וכ"כ הרשב"א בתה"א דף ק"פ דאף לענין תלי' בחברתה דינא הכי בשלמא בעת שמעיינה פתוח דתולין בה אף שמסולקת דמים ואין ראייתה אלא מקרה בעלמא מ"מ תלינן בה כיון דלא מקלקלה לה כלל אבל היכא דמעיינה סתום א"כ ה"ה בכלל מינקת גמורה וא"כ נהי דלא מקלקלינן אותה מ"מ הא בזה אין שום מעלה כלל לחברתה אלא משום כיון דלא מקלקלה חברתה תולה בה משום דספיקא דרבנן ול"ש לומר מאי חזית דאסרית להאי אסרת להאי כיון דימי טוהר הן ובזה"ז היא טמאה וחברתה טהורה כמ"ש הרשב"א ואמאי הא יותר י"ל שהכתם מחברתה והיא טהורה כיון דמינקת היא תולם באינה מינקת ול"ל דבימי טוהר מצוין דמים באשה כדמשמע מלשון רש"י ס"פ כל היד דף כ' ע"ב ד"ה חזינא וכ"כ בחידושי הר"ן לנדה בפרק האשה לחד טעמא זה ליתא דמדברי הרשב"א בתה"א והטור משמע להיפוך שכתבו בשם י"א דבבתולה שדמיה טהורים תולין אף בזה"ז וביושבת על דם טוהר אין תולין משום דבבתולה שירפא מצוי וביושבת על דם טוהר אין שירפא מצוי וזו היא דעת הרמב"ן וכן מוכח מדברי הרמב"ן שהביא הב"י בס"פ קפ"ט שהוכיח דאשה קבעה וסת בימי מניקתה מהא דאמרינן בנדה דף י"א דלכך אין יושבת על דם טוהר צריכה לבדוק א"ע משום דילמא קבעה וסת משום דמימי טהרה לימי טומאה לא קבעה וסת.

ואי אמרת דמניקה לא קבעה וסת משום דמסולקת דמים היא. א"כ ת"ל דבלא"ה לא קבעה וסת דמינקת היא והרשב"א בתה"א האריך לתריך קושיא זו בדרכים שונים והרא"ה בב"ה קילס ראייה זו וא"כ אי אמרת דבימי טוהר שירפא מצוי ואינה בכלל מינקת א"כ לאו ראייה היא ואדרבא אכתי קשיא דהא מינקת אינה חוששת לוסתה הראשון שלא היתה מינקת וא"כ בלא"ה לא קבעה וסת בימי טוהר לימי מניקתה כיון

דבימי טוהר לאו בכלל מינקת היא אלא ודאי דבימי טוהר חשיבה כמינקת גמורה והנה לפי מה שדחה הרשב"א שם ראיית הרמב"ן דסוגיא אזלא למ"ד דמת הבן או גמלתו לאו מינקת היא אין ראייה משם אך מדברי הרמב"ן והרא"ה היא ראייה ברורה: וראיתי להרב בעל משנה למלך פ"ט מה' א"ב דין כ"ט שכתב שלדעתו ע"כ לא אמרינן דתולין בנדה ישראלית אלא כשהיו כולם שוין לראי' אבל אם היתה הנדה מעוברת או זקנה או מניקה אפשר שלא נתלה בהם ושתייהן מקולקלות כיון דלשניהם איכא אומדנא שממנה בא הכתם ושל נדה איכא אומדנא שהכתם ממנה כיון דנדה היא יע"ש ומה מאוד תמיהני איך העלים עין מברייטא ערוכה וכל הפוסקים דתולין ביושבת על דם טוהר אף שמינקת היא ודוחק גדול לומר דהברייטא ופוסקים מיירי דווקא שגם חברתה היא מעוברת או מניקה דבכה"ג תולה היא ביושבת על דם טוהר דמסתימת הפוסקים לא משמע כן והנה בהברייטא י"ל דלכך תולין ביושבת על דם טוהר הוא מטעם שכתבו הרמב"ן והר"ן לחז טעמא בחידושיו בפרק האשה מפני שיושבת על דם טוהר רואה ואינה מרגשת תו אלו ראתה הרגישה ולכך תולין אף במסולקת דמים אך לפי"ז תקשה לשיטת הראב"ד והש"ע דפסקו דתולין אף בזמן הזה אף דאנן מחמירינן בה משום שלא החמירו להציל על חברתה ואי הטעם שרואה ואינה מרגשת היא אם כן האידנא כיון שמחמירינן בדם טוהר הרי רואה ומרגשת ואף שאינו אלא חומרא בעלמא אטו נשי דיני גמירי והרי הוא כאלו ידעינן שלא הרגישו שניהם בדבר והנה מכ"ז היה נראה דהא דתלינן ביושבת על דם טוהר בזמן הזה הוא דוקא בעת שמעיינה פתוח כגון שראתה והיא תוך ג' ימים לספירת ז' נקיים שלה דאזעדיין מעיינה פתוח כמ"ש הרב רמ"א בסי' קצ"ו ס"י בהגה יע"ש ובש"ך אבל כשלא ראתה כלל או לאחר ג' ימים נספירתה אין תולין בה דמינקת גמורה היא ותולה בחברתה וחברתה מקולקלת והיא מתוקנת דבכה"ג סברת הו"ל נכונה מאוד דכיון דליכא שום מעליותא בחברתה מה"ת נתלה ביושבת על דם טוהר שהא מינקת דאדרבא יותר יש לתלות באינה מינקת וכמ"ש לעיל אלא דמסתימת לשון הרשב"א בתה"א והטור לא משמע כן והדבר צע"ג.

והנה לכאורה יש להוכיח כהרב בעל מ"ל מהא דתולה בקטנה שלא ראתה מעולם לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה ולנערה שלא ראתה תוך ד' לילות לבעילתה אפילו בזמן הזה שאין נותנין לכתולה אלא בעילת מנוה לבד אפ"ה תולה בה לפי שדמים מצוין בה כמ"ש הרשב"א והטור והוא לכאורה תמוה כיון דאנן קיי"ל בועל בעילת מצוה ופורש א"כ אף לאחר שתחיה המכה לקטנה ולאחר ד' לילות לנערה נמי נתלה בהן דהא הוויין כנדה גמורה ותולין הקלקלה במקולקל אבל לדברי המ"ל ניחא כיון דס"ל דכל אותן שהן מסולקת דמים אין תולין בהן א"כ כיון דקיי"ל דבתולה תולה באינה בתולה ומבואר ברש"י דאף נשואה קרי לי' בתולת דמים והיינו אף שנבעלה מ"מ כל שהיא בתולת דמים שלא ראתה מעולם הוי בתולת דמים וכ"כ הרמב"ן בה' נדה שלו פ"ד להדיא דאף שהיא בעולה מ"מ כל שלא ראתה דם נדה מעולם תולה באינה בתולה וא"כ לכך הכא בקטנה לאחר שחיתה המכה ונערה לאחר ד' לילות לבעילתה כיון דמיירי שלא ראו מעולם וכבר כלו בתוליה אינה תולה בהן הכתם כיון שהן בחזקת מסולקת דמים.

אך ראיתי להרב מנחת עקב שהרגיש בקושיא זו והביא שכן הקשה בהגהת פרישה והמ"י תירץ דאף דמטמאינן לדם בתולים מ"מ לא מיקרי מקולקלת לתלות בה דאינה אלא

טומאת ספק והוי כמו כתם דאין תולין כתם בכתם וה"נ אין תולין כשהיא טמאה מחמת דם בתולים והנה אף דמילי דסברא נינהו מ"מ זה לא יתכן אלא לפי שיטת הרמב"ן והרשב"א דס"ל דאיסור דם בתולים הוא מחמת חשש תערובות דם נדה כדמוכח מדברי הרמב"ן גבי רואה דם מחמת תשמיש שהוכיח דאין תולין במכה מדאסרו חז"ל דם בתולים ואף הרשב"א לא פליג עליו אלא משום דיש חילוק בין איסור שעה לאיסור עולם אבל לפמ"ש הרא"ש בפ' תינוקות דטעמא דאסרו חז"ל דם בתולים לאו משום חשש נדה אלא משום דביאה לכל מסור ואין הכל בקיאיין בין קטנה לגדולה ובוגרת וכן החזיק במעוז סברא זו גבי הרואה דם מחמת תשמיש יע"ש א"כ כיון דאיסור זה לאו מחמת ספק היא אלא גזירה דרבנן א"כ לא דמיא כלל לכתם ואמאי לא נתלה בה כמו דתלינן בסופרת ז אף דמן התורה לא בעינן ז' נקיים אלא דבנות ישראל החמירו על עצמן וא"כ אמאי לא הביא הטור שיטת הרא"ש דלפי דבריו תלינן בקטנה אף לאחר שתחיה המכה ובנערה אף לאחר ד' לילות: איברא האמת יורה דרכו שהגהת פרישה והמ"י לא ירדו לסוף דעת הרמב"ן והט"ו בזה והוא משום דלפי מה שהבינו הם דמ"ש הט"ו דתולין בקטנה עד שתחיה המכה ובנערה עד ד' לילות קאי הכל לאחר בעילה הראשונה שנבעלו תולין בהם עד זמנים אלו קשיא טובא מש"ס ערוך פ"ק דנדה דף י"א ע"ב דאמרינן התם אמתני' דתינוקות אמר שמואל ל"ש אלא שלא פסקה מחמת תשמיש וראתה שלא מחמת תשמיש אבל פסקה מחמת תשמיש וראתה טמאה עברה לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה והעולה מדברי רש"י ותוספות שם דכל פעם שראתה מחמת תשמיש אפילו בתשמיש מופלג מחבירו חודש או יותר תליא בדם בתולים וכי שמשה בלילה אף שהיא רואה גם כן למחר ובלילה שאחר כך בלא תשמיש טהורה אבל כשהיא רואה ביום שני לשימושה בלא תשמיש ממאה כדאמר עורם לילה אהת בלא תשמיש טמאה יע"ש ודינים אלו הם הלכה פסוקה כמ"ש הרי"ף והר"ן ומרדכי פ"ב דשבועות ומשמע התם דאין חילוק בין קטנה לנערה בכ"ז וא"כ תימה גדולה דהיכי משכחת לה האידינא שכתבו הפוסקים דתולין אף בזה"ז בקטנה עד שתחיה המכה ובנער' עד ד' לילות משום דשירפא מצוי הא אנן קיי"ל דאף הבועל את הקטנה בועל בעילת מצוה ופורש א"כ ודאי לא שימשה שוב והאיך תולין לתלות הכתם בהן דהא עברה לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה ול"ל כיון דעל ידי תשמיש תלינן בדם בתולים) ובכהאי גוונא לא מחזקינן בהן בדם בתולים דהא אף מדינא מטמאינן לה בכהאי גוונא כדאמרינן עברה לילה אחת בלא תשמיש וראתה טמאה ול"ל כיון דע"י תשמיש תלינן בדם בתולים עד ד' לילות הוי כמכה שהיא יכולה להתגלע ע"י חיכוך דמבואר בסיי ק"ץ ס"ח דתלינן בה את הכתם אבל לענין ראייה גמורה בעינן דוקא מכה שידוע שמוציאה דם כמבואר בסי' קפ"ז ס"ה זה ליתא דע"כ לא תלינן בכתם במכה שיכולה להתגלע אלא משום דאמרינן שמא חיכתה וגלעה שלא מדעתה כמ"ש הרשב"א בתה"א והמרדכי פרק ב' דשבועות אבל הכא לא שייך זה ועוד דא"כ מנ"ל להפוסקים לומר דאף בזה"ז תולין ברם בתולים משום דשירפא מצוי דהא בכה"ג אין שירפא מצוי דהא כי ראתה מטמאינן לה בכס"ג לכן נראה ברור דמ"ש הרמב"ן וט"ו דתולין בקטנה עד שתחיה המכה ובנערה עד ד' לילות קצרו בדבריהם וכוונתם לתשמיש מופלג כדאמרינן דנתן לה רבי ד' לילות מתוך י"ב חודש והיינו לאחר כל טבילה ד' פעמים ששימשה וראתה תלינן בדם בתולים ומעתה

קושיות המ"י מעיקרא לק"מ דקמ"ל דהיכא דהשאילה לה חלוק אחר כל טבילה וטבילה ונבעלו ולא נמצאו להן דם רק על החלוק הזה דפשיטא דאי או החלוק תלוה היו טהורות דע"כ לא מטמאינן בסי' קצ"ג הבעל את הבתולה ולא נמצא לה דם אלא בבעולה ראשונה אבל אחר בעילה הראשונה אף ב"ד לילות מופלגים לא מטמאינן לה כשלא נמנא להן דם כדמשמע מסתימת כל הפוסקים קמ"ל דאם השאילה להן חלוק בכה"ג בתוך ד' לילות מופלגת תלינן בהו כיון דשירפן מצוי והן טמאות בזה"ז וחברתה טהורה ח"ב ונכון: ומעתה האי דינא דהמ"י אם תלינן בסופרת שבעה נקיים ודם בתולים אין מקום ליה בהפוסקים וכבר כתבתי דלהרא"ש בודאי תולין בה ובכתמים שומעין להקל אך להמ"ל י"ל דאין תולין בה דהוי בתולת דמים אם לא שחברתה מניקה וכיוצא בה שאלה יג ב"ה ב' אדר תקנ"ס לפ"ק שלום על דייני ישראל ס"ם הרבנים המופלאים ב"ד הצדק דק"ק באר יצ"ו וע"ג הרב המופלא שבסנהדרין המפורסם בתורה וביראה נ"י פ"ה ע"ה מ' דוד נ"י הנה הגיע לידי בשבוע העבר ג"פ אשר נכתב בבית דיניכם מהבעל אלכסנדר זיסקינד להאשה אשר נצבת עמנו פה פרידא מלכה בת פ' יהודא ליב והנה מצאנו בגט תיוהא אשר בחתימת העד השני שמעון בן יעקב עד בתיבת שמעון לא נגע בהעיין הקו שבעיין להרא"ש שבעיין וכן בתיבת עד לא נגע ג"כהקו שבעיין להראש שלי והנה זה פשוט ומבואר בא"ח סימן ל"ב ובאה"ע סי' קכ"ה סט"ז בהג"ה דאם אינו נוגע מה שראוי ליגע כגון שאחורי הצדיק והיוד שבאלף אינן נוגעין פסול אף בדיעבד אלא די"א דבמקום עיגון יש להכשיר בכה"ג וע"ש בב"ש בסק"ו אלא בטופס יש להכשיר דלא גרע מנחסר כל האות והנה בכאן בחתימת העד א"כ הוי כתורף והגט פסול אם לא במקום עיגון ובדיעבד ואף דבאה"ע בסי' ק"ל סי"א כתב הרב בהג"ה בשם התה"ד מאחר דסגי אם כתב יוסף עד א"כ בן יעקב לא צריך למיכתבו ואם טעה או שינה בו אין לפסלו וא"כ ה"ה אם טעה בשם העד גופה נמי מהני דהא בן פלוני עד נמי מהני לחוד מ"מ הרי הב"ש בסק"כ הביא בשם מוהרש"ך דדוקא בשם אביו מיקל התה"ד ולא בשמו ואף שהב"ש השיג עליו מ"מ סיים דלמעשה אין להקל כנגדו וגם בשם אביו גופה כתב הרמ"א דאין לסמוך ע"ז רק בשעת הדחק ובמקום עיגון ועוד בנ"ד נראה ודאי דפסול אף במקום עיגון דהא טעם התה"ד משום דבן יעקב אין צריך למיכתב והוי כלא נכתב וא"כ הכא דאף בחתימת בתיבת עד לא נגע העיין להראש שלו וא"כ כיון דשמו לא נכתב כדינו וגם תיבת עד לא נכתב כדינו הוי כאילו לא כתב רק בן יעקב לבד בלא תיבת עד ומבואר בסי' ק"ל בסי"ב דבכה"ג פסול הגט: גם תמיהני שחתימת שני העדים הוי בשני שיטין וכבר כתב הב"י בש"ע סי' קכ"ה סי"ב דנוהגים לעשות שיטה י"ג וחולקים אותה לשנים שבה חותמים העדים זה תחת זה וכתב הב"ש בש"ס הד"מ דאות' ב' שורות יהיו רחבים כמו שיטה אחת אף דבדיעבד ודאי אין קפידא בזה מ"מ למה לן לשנות מנהג של גדולי ישראל בחנם וכן אנו נוהגים פה בבית דיננו גם עיינתי בהרשאה וראיתי שנכתב בה והגט שנעשה עליו משה בן יעקב שליח להולכה בכל הנכתב למעל' נכתב ונחתם בבאר וכו' ועידיו החתומים בו יהושע בן משה נתן נטע בן אברהם והנה לפי דברי השליח מסדר הגט בקהלתכם כתב ההרשאה בעצמו ומותיבנא תיובתא כלפי סנאיו שבו מבואר שלא הבין המשך לשון ההרשאה הרי בדברי ההרשאה מסמן הגט שנעשה שליח להולכה נכתב במתא פלונית בכך וכך בשנה וחודש ויום ועדים החתומים

בגט והסופר מההרשאה הבין שקאי על עידי ההרשאה וכתב העדים החתומים בהרשאה ולא בגט וזה היא טעות גדול ואף דמדינא דש"ס השליח נאמן בלא הרשאה מ"מ י"ל דכאן גרע שמהרשאה מוכח שזה גט אחר הוא ואף שבתשובה מהר"ם פדוואה בסי' ד' היקל בכה"ג יע"ש בדבריו מ"מ הרי מבואר בסי' קמ"א בס"ל בהג"ה דהיכא דיש ריעותא בהרשאה בדבר שמוכח שמסדרי הגט היו עמי הארץ יש לחוש לכמה מיני פסולי צאו וראו בתשובת הרב בעל צמח צדק בסימן ק"י במעשה כזה שפלפל בזה עם חתנו הגאון בעל עבודת הגרשוני והוא האריך שם להקל מטעם שנתברר שהרב המסדר הגט לא כתב ההרשאה בעצמו תלינן בטעות סופר יע"ש באריכות משא"כ הכא בנ"ד שהמסדר בעצמו כתב ההרשאה א"כ פשיטא שיש לחוש וכמה ריעותא בגט וכ"ש הכא שנמצא ריעותא גדולה בגט כאשר כתבתי למעלה שהגט פסול.

ועתה באתי בתוכחה מגולה מאהבה מוסתרת ההיתה כזאת בישראל שלא לעיין בדבר איסר דאורייתא וחשש הרבה ממזרין בישראל ח"ו והרי כתב הריב"ש בתשובותיו בסי' שפ"ט שרבותינו הרב ר' פרץ והר"ן ז"ל דקדקו מאוד לסדר גיטין בפניהם ממש וכמו שמצינו בש"ס ברפ"ק דגיטין שרב אחאי היה ממונה אגיטין וכ"ש בדור היתום הלזה אשר הרוב אינן בקיאים בדקדוקי גיטין וכבר אמרו חז"ל כל מי שא"י בטוב גיטין וקדושין אל יהיה לו עסק עמהן ע"כ מהיום והלאה חכמים הזהירו בדבריכם שלא יצא מת"י דבר שאינו מתוקן ואל יהיה לכם למכשול ולפוקה הכ"ד ישראל איסר החפ"ק וימצא שאלה יד אל חכם לב ורב בינה יוסף לו ה' חיים ארוכים ורב חנינה ה"ה אהובי או"נ ידידי ורב חביבי ה"ה הרב הה"ג המפורסם נ"י פ"ה ע"ה ספרא רבא ותנא תוספאה כבוד מוהר"ר אריה ליבוש נ"י אחז"ש הטוב הנה גי"ק קבלתי ע"י הב"ד זה כמה שבועות ובקשתי שאל יתרעם רו"מ עלי על איחור תשובתי עד הנה העבודה כי אני טרוד מאוד מפני כי בעתים הללו אני מסדר כתבי לח"מ חלק שני וגם כעת באו אלי כמה שאלות ממקומות אחרים ומפני חלישות כוחי אחרתי עד הנה.

והנה ע"ד העגונה מא טי"ק שנכתב בגט בת אפרים המכונה פישל ולא נודע אם שמו אפרים כלל רק על פי הכתיבה והחזון העיד שכתב שם אפרים מדעתו הנה אף שקשה עלי מאוד להכניס ראשי בדבר שכבר האריכו בזה קמאי ובתראי ולא הניחו בזה מקום להתגדר בזה אך ורק אכתוב בקצרה מה שנראה לפי [עניות דעתי בזה.

ראשית הדברים הסכמתי לדעתים שהאשה הזאה מותרת מתרי טעמי חדא שהרב ב"י הקשה דאמאי פסול בשינוי שם האב כיון דשם האב א"צ לכתוב בגט אין שינוי פוסל בו כמו בשינה מקום הלידה דאינו פוסל מה"ט כמ"ש התוס' ותירץ הב"י דשינוי שם האב שאני דדמי לשינה מקום הדירה דפסול לכ"ע משום דאדם נקרא על מקום דירתו ויש לחשוש מפני הרואים וה"נ אדם נקרא על שם אביו וכשיראו שינוי בשם האב יאמרו לא זהו וא"כ בנ"ד שהשינוי הוא בשם הקודש של אבי האשה שא"צ לכתבו כלל דשם הכינוי פישל שהעולם קורין אותו כן די אף לכתחילה לכמה פוסקים וא"כ בכה"ג אין כאן חשש מפני הרואים דאשה ודאי אינה נקראת על שם הקודש של אביה כי אינה חותמת בשטרות ולא עולה לתורה רק כל העולם קורין אותה רק על שם החניכה בת פישל וא"כ אין לפסול מחמת שינוי שם הקודש של אביה כיון שא"צ לכתבו אין שינוי פוסל בו

כמ"ש הרב רמ"א בסי' קכ"ח ס"ב בהגה דבמקום הדחק יש להקל בשינה מקום עמידה יע"ש זה חדא ועוד כיון דבעל העיטור מתיר בפירוש בשינוי שם האב כיון שא"צ לכתבו הובא בספר מכתב מאליהו אלא שכתב שם בשם הרא"מ בתשובה שכתב דדעת בעל העיטור יחידאה היא ואני מצאתי בתשובת מהר"ם פדוואה סימן ל"ה שהביא בשם מרדכי הארוך דס"ל ג"כ דשינוי שם האב אין לפסלו מה"ט כיון דא"צ לכתבו.

ומשמע שם דס"ל דבמקום הדחק יש לסמוך ע"ז וא"כ בנ"ד כיון שאינו מבורר שם הקודש של אביה ואפשר דשמו היה אפרים א"כ לפי מה שהסכימו כל גדולי הספרדיים בתשובותיהם והב"ש בסי' י"ז סקפ"ד להתיר עגונות מטעם ס"ס יע"ש א"כ ה"נ האשה הלזו מותרת מטעם ס"ס חדא דדילמא שמו היה אפרים ואין כאן שינוי שם האב כלל ועוד דדילמא קיי"ל כהבעל העיטור ומרדכי הארוך דשינוי שם האב אינו פוסל כלל: אמנם לבי נוקפי מאוד בדבר מ"ש רומעכ"ת שאיש א' העיד בשם החזן משיטוואוי שאמר שמו ירוחם פישל בקראו לתורה ומ"ש שאין לסמוך עליו מפני שהיה זקן מאוד וגם כבר עבר ממנו זה נ"ה שנה תמהני והאיך אנו יכולין לפסלו מפני זה והלא ש"ס ערוך בכתובות דף כ' ע"ב אמר ר"ח ש"מ פדר"מ האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר ולא היא התם לא רמיא עליו אבל היכא דרמיא עליו אפילו טפי נמי הרי אף בדבר דלא רמיא עלי' דוקא מידכר עד שיתין שנין וכל זה הוא דוקא לר"ע אבל לא לרבנן ומפני זה השמיטו הפוסקים דין זה וא"כ לפי מ"ש הב"י בשם מוהרא"י דאף ע"א נאמן לענין שינוי שם האב ה"נ יש לפסלו.

אך באמת תמיד תמהתי על דין זה האיך נאמן ע"א לפסול גט כשר הא אין דבר שבערוה פחות משנים וכעת ראיתי בספר מכתב אליהו שכתב לדחות דברי הב"י שאין ראייה ממהרי"א דמה שהאמין שם למוהר"י הוא משום שהי' דבר שיכול להתברר ולכך הביא שם דעדים בצד אסתן ותאסר יע"ש ודבריו נכונים מאוד אך מ"מ בנ"ד קשה מאוד מפני דבלא"ה היא ספק בשם אביה ובכה"ג ע"א נאמן לכן יחקור רומעכ"ת ע"ד העדות מן החזן וכשיתברר לו שאין ממש בעדותו אני מסכים לדעתכם שהאשה הזאת מותרת לכל אדם: הק' ישראל איסר שאלה טו שלום רב לכבוד אהובי או"נ ומחו' ידידי ה"ה כבוד הרב המאה"ג המופלג המפורסם הותיק ע"ה פ"ה כש"ת מוה' דוד יחזקאל נ"י היילפרין.

הנה גלילת יד קדשו קבלתי זה קרוב לד' שבועות והנה מפני שלא הייתי בקו הבריאה וגם היה קשה בעיני מאד להכניס את עצמי באיסור חמור כזה ואחריות דעלמא לא ניחא לי לקבולי אחרתי עד הנה אך מ"מ לכבודו פניתי א"ע לעיין בזה ומה שנ"ל כתבתי. והנה תורף שאלתו בדבר קהלתו בילא פוליא אשר כבר סידרו גיטין בתוכה זה כמה שנים על פי הסכמת הרב המפורסם המנוח מפיקוב זלה"ה וב"ד הצדק דק"ק בארדיטשוב וקבעו לכתוב שם העיר בילו פוליא ואח"כ עמד רב אחד וערער בדבר כי לפי לשונינו היה ראוי לכתוב אל"ף אחר הלמ"ד ולא וא"ו גם הקשה הלא העיר הזאת נקראת בלשון פוליש בייאלא פאלע היינו הלמ"ד והפ"א בחטף קמץ ובלשון רוסיא קורין הב' בחירק והלמ"ד והפ"א בחטף קמץ כמו בלשון פוליש אך העכו"ם המדברים בלשון גס יותר קורין הלמ"ד והפ"א במלאפום והב' בחירק ובלשונינו קורין הב' בחירק והלמ"ד כמו נקודת קמץ ופ"א במלאפום ומחמת זה חדל הרב הנזה מלכתוב ג"נ ב"ק והנה באמת מה

שערער הרב הר"ל הם דברים של טעם ומה שהמליץ ר"מ עבורם הוא דחוק מאוד כי מי הכניסם למבוכה זו לשנות שם ישראל לשם עכו"ם כי מ"ש רומ"ע דשם העכו"ם אין צורך כ"כ כיון שנוטין לכוונה אחת יפה אמר והדבר מבואר בתשובת הגאון מוהר"ר מאיר כ"ץ אביו של הש"ך ז"ל בספר גבורות אנשים בתשובה סימן א' בשם בריסק דמתקריא בריזשטא והרבה קורין אותה בריסטא שהאריך בזה שלא היה צריך לכתוב שם העכו"ם כלל ואין השינוי פוסל בו וגם לא מיקרי שינוי כלל כיון שהלשונות קרובים זה לזה ואחד פירוש לחבירו ע"ש א"כ בנ"ד ששינו לכתוב בילו פוליא והוא שם של עכו"ם ולא כתבו שם ישראל כלל צע"ג לדינא דאם נאמר דעה ששינו לכתוב בילא בוא"ו מיקרי שינוי אם כן היה נראה שהגט פסול לפי מה שמבואר בתשובת מהרי"ק סי' ק"ו ובש"ע דשם ישראל הוא העיקר בזה אף בשם העיר דמכח ישראל הוא מגרש ואין רוב עכו"ם חשיב רוב יע"ש וא"כ הכא דנכתב שם העכו"ם בגט הוי כנכתב שם הטפל בגט דפסול כמו בשם האיש דאם נכתב שם הטפל לבד דהכריע הב"ש בסי' קכ"ט סק"ג דהגט פסול ה"ה בשם העיר נמי דינא הכי דשינה שמו ושמה ושם עירו ושם עירה הגט פסול דשום הם אך לפי שיטת הב"י והרמ"א דאם כתב שם הטפל לבד הגט כשר ה"ה בשם העיר אם שינו לכתוב שם העכו"ם דינא הכי כמ"ש הב"ש בסקי"ב יע"ש אמנם דברי הב"י בס"ס קכ"ח אינם מדוקדקים וצ"ע בזה שכתב וז"ל אם העיר או הנהר יש להם ב' שמות כתב רבינו בשם הרמ"ה כשמגרש בעירו יכתוב שם העיקר בפרט וכולל שם הטפל בכל שום וחניכא ומהרי"ק כתב בשורש ק"ו תשובה לרבינו אביגדור דאיזה מהן שיכתוב בלי חבירו כשר כיון שמכירין שניהם וכ"כ בהגהת מרדכי בגיטין בשם ר"י ובדיעבד ודאי לכ"ע כשר.

כדאשכחן בשמו ושמה אבל לכתחילה צריך לכתוב כמ"ש הרמ"ה דומיא דשמו ושמה עכ"ל הן אמת מ"ש דבדיעבד כשר ניחא דהא במהרי"ק שם מיירי לענין דיעבד כמ"ש מהרי"ק להדיא דר"א מיירי לענין דיעבד אך מ"ש הב"י דדיעבד ודאי לכ"ע כשר כדאשכחן בשמו ושמה צ"ע הא מבואר בטור ר"ס קכ"ט דדעת הרמב"ם הוא דאם כתב שם הטפל וכלל שם העיקר בוכל שום הגט פסול וכ"פ בש"ע רק דעת הרא"ש דכשר אף בכה"נ אך אפשר לומר דרבינו אביגדור ס"ל כהרא"ש או י"ל דר"א מיירי שכתב שם הטפל לבד ובמקום שאין כותבין וכל שום דבכה"ג שיטת הב"י ורמ"א כשר לכ"ע אך לפי"ז לא היה להב"י להביא דברי מהרי"ק בשם ר"א על לשון הטור בשם הרמ"ה דמיירי במקום שכותבין וכל שום דבזה איכא פלוגתא דלדעת הרמב"ם והש"ע הגט פסול אם כתב שם הטפל גם מ"ש בשם הגהת מרדכי דגיטין בשם ר"י הפשתי בהגהת מרדכי ולא מצאתי רק במרדכי פרק המגרש הביא תשובת ריצב"א שכתב וז"ל וכן נהר שינא שכתבו.

בלא יו"ד שנא כך הוא לשונם לומר שנא בלא יו"ד גם במקומנו כותבין אותו לפעמים בלא יו"ד עכ"ל משמע דכיון שכותבין אותו לפעמים בלא יו"ד הגט כשר אף שהוא שם הטפל ובאמת י"ל דגם הוא ס"ל כשיטת הרא"ש אבל לדידן דפסקינן כהרמב"ם הגט פסול וכן לפי מה שהכריע הב"ש דבכותב שם הטפל לבד הגט פסול וז"ב: אמנם אם זה הוי שינוי מן בולא פוליא לבילו פילא צריך לעיין כי לפי מה שכתב בתשובת מהר"ם פדווא סימן י"ח בנהר הנקרא פו ונכתב פואה דאין זה שינוי דהיא פחות מן נהר קייר

שכתב ייר שכתב במרדכי דלא הוי שינוי יע"ש ואם כן הכי נמי י"ל דלא הוי שינוי אף שנשתנה המבטא בכך: אך בספר מכתב מאליהו לסרב מהר"א אלפנדרי בשער ג' סימן י"ג האריך לחלוק עליו גם בשער זה סי' ג' הביא בשם תשובת מהרשד"ם לפסול ע"ש עיר אישקופא שלא נכתב יוד בין א' לשיין והוכיח שם כן מדברי הרשב"ץ שכתב תנס במקום תונס שהגט פסול אף בלא נודע שיש עיר אחרת כזו יע"ש וכן מהר"א מזרחי פסל גט בעיר ליפנטין שנכתב ליפנט וגם המבי"ט פסל גט שנכתב בעיר סינס ונכתב סיני אלמא כל היכא שנשתנה המבטא אף שקרובות השמות זו לזו פסלו ומי ירים ראש להכריע בין הגדולים בסברא בעלמא דתליא במילי דעלמא.

ובאמת בנ"ד יש להכשיר הגיטין הקודמים מטעם ספק ספיקא סדא דילמא לא מיחשב ואת"ל דמיחשב שינוי דילמא קיי"ל כהב"י ורמ"א דאמכחב שם הטפל לבד כשר וא"כ ה"נ אף דשם ישראל עיקר מ"מ לא גרע שם בילו פוליא שקורין העכו"ם המדברים בלשון גס משם הטפל דכשר וגם לענין תקנות עגונות שהיא איסור הסכימו רוב החכמים הספרדיים זהב"ס בסי' י"ז להתיר משום ס"ס יע"ש.

אך מ"מ תמהני על הרב המנוח מפיקוב והב"ד הנ"ל מי הכניס' למבוכה זו באיסור א"א החמורה לילך מדרך הישר לדרך עקלתון וגם תפהני על ר"מ שנדחק לתת טעם לדבריהם והרי הב"ד קיים ולמה לא שאל אותם טעם הדבר והנה הדבר קשה מאוד לשנות גיטין הראשונים בכדי שלא להוציא לעז עליהם וגם אם יחדל לכתוב עוד גיטין בק"ק אין לך לעז על גיטן הראשונים יותר מזה ע"כ הדרך הסלולה בעיני לקבוע שם העיר דק' ולכתוב בילא פוליא דעתקריא בולו פילא והיינו משום דכיון שהעכו"ם המדברים בלשון גס קורין בולי פוליא כמ"ש רומע"ל והן הם הרוב הקבועים ומיושבים בעיירות ובכפרים במדינה זו יותר מהמדברים בלשון פוליש ורוסיא ע"כ סגי עכ"פ לכתוב ע"י העכו"ם דמתקריא כפי לשונם לבד דהא אפילו בשם האיש אם כתב שה העיקר לבד בלא הכינוי כשר לכ"ע כמ"ש בב"י ר"ס קכ"ט והרב רמ"א בס"א בהגה שם א"כ כ"ש ע"ש דמתקריא רק לפי שהרוב קורין לבד כשר וכ"ש לפמ"ש הגאון מהר"ם כ"ץ בס' נ"א דבמתקריא ע"ש העכו"ם אין שינוי פוסל בו וכ"ש היכא שכל השמות נוטים לכוונה אחת וכ"א פירוש לחבירו דכשר וא"כ כ"ש בנ"ד שכבר נקבע בכמה גיטי נשים לכתוב בולו פולא לבד דראוי לכתוב עליו דמתקריא ואין שום חשש בזה וא"כ ודאי דנכון לכתוב בולא פוליא דמתקריא בולי פולא בכדי לתקן חשש איסור דאורייתא ומוטב יותר לתקן הגיטן שלפנינו מכאן ולהבא משניחוש ללעז גיטין הראשונים גם בזה י"ל דאין כאן לעז כלל כיון דלכמה פוסקים אם כתב שם הטפל לבד כשר וגם אין השינוי ניכר כ"כ ויש להביא ראיה לזה דהא שורש דין זה לחוש ללעז ג"ר הוא מדאמרינן רפ"ק דגיטין דף ה' בר הדיא בעי לאתוי גיטא אתא לקמיה דר"א ור"א א"ל ל"צ וכ"ת אעביד לחומרא נמצא אתה מוצא לעז על גיטן הראשונים ולכאורה קשה מהא דאמרינן בפרק המגרש דף פ"ה דאתקין רבא בגיטין מיומא דנן וקאמר הש"ס לאפוקי מדר"י דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו ופרש"י ואע"ג דקיי"ל כר"י בעינן לאפוקי נפשיה מפלוגתא שיצא הדבר בהיתר ולא יצא שום פסול אמשפחות ישראל ומשמע דמקודם רבא לא היו כותבין כן וא"כ איך תיקן כן ולא חשש להוציא לעז על גיטין הראשונים א"ו דדוקא על חומרא אמרינן שמוציא לעז על גיטין הראשונים משא"כ היכא דיש חשש איסור בדבר ופלוגתא

ל"ח ללעז ג"ר ומוטב לתקן גיטין שלפנינו שוב מצאתי בתה"ד סי' רל"ב שהקשה כן ותירץ כן והנאני שכוונתי לדעתו הגדולה אלא שהוסיף שם להקשות מהא דתיקן ר"ת לכתוב הרי את מותרת אף שהחמיר שם ללא צורך כמבואר בתוס' ומרדכי פרק כה"ג לכן מחלק דדוקא לענין לעמוד על כל אות ואות אף דאיכא סברא להחמיר מ"מ אי אתינא להחמיר א"כ ג"ר שלא עמדו לכל אות ואות פסולים לגמרי שנשתנה מטבע שטבעו חכמים בגיטין והגט פסול ואיכא הוצאות לעז וכן לענין לתייג אותיות שעטנ"ז ג"ץ אם היינו מחמירין לזיין א"ב הגיטין בלא זיין פסולים לגמרי ואין כאן כתב כלל אבל ההיא דיומא דנן והרי את מותרת אפילו לפי מה שסוברת להחמיר בגיטין שלא נכתב לא היו פסולים בפשיטות אלא שהיו לדקדק לעז בהן כל כה"ג ל"ח ללעז ג"ר אי איכא סברא וטעם להחמיר יע"ש וא"כ בנ"ד אם נכתב בולא פוליא דמתקריא בולו פילא אין כאן לעז גיטין הראשונים כיון דהעכו"ם קורין כך לא גרע משם הטפל לבדו דכשר לשיטת הב"י והרמ"א לכן ראוי להחמיר עכ"פ כיון דהלבוש והב"ש הכריעו דשם סספל לבד פסול שוב ראיתי בתשובת הב"ח הישנים סי' צ' שנשאל שם שנכתב טיקטין דמתקריא טשקטשין ומקודם בג"ר היו כותבין רק טיקטין לבד ופסק כיון שהנכון לכתוב טיקטשין שהיא שם העכו"ם ליכא לעז ג"ר כיון שהב"י פסק שאם נכתב שם אחד כשר יע"ש.

אך הוא אזיל בשיטת הב"י אך כבר כתבתי דבנ"ד דלשיטת הלבוש והב"ש הוא פסול בשם הטפל לבד א"כ נכון לכתוב בולא פוליא דמתקריא בולי פוליא וזה הדרך נכון וישר למבין לפענ"ד: הכ"ד הדרש ישראל איסר שאלה טז בעזה"י י"א מנחם תקפ"ו וויניציא אליכם אישים חכמי חרשים ה"ה הרבנים המופלאים יושבי על מדין בק"ק טולטשין יצ"ו: גלילת יד קדשם קבלתי ביום אתמול ולא עיינתי בו עד היום ונסתפקתם בגט אשר סדרתם בשם יאסל מפני חשש שני גיטין והעולם קורין אותו יאסלי אך בפניו יש קורין אותו יאסל ויש יאסלי ונסתפקתם אם הוא כשר מחמת שכתבתם כן מפני שהיא חניכה שהכל קורין אותו והעולם קורין אותו יאסלי הגם אם כותבין המכונה אין חשש בזה אבל בזה יש לספק והיא קצת מקום עיגון ולפי דעתי אין כאן מקום ספק כי הב"ש בש"א הביא בשם מהרש"ל בקיצור שבדיעבד אין עיכוב והמעייין ביש"ש בפ' השולח בש"א אות ו' כתב וז"ל ולפעמים נקרא ועלקיל אם רגיל באותו שם לכל העולם כותבין המכונה ועלקיל ואם אינו רגיל לקרותו כך אלא ואלק אלא שאביו ואמו קודין אותו כך ועלקיל על שם ילדותו מרוב חיבה או איפכא שמקצת בני אדם קורין אותו כך לזילותא בעלמא בשם ילדות אזלינן בתר רוב בני אדם וכל זה לכתחילה אבל לא לעיכוב עכ"ל משמע להדיא דאף אם כל העולם קורין אותו ועלקיל וכתב המכונה ואלק בדיעבד אין עיכוב בדבר ואם איתא דשם גדלות וקטנות הם נקראים חלוקי שמות אף בדיעבד יש לעכב דפשיטא אם כתב בגט המכונה על שם שאינו נקרא כך כלל הוי שינוי שם לגמרי שכתב שהוא מכונה כך ואינו מכונה כן והוא שקר לגמרי אלא ודאי דדבר זה לא הוי שינוי שם כלל דזה ידוע לכל דהוא שם אחד אלא דזה שם גדלות וזה שם ילדות א"כ ה"ה אם נכתב שם ואלק לבד וכל העולם קורין אותו ועלקיל זה לא מיקרי שינוי כלל כי כל העולם יודעין דזה שמו אלא שנכתב בשם גדלות וליכא בזה לעז כלל דהא הטעם דחניכה שהכל קורין אותו בו כשר לכתחילה להרא"ש כמ"ש הב"י בסי' קצ"ט בכוונת דברי התוס' פרק

השולח דלכך נקיי הדעת שבירושלים היו כותבין לכתחילה שם החניכה מפני ששמות החניכה שלהם ידועות וליכא לעז כלל וה"נ ידוע ששם אחד הוא אלא דזה שם ילדות אך לכתחילה יש לכתוב בשם גדלות כמו שהוא נקרא ועוד דאי אמרת דשם גדלות וילדות הוי כשינוי שם א"כ למה התיר מהרש"ל והב"ש בזה לילך אחר הרוב דאם הרוב קורין אותו ועלקיל אף שהמיעוט קורין אותו ואלק יש לכתוב ועלקיל אף לכתחילה ואמאי לא יכתוב שני השמות כמו ברובא שרה ופורתא מרים דכתבו כל הפוסקים דצריכין לכתוב שרה דמתקריא מרים והכא נמי יש לו לכתוב לכתחילה שני הכנוין המכונה ועלקיל והמכונה ואלק כמ"ש הב"ש בס"י קכ"ט סקכ"ט בא' ששמו משולם ויש לו כינוי זלמן וכינוי זעמיל דצריך לכתוב המכונה זלמן והמכונה זעמיל ע"ש א"ו דשם גדלות וקטנות שם אחד הוא לגמרי וליכא לעז כלל אך לכתחילה טוב יותר לכתוב לפי מה שקורין אותו הרוב: שאלה יז בעזה"י ד"ב מרחשוון תק"ל לפ"ק.

לה"ה הרב המאה"ג המפורסם נ"י פ"ה פ"ה מוהר"ד יצחק רי האב"ד דק"ק לעטישוב. ע"ד המעשה שאירע בקהילתו בגט אחד שנכתב מפני המהירות תיבת דתיצבייין בצדי"ק פשוטה באמצע התיבה וע"ז האריך ר"מ להוכיח דאף אם אירע כן בתורף או בשמות האיש והאשה יש מקום להתיר ממתני' דפרק הבונה דאר"י מצינו שם קטן משם גדול הכותב שם משמעון דן מדניאל ופריך עלה הש"ס ה"ד מם דשמעון פתוח ומם דשם סתום ואמר ר"ח ש"מ סתום ועשאו פתוח כשר וה"ה פתוח ועשא: סתום כדמסיק הש"ס התם והברטנורא פסק דהלכה כר"י אלמא דסתומין פתוחין וכן להיפוך כשר וה"ה כפופין פשוטין לדידיה דהא קתני נמי דן מדניאל אף דנון מדן פשוט ונון דדניאל כפוף והאריך ר"מ ליישב דהרע"ב לא יחליק על כל הפוסקים דפסקו כהברייתא דוכתבתם דבעינן שיהיה כתיבה תמה: ואני אומר שאין מדבריו ראייה כלל דהנה נראה ודאי מדאמד ר"י מצינו שם קטן משם גדול מוכח דס"ל דהכותב שתי אותיות משתי שמות ואינו שם בפ"ע אינו חייב ופליג על ת"ק דמחייב בזה אף משם אחד דאל"כ דס"ל דבב' אותיות חייב אף שאינו שם בפ"ע למה נקיט שם משמעון הו"ל למינקט דאם כתב ב' חותיות משם אחר אף דאינו שם בפ"ע כמו א"ה מאהרן אפ"ה חייב דליכא למימר דכיון שלא גמר כל התיבה שרוצה לכתוב גרע טפי וצריך דוקא שיהיה שם בפ"ע זה ליתא דכיון דטעמא דר"י דמחייב בשם משמעון כיון שכתב מלאכה המתקיימת במקום אחר חייב כמ"ש הרמב"ם בפ"ה המשניות ראייה מבגד שאם הוא רצה לארוג בגד של ד' אמה וארג כל השבת כולה אמה א' היעלה עה"ד שיהיה פטור וא"כ אי ס"ד דס"ל לר"י דהכותב שתי אותיות בלא שם חייב א"כ אף בכותב שתי אותיות משם גדול ואינו שם בפ"ע נמי לחייב כיון דשני אותיות הוי מלאכה במקום אחר וראיה לזה מדברי הרמב"ם פי"א מה' שבת ד"ט שכתב בסתם הכותב שתי אותיות חייב ואחר זה בדין יוד כתב הכותב אות כפול' פעמיים והוא שם אחד כמו שש דד כו' חייב וכתב הה"מ שנרא' מדבריו שאינו חייב אלא בכה"ג שיש לו כונה אבל א"א דאזרך שאינה מלה אינו חייב וכן נראה מן הגמרא עכ"ל והיינו מדאמרינן וכ"ת א"א דאזרך א"ב דת"ק סבר א"א דאזרך לא מחייב והיינו ר"י דקאמר שש תת משמע דוקא שיהיה שם בפ"ע דלת"ק גופה אף בשש לא מחייב כמ"ש אא"ז מהרש"א ז"ל בתוס' ד"ה דאזרך א"ב יע"ש ואי אמרת דיש חילוק בין שכותב שתי אותיות בפ"ע לכותב שתי אותיות משם גדול דבעינן דוקא

שיתקיים מקצת מחשבתו שרצה לכתוב שם גדול וכתב עכ"פ שם קטן א"כ מנ"ל להרמב"ם מדנקיט ר"י ש"ש ת"ת דא"א בפ"ע אינו חייב דילמא שאני התם דהא מיירי שרצה לכתוב שם גדול דהא קאי את"ק שכותב שם משמעון וכן שש מששך כדפרש"י אבל באות אחת כפולה לבד שאינו רוצה לכתוב שם גדול כמשמעות דברי הרמב"ם מנ"ל דפטור כיון שהם שתי אותיות א"ו דס"ל להרמב"ם דאי אמרת דאות כפולה לשנים בלא שם חייב אף בא"א דאאזרך נמי יש לחייב וכמ"ש ולפי"ז יפה פסק הרע"ב דהלכה כד"י והיינו בעיקר הדין דאשמעינן ר"י דמציינו שם קטן משם גדול דלא אזלינן בתר כונתו דזה היא עיקר סרכופא כמ"ש רש"י וסרע"ב וא"כ לת"ק דס"ל דהכותב ב' אותיות בין משם אחד בין מסר שמות חייב ופרש"י והרע"ב תשב א' שני אלפין משת שמות א"כ ומשמעות הרע"ר דפסק כחים בזה א"כ ממילא הלכה כר"י בכותב שם משמעון דחייב אף אי אמרינן דסתום ועשאו פתוח פסול מ"מ הא עכ"פ כתב ב' אותיות ובשתי אותיות בפ' כ אף שאינו שם חייב לת"ק וה"ה בכותב ב' אותיות בלבד אף שהיה כונתו לכתוב שם גדול חייב דלא אזלינן בתר כוונתו אבל הש"ס פריך שפיר לר"י לשיטתו דסבירא ליה דבעי דוקא שתי אותיות דהוי שם מי דמי מם דשמעון פתוח ומם דשם סתום ולא הוי שם כלל ומוכח שפיר דסתום ועשאו פתוח כשר ודברי הרע"ב עולין יפה.

אך מ"מ הי' לבי נבוך בתירן הלזה מפני שלא מצאתי לשום א' מהמפרשים לאשמעינן דר"י דמתני' פליג על ת"ק בזה דבכותב ב' אותיות שאינן שוות לבד ואינו שם דפטור וה' האיד את עיני ומצאתי ראייה ברורה לדברי מדברי הרמב"ם בפ"א מה' שבת דין י"ד שכתב וז"ל כל המתכוין לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה כשיעור חייב אעפ"י שלא השלים כל המלאכה שנתכוין להשלימה כיצד הרי שנתכוין לכתוב אגרת או שטר בשבת אין אומרים לא יתחייב זה עד שישלים חפצו ויכתוב כל השטר או כל האגרת אלא משיכתוב ב' אותיות חייב וכן אם נתכוין לארוג בגד שלם כו' עכ"ל הרי דהרשב"א שינה לשונו במכוון מלשון דר"י במתני' דנקיט מציינו שם קטן משם גדול שם משמעון והרמב"ם כתב סתם אלא משיכתוב שני אותיות חייב אלמא דס"ל דר"י ס"ל דאף בכותב שתי אותיות אם אינן שם פטור לכך בעינן דוקא שם קטן משם גדול אבל להרמב"ם רפ"ל דבכותב שתי אותיות שאינן כפולין אף שאינן שם חייב ה"ה בכותב שתי אותיות משם גדול אף שאינן שם חייב ודוחק גדול לומד דהרמב"ם מיירי דוקא שהשתי אותיות הן שם חדא כיון שבפ"א מה"ש כתב הכללים הו"ל לכתוב בפירוש דבעינן דוקא שמשתי אותיות הן שם ועוד כיון דהרמב"ם נקיט דינו ברצה לכתוב אגרת או שטר א"כ פשיטא דכתיבת שתי אותיות והן שם לא מעלין כלל דהא לא נתקיימה מחשבתו כלל דפשיטא דב' אותיות אין שם שטר או אגרת עליו לגמרי בשלמא במתני' י"ל דבעינן שם קטן כדי שיתקיים מחשבתו קצת שנתכוין לכתוב שם גדול וכתב עכ"פ שם קטן אבל בשטר או אגרת לא נתקיימה מחשבתו כלל ואפ"ה פסק הרמב"ם דחייב א"ו כמ"ש דלדידן בכותב ב' אותיות שאינן כפולין בפ"ע חייב ה"ה בכותב שתי אותיות שאינן שם כלל משם גדול נמי חייב וז"ב שוב מצאתי בירושלמי פ' הבונה וז"ל תני בשם ר"י כתב ב' אותיות שוין והן שם חייב כגון ש"ש ת"ת כו' ורבנן אמרי ב' אותיות בכל מקום אשכחא אמר קלת וחמרת ע"ד דר' יהודא קלת וחמרת ע"ד דרבנן קלת על דרבנן כתב ב' אותיות שוים והן שם ע"ד דר"י חייב ע"ד דרבנן פטור קלת על דר"י שתי אותיות בכל מקום אעפ"י שאין

שם על דעתיה דרבנן חייב ע"ד דר"י פטור ע"כ הדי משמע להדיא דאם כתב שתי אותיות ואינן שם לר"י פטור אף שאינן שוות דהא קאמר שתי אותיות בכ"מ אעפ"י שאינן שם ע"ד דרבנן חייב והיינו ע"כ באינן שוות דהא בב' אותיות שוות אף שהן שם אמר לעיל דרבנן פטרי א"ו דמיירי באינן שוות ואפ"ה פטור לר"י והיינו כמ"ש : ומ"ש רזמעכ"ת ליישב דברי הברטנורא דמאי דמשני הש"ס הוא דאמר לה כהאי תנא לאו לאוקמא מילתא בפלוגתא אלא כיון דמצינו ברמז מם סתומה במקום פתוחה לכך חייב נענין שבת הוא דחוק מאד דלפי זה נדחה דברי ר"ח דאמר ש"מ סתום ועשהו פתוח כשר ומשמע דכשר לענין ס"ת וגיטין ולפי דבריו הוא פסול אלא דחייב לענין שבת בזה וגם אדרבה לענין שבת בעינן כתיבה גמורה יותר מתפלין וגיטין דהא בש"ס בפ' הבונה מוקי הא דכותב שתי אותיות בשמאלו חייב דוקא באיטר ולענין תפלין בא"ח סימן ל"ב מותר אם אין תפלין אחרים מצוים ולענין גט מותר אף לכתחילה באה"ע סי' קכ"ג ס"א בהגה.

וכן מבואר להדיא במרדכי פ"ב דגיטין סי' שד"ם וז"ל או כשרוצה לעשות מם פתוחה נדבק עוקצה השמאלית ונעשה מם סתומה ואיתא פ' הבונה וכתבתם שלא יעשה פתוחים סתומים ואע"ג דאיכא תנא דמכשיר כמו כן איכא תנא דפוסל עכ"ל הרי להדיא דתליא בפלוגתא ומה שהקשה רומ"ע דא"כ למה צריך הש"ס לשנוי דהוא סבר כהאי תנא ריב"ב ת"ל דר"י דמתני' סובר דסתום ועשאו פתוח כשר ופליג על הברייתא וכתבתם ומאי אולמא דריב"ב מר"י דמתני' לכאורה קושיא אלימתא היא אך לאחר העיון אין כאן קושיא דודאי הא דיליף בברייתא מוכתבתם שיהא כתיבה תמה היא מילתא דמסתבר וליכא מאן דפליג עלה אך כל תמונת האותיות הם הלמ"מ וכן פתוחים וסתומים כדאמרין שכחום וחזר ויסדום ולכך פריך שפיר אף לר"י דמתני' גופה כיון דוכתבתם היינו כתיבה תמה א"כ סברת חוץ היא דאף פתוחות וסתומות בכלל ולכך משני דסבר כריב"ב דגלי לן קרא סתומה במקום פתוחה אלמא דבאותיות הכפולות כמו מנצפ"ך אין קפידא בחילוף פתוחה במקום סתומה או כפוף בפשוט כיון ששוים במבטא ובקריאה וקרא דוכתבתם אתי לשאר אותיות כגון גמין צדין וכיוצא בו דבעינן שיהא כתיבה תמה וזה נכון סוף דבר דמדברי הרע"ב עכ"פ אין שום הכרע להכשיר בצדיק פשיטה במקום כפופה גם מ"ש ר"מ להוכיח דכשר כיון דבגט אין צריך כתיבה תמה כמ"ש התוס' והרא"ש דמה"ט אין צריך מוקף גוויל לגבי' ליתא דכבר כתב בתה"ד סי' ר"ל ובפסקיו סי' מ"ה לדחות ראייה זו דתמונת האותיות שאני דצריך לכתוב בגט כמו שנמסר למשה מסיני יע"ש שהאריך בזם אמנם מ"מ לדינא אני מסכים לדברי ר"מ דבמקום עגון כשר באות פשוטה במקום כפופה דהא באותיות שאינן נוגעין במה שראוי ליגע כגון שין ועיין שלא היו היודין נוגעין בהן וכן ביודין שאחורי הצדי ועל גבי האלף וכן ברגלי ההין שנוגעין כתב הרב"י בש"ע סימן קכ"ו סמ"ז דיש להכשיר במקום עיגון אף שהם בתורף וכן פסק הרב רמ"א בסי' קכ"ה סמ"ז בהג"ה והרי רגלי ההין שנוגעין דילפינן נמי מוכתבתם שלא יעשה ההין חתין וכן הא דילפינן מוכתבתם שלא יעשה גמין צדין ג"כ היא שלא יתרחק היוד שאחורי הצדיק כמ"ש הרב"ש סי' ק"כ ואפ"ה מיקל הרב"י במקום עיגון אף דבא"ח סי' ל"ו ס"ב סתם בש"ע דאם נגע פסול וכן באותיות שאינן נוגעין ולא כתב דבמקום שאין תפלין אחרים מצוין כשרים וכמ"ש בש"ע א"ח סי' ל"ב ס"ה לענין כתיבה בשמאל דדוקא לענין גיטין היקל הרב"י משום דלא בעי כתיבה תמה

ולא לענין תפלין וכן מצאתי בתשובת הרב רמ"ע סי' ל"ו שכתב דאף למהרי"ק דמיקל בנגיעה רגלי ההין לא היקל אלא בגיטין דלא בעינן כתיבה תמה אבל בתפלין מודה דפסול ע"ש וא"כ כיון דמקילינן בגיטין במקום עיגון אף בתורף כל היכא שהתינוק יכול לקרותו א"כ ה"ה בפשוטין במקום כפופין נמי כשר במקום מינק אף שהתינוק א"י לקרותו משום דהא דאינו יכול לקרותו הוא משום שלא הורגל באות פשוטה באמצע תיבה וכמבואר בא"ח סי' ל"ב סכ"ה בענין חוטרא דחית אף שהתינוק קורא שני דינין כשר משום שאין התינוק מורגל באות כזה יע"ש וכעין זה כתב מהר"ם מלובלין בתשובותיו סי' כ"ד, ע"ש וא"כ ה"נ כיון דבמקום עיגון מקילינן בגיטין בפשוטין כפופין משום דלא בעי כתיבה תמה אינו מגרע כוחו מה שהתינוק אינו יכול לקרותו.

ובאמת לפי זה נראה נמי בכתב מם פתוחה ונסתמה וגרר הדביקות אף שמבואר בא"ע סי' קכ"ה ס"ט דפסול מ"מ במקום עיגון כשר כיון שהוכחתי דבמקום עיגון כשר פתוחין סתומין ופשוטין כפופין א"כ לא מיקרי חק תוכות כלל דמעיקרא הוי מם ועכשיו ג"כ מם היא ודומה לאם כתב אות ארוכה וגרר קצת ממנה דכשר היא וכ"כ הפר"ח בס"י קכ"ה בשם הריק"ש בשין של ד' ראשים אם גרר ראש אחד כשר וע"כ לא פליג עליו הפר"ח אלא משום דשין של ד' ראשים לאו שין הוא משא"כ הכא דאף מם סתומה הוי מם וכשר בדיעבד ולא ידעתי מה שהביא הב"ש בס"י קכ"ה סי"ב שהחמיר בסדר מהר"ם בדביקות המ"ם בתורף אפילו במקום עיגון דמהר"ם לטעמיה אזיל דמחמיר בסדר שלו אות פ"ד באותיות שאינן נוגעין מה שראוי ליגע בתורף אפילו במקום עיגון שלא כדברי המחבר בס"י קכ"ו אבל לשיטת הב"י והרב רמ"א דמקילין במקום עיגון בכל הני א"כ ה"ה בדביקות המם פתוחה ודאי דכשר ג"כ במקום עיגון כיון דלא בעינן בגיטין כתיבה תמה וכמו"ש.

ובאמת אי לאו דמסתפינא ה"א אף בתפילין סתום ועשאו פתוח או להיפוך וכן כפופין פשוטין או להיפוך אם אין תפלין אחרים מצוים כשרים בדיעבד אף דהטור בא"ח סי' ל"ב בשם הרא"ש וסה"ת וסמ"ג כתבו בפשיטות לפסול דבריהם תמוהים לפענ"ד כיון דעיקר דינם נלמד מהברייתא דוכתבתם דפ' הבונה שלא יעשה פתוחים סתומים וכמ"ש המרדכי בפ"ב דגיטין שהבאתי לעיל מנ"ל לפסוק כהברייתא כיון דר"ח מוכיח דר"י דמתני' ס"ל דסתום ועשאו פתוח.

או להיפוך כשר ומסיק עליו הש"ס דס"ל כריב"ב דיליף ניסוך המים מקרא דונסכיהם א"כ איכא תרי תנאי דמכשירים ר"י דמתני' דסתם ר"י הוא ר"י בר אילעי וריב"ב א"כ הוי ברייתא כיחיד במקום רבים דהילכתא כרבים ועוד דרבי סתם במתני' דברי ר' יהודא דליכא מאן דפליג עליו בזה וגם רבי חסדא דאמורא הוא אמר זאת אומרת סתום ועשאו פתוח כשר ומשמע דפסק כוותיה דאל"כ הול"ל קסבר ר"י סתום ועשאו פתוח כשר וא"כ יותר יש לנו לפסוק כהני תנאי וכרבי דסתם כוותיהו ור"ח דהוא אמורא דס"ל הכי מסתמא דברייתא שאין ידוע לנו מי שנאה ואע"ג דבכל דוכתא משמע דבעינן בס"ת ותפילין כתיבה תמה מ"מ י"ל דאותיות מנצפ"ך דגלי לן קרא ונסכיהם אם נתחלפו עדיפו כיון דהם שוים במבטא בקריאת שמותיהם כמוש"ל ואולי לא החמירו הראשונים בזה אלא בתפילין שהן שכיחים אף דסתימת הפוסקים לא משמע כן ומי ירום ראש נגדם אך

מ"מ לענין גיטין אף דבסדר מהר"ם והפר"ח מחמירין אף במקום עיגון בתורף באותיות שאינם נוגעים בו וכיוצא מ"מ לענין גיטין פתוחים סתומים או להיפוך וכיוצא בו באותיות מנצפ"ך יש להקל במקום עיגון אם נתחלפו אף בתורף מה"ט דכתיבנא והנלפע"ד כתבתי ישראל איסר שאלה יז איך אחד נעלם מן העין אור ליום וא"ו י"ד מרחשוון ולא נודע מה היה לו וביום ג' ח"י מרחשוון נמצא איש יהודי אחד מונח אצל הנהר דינעסטיר שהשליכוהו המים והוליכוהו יותר מפרסה לעיר אטיק דק"ק מאהליב ביום ההוא בבוקר והי' נקרש מחמת הקור שהיה באותו היום והיה עליו מכנסיים וכתונת והכיר החייט בט"ע להמכנסיים שתפרם הוא בעצמו להנעלם הנ"ל וגם מהכתונת בית הצואר שקורין אפשיווקע בהתפירות וגם בהמידה שהיא של האיש הנעלם הנ"ל וגם סארבל הכירו במדה ובהתפירות ומלבד כ"ז הכירו שלשה עדים להנטבע בט"ע שהוא האיש הנעלם והיה כל צורתו שלם בלי חבלה רק בגופו היה נחסר קצת מהבטן וקצת נגד הלב ותחת אצילי ידיו וגם היה להאיש הנעלם הנ"ל כמין חטוטרת בגבו שהיה צד ימינו מאחוריו גבוה מצד השמאלי וגם היה לו פליח בראשו בווינקל השמאלי קרוב להפאה השמאלית סמוך להפדח' וכן נמצא בהנטבע הנ"ל והנעלם הנ"ל הניח אשה בלא בנים מה דינה אם מותרת לשוק ע"י חליצה: תשובה הנה מצד הכרת העדים בטביעת העין היתרה של אשה זו רופף מאוד דהא מבואר בש"ס ובש"ע דכשהעלוהו מן המים בעינן דוקא דחזיהו בשעתיה אבל אשתיה מיתפח תפח ובנ"ד שהביאוהו יותר מפרסה הוי אשתיה לפי הסכמות כל הפוסקים דאם שהה יותר משעה אחת הוי אשתיה ואף דלענין אם נמצא אחר ג' ימים ביבשה היקל בתשובת מ"ב סימן ק"ד דאם נמצא בימי הקור מעידין עליו אף אחר ג' ימים משמע דעיקר טעמא דהתם כיון דחזינן דבמים אמרינן אף לאחר שלשה ימים מעידין עליו משום דמים מצמת צמתי וימי הקור לא גרעו מצינת המים משא"כ בהעלאה מן המים כיון דאמרינן דאף בנמצא תוך ג' ימים ואשתיה אף שעה אחת מיתפח תפח י"ל דאף בימי הקור נמי מיתפח וכן משמע מלשון הראב"ן שהביא המ"ב שלא כתב חילוק זה אלא שנמצא ביבשה אחר ג' ימים ובאשתיה אחר שהעלוהו מן המים לא חילק בזה ומה"ט לא רצה הח"מ להתיר בזה בסקנ"ה במעשה דפנחס מארלע יע"ש גם בתשובת שב יעקב סי' י"ז לא צריך סברא זו חף לסניף בעובדא דידיה יע"ש גם בתשובת פנים מאירות סי' כ"ה מפקפק דאף לאחר ג' ימים ביבשה אין להתיר רק בימי טבת ושבת שהקרירות גדולות ולא בימי מרחשוון יע"ש: אמנם יש לצדד בשריותא דהאי איתתא עפ"י סימנים שבגופו והנה החטיטרות שיש לו בגבו י"ל דהוי סימן מובהק גמור אלא שלא נמצא הדבר מבואר בפוסקים והנה באס"ז בפ' א"מ מבואר בשם הראב"ד דחטוטרת הוי סימן מעליא אך אין הכרע בדבריו אי הוי סימן מובהק או סימן אמצעי דדבריו שם הם למ"ד סימנים דאורייתא יע"ש ולמ"ד סימנים דאורייתא דמהני סימן אמצעי ודאי דחטוטרת הוי סימן אמצעי דכל שינוי בגוף הוי סימן אמצעי וחטוטרת הוי מום גמור לענין כהנים כמ"ש הרמב"ם בפ"ח מה' ביאת מקדש ד"י מי שתפח בשר בגבו ונעשה כחטוטרת אף שלא זזה חוליא ממקומה הוי מום לענין כהן יע"ש אבל לדידן דקיי"ל סימנים דרבנן ובעינן ס"מ גמור י"ל דחטוטרת לא הוי סימן מובהק גמור אולם בסימן השני שהיה לו פליח בראשו בווינקל השמאלי קרוב לפאה וסמוך להפדחת בזה יש מקום להתיר אש' זו אף דזה פשוט דפליח בראשו אף ס"א לא

הוא דשכיה בהרב' מ"מ מחמ"הצמצו' שהוא בווינקיל השמאלי קרוב להפאה סמוך להפדחת יש לומר דהוי סימן מובהק כמ"ש הב"ש בסקע"א וע"ד בשם הט"ז בצלקת ורושם דאם אמר סתם דיש לו צלקת או רושם לא הוי ס"מ אבל אם מודיע את מקומה בצמצום היינו באותו האבר סמוך לראש האבר או בסופו או באמצע הוי ס"מ כמו בנקב בצד אות פלוני וה"נ כיון שהפליח הוא בווינקיל השמאלי קרוב להפאה וקרוב לפדחת אין לך צמצום מקום גדול מזה אך יש בזה מקום עיון די"ל דלא מהני צמצום אלא היכא דאיכא סימן בעצמותו כגון צלקת ורושם והוא מצמצם את מקומו הוי ס"מ כמו בנקב בצד אות פ' דהנקב גופה הוי סימן אמצעי כדמשמע לשון הש"ס בגיטין ובב"מ דאמרינן ודוקא בנקב בצד אות פ' אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה לרב אשי אי סימנים דאורייתא או דרבנן משמע דאי אמרינן סימנים דאורייתא אף נקב בעלמא הוי סימן מעליא ולכן כשמצמצם את מקומו הוי ס"מ אבל כל היכא דהסימן בעצמו לאו כלום היא דשכיה בהרבה ב"א אף צמצום מקום לא מהני דכיון דשכיה הוא יש לומר דילמא איתרמי הכי באיש אחר במקום הלזה ונראה דדין זה תלוי בפלוגתא דרבנותא דהנה הב"י כתב בשם הרד"ך דבשומ' נמי אם פרט וצמצם השומא שאמר שיש לו שומא באבר פלוני במקום פלוני סימן מובהק חשבינן ליה ויכול להיות שלזה דקדק רש"י בדבריו בפרק אלו מציאות סימן הי' בו שומא באבר פלוני ולא פירש לומר באבר פלוני במקום פלוני עכ"ל והביאו הד"מ אך בתשובת מ"ב סי' פ"ג חולק עליו כיון דאיכא מ"ד בש"ס גבי שומא דאין מעידין עליו מטעמא דסימנים עשוין להשתנות או דשומא מצויה בכן גילו אין מועיל הצמצום מקום כלל יע"ש ובתשובת ב"ח סי' פ"א האריך לחלוק על המ"ב דלא אמרינן בש"ס סימנים עשוין להשתנות ושומא מצויה בב"ג אלא אי אמרינן סימנים דאורייתא דמיירי בלא צמצום מקום אבל כל היכא שהוא סימן מובהק שמצמצם את מקומו ממש לא אמרינן סימנים עשוין להשתנות ושומא מצויה בב"ג והט"ז בסקכ"ט כתב דמה שהקשה המ"ב מסימנים עשוין להשתנות לאו קושיא היא דמ"מ המקום לא נשתנה אלא שקשה מהא דשומא מצויה בב"ג עכ"ל ונראה בכוונתו דס"ל דאף אי סימנים עשוין להשתנות ולא הוי אף סימן אמצעי מ"מ מהני צמצום מקום דהמקום לא נשתנה אלא אי שומא מצויה בב"ג גם המקום מצויה בב"ג הרי משמע להדיא דלדעת הב"ח והט"ז אף שהסימן בעצמו לא הוי סימן אמצעי כלל מ"מ מהני צמצום מקום לגביה וכן הוא דעת גדול אחד בתשובת ב"ח החדשות סימן ס"ד דאף באומר שפרענקיליך בצמצום מקום הוי סימן מובהק אף דפשיטא דגוף הסימן לא הוי סימן כלל והסכים עמו הב"ח בתשובות הישינות סי' נ"ו יע"ש ולדעת המ"ב ובנו הגאון ז"ל בתשובת ב"ח החדשות סי' ס"ה כל היכא דגוף הסימן אינו אף סימן אמצעי לא מהני הצמצום מקום כלל ולפענ"ד יש להביא ראיה ברורה לדברי המ"ב דכל היכא דגוף הסימן לא הוי אף ס"א לא מהני צמצום מקום כלל דאם לא כן תקשה הא דשקיל וטרי הש"ס בפא"מ בכמה דוכתי אי מקום הוי סימן או לא ע"כ מיירי בלא צמצום מקום דהא בצ"מ אף באיסור א"א הוי סימן מובהק גמור כדאמרינן לענין לאהדורי גט אשה דמהדרינן בסימן בנקב בצד אות פלוני אף למ"ד סימנים דרבנן וכ"ש בחבירה דסגי אף בסימן א' דמהני ביה צמצום מקום וכעין זה כתב הט"ז בסקח"י וא"כ קשה הא דאמרינן בפרק א"מ דף כ"ה ע"א על הא דאיתא במשנה ציבורי פירות וציבורי מעות חייב להכריז ואמרינן עלה שמעית מיניה דמנין הוי

סימן ומשני תני ציבורי פירות שמעית מיניה מקום הוי סימן תני ציבורי פירות והרי הא
דמקום הוי סימן הוא דוקא בדרך הנחה בדרך נפילה לכ"ע מקום לא הוי סימן כדאמר
רבא התם דף כ"ג הילכתא כרוכות ברשות הרבים הרי אלו שלו ברה"י אי דרך נפילה
הרי אלו שלו אי דרך הנחה נוטל ומכריז מקום כפירש"י שם וא"כ מאי מתמה הש"ס
ש"מ מקום הוי סימן הא צריך בעל מוצא האבידה להכריז משום שמא יתן בעל האבידה
סימן מקום מצומצם דהוי סימן מובהק לכ"ע אף באיסור א"א וכן הא דמוקי הש"ס התם
דף כ"ב לרבה דס"ל מקום לא הוי סימן מתני' דכריכות ברה"י נוטל ומכריז ביש בו סימן
וברה"ר הוי שלו משום דסימן העשוי לידרס לא הוי סימן יע"ש והרי אף רבה יכול
לאוקמי כרבא דמתני' מיירי באין בו סימן ומכריז משום שמא יתן סימן מקום מצומצם
דהוי ס"מ לכ"ע א"ו דמקום מצומצם ל"מ אלא היכא דאיכא סימן בלא"ה ומצמצם את
מקומו ואם כן לגבי אבידה לא משכחת לה דמקום מצומצם ליהוי סימן דממ"נ אי יש
סימן בגוף האבידה בלא"ה הוי סימן דהא באבידה סגי בסימן אמצעי ואי דלא הוי אף
ס"א אף צ"מ ל"מ כשיטת המ"ב ובנו ז"ל וכן משמע מלשון רש"י בפ' א"מ דכ"ג ע"ב
גבי הא דאמר רב מרי מ"ט אמרי רבנן רקתא דנהרא לא הוי סימן דאמרינן לי' כי היכי
דאיתרמי לדידך איתרמי נמי לחברך איכא דאמרי אמר ר"מ מ"ט אמרי רבנן מקום לא
ליהוי סימן דאמרינן ליה כי היכי דאיתרמי לדידך האי מקום איתרמי נמי לחברך האי
מקום ופירש"י א"ד נפקא מיניה דאפילו כיון ואמר מקום מושבה מסוים לא הוי סימן
משמע להדיא דאף בצ"מ לא הוי סימן גבי אבידה מה"ט דכתיבנא: איברא דדברי המ"ב
באותה תשובה ג"כ תמוהים במ"ש שם דמ"ש התה"ד דצלקת ורושם הוי ס"מ הוא מצד
האורך של הצלקת וע"ז כתב הט"ז עליו בס"ק ל"א לזה אומר אני דודאי הוי ס"מ
כשאומר השיעור של אורך הצלקת אלא דשם בתה"ד לא החכר במדת האורך כמה היא
דהא עד סמוך לפה קאמר ולא עד הפה א"ו לענין מקום הצלקת קאמר ואם סימן האורך
מועיל ודאי גם הסימן מקום של הצלקת בצ"מ מהני עכ"ל והנה מ"ש הט"ז דאם סימן
האורך מועיל גם הסימן מקום של הצלקת בצ"מ נמי מועיל יפה כתב דמה"ת יגרע סימן
מקום מסימן האורך אולם מה שהסכים הט"ז לדברי המ"ב דסימן האורך כשאומר
השיעור של האורך הוי ס"מ אף כשאין בו סימן אחר הוא תמוה מאוד דז"ל המ"ב ועוד
נראה דבצלקת דבתה"ד שהנכרי נתן בה מדה מן העין עד הפה הוי ס"מ בהחלט וסמכינן
עלה דמדת אורך הוי ס"מ כדאמרינן בפ' א"מ מדת ארכו ומדת רחבו נתן למדת ארכו
ואע"ג דמסיק התם היינו דוקא באבידה אבל בגט מדת אורך לא הוי ס"מ לא לענין
שמספקא לן בגט אחר דלענין זה הוי סימן ארכו סימ מובהק אלא התם מיירי לענין
שהבעל חומר שמידו נפל והיא אומרת שמידה נפל דאע"ג שהיא אומרת מדת ארכו לא
סמכינן עליה דדילמא בהדי דנקיט ליה חזיתי' כדאמרינן התם וא"כ בנידן זה שפיר הוי
ס"מ בסימן אורך הצלקת מן העין עד הפה ולא מסלקינן ליה באיש אחר עכ"ל ומה מאוד
נפלאתי עליו דאיך אישתמיט ליה דברי הרא"ש במקומן שם דכתבו דשם מהני אף סימן
אמצעי אף למאן דס"ל סימנים דרבנן כיון דקיי"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת
משום חזקה דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה ואף דהיכא דהגט מסייע לה מעיזה מ"מ
כיון דסימנים מסייע לה מהימנא יע"ש ומשמע להדיא מדבריו דסימן האורך לאו ס"מ
הוא וכן משמע להדיא מדברי הט"ו באה"ע ס"ס קנ"ג דהאורך לאו ס"מ הוא יע"ש ועוד

כיון דסימן מקום ומנין לא הוי ס"מ כמו שהוכיח הט"ז בעצמו בסקח"י מה"ת יהיה סימן האורך עדיף מינייהו וגם יש להביא ראיה דח"ל דסימן מדה ומנין לא הוי ס"מ מהא דאמרינן בפ' א"מ דף כ"ג בעי מיניה מר"ש מנין הוי סימן או לא הוי סימן א"ל ר"ש תניתוה מצא כלי כסף וכ"נ גיסטרין של אבר לא יחזיר כו' או עד שיכוין משקלותיו ומדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן והנה משקל לא הוי ס"מ גמור כדמוכח בפ' איזהו נשך גבי הנהו זוזי דיתמי היכי עבדינן להו בדקינן גברא דאית ליה דהבא פריכא ויהבינן ליה ודוקא דהבא פריכא אבל דבר מסוים לא דילמא פקדון ניהו גביה ואתא מאריה ויהיב סימנא ושקיל ליה והקשה הרא"ש שם דהבא פריכא נמי דילמא יהיב סימנא במשקל דהא קיי"ל בפ' א"מ דמשקל הוי סימן ות' דדוקא גבי מציאם הקילו להחזיר בסימן כ"ד אבל הכא בעינן סימן מובהק עכ"ל הרי להדיא דמשקל לא הוי ס"מ וא"כ ה"ה מדה ומנין נמי דהא הנהו ילפינן ממשקל ודיו לבא מן הדין להיות כנידן שוב מצאתי בסמ"ג עשין ע"ד שכתב להדיא דמדה ומשקל וכיוצא אינו ס"מ לענין גט שאבד וכ"כ ה"ה"מ להדיא בפ"ג מה' אבידה ד"ג דמדת ארכו ורחבו ומשקלו לא הוויין ס"מ לגמרי ועל אלו המחלוקת בש"ס אם הם דאורייתא או דרבנן וכ"כ הכ"מ שם ממשמעות לשון הרמב"ם ומשמע שם דסימן מקום נמי דכוותיהו יע"ש ואשתמיט ליה להמ"ב והט"ז דברי פוסקים אלו אמנם מצאתי תנא רבה דמסייע להע"ב באס"ז פא"מ בשם הר"ן שכתב להדיא דמדת ארכו ורחבו הוי ס"מ אף לגבי עדות אשה והביא ראיה מהא דאמרינן היא אומרת סימני החוט ינתן לה ואמרינן דאמרה מדת ארכו אלמא אף דבעינן הכא ס"מ וכדאמרינן נקב בצד אות פלוני מדת ארכו ס"מ הוא יע"ש וזה שלא כדברי הרא"ש דס"ל דבהכחשה שבין הבעל להאשה סגי אף בס"א ובאמת מלשון הרי"ף והרמב"ם בפ"ח מה' אבידה שכתבו דדוקא בנקב בצד אות פלוני מהני התם גבי גט משמע כדברי הר"ן אלא דהטור והמחבר בס"ס קנ"ג סתמו בפשיטות כדברי הרא"ש משמע דס"ל דאין הכרע שהרי"ף והרמב"ם פליגי על הרא"ש בזה דאפשר דלישנא דש"ס נקטו כדרכם ובאמת דברי הרא"ש תמוהין מאוד בטעמן שכתב דלכך מהני סד"ר גבי גט משום דבלא"ה האשה שאומרת גרשתני נאמנת אלא היכא דאיכא גט דמסייע לה מעיזה ולכך מהימנא עפ"י ס"א לבד והוא תמוה דכיון דכל היכא דאיכא דמסייע לה אין קידושין תופסין בה כמ"ש הטור סי' קל"ב והביא הב"ש בס"י י"ז סנ"ד ומה"ט בלא סימנים לא מהימנא כיון שהגט מסייע לה מעיזה א"כ מה מהני הסימנים כיון דסימנים דרבנן אמנם לולא דברי הרא"ש אמינא להביא ראיה לדבריו כדינו ולא מטעמו מהא דאיתא בש"ס בנוסחא שלפנינו הוא אומר סימני החוט והיא אומרת סימני החוט ינתן לה ופריך הש"ס במאי אילימא בחיורוי וסומקי דילמא בהדי דנקיט ליה חזית' אלא במדת ארכו ויש לתמוה מאי ס"ד דש"ס לומר בחיורוי וסומקי הא בכה"ג לא הוי סימן כלל לכ"ע אף למ"ד סימנים דרבנן וכבר עמד בזה מהר"ם שיף ז"ל לכן נראה דודאי הא דאמרינן בע"א שמת בעלה או בגט סימנים דרבנן הוא משום דאמרינן דילמא איתרמי אינש אחרינא או גט אחר בסימן כזה ולא זה האיש או הגט שנאבד אולם באבידה איכא תרתי חששא חדא דילמא האמת הוא שנאבד ממנו חפץ כזה ואיתרמי שנאבד מאחר ג"כ בסימן כזה ועוד דילמא משקר שלא נאבד ממנו שום דבר ואומר שנאבד ממנו דבר בסימן כזה ואיתרמי שזה הנמצא יש לו סימן כזה ולפי"ז הכא שהבעל והאשה מכחישים

זא"ז שהאשה אומרת שכבר נתגרשה וממנה נפל והבעל אמר שעדיין לא נתגרשה בזה ליכא חששא דאיתרמי גט אחר כזה דהא לפי דבריו לא נתגרשה כלל ולפי דבריה כבר נתגרשה בו ולכך בכה"ג אף שהיא אומרת ס"א למ"ד סימנים דרבנן או חיוורי וסומקי לכ"ע הוי ס"מ גמור דהא קיי"ל האשה שאמרה לבעלה גרשתי נאמנת משום חזקה שאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה אלא דהכא אינה נאמנת משום שהגט מסייע לה מעיזה וא"כ כשהאשה אומרת סימן בגט אף חיוורי וסומקי הוי ס"מ גמור דהא ודאי אינה משקרת לומר סימנים שאינה יודעת בהם דילמא לא תכוין הסימנים ויענה כחשה בפניה ותהיה מוחזקת שקרנית בפני הב"ד ובפני בעלה להעזי פניה בפניהם ולכך אמרינן שפיר אילימא בחיוורי וסומקי דילמא בהדי דשקיל ליה חזית' ויודעת הסימן ואינה בוש להעזי כיון דהגט מסייע לה ולכך משני במדת ארכו דלא שייך דילמא בהדי דנקיט ליה חזית' א"כ אף סימן גרוע חשיב ס"מ כמ"ש וזה נכון מאוד לפענ"ד אך לפי גירסת הספרים שהביא הרא"ש אילימא בחיוורי וסומקי והא אמרת אין מעידין עליו ליתא לת' זה ולכך הוצרך הרא"ש לתת טעם אחר והוא תמוה סוף דבר כיון דמ"מ לפי דברי הרא"ש אין ראייה דסימן האורך בצמצום הוי ס"מ ואדרבא נראה מדבריו דלאו ס"מ הוא וכ"ד הסמ"ג והה"מ והט"ו בס"ס קנ"ג דלאו ס"מ הוא ואנו נגררים אחריהם א"כ ה"ה בסימן גרוע בצמצום מקום לאו ס"מ הוא אם לא בס"א בצמצום מקום כגון נקב בצד אות פלוי זה חשוב ס"מ בגט ובע"א שמת בעלה ומעתה בנ"ד סימפליח כיון דסימן גרוע הוא ל"מ אף בצמצום מקום אך מ"מ יצא לנו קולא גדולה באשה זו לפי שיטת הר"א מזרחי והמ"ב והט"ז דס"ל דחיבור סימנים אמצעים הוי סימן מובהק גמור א"כ בנ"ד כיון שהי' נהנעלם סימן החטוטרט דעכ"פ הוי סימן אמצעי וגם הפליח שבראשו במקום מצומצם אף דס"מ לא הוי מ"מ ס"א היא דהא לגבי אבידה מהני הסימן מקום אף דליכא סימן אחר באברים גופה א"כ איכא שני סימנים אמצעים וחשוב כס"מ גמור לפי שיטה זו אמנם קשיא לי מה דהעלה הט"ז בס"ק ל"א ברושם וצלקת דאם אמר הסימן שלא בצמצום מקום לגמרי כגון באבר פלוני לא הוי ס"מ אבל בצ"מ כגון בראשו של אבר או בסופו או באמצעותו הוי ס"מ כמו בגט בנקב בצד אות פלוני יע"ש הא לדברי הט"ז דס"ל דשני ס"א חשיבי כס"מ לגמרי א"כ אף באומר סימן דצלקת באבר פלוני בסתם ליחשב ס"מ דהא יש שני סימנים אמצעים דהא באבידה קיי"ל דסימן מקום מהני ומשמע דאף שלא בצ"מ מהני וכ"ש לפמ"ש הט"ז גופה בסקח י דהא דפליגי בסימן מקום באבידה מיירי דוקא בסימנים דלא מהני בע"א והיינו בלא צ"מ לדידי' דבצ"מ לדידי' מהני בע"א אף סימן גרוע כמו שומא דעשויה להשתנות וא"כ באומר סימן דצלקת באבר פלוני איכא שני סימנים אמצעים סימן דצלקת וסימן המקום וחשיבו כס"מ לדידי' ואפשר דס"ל כמ"ש הב"ח בתשו' סי' פ"א גבי שומא דאם אינן מעידין אלא שיש שומא בגופו לא הוי סימן כלל וגרע מחיוורי וסומקי וארוך וגו' יע"ש וה"ה בצלקת נמי אם אמר סתם שיש לו צלקת בגופו לא הוי סימן כלל ולכך אף שאומר באבר פלוני לא חשיב כס"מ דהוי כסימן אחד אך צל"ע דנראה דאף הב"ח לא אמר כן אלא לגבי שומא דשכיח טובא אבל בצלקת אף שאמר סתם שיש לו צלקת ואינה יודעת באיזה מקום חשוב עכ"פ כסימנים אמצעים למ"ד סד"א ולכ"ע בצירוף סימנים חשיבי כס"מ לשיטת הסוברים דשני סימנים אמצעים חשיבי כס"מ לגמרי: עוד יש לצדד בשריותא דהאי איתתא דהנה

מבואר בש"ע סי' י"ז סכ"ח דלדעת ר"ת הא דאין מעידין אלא עד ג' ימים הני מילי כשהוא חבול בפניו אבל אם אינו חבול בפניו מעידין עליו אפילו אחר כמה ימים ואפילו נפל למים ואשתהי כשהעלוהו מ"מ מעידין עליו ע"י טביעת עין של גופו וצורתו ובמרדכי כתב דט"ע דצורתו לבד מהני כקושית הב"ש שם וכן היא דעת הטור דבלא ראה הטביעה אף דאשתהי נמי מהני ט"ע אם הוא שלם וא"כ לפי שיטת ר"ת והטור בנ"ד כיון שלא ראו הטביעה מהני הכרת עדים בט"ע אף דאשתהי כיון דאינו חבול בפניו ואף דהכא נחסר קצת מהבטן ונגד הלב מ"מ הא כתב הב"י בתשובה והובא בק"ע סי' קע"ב דכל שאין בו חסרון אבר נקרא שלם לשיטה זו וכן היא בתשובת מהרי"ק שורש קכ"א דאף שנפצע בגרונו ונגד החזה או בשאר מקומות נקרא שלם לשיטה זו יע"ש ואף שרבים חולקים על ר"ת מ"מ הוא כתבו הב"ש דבספק אשתהי והוא שלם מתירין מטעם ס"ם חדא דילמא לא אשתהי ואת"ל דאשתהי דילמא קיי"ל כר"ת והרא"ש והטור דבלא ראה הטביעה מעידין עליו אף דאשתהי יע"ש והרי הדברים ק"ו דמה בספק אשתהי דקיי"ל נשאת תצא מצרפינן דעת ר"ת לס"ס א"כ כ"ש הכא דאיכא סימנים בגוף דהא סימן דחטוטרות ודאי הוי ס"א ואפשר אף ס"מ לגמרי וא"כ כיון דבס"א איכא תרי לישני בש"ס אי סימנים דאורייתא או סימנים דרבנן אלא דאנן מחמירינן מספיקא כמ"ש הרא"ש בפא"מ ואם נשאת בפ"א ל"ת כמ"ש רבינו ירוחם בשם הרמ"ה והביאו הב"ש בס"ק ע' כ"ש דמצרפינן דעת ר"ת לס"ס חדא דילמא קיי"ל כר"ת וסייעתו ומהני סס"ע שהכירוהו העדים ואת"ל דלא קיי"ל כר"ת מ"מ דילמא קיי"ל סימנים דאורייתא וסמכינן אסימנים שבגופו אמנם ראיתי בתשובת פנים מאירות ח"ב סימן ס"ה שכתב דהא דהקיל הב"ש לצרף דעת ר"ת לס"ס הוא דוקא בנטבע במים שאל"פ בידוע דבלאו הכי אינו אלא דרבנן אבל כל היכא שלא ידענו שנטבע לא מצרפינן דעת רבינו תם לפ"פ יעויין שם ואין אלו אלא דברי נביאות כי מדברי הב"ש לא משמע כן דהא קאי אמה שכתב הרב בהג"ה דספק אשתהי אזלינן לחומרא ואפילו אם נישאת תצא והיכא שידוע שנטבע במשאל"ס בלא"ה לא תצא ועוד נראה דבנ"ד נמי כיון דעכ"פ איכא ס"א יצאנו מחשש איסור דאורייתא לפי מה דמשמע להדיא מדברי הרמב"ם והט"ו בחו"מ סי' רפ"ד דהא דאמרינן סימנים דרבנן אינו אלא מצד החומרא דכיון שהוא איסור כרת מחמירינן בו אבל מדינא העיקר דסימנים דאורייתא והיורשין יורדין לנחלה עפ"י סימנים והתם בס"א מיירי כמ"ש הסמ"ע שם והכ"מ פי"ג מה"ג דין כ"א יע"ש וגם יש להוכיח כן מהא דפסק הר"ש והט"ו בש"ע י"ד סי' רצ"ז ס"ט דהרוצה להרכיב פרד על פרידה או למשוך בשתי פרידות יחד בודק בסימני אזנים וזנב וקול אם דומה זה לזה בידוע שהם ממין אחד ומותרים והוא מהש"ס דחולין ע"ט דאיתא התם א"ל ר"א לשמעיה אי מעיילת לי כודנייתא בריספא עייל להנך דדמיין להדדי ועייל לו ואמרינן עלה אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב וסימנים דאורייתא והא הכא פסק הרמב"ם והט"ו דסימני דרבנן לענין איסור א"א וכבר תמה בזה הגאון מוה עוזר ז"ל וכו רבים והוכיחו מזה דחיבור שני ס"א הוי ס"מ ובאמת לשון הש"ס לא משמע כן דא"כ היכי מוכח מזה דסימנים דאורייתא דהא בס"מ לגמרי כ"ע מודים דהוי דאורייתא א"ו דדוקא באיסור א"א מחמירינן לומר דסימנים דרבנן משום דהוי איסור כרת וחשש ממזרים משא"כ בשאר איסורי דאורייתא אמרינן דסימנים דאורייתא לסמוך עלייהו: אמנם מדי עסקי בענין הלזה עלה בלבי לתרץ

קושיא זו בדרך חריף והוא דבחידושי הרשב"א שם ובתה"א דף נ"ה הקשה בשם הראשונים דהיכי מוכח הש"ס דר"א ס"ל דאין חוששין לזרע האב דילמא ספוקי מספקא ליה כדאמרינן התם דר"י וכמה תנאי ספוקי מספקא להו אי חוששון לזרע האב או לא ומספיקא אזיל לחומרא ות"י דאה"נ דמה דאמרינן אלמא קסבר אין חוששין לזרע האב היינו דספיקי מספקא ליה ואזיל לחומרא יע"ש באריכות ויש להקשות עליו ממ"נ דמאי קושיא דהא ע"כ מוכח דר"א ס"ל דודאי אין חוששין לזרע האב דאי ספוקי מספקא ליה א"כ למה הצריך ר"א בדיקה כלל הא איכא ס"ס מעליא חדא דילמא חוששין לזה א"כ אף שאמותיהן אינן שוות אינן כלאים זה בזה ואת"ל דאין חוששין לזה"א דילמא אמותיהם שוות א"ו דודאי אין חוששין לזה"א וליכא אלא חרא ספיקא ואי דהרשב"א לטעמיה אזיל דס"ל דכל היכא דמצינן לבדוק לא מהני ס"ס כמ"ש הש"ך בכללי ס"ס בשמו וכ"ש הכא דליכא טירחה בהבדיקה כלל א"כ תקשה על הא דמתרץ הרשב"א דאה"נ דמאי דאמרינן אלמא קסבר אין חוששין לזה"א היינו דספוקי מספקא ליה דא"כ קשה היכא מוכח הש"ס דר"א ס"ל דסד"א נהי נמי דס"ל סימני' דרבנן מ"מ מהני הבדיקה כיון דבאמת איכא ס"ס להתיר אלא דכל היכא דמצינן לברורי מברין וא"כ אף דמדאורייתא לא מהני הבירור מ"מ הא לא מצינן למיעבד יותר ומותר ממילא מצד הס"ס אך יש לתרץ זה עפ"י מ"ש הש"ך בכללי ס"ס דהערינג מלוחים לא אסרינן מספיקא דדילמא נמלחו עם דגים טמאים דאיכא ס"ס שמא לא נמלחו עם הטמאים כלל ואת"ל נמלחו שמא לא היה בהם שמנונית דמותר מן התור' ואף דמדרבנן אסור אף באין בהם שמנונית מ"מ באיסור דרבנן סגי בס' הראשין לבד דספיקא דרבנן לקולא ע"ש וא"כ הוכיח הש"ס שפיר דר"א ס"ל סימנים דאורייתא דאי ס"ל סימנים דרבנן א"כ קשה ממ"נ אי ס"ל דודאי אין חוששין לזה"א לא מהני הבדיקה ואי דספוקי מספקא ליה לא צריך בדיקה כלל דהא אי סימנים דרבנן אבל מדאורייתא אף אי שווים בסימנים י"ל דאין אמותיהן שוות א"כ אף אם יבדוק בהפרידות ולא יהיה דומין זל"ז בהסימנים מ"מ יהיה מותרים דהא מדאורייתא איכא ס"ס מעליא ספק דילמא חוששין לזרע שאב ואת"ל דאין חוששין מ"מ דילמא אמותיהן שוות דהא מדאורייתא אין ראייה מהסימנים וכמ"ש התוס' בכתובות בסוגיא דפ"פ דאף דבחר ספק איכא רוב מדרבנן להיפוך מצרפינן ספק זה לס"ס יע"ש ואי דמדרבנן מהני הסימנים מ"מ סגי בספק הראשון דילמא חוששין לזה"א ואף אם אמותיהן אינן שווים מותרים וא"כ כיון דאף אם יבדוק בסימנים ולא יהיה שווים מותרים ואין צריך בדיקה כלל דלא שייך כל היכא דאיכא לברורי מברין דלמה יברר רממ"נ מותר דבין שיהיו דומים או לא יהיה דומים מ"מ יהיה מותרים אלא ודאי דסימנים דאורייתא וצריך בדיקה מצד הבירור וא"ש ולפי"ז מתורץ פסק הש"ע בי"ד סימן רצ"ז דלכך מהני בדיקה אף לדידן דמספקא לן אי סימנים דאורייתא או דרבנן דממ"נ אי סימנים דרבנן א"צ בדיקה כלל ואי סימנים דאורייתא תועיל הבדיקה דאם לא יהיה שווים בסימנים יהיו אסורים זה בזה ול"ל דאכתי אף לדידן אם יבדוק ולא יהיה שווים יהיה ס"ס מן התורה חדא דילמא חוששין לזה"א ואת"ל אין חוששין דילמא סימנים דרבנן ודילמא אמותיהן שוות דזה ליתא כיון דבספק השני איכא שני צדדים וס"ס לאיסורא חדא דילמא סימנים דאורייתא ובודאי אינם שווין ואת"ל סימנים דרבנן מ"מ

דילמא אמותיהם אינן שווין וכה"ג ס"ס מעליא הוא כמ"ש בתשובת מהרי"ט חי"ד ס"ב גבי ד"ת שתוקי כשר יע"ש.

א"כ הו"ל רובא נגד ספק השני ובכה"ג לא מצרפינן ליה לס"ס כדמוכח מדברי התוספות בסוגיא דפ"פ וכמו"ש בכללי הס"ס אשר לי יע"ש והדברים נכונים ודו"ק: אמנם אף שהענין נכון מ"מ מחוורתא דדעת הרמב"ם דהעיקר דסימנים דאורייתא רק מפני חומר כרת החמירו בו כדמשמע מדבריו להדיא בפ"ד מהי נחלות וכ"כ הה"מ פ"ג מה' אבידה ד"ה דהרמב"ם ס"ל סימנים דאורייתא דפסק כאת"ל דרבא: ובזה ניחא נמי דברי רבינו ירוחם בשם הרמ"ה שהביא סב"י והד"מ שאם נשאת בס"א ל"ת והיא תמוה כיון דאיכא תרי לישני והיא ספיקא דדינא הבא עליה והיא גופה בא"כ קיימא א"ו דהעיקר דסימנים דאורייתא ובזה ניחא נמי דברי הרא"ש פא"מ שהבאתי לעיל שכתב דבעל ואשה המכחישים זא"ז מהני ס"א כיון ראשה שאומרת לבעלה גרשתני נאמנות אף דכל היכא שהגט מסייע לה מעיזה מ"מ כיון דסימנים מסייען לה מהימנינן לה והוא תמוה כמו"ש לעיל ולפמ"ש א"ש דהעיקר דסימנים דאורייתא אלא דחז"ל החמירו בו ולכך בטעם מקילינן בהו.

וא"כ בנ"ד כיון דאיכא ס"ס יש לצרף בזה דעת ר"ת וסייעתו ומקילינן ביה: עוד יש לצדד בשריותא דהאי איתתא מצד הט"ע של הבגדים שהכיר החייט המכנסיים והכתונת ואף דחיישינן לשאלה מ"מ דעת מוהר"ל מפראג הובא בב"ש סקס"ט דמצרפינן סימני הבגדים לסימני הגוף מכח מ"מ"נ ואף דהב"ש חולק עליו כיון דסימני דרבנ' ממילא חיישינן לשאלה מ"מ הא עכ"פ הוי שני סימנים סימני הגוף וט"ע דהבגדים ומהני לשיטת הפוסקים דחיבור שני סימנים הוי ס"מ ועוד דבתשובת חכם צבי סי' קל"ד כתב להתיר בזה מטעם אחר דכמו דל"ח לנפילה דיחיד.

כן ה"נ ל' לשאלה דיחיד שישאיל בגדיו למי שיש סימנים בגופו כמו הארס הנאבד יע"ש ואף שבחידושי השגתי עליו מ"מ יש כמה גדולים דס"ל הכי וכ"ש בנ"ד כיון שהכירו אותו בט"ע אלא דחיישינן שמא נשתנה פניו לאיש הנאבד והיא חששה רחוקה מאוד לחוש שמא השאיל בגדיו לאיש אחר שיש לו סימנים כמוהו ואח"כ נשתנה פניו לאיש הנעלם מאתנו וגם יש לצרף בנ"ד דעת הב"ח בתשובותיו סי' פ"ז רכל שיצא מאתנו בבגדים ולא היה לו עוד בגדים כאילו ובמעט זמן נמצא אחר בבגדים של ההרוג ל"ח לשאלה ולחליפין בזמן מועט ע"ש שהאריך בזה וא"כ בנ"ד שהאיש הנאבד נעלם מאתנו בפתע פתאום ולא היה רק הכתונת והמכנסיים שהלך בו ואחר ר' ימים נמצא במלבושי' אלו ל"ח לשאלה ולחליפין במעט זמן כזה וגם הרבה מחברים כתבו דבכתונת ובתי שוקים ל"ח לשאלה וכבר כתב הגאון מהר"י הלוי אחיו של הט"ז בתשובותיו דכל היכא שיש עוד צד להקל ל"ח לשאל' כי כמה גדולים עשו מעשה שלא לחוש לשאלה כללא דמילתא דמכל הני צדדי היתר דכתיבת איתתא דא שריא להתנסבא לכל גבר דתיצביין לאחר החליצה מיבם שלה שאלה יח ע"ד המעשה שאירע בק"ק מאהליב באשה אחת שבאת לשם ואמרה שהיא פנויה ונשאת לאיש אחר ואח"כ יצא הקול שהיא עדיין א"א ונתברר הדבר שהאמת כן היא ונסע אבי הבעל עמה למקום שבאת משם ונתגרשה מבעל הראשון ואח"כ כפו ראשי הקהילה שיתפרדו זה מזה עפ"י דת של תורה ולא קיבלה ג"פ

מבעלה השני ונתפררו זה מזה ונסעה האשה למקום אחר ולא שאלה פי ב"ד והנה כעת עמד בעל האחרון ושאל אם מותר לדור עמה או לא: תשובה בתחילה יש לברר אם צריכה גט מבעלה השני שניסת לו באיטר א"א במזיד או לא והנה מלשון הט"ו באה"ע ר"ס י"ז שכתבו וז"ל א"א בכלל עריות הוא אין קידושין תופסין בה מסתימת לשונם משמע שיש לה דין עריות לגמרי וכמו שהדין בעריות בסי' ט"ו סכ"ו דאם נשאת בחזקת היתר ונמצאת עריות אין צריכין גט כיון שאין קידושין תופסין בהן ה"ה בא"א נמי דינא הכי דא"צ גט משני אך לכאורה יש לדמות דין זה לאשה שהלך בעלה למדה"י ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה דמבואר במשנה ר"פ האשה רבה ובש"ע סנ"ו שם דתצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ומה לי שנשאת בטעות או שהזירה ונשאת דכ"ש שצריכה גט משניהם וכן מצאתי להדיא בתשובת הרשב"א שהביא הב"י בס"ס י"ז וז"ל שאלת רחל באה ואמרה פנויה אני ונתקדשה לשמעון לשם פילגש בלא כתובה ושהתה עמו כמה ימים ונתיחדה עמו ואחר כך נודע בעדים שכבר נתקדשה לראובן זה שנים ואחר כל זה נודע שהביא לה אחיה גט מראובן בעלה הראשון קידושי דשני מה יהי' הדין תשובה אשה זו צריכה גט בין מראשון בין משני ומה שאמרו התלמידים שאינה צריכה גט משני טעות היא בידם ומשנה שלימה שנינו שהאשה שהלך בעלה ונשאת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ואם מפני שלא נכנסה עמו לחופה לא דמיא לנתקדשה לבד דא"צ גט משני דהן הן עידי יפוד הן הן עידי ביאה יע"ש שהאריך בזה הרי להדיא דאף בנשאת במזיד צריכה גט משני.

אמנם אף שאין תלמוד כמוני מכריע מ"מ נלענ"ד כדעת התלמידים דמה שהביא הרשב"א ראייה ממתני' דצריכ' גט מזה ומזה לפע"ד לאו ראייה היא כלל דהא בש"ס ר"פ האשה רבה דף פ"ח ע"ב פרכינן על הא דצריכה גט מזה ומזה בשלמא מראשון תבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא היא אמר ר"ם גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא א"א יוצאה בלא גט ופריך א"ה סיפא דקתני אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו התם נמי נימא הכי ואמאי א"צ גט משני ומסיק התם רישא דעבדא איסורא קנסוה רבנן סיפא דלא עבדא איסורא לא קנסוה רבנן אלמא אי לאו טעמא דקנסוה רבנן לא הוי צריכה גט משר דזנות בעלמא היא ואם כן עד כאן לא שייך קנס אלא בנשאת בטעו' דאמרו לה מת בעליך דקנסוה חז"ל.

כי היכי דתידוק אבל בנשאת במזיד לא שייך לקונס' דפשיטא דא"א לא תנשא לאחר במזיד וכ"כ התוס' סברה זו בס"פ החולץ דף מ"ט ע"ב סוטה נמי דדעת ר"ח דולד סוטה אף דלא הוי ממזר מ"ה אבל מ"מ הוי ממזר מדרבנן מידי דהוה אאשה שהלך במלה למ"הי ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה דהולד ממזר מזה ומזה והתוס' דחו ראייתו דהתם קנסוה כי היכי דתידוק אבל הכא אין צריך לקונסה שלא תזנה תחת בעלה וכ"כ הרא"ש והמרדכי שם וכפ"י הרב רמ"א באה"ע סימן ד' פ' ס"ז בהג"ה ומזה למד הרב מהר"ל בן חביב בתשובה סי' מ"ב דה"ה אשה שזינתה במזיד הולד שהולידה מהבעל אחר גירושי הראשון אינו ממזר אף מדרבנן שאינו דומה נשואי טעות דהתם משום קנס הוא אבל מזנה ברצון לא שייך קנס ופסק כן הלכה למעשה הביא הח"מ והב"ש בסי' י"ז סנ"ו יע"ש וא"כ ה"נ לענין להצריך גט מהשני כיון דמבואר בש"ס דמטעם קנס היא ובנתקדשה לא קנסוהו א"כ ה"ה בנשאת במזיד דלא שייך קנס מה"ת

להצריכה גט מהשני כיון שאינו אלא זנות בעלמא כדפריך הש"ס דכל הדרכים שקנסו חז"ל לאשה שנשאת שלא כדת שוים הם דכיון דלא קנסו חז"ל במזיד להיות הולד ממזר אחר הזנות מן הבעל והבועל ה"נ לא קנסו להצריכה גט מהשני כשנשאת במזיד דאינו אלא זנות בעלמא וכ"ש לפמ"ש בחידושי הרמב"ן בפ' האשה רבה דהא דאמרין דקנסוהו חז"ל להצריכה גט מהשני שהוא משום תקנת עגונה שרצו להחמיר עליה בסופה משום שהקילו עליה בתחילתה והצריכו גט כדי להוציא עליה הקול שיאמרו גירש ראשון ונשא זה ותהא לראשון כאילו מחזיר גרושתו מן הנשואין כדי לברר איסורו של ראשון כדאמרין בירושלמי שלא הצריכו גט מהשני אלא כדי לברר איסורו של ראשון וכ"כ בחידושי הרשב"א שעיקר הטעם בכדי לברר איסורו של ראשון כדאיתא בירושלמי וכ"כ הנ"י שזה היא הנכון ומטעם זה דחה הרמב"ן בחידושו בפ' יש מותרות דף פ"ה ראית ר"ח שהוכיח דולד סוטה הוי ממזר מדרבנן מידי דהוה אאשה שהלך בעלה למה"י ע"ש וא"כ כיון דעיקר הקנס סיא כדי לברר איסורו של ראשון א"כ זה לא שייך אלא בניסת בשוגג דמותרת מדינא דאנוסה היא אבל בנשאת במזיד זנות בעלמא היא לא צריכנן לברר איסורו של ראשון דהכל יודעים דאשה שזינתה אסורה לבעלה וא"צ גט מהשני ולפענ"ד נראה להביא ראיה לדברי מפרק האשה רבה דף צ"א דאיתא התם על מתניתין דר"ש אומר נשאת שלא ברשות ב"ד מותרת לחזור בו אר"ה אמר רב הכי הילכתא אמר ר"ש הלכה מכלל דפליגי מאי הוה לה למיעבד מיאנס אנסה ועוד תנא כל עריות שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מא"א שנשאת עפ"י ב"ד.

עפ"י ב"ד הוא דבעי גיטא עפ"י עדים לא בעי גיטא מני אילימא ר"ש עפ"י ב"ד מי בעא גיטא והתניא ר"ש אומר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה עפ"י עדים כשגגת איש באשה אידי ואידי לא בעיא גיטא ופרש"י מדמדמי ליה לזדון ושוגג מאי לאו רבנן היא ומשני לעולם ר"ש היא ותריץ הכי ר"ש אומר עשו ב"ד בהוראה ככוונה איש באשה ובעיא גיטא ופרש"י בפנויה שנתכוין לקדשה דבעי גיטא עפ"י עדים כשלא בכוונה איש באשה ולא בעי גיטא ופרש"י כשלא בכוונה כבא על הפנויה שלא לשם קידושין עכ"ל ואי אמרת דאשת איש שנשאת במזיד צריכה נמי גט משני משום קנסא קשה היכי ס"ד דש"ס לומר אידי ואידי לא בעי גיטא מדמדמי ליה לזדון לשוגג הא לא מצינו דר"ש סובר דלא בעי גט משני אלא בלא היתה צריכה היתר ב"ד דאנוסה היא אבל במזיד מודה דבעי גיטא משום קנס וא"כ נימא בפשיטות דר"ש הכי קאמר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה דהיינו א"א שנשאת במזיד שלא עפ"י ב"ד דודאי צריכה גט משני משום קנס וה"נ בנשאת עפ"י ב"ד קנסוהו דהוי כמזידה דהו"ל למידק אבל עפ"י עדים הוי כשגגת איש באשה דלא בעי גיטא כיון דאנוס' היא לא קנסו' ואמאי לא מתרץ הכי אלא לאו דפשיטא היא דבמזיד גמור נ"צ גט משני לכ"ע ולכך ס"ד דש"ס מדמדמי ליה למזיד דלא צריכא גיטא ולכך הוצרך לשנוי ככוונה איש באשה פנויה שנתכוין לקדשה דבעי גט וזו ראיה נכונה ועיד יש לתמוה לכאור' תימה רבה על הרשב"א מש"ס ערוכה בכתובות ע"ג ויבמות ק"ט ע"ב דאיתא התם איתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמד' ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר צריכה גט משני ומוקי לה הש"ס דמיירי כשבעל משהגדילה ואדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין והוי א"א גמורה וא"צ גט משני וא"א דא"א שניסת במזיד צריכה גט משני כמו

באשה שהלך בעלה למה"י א"כ אמאי אמר רב א"צ גט משני ניהו דהוי א"א גמורה מ"מ צריכה גט כמו אשה שהלך בעלה למה"י וניסת דצריכה גט דהא עמדה ונשאת קאמר ודוחק גדול לומר דרב קאמר א"צ גט משני הוא מן התורה אבל מדרבנן צריכה גט דהו"ל לפרש דבריו ועוד דלמה נקיט האי לישנא ועמדה ונשאת דהו"ל ועמדה ונתקדשה דבכה"ג א"צ גט משני אף מדרבנן גם בהלך בעלה למה"י ונתקדשה ולא מצאתי מקום ליישב זה אם לא שנאמר דהא דקאמר ועמדה ונשאת היינו שנשאת עפ"י שני עדים שאמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה ורב לטעמיה דפסק הלכתא כר"ש דניסת עפ"י עדים מותרת לחזור לבעלה בלא גט דאנוסה היא וקמ"ל דבקטנה שהגדילה ועמדה וניסת בכה"ג א"צ גט משני דא"א גמורה היא ומותרת לחזור לראשון דאם לא היתה מקודשת לראשון הוי חלין קידושי שני מדאורייתא וצריכה גט משני והיתה אסורה גם לראשון אך זהו דוחק דלשון ועמדה ונשאת לא משמע כן ועוד דלמה נקיט בכה"ג ולא קאמר ועמדה ונתקדשה דהוי ניהא בפשיטות כמו בהלך בעלה למה"י דא"צ גט משני שוב ראיתי בקיצור פסקי הרא"ש בפ' ב"ש שכתב לפסק הלכה קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת אם הראשון בעל משגדלה א"צ גט משני ואם לא בעל מראשון צריכה גט מדרבנן ומשני מדאורייתא עכ"ל הרי דס"ל בפשיטות דבניסת במזיד א"צ גט משני אף מדרבנן דהא אנן קיי"ל בהלך למה"י אף בניסת עפ"י שני עדים צריכה גט משני מדרבנן א"ו דבמזיד איירי כפשטא דמילת' ולכך א"צ גט משני אף מדרבנן ודלא כהרשב"א אך מ"מ כיון שבטור אה"ע סי' קנ"ה לא נזכר הדין דקטנה שהגדילה ועמדה וניסת רק שכתב הדין לענין נתקדשה לא מלאני לבי לחלוק על רבינו הרשב"א שכ' להדיא דאף בניסת במזיד צריכה גט משני ומעתה נבא לנ"ד בלא נתגרשה מהבעל שני ונשאת לשלישי יש להסתפק אם תצא ממנו ואף בהלך למה"י וניסת עפ"י ע"א דצריכה גט משני יש להסתפק אם נתגרשה מראשון לבד וניסת בלא גט מהשני אם תצא מהשלישי די"ל כיון דהא דצריכה גט מהשני אינו אלא קנס דזנות בעלמא היא כדאמרינן בש"ס פ' האשה רבה לאקנסוה אלא לכתחילה דצריכה גט משני אבל אם נשחת בלא גט לא תצא ולא מצאתי גילוי לזה בש"ס ופוסקים ולכאורה יש לדמות זה לפסולי גיטין מדרבנן דמבואר באה"ע סי' ק"נ דלכתחילה לא תנשא ואם נשאת ל"ת וכותבין לה גט אחר ויושבת תחת בעלה וא"כ ה"ה הכא כיון דלא צריכה גט משני אלא מדרבנן אם ניסת ל"ת אך זהו ליתא דדוקא בפסולי גיטין דרבנן דינא הכי דמבואר בש"ס להדיא דאם ניסת ל"ת בפסולי גיטין דרבנן וכמ"ש הרא"ש בפ' המגרש ולכך היכא דא"א לקבל לה גט אחר מבעלה הראשון ל"ת כמבואר שם דאם א"א לכתוב לה גט והיה הבעל ותיק וגירש מעצמו ה"ז משובח אבל אין חיוב לגרשה והא דצריכה גט מראשון כשאפשר לה היינו משום דלא מיבעיא אם ניסת בשוגג שלא ידעה שהגט פסול מדרבנן א"כ מוטב שתגרש דמתחלה היתה באונס ולא נאסרה לבעל ולבועל ואח"כ תהיה במזיד ועוד דמוטב להקל באיסור' לאו דאסורה לבועל מדרבנן מלהקל באיסור' א"א דרבנן אבל בנ"ד דהחמירו חז"ל עלי' לומר דצריכה גט משני י"ל דהוי קידושין דרבנן כדמשמע מלשון הש"ס דיבמות שהבאתי לעיל דעשו ב"ד בהוראתן הוי ככוונה איש באשה ופירש"י כפנויה שנתכוין לקדשה דבעי גיטא יע"ש: ובקידושי דרבנן מחמירינן דאם ניסת תצא ולא יגרש ראשון ונושא שני וכמבואר בס"ל ל"א ס"ד בהגה בקידושין פחות מש"פ אף

דאינו אלא קידושי דרבנן אם ניסת תצא אף להי"א שם דאין הולד ממזר יע"ש וכן בסי' קנ"ה סכ"א בקידושי קטנה שהגדילה ולא בעיל דאינו אלא קידושי מדרבנן תצא מזה ומזה אם ניסת לאחר ולא מהני גירושי הראשון יע"ש וכ"ש לפי שיטת הרא"ש בפ' האשה רבה דהא דקנסוה חז"ל דצריכה גט משני היינו משום קנס חיישינן שמא יאמרו גירש ראשון ונשא שני א"כ אף בניסת לשלישי בלא גט משני י"ל כן וא"כ אסורה לבעול אך מ"מ נראה דלפי שיטת הראב"ד והרא"ש בפ' בפ' שחלקו על הרי"ף בקידושי קטנה שהגדילה ובא עליה אחר דפסקו דמגרש ראשון ונשא שני ולא תצא מזה ומזה דאין לגזור בה משום אשה שהלך בעלה למה"י שאם גזרו במקום שיש שם איסור ערוה ואיסור לאו נגזור במקום שאין בו איסור תורה ואינו אלא איסור דרבנן והביא הטור דבריהם בפ"ס קנ"ה ובקיצור פסקי הרא"ש שם א"כ ה"נ י"ל כיון דאינו אלא קנס בעלמא מה שצריכה גט משני אם ניסת לשלישי מגרש שני ותנשא לג' לכ"ע אף לשיטת הרי"ף והרמב"ם והש"ע ס"ס קנ"ה דס"ל בקידושי קטנה תצא מזה ומזה מ"מ י"ל כאן עדיף טפי דאינו אלא קנס בעלמא ועכ"פ בנ"ד נראה כיון שנשאת לשני במזיד דבלא"ה נראה עיקר דא"צ גט משני כלל אלא שקשה לחלוק על רבינו הרשב"א מ"מ עכ"פ אם נשאת לשלישי יש לסמוך על שיטת הראב"ד והרא"ש דל"ת.

מהשלישי בקידושי דרבנן אף דבש"ע ס"ס קנ"ה פסקינן דלא כוותיה מ"מ בנ"ד יש לסמוך עלייהו סיומא דהך פיסקא שדעתי דעת מכרעת שהבעל האחרון מותר לדור עם אשתו ובלבד שתקבל ג"פ מבעלה השני שבק"ק מאהליב ובתנאי שיסכימו לזה שני בעלי הוראה והנלענ"ד כתבתי: שאלה יט אשה אלמנה אחת באת לק"ק מארחווא מימים רבים קרוב לשלשים שנה ונתישבה שם ושני בנים כרוכים אחריה אחר זמן רב השיאה לבניה נשים ומתו בניה ונשאר מכן אחד בן ובת ומן בן השני נשאר בת יחידה והשיאה הזקינה לבן בנה והוציאה עליו קרוב לסך מאה אדומים ואחרי משך זמן שדכה אחותו וכתבה תנאים ופסקה ליתן לה סך שמונה מאות זהובים חוץ בגדי שבת ושאר צרכי ב"י ונמשך השידוך זמן מה ואח"כ נתבטל השידוך וחזרו המתנות מן החתן ליד הזקנה וכהיום מתה הזקינה ונשאר עזבונה ביד בת היחידה הנשארת לבדה מאביה רק שתקפו קרובי הבת המשודכת עבודה כמה מטלטלין שהכינה סזקינה.

לנשואין ושאר מטלטלין ושט"ח. וגם נשאר ביד המשודכת קייט עם אוביל שנתנה לה הזקנה להתקטט בה תמיד והיתה חוזרת ולוקחת ממנה ועכשיו לא הספיקה להחזיר לה עד שמתה ובת היחידה טוענת שתקח מקודם כסף הוצאות של נשואי בן בנה ואח"כ תחלק עם היורשים והנה על כל זה יורנו אם היה יכולת ביד הזקינה ליתן לבן בנה סך כזה כיון שא"י כמה היתה כתובתה ואם נשבעת עליה או לא וגם אם היה היכולת בידה אם קנתה הבת שהתחייבו שנתחייב לה הזקינה ואם האומדנא שלה מועלת לבת בנה והמשודכת די"ל לאותו חתן היתה רוצה ליתן ולא לאחר וגם אם הזמנה שהכינה הזקינה לצורכה מילתא היא או לאו וגם אם מה שתפשה המשודכת מועלת אם לאו תשובה ראשון תחילה נאמר דמה שטוענת בת היחידה שתיקח מקודם כסף של נשואי בן בנה אח"כ תחלק עם הירושה לאו טענה היא דכיון שנתישבה הזקינה זה שלשים שנה: ולא נודע מהותה ומאיזה מקום בא המעות לידה מחזקינן דלא מעזבון בעלה בא המעות לידה אלא מציאה מצאה או במתנה בא לידה וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ט מה' נחלות ד"ז

שכתב וז"ל וכן אלמנה שהיתה נושאות ונותנות בנכסי היתומים והיו אונות ושטרות יוצאות על שמה ואמרה מירושה נפלה לי או מציאה מצאתי או מתנה נתנה לי עליה להביא ראיה ואם יש לה נדוניא ואמרה מנדונייתי לקחתי נאמנת אבל אם אין לה נדוניא ולא הביאה ראיה הרי הכל בחזקת היתומים עכ"ל הרי משמע דוקא בידוע שהיא נו"נ בחזקת נכסי היתומיה אבל כשאינו ידוע שהוא נו"נ בנכסי יתומים מחזקינן שהנכסים הם שלה דטענינן ליורשים ולקוחות וכן מבואר בתשובת מהר"ל בן חביב סי' נ"ט באריכות ראשה אלמנה שאינה לו"נ בתוך הבית ולא נשבעה על כתובתה ונתנה מנות או מטלטלין לקרוביה מחזקינן שהם שלה והמתנה קיימת אף שלא טענה קודם מותה שהם שלה יע"ש והביאו הש"ך ב"ח"מ סי' פ"ב סקט"ז בקצרה יעו"ש וא"כ כ"ש בנ"ד שנתישבה זה קרוב לשלשים שנה ולא נודע מהותה כלל דמחזקינן שהמעות הם שלה לגמרי שבירושה נפלה לה מבית אביה וגם י"ל דב"ד הגבו לה כל המעות עבור כתובתה וכבר נשבעה על כתובתה וגרולה מזו כתב בתשובת מהר"ם לובלין סי' ל"ו באלמנה שהחזיקה בבית בעלה כמה שנים וסתרה ובנתה את הבית באופן שיש לאשה חזקה בנכסי בעלה נאמנת לומר שב"ד הגבו לה את הבית בכתובתה ונשבעתי ואבדתי שטר ההשבעה יע"ש וכ"ש הכא שהיא מוחזקת במעות ומטלטלין וא"י באיזה אופן בא לידה שנאמנת לומר ב"ר הגבו לי כ"ז בכתובת וטענינן כן ליורשיה שהנכסים בחזקת הזקינה וא"כ פשיטא שהבת יחידה חולקות בשוה עם בן בנה האחר כדין שני יורשים שנשא אחד מהן בחיי אביו דחולקין הירושה בשוה וה"ה אם הם יורשים בנכסיה אם הדין כן ז"ב: ומעתה כיון שהעליתי שהנכסים מחזקינן להם שהם של האלמנה נבא לבאר אם מגיע לבת המשורכת עישור נכסים מנכסי הזקינה והנה בטור אה"ע סי' קי"ג כתב וז"ל הבת לגבי עישור נכסים כב"ח של אחיה לפיכך נוטלות מהם מהבינונית בלא שבועה ומן הראוי כגון אם מת אביה בחיי זקינה ולא היה נכסים לאביה ואח"כ חת זקינה וירשו אחיה נוטלת מהם עישור נכסים עכ"ל וכן הוא בש"ע דעישור נכסים גובה מן הראוי והנהלכאורה נראה בנ"ד שאבי הבת המשודכת מת בחיי אמו א"כ צ"מ לפי שיטת הנ"י בשם הרמ"ה שהביא הרב רמ"א בהג"ה ר"ס קי"ג דבת יש לה פרנסה בנכסי האם א"כ ה"ה הכא גובה בת המשודכת עישור נכסי מן הראוי מנכסי זקנתה אך אף לשיטת מהרי"ל שהביא הרב בהג"ה דאין להבת פרנסה מנכסי האם מ"מ בנ"ד גובה בת המשודכת פרנסת נדוניא מחלק שנפל לחלק אביו מאמו והוא משום דכתב הטור בסתם דהבת גובה מן אחיה עישור נכסי משמע דאינה גובה רק מירושת אחיה אפילו אם יש להזקן עוד בנים אינה נוטלות עישור נכסים רק ממה שנפל לחלק אביה ולא מנכסי הזקן דהא פשיטא דעל הזקן אינו מוטל פרנסת נכדתו וכ"כ הרב בעל ח"מ בס"י קי"ג סק"ט וז"ל ומן הראוי הטעם שאין לה חוב על אביה שנאמר שמאחר שמת אביה בחיי זקינה ואח"כ מת זקינה הוי נכסי הזקן לגבי אביה ראוי שהרי היא בע"ח של האחין ע"כ כשירשו האחין את הזקן גובה מהן ומ"מ אינו גובה רק עישור נכסי האב עכ"ל וכוונתו דלא תימא דגובה עישור נכסי הזקן וגובה אף מחלק אחי אביה קמ"ל דאינה גובה רק מחלק אביה דעיקר חיוב פרנסת הבנות אינו אלא בנכסי אביהן וא"כ אף דאין להבת פרנסה בנכסי האם מ"מ כיון שעיקר פרנסת הבת חל על נכסי אביה ואביה הוא יורש מאמו נוטלות עישור נכסי מחלק אחיה דהוי כאילו בא עזבון אמו ליד אביה ואח"כ מת דפשיטא דהבת היתה נוטלת עישור

נכסים א"כ ה"ה במת אביה בחיי אמו כיון דהוא יורש את אמו בקבר להנחיל לבניו נוטלת בתו עישור נכסי בחלק אחיה שירשו מאביה כיון שנגבית מן הראוי אך מ"מ נראה דנ"ד תליא בפלוגתא זו דהנה המשנה למלך פ"ב מה' אישות הקשה על הטור דאמאי גובה פרנסה מן האחין לימרו לה האחין אנן מאבוהי דאבא קאתינן ולמה תיטול הבת עישור נכסים בנכסים שאינו של אביה והניח בצ"ע אך לפענ"ד לק"מ דעד כאן לא אמרי' בס"פ מי שמת האי סברה דאנן מאבוהו דאבא קאתינא אלא בבן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו ומת הבן בחיי אביו ואח"כ מת אביו שבן הבן מוציא מיד הלקוחות משום דאמר אנא מאבוהו דאבא קאתינא היינו משום דהלקוחות אין להם שום שייכות וטענה בנכסי הזקן משא"כ הכא לענין פרנסות הבנות כיון דקיי"ל דבעלת חוב דאחיה הוי והיינו משום דחז"ל תיקנו שיהא להבנות חלק בירושת אביהן בכדי להשיאן והוא משום דגם הן ראויות לירש אם אין בן וגם מסתמא היה אביהן ג"כ משיאן ואף דאין חיוב עליו כדאמרינן האומר אל יתפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו מ"מ מצוה היא מדכתיב ואת בנותיכם תתנו לאנשים כמבואר כ"ז בהרא"ש והר"ן בפ' מציאת האשה וא"כ כ"ז שייך ג"כ אם אחיה יורשין בנכסי אבי אביהן מ"פ גם הבנות היו ראוין לירש בנכסי אבי אביהן אם אין לו בן וגם מסתמא היה אבי אביהן משיאן כיון שאין להם אב ובני בנים ובנות בנים הרי הן כבנים כדאמרינן ביבמות ס"ב ואע"ג דבפ' מי שמת אמרינן דמי שאמר נכסי לבני והו"ל ברא ובר ברא דלא קרי אינשי לבר ברא ומסתמא לבנו איכוין כבר כתב שם הרא"ש בתשובה כלל פ"ב והביאו הב"י בח"מ סי' רמ"ז ואע"ג דאמרינן בעלמא בני בנים הרי הם כבנים מייתי ראייה מנדרים דבלשון ב"ב אין בני בנים בכלל בנים אם יש לו בנים עכ"ל אבל מסתמא אמרינן דהיה מרחם על בנות בנים דהרי הן כבנים וא"כ לכך גובין פרנסות הבנות מאחין אף שהן יורשין מאבי אביהן כיון שתקנת חז"ל שייך ג"כ בנכסי הזקן ולא מצי אחיו למימר מאבוה דאבא קאתינן כן נ"ל נכון וא"כ כ"ז שייך אם אחיו יורשין נכסי אבי אביהן אבל חם הן יורשין נכסי אם אביהן לשיטת מהר"ל דס"ל מוהרי"ל דס"ל דאין להבת פרנסה בנכסי האם ודאי דמצי אחיו למימר אנן מאמיה דאבא קאתינא ולגבי האם לא תיקנו חז"ל פרנסת הבנות כלל אמנם מ"מ בנ"ד שתקפו קרובי בת המשודכת עבודה מהני תפיסה דיכולין לומר קים לי כהסוברי' דמגיע פרנסה בנכסי האם וכשיטת מהר"א בן ששון שהביא הכנה"נ בח"מ בכללי קים לי דמהני להחזיק מה שבידו לאחר לומר קים לי יע"ש ואף דהש"ך בס' תקפו כהן סי' קכ"ו חולק עליו מדברי הרב באה"ע סימן צ"ג מ"מ כבר חולק התומים בין היכא דמהני התפיסה מדינא דהוי תופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לבין היכא שתופס מחמת ספיקא דדינא דיכול לומר שמגיע הדבר להאחר מדינא דקים לי כהאי פוסק ואיני חב להנתפס כלל יע"ש ודבריו נכונים ועוד דמהרי"ל הוי יחיד לגבי הנ"י בשם הריטב"א בשם הרמ"ה ולא ראה דבריהם כמ"ש הב"י.

ועוד דאף לדעת מהרי"ל הרי כתב מוהרש"ל בתשובותיו סימן מ"ט דלא אמרינן האי סברא מאבוה דאבא קא אתינא אלא בצירוף טעמא דראוין הביאו התומים בס' ק"ד יע"ש וא"כ לענין עישור נכסי דלא שייך ראוי כיון דבעל חוב דאחיה הוא לא אמרינן האי סברא מאבוה דאבא קא אתינא: אולם לענין ההתחייבות שהתחייבה א"ע הזקנה לנכדה המשודכת והבגדים שהכינה לה אף דודאי הוי זה אומדנא דמוכח כמה היתה רוצה

ליתן לה דהא אנן קיי"ל דאף אם השיא בת אחרת בחייו אומדין בה ול"א דלזה הבת היה רוצה ליתן ולא לאחרת וכ"ש הכא שנתחייב לאותה הבת עצמה מ"מ כיון דפסיקת התנאים לאו קנין הוא כמבואר באה"ע סי' נ' ס"ו בהגה ובח"מ סי' רפ"ו אלא שאנו רוצים לחייב היורשי מחמת חיוב הכנסת הבת א"כ ל"מ לשיטת מוהרי"ל דאין חיוב פרנסה מנכסי האם וא"כ עיקר החיוב פרנסה בא לה מחמת שירשו אחיה נכסי אביה א"כ צריכין אנו לאמוד דעת אביה בזה ולא דעת הזקינה אלא אף לדעת הסוברים דמגיע לה פרנסה מנכסי האם וכן כשבאת לגבות הפרנסה מן הראוי בנכסי אבי אביה מ"מ נראה שאין הולכין בה אחר דעת זקינה אלא אחר דעת אביה דכיון דקיי"ל דהבן יורש את אביו ואף אמו בקבר להנחיל את בניו כמ"ש הסמ"ע בסי' ר"פ סקכ"ב א"כ יכולין אחיה לומר אנן מאבא קאתינן שירש את אביו ואמו בקבר להנחיל אותנו ואין אנחנו חייבים ליתן לה פרנסה אלא כפי האומדנא מאבינו ומאי איכפת לן בדעת הזקן כיון שמכח אבינו אנו יורשים ובדעתו היה תלוי כמה ליתן לה דגילוי דעת מהזקן לאו קנין הוא כלל אמנם לענין הבגדים שהכינה הזקינה הן שלבשה בהן נכדתה או לא לבשה אותן נראה דקנתה אותן מהזקינה לפי מה שהעלה הצ"צ בתשובותיו כ"ג דאלמנה שנשאר לה עשרה אמות בגד לצורך מלבוש דקנתה האלמנה אותן מחיים חוץ מדמי כתובתה כמו בבע"ח שאין לו בכסות אשתו ובניו של לוח כלום משום שקנו אותן בשעת עשייתן יע"ש וא"כ ה"נ קנתה הבת המשודכת הבגדים מחיים מן הזקינה ואינו נכנס כלל בירושה של בני הזקינה.

אך יש להסתפק אם מנכינן לה הבגדים הללו מן העישור נכסים שנוטלת מאתים כיון דעיקר חיוב העישור הוא מחמת ירושת אביה והבגדים באו לה במתנה מזקנתה הוי כמצאה מציאה בשוק דלא מנכינן לה מן העישור כדאמרינן בפ' מציאת האשה דף ס"ט אלא מעתה אשכחה מציאה בעלמא דאיכא רוח ביתא ה"נ דלא יהבינן לה עישור נכסי ואע"ג דמשני דהיכא דאיכא רוח ביתא מהני נכסי גרע טפי ולא יהבינן לה עישור נכסי היינו דוקא היכא שיורשת מנכסי אביה גובה יותר מהעישור משא"כ הכא העישור נוטלת מחלק אביה והבגדים באו לה במתנה מזקנתה הוי כמצאה בעלמא ולא מנכינן לה או דילמא עד כאן לא אמרינן דמצאה מציאה בשוק לא מנכינן לה היינו דווקא כשמצאה מציאה אחר מיתת האב דכבר נתחייבו היורשים בפרנסתה אבל היכא שמצאה מציאה בחיי האב מנכינן לה כיון דאומדין דעת האב אף לפחות מן העישור ה"נ אם יש לה נכסים ממקום אחר אמדינן דעתיה שלא היה נותן לה עישור נכסים ולזה הדעת נוטה אלא שלא מצאתי גילוי לזה בפוסקים (ועיין בתשובת הרשב"א שהביא הב"י בח"מ סי' ר"נ מחידושי מ"ו ובש"ע פי' רנ"ג ס"ב בהג"ה) כללו של דבר בנ"ד הדבר ברור שבן בנה והבת היחידה חולקים הנכסים בשוה רק שאחות המשודכת נוטלת עישור נכסי מחלק אחיה לבד ולא מחלק בת היחידה ולענין האומדנא אומדין דעת אביה לבד ולא דעת הזקינה ואינה נוטלת מה שפסקה לה הזקינה לנדוניא בהתנאים אך הבגדים שהכינה הזקינה לה הן שלבשה הן שלא לבשה אותן ה"ה של נכדתה שקנתה אותן מחיים ולענין אם מנכין לה הבגדים מהעישור שנוטלת מחלק אחיה הדבר צל"ע וידוע דבספיקא של עישור נכסי מוקמינן הנכסים בחזקת היורשים כמ"ש הרא"ש בפרק מציאת האשה לענין להוסיף על העישור יע"ש ויבצעו תמימים והנלפענ"ד כתבתי שאלה כ נדרשתי לאשר

שאלוני באיש אחד שנתן לאשתו כתב התחייבות זמן רב אחר הנשואין על סך רב והסך לא תגבה רק לאחר מות הבעל והכתב נכתב בערכאות שלהם בלשון חיוב לא בלשון כתיבה ולבסוף מתה האשה בחיי בעלה והנה ר"מ צידד לומר דכיון שנכתב בלשון חיוב ולא בלשון תוספת כתובה לא דמיא לתוספת כתובה שהבעל יורש את אשתו משום דהוי ראוי כמו במלוה שהבעל חייב לאשתו דפלגי כמ"ש הרשב"א והביאו הח"מ והב"ש בר"ס צ' והנה באמת לכאורה אין שום טעם לחלק בין כתובה לחוב לענין זה ומ"ש ר"מ שלדעתו הטעם פשוט בכתובה משום שכתב לה וכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכשמתה ממילא אין לה כתובה אשתמיט לי' ש"ס ערוך בכתובות נ"ג ע"א דאיתא התם גבי ארוסה מת הוא גובה כתובתה ואמרינן עלה טעמא דמת הוא הא מתה היא אין לה כתובה דהיינו קבורתה תחת כתובתה מ"ט אמר רב הושעיא שאין אני קורא בה לכשתנשאי לאחר תיטלי מ"ש ליכי ופירש"י הילכך כל זמן שלא מת ולא נתגרשה לא נשתעבד לה ולא יורש ממנה כלום וכתבו התוס' דהא דתניא לעיל קבורתה תחת כתובתה היינו דוקא נדונית כתובה שאין הבעל יורש אלא לאחר הנשואין אלמא דבתוספת כתובה לא דרשינן מדרש כתובה כלל כמ"ש הפוסקים והביאם הב"ש בס"י י"ז ועוד ראה מהא דאמרינן בב"ק דף פ"ט על ההיא דתקנת אושא האשה שמכרה מנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אמר ר"א בר אבין אף אנן נמי תנינא מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ונתן כתובתה והרי היא תחתיו ומשמשתו ונמצאו זוממין א"א ישלמו כל כתובתה אלא טובת הנאת כתובתה איזה היא טובת הנאת כתובתה אומדים כמה אדם רוצה ליתן בכתובה של זו אם נתארמלה או נתגרשה ואם מתה יירשנה בעלה ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא אמאי יירשנה בעלה תזבי כתובתה לגמרי ודחה אביי אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צ"ב ואי אמרת דהא דמתה האשה אין יורשיה יורשים כתובתה משום מדרש כתובה שלא נתחייב לה הבעל כלל אם לא תנשא לאחר מאי קושיא תזבין כתובתה לגמרי האיך מצי למוכרה שהלוקח יגבה לאחר מותה כיון שהבעל לא נתחייב לה בכה"ג א"ו הא דאין יורשיה יורשים כתובתה הוא משום דהבעל יורשה ופריך שפיר כיון דמתורת ירושה היא אמאי אין האשה יכולה למכור כתובתה לגמרי כמו בכל ירושה דאם המוריש מכר בחייו אין היורש יכול להוציא ממנו והא דלא מוקי הש"ס הברייתא דקאי על עיקר כתובתה דבכה"ג אם מתה בחייו אין הבעל חייב בכתובה כלל משום מדרש כתובה וכדאיתא בש"ס דכתובות שהבאתי היינו משום דקתני ואם מתה יירשנה בעלה משמע דמתורת ירושה אתי עלה ופריך שפיר ומעתה כיון שהוכחתי דהא דאם מתה האשה בחיי הבעל אין יורשיה יורשין כתובתה היא משום דהבעל יורש כתובתה א"כ יש להבין למה יורש כל כתובתה ליהוי כמלוה שלוה הבעל מאשתו דאינו יורש אלא פלגא כמ"ש הרשב"א והנה לפי דברי הב"ש שכתב דבעל שלוה מאשתו קודם שנשאה ומתה הבעל יורש כולו דכיון שנשאה זכה בו מתורת נכסי מלוג אם לא שכתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך דאז אינו יורש אלא מחצה ניחא דלכך יורש כל התוס' כתובה משום דכ"ש היא בנכסי צ"ב דזכה בו ויורש הכל אבל לשיטת הח"מ דאף שלא כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך אינו יורש אלא מחצה וכדבריו נראה עיקר להמעין היטב בתשובת הרשב"א שהובא בב"י קשה ובע"כ צ"ל דנכסי צ"ב עדיפי טפי דהבעל מוחזק בהן טפי וכדאמרינן בב"ק אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צ"ב או דתקנת

חז"ל הית' דנכסי צ"ב מהיו יורש הכל אך לפי"ז יש מקום לומר דדוקא בנכסי צ"ב שכתוב בלשון תוס' כתובה תקנו כן דתנאי כתובה ככתובה דמי כדאמרינן בר"פ אעפ"י אבל כל שכתב בלשון חיוב סתם אינו אלא מתנה בעלמא כמ"ש רבינו ירוחם שהביא הב"י בתשובות סי' ט' מדיני גביית כתובה ואינו יורש אלא החצי כמו בכל מלוה שלוה מאשתו אך מ"מ מגוף ההעתק ששלח לי ר"מ שכתוב בו כל התכשיטין וגם כתוב בו שכל הכתבים שביניהם בטילים רק עיקר כתובתה נראה דכתובה היא זו ולא חוב בעלמא ועוד נ"ל דאף שידוע שנתן לה החוב במתנה וכתב לה בלשון חיוב שתגבה חוב זה לאחר מות מ"מ אם מתה בחייו הבעל פטור מחוב זה ולא מתורת ירושה אתינן עלה רק משום דאומרת היא שלא נתחייב לה אא"כ שימות בחייו או שתתגרש ממנו ולא אם תמות בחייו כמ"ש הרא"ש בפ"ח זה על הא דאמרינן התם דהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות דקשה מהא דאמרינן פרק הזורק ההיא שכ"מ דכתב גיטא לדביתהו אתא לקמיה דרבא אמר ליקנייה לההיא דוכתה דמנח ביה גיטא א"ל רב עילש מה שקנתה אשה קנה בעלה איכסיף רבא ואמאי איכסיף הא במתנה אין הבעל אוכל פירות וא"כ לא קנה בעלה ות"י ר"ת דזכיית הבעל אין תלוי באכילת פירות דהא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אלא דתליא הזכות בהא דאם מכרה ונתנה בטל דהכי מסתבר דאע"ג שנתן לה בעין יפה שאפ"י הפירות לא יאכל מ"מ אין רוצה שתצא הקרקע מלפניו אלא נתן לה בעין יפה שתהנה מן הפירות כל ימיו ואחר מותה יחזיר לידה עכ"ל וא"כ כ"ש היכא שצתן לה מתנה שתגבה קודם מותו והיא יאכל הפירות כל ימיו דאמרינן שלא נתן לה המתנה אלא אה ימות בחייה ולא כשתמות בחייו ועוד דהא כתבו התוס' והרא"ש בפ' המוכר את הבית דהא דאמרינן לענין בכור ובמלוה שעמו פלגי מספיקא ול"א הממע"ה כמו בכל ספיקא דדוקא משום דיש מקומות שנראה לחז"ל שודא ויש מקומות שנראה להם לדון דין חלוקה כמו במלוה שעמו יעויין שם ואם כן הכא כשנותן לה מתנה כיון דאיכא אומדנא שלא התחייב א"ע כשתמות בחייו אמרינן הממע"ה דשודא עדיף מחלוקה כדאיתא בכתובות דף צ"ב ואין מוציאין מן הבעל בכה"ג ומה גם דבלא"ה דעת הר"י בן מגא"ש דהבעל יורש מלות אשתו וא"כ אם תפס יכול לומר קים לי כשיטה זו ואף דהב"ש כתב בפשיטות דא"י לומר קים לי כדיעה זו משום דהוי דיעה יחידות מ"מ בתשובת לחם רב שחיבר הגאון בעל לחם משנה פסק בפשיטות בס"י מ"ז דמהני תפיסה בזה יע"ש ע"כ מכל הני טעמי נראה עיקר בנ"ד דאין מוציאין מן הבעל סוב זה והנלפענ"ד כתבתי.

שאלה כא לה"ה הרב המאה"ג המפורסים פ"ה ע"ה מוהר"ר יצחק האבדק"ק לנעשוב התג"ן לפ"ק: ע"ד שאלתו במעשה שאירע באחד שבא לקהילתכם ונשא שם אשה והחזיק א"ע בשמו ישראל בן מנחם והוחזק כך ימים רבים בעלייתו לס"ת ובחתימתו בכל הכתבים ובשטרות לאחר ימים רבים בא לק"ק אנשי סאטנב והכירו אותו שהוא מק"ק סאטנב ויש לו שם אשה ובגד בה זמן רב וברח משם ושמו הוא יהודה ליב ושינה שמו ודברו על לבו לשלוח ג"פ לאשתו ומחמת בושה גירש את שתי נשיו אותה שבק"ק לעטישוב ושלח ג"פ לאשתו שבק"ק סאטנב והגיטין נכתבו עפ"י ד"ת שבגט דק"ק לעטישוב וכתב שם הבעל ישראל דמתקרי יהודא ליב בן מנחם ובגט הנשלח לסטנאב נכתב שם הנתינה קודם יהודה ליב דמתקרי ישראל בן מנחם וכשבא הגט לק"ק סאטנב

נודע ששינה גם שם אביו כי שם אביו היה אברהם ומחמת זה לא נתקבל הגט ועתה שאל ר"מ משפט שתי נשים אילו כי הבעל הרחיק נדוד ולא נודע איה איפה הוא ומקום עיגון היא: תשובה הנה האשה שבק"ק לעטינשוב קשה מאוד להתירה דכבר מבואר בתשובת הרא"ש שהביא הטור ס"ס קכ"ט באסד ששמו וסוף בן שמעון והמיר אביו והבן היה לו לגרש וכתב יוסף בן שמואל שהגט פסול שהרואה יאמר אחר מגרשה כי שם בעלה יב"ש לא יוסף בן שמואל וכתב הב"י בשם פסקי מהרא"י דאפילו הוחזק שם אביו שלושים יום נמי הגט פסול וכבר האריך בזה מרן הב"י בתשובותיו בס"י ט' מדיני גיטין בשינה שם אביו והוחזק כך ימים רבים ולאחר נתינת הגט נודע ששינה שם אביו שהגט פסול יע"ש וכן הרב רמ"א בס"י קכ"ט ס"ו בהג"ה מחלק בשינה שם אביו דאם הוחזק בשם השינוי אם נשאת ל"ת ובאם לא הוחזק אם ניסת תצא אלמא דאף בהוחזק וניתן הגט לא תינשא לכתחילה והיינו דשמו של עצמו יכול אדם לשנות ולעלות לו שם אחר אבל לאביו אינו יכול לעלות לו שם אחר כמבואר בפסקי מהרא"י והביאו הב"י שם ע"ש: ומה שצייד ר"מ בשריותא דהך איתתא דכיון דשינוי שם האב אינו פסול אלא מפני הרואים שיאמרו אחר מגרשה וא"כ כיון שבעת הנתינה לא ידע מהשינוי ועכשיו המנהג שגונזין הגט תיכף אחר הנתינה ליכא מראית עין כלל והביא ראייה מדברי הנ"ש בס"י מ"ה סקי"ח שכתב על מה שנסתפק בתשובת מהר"ם מינץ במי שמגרש בגליל עליון ושמו זעליקמן ועיקר דירתם בגליל התחתון ודעתם לחזור ושם נקרא זעליקמן אם יש לכתוב כמו שנקרא בגליל העליון שהוא מקום כתיבה ונתינה ודעתו נוטה לכתוב זעליקמן מחמת שעיקר דירתם בגליל התחתון ודעתו לחזור ונקרא הגט באות' מדינה איכא לעז כי יאמרו היה לו לכתוב זעליקמן כי לא ידעו שיש מדינם שנקרא זעליקמן ואין ולא ורפיא בידו וכתב עליו הנ"ש דעיקר היא לכתוב זעליקמן כמו שהיא נקרא במקום הכתיבה ונתינה וחששא דמהר"ם מינץ לאו חששא היא דהא כתב בתה"ד ס"י דל"ג דנהגו הגדולים לעכב הגיטין לעצמו וא"כ אין מקום לחשש זה וא"כ בנ"ד נמי כיון שעכשיו גונזין הגט ליכא חשש מפני הרואים ע"כ דברי ר"מ ואינו נראין לי דל"מ אם נאמר דשינוי שם האב פסול מדאורייתא כיון דאינו מבורר ומוכח מתוכו מי הוא המגרש דודאי פסול הוא דמה מועיל מה שגונזין הגט דמ"מ הגט גופה היא נכתב בפסול אך אף אם נאמר דשינוי שם האב אינו אלא פסול מדרבנן מפני הרואה שיאמר דאחר הוא מגרשה וכדמשמע מלשון תשובת הרא"ש וכ"ש בהוחזק בשם השינוי דאם נשאת ל"ת דמשמע ודאי דאינו אלא מדרבנן ולכך ל"ת מ"מ לא מהני מה שגונזין הגט דהא אמרינן במס' שבת קמ"ו אר"י אמר רב כ"מ שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור וכ"פ הרי"ף והרא"ש והטור וש"ע בא"ח ס"י ש"א סמ"ה וא"כ כיון דשינה שם אביו דומה לשינה שם עירו כמ"ש הב"י וחז"ל אסרו משום השינוי אפי' בדיעבד א"כ אף בגוונא דלא שייך מראית העין אסור ובאמת דזה קשה נמי על דברי היש דאי אמרת דכל היכא דדעתא לחזור צריך לכתוב בגט אותו השם דמקום דירתם דזה הוי כמקום נתינה מה מועיל מה שגונזין הגט דהא כ"מ שאסרו חז"ל משום מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור וכן מוכח מדברי הרב רמ"א דסתם בפשיטות דשינוי שם האב אף שהוחזק בשם זה לא תינשא וכן הסכימו כל גדולי הספרדים בתשובותיהם אף שזה היא מנהג קדום אף בזמניהם לגנוז הגיטן כמבואר בספרי' שלהם וכמ"ש הרב רמ"א בסדר

הגט א"ו כמ"ש ומה"ט נמי נראה הא דסתם הרב רמ"א בסי' קכ"ט פי"ב דהיכא דיש לו שם א' בגליל וא' ביהודה והוא ואשתו במקום שאין מכירין אלא בשם אחד דלכתחילה יש לו לכתוב כל השמות שיש לו ובדיעבד אם לא כתב אלא שם שיש לו במקום שהוא ואשתו שם כשר אף דעכשיו גונזין הגט וליכא מראית העין כלל מ"מ צריך לכתוב לכתחילה כל השמות אף דבדיעבד כשר לגמרי אך י"ל דשם טעם אחר הוא דלכתחילה חיישינן דדילמא יש אחד מאותו מקום כאן ויראה שכותבין שם אחר ויוציא לעז ובאמת צל"ע דמה"ט יש לפסול אף בדיעבד דהא אמרינן בפ"ק דקידושין המקדש בפחות מש"פ חוששין לקידושין משום שמא ש"פ במדי ופירשו התוס' הביאו הרא"ש והר"ן שם דאף אם האמת שש"פ במדי אינה מקודשת משום דאין להקדש אלא מקומו ושעתו אך מ"מ חיישינן דילמא יש אחד מאנשי מדי כאן ויראה שאין חוששין לקידושין ויוציא לעז ועיין בסי' ל"א ס"ג בח"מ ובב"ש שם וא"כ ה"נ ניחוש להכי אף לפסול דיעבד דהא התם צריכה גט להתירה לעלמא כמבואר בס"ד שם ע"ש ואולי אין לדמות גזירת חכמים זה לזה אף שלא ידעתי טעם נכון לחלק ביניהם אך מ"מ י"ל הא דמצריכינן לכתחילה לפרוט כל השמות הוא מה"ט גם מה שהביא ר"מ ראייה דשינוי שם אבי' כשר מדכותבין שם אביו עפ"י עצמו ואין חוששין דילמא משקר כמ"ש התוס' גבי שם הלידה כבר קדמו בראי' זו בתשו' עה"ג סי' נ"ה וסי' ס' להקל בזה מה"ט ולפי דבריו אף בלא הוחזק שם השינוי נמי מותר בדיעבד דהא אנן סמכינן אשם אב עפ"י המגרש אף שלא הוחזק שלשים יום כמבואר בסי' ק"כ ס"ג בח"מ וב"ש שם ובתשובת ש"א סי' קי"א וחלילה לסמוך עליו בזה שהוא נגד דברי הרא"ש והטור והש"ע וכל הפוסקים דפוסלים בשינוי שם האב וגם חמיו בתשובת צ"צ סי' פ"ג חולק עליו בזה יע"ש ומה שהביא ראייה מהא דכותבין שם אביו על פיו יש לדחות דל"מ אם הוחזק בשם אביו שלשים יום ודאי דאין חוששין לו שמשקר דומיא דשם עצמו כמבואר בב"י ובתשובותיו סי' ט' אך אף בלא הוחזק י"ל עפ"י מ"ש בפסקי מהרא"י סי' קל"ח דלא חציף אינש לשנות שם אביו יע"ש והוא סברא נכונה ובעיני זה אמרינן במס' קידושין דף מ"ה באב שקידש אשה לבנו דאין חוששין לקידושין לומר דשוי' בנו של יח משום דלא חציף אינש לשוי' לאבוה שליח יע"ש וא"כ ה"נ י"ל דסמכינן ע"ז דלא חציף לשנות שם אביו ובלא"ה היא מילתא דעבידי לגלווי ולא משקרי אינשי בזה סוף דבר אין לנו על מי להשען בהתרת אשה זו שבק"ק לעטשיב אמנם בנידן האשה שבק"ק סאטנב שפשוט בעיני רומעב"ת לפסול הגט וגם הב"ד דשם לא קיבלו הגט ההוא בודאיבלא חשש עיגון ודאי יש לכתוב גט אחר אבל במקום עיגון כר"ד נראה דיש להתירו וטעמא רבה איכא במילתא דהא באותו גט הנשלח לשם היה כתוב יהודא ליב דמתקרי ישראל בן מנחם א"כ אף דשמו האמיתי הי' אברהם י"ל דאין כאן שינוי בגט דהא כל הפוסקים ס"ל דאם לא נסב שם אביו כלל כשר והרבה אחרונים בתשובותיהם כתבו דבמקום ספיקא בשם אביו יכתבו אף לכתחילה בלא שם אביו וא"כ הכא י"ל דכתבו שם מקום הנתינה בלא שם אביו כלל כיון שלא ידעו במקום הכתיבה שם אביו והוחזק שקרן בשמו ועל שם מקום הכתיבה כתבו דמתקרי ישראל בן מנחם כיון דבמקום הכתיבה הוחזק שם אביו מנחם דאף דא"י לשנות שם אביו מ"מ מתקרי כך והאי בן מנחם על דמתקרי קאי כמ"ש כל הפוסקים שיכתבו הכהן קודם המכונה כגון מנחם הכהן המכונה מענדיל דאם יכתבו הכהן אחר המכונה יאמרו דכהן

קאי על המכונה וא"כ ה"נ י"ל דבן מנחם על דמתקרי קאי כלומר דבמקום הכתיבה נקרא ישראל בן מנחם וכתבו כן בכדי דאם האמת כן הוא דשם אביו מנחם יוכתב בגט דלכתחילה יש לכתוב שם האב ובאם לאו יתפרש בן מנחם דקאי על דמתקרי וראיה לזה מתשו' הריב"ש סימן נ"ז שכתב על גט הנשלח לאשה וכתוב בתוכה הזרה בתלמסאן ולבסוף נמצא שאינה דרה עכשיו שם דיש להכשיר הגט ולא הוי כשינה שם עירה משום דיש לפרש הזרה בלשון עבר שהיתה דרה מקודם כלשון השבה עם נעמי שהוא לשון עבר ומפני שחשש אולי כבר יצאה מתלמסאן כתב לשון שאפשר לבארו לשעבר נ"כ וכיון שאפשר לבארו בלשון זה לא הוי שינוי אף שרובא דעלמא יבינו לשון הזרה עכשיו וכתב שהרשב"ץ נטה להקל אלא שהוא ז"ל ירא להכשיר מפני חומר תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ומ"מ במקום עיגון נטה להקל וכ"כ הב"ש בסי' קכ"ח סק"ו ובתשובת רדב"ז ח"א סימן תמ"א כתב שהוא תיקון בכל הגיטין ההולכים למקום אחר לכתוב הזרה במקום פלוני שיש בה שתי משמעות מלעיל ומלרע ואף שהריב"ש פקפק בזה מ"מ יותר נכון הוא לכתוב כן לצאת ידי האומרים שהמקום מעכב ולא ניהוש להמון העם שאין מבינים בזה הלשון אלא משמעות אחר ע"ש וכעין זה כתב ג"כ הש"ך בח"מ סי' מ"ט בשם הראנ"ח דאם כ' כינוי המגרש אחר שם אביו כשר בדיעבד היכא דא"א ליתן גט אחר דאף דמסתמא קאי הכינוי על שם אביו מ"מ כיון דמצינו לומר דקאי אלפני פניו לא הוי שינוי יע"ש וא"כ ה"נ כיון שנכתב בגט דמתקרי ישראל בן מנחם ויש לפרש דבן מנחם על דמתקרי קאי וכתבו כן משום ספיקא בשם האב ולכתחילה יש לכתוב שם האב והרשב"א בתשובה אחת נסתפק אף על דיעבד ובפסקי מהרא"י גמגם בזה ולכך כתבו כן כיון דבמקום הכתיבה באמת מתקרי כן לא מיחשב שינוי כלל ובמקום עיגון כשר ליתנו אף לכתחילה כן נ"ל נכון ואם יסכימו לזה שנים מחכמי הדור אזי אני סניף עמהם להתיר: ולענין מ"ש ר"מ בגיטין אלו שם אביו על פי המגרש עצמו יש לפקפק בו טובא דכיון שהאיש הלזה הוחזק שקרן עפ"י עדים בשמו היכי מהימנין ליה ע"ש אביו ואף דהוחזק שם אביו ל' יום ואיתא בס"פ ג"פ דכל שהוחזק שמו בעיר ל' יום אין חוששין לו מ"מ הרי הרשב"ם שם פירש הטעם משום דלא היה מחזיק שמו כל כך ימים פן יוודע הדבר יע"ש וא"כ הכא דהוחזק שמו ל' יום ונמצא שקרן איתרע חזקתו וא"נ ע"ש אביו ג"כ ואף לפמ"ש לעיל טעם להמנהג שכותבין שם אביו על פי המגרש אף בלא הוחזק שלשים יום משום דלא חציף אינש לשנות שם אביו מ"מ י"ל דלא סמכינן על זה אלא בצירוף הטעם דהוי מילתא דעבידי לגלויי ולא משקר וכמ"ש בתשובת מוהרי"ו שהביאו בתשו' עה"ג סי' נ"ה משא"כ בנ"ד דאיתרע נאמנותו לא מהימן ובפרט שעבר על חר"ג ופסול לעדות והיא חציפותא טובא ומוטב היה שלא לכתוב שם אביו כלל דכשר לכל הפוסקים וכן כתב מהר"ם לובלין בתשו' סי' קי"ח לענין מומר דכותבין רק שמו לבד ולא מהימן ע"ש אביו יע"ש: אולם ראיתי להגאון ח"ץ בתשובותיו סי' ל"א במי שנודע ששיקר בשם אביו שבק"ק קאולי גירש בשם אביו משה ובק"ק קראנשין הוחזק שם אביו גרשון הלוי ועכשיו בא לגרש את אשתו ופסק דאף דהוחזק כפרן בשם אביו מ"מ לא הוחזק כפרן בענין הלוי דהוחזק כפרן לממון זה לא הוחזק כפרן לממון אחר והביא ראיה לזה מהא דקידושין דף ע"א נאמנת חיה לומר זה כהן או לוי בד"א שלא קרא עליו ערעור אבל קרא עליו ערעור אינו נאמן ומסיק התם דאפילו ערעור חד מהני ופירש"י

קרא עליו ערעור על הולד ומשמע דוקא בולד זה א"נ אבל על ולד אחר נאמנת וכן יש לפרש דברי הרמב"ם לפי דברי הה"מ שם וא"כ ה"נ אף שהוחזק כפרן בשם האב מ"מ לא הוחזק כפרן בענין הלוי ואחזקתיה מוקמינן ליה והו"ל כהוחזק כפרן לממון זה לא הוחזק כפרן לממון אחר זהו תורף דבריו ולא ירדתי לסוף דעתו דמאי דמיון הוא זה להוחזק כפרן לממון זה כו' דמיירי מי שתובע לחבירו מנה והנתב' כופר הכל ויש עדים שחייב לו חמשים דאז אמרינן שפיר דאף דהוחזק כפרן בולא הוחזק כפרן על המותר דדילמא האמת הוא שאינו חייב לו נ' האחרים והאיך נוציא ממנו ממון דהממע"ה משא"כ הכא לענין דבר עדות כיון שהוחזק כפרן בדבר אחד מענין כזה ה"ה לאחר דהא קיימא לן דהחשוד בדבר דלא דנו ולא מעידו בשלמא בנידון הלוי ושם אביו י"ל דענין הלוי הוי דבר אחר לגמרי אבל החי' כיון שנודע ששיקרה בולד אחד היכי נאמין לה על ולד אחר מידי דהוה אטבח שהוציא טריפה מת"י דמבואר בי"ד סימן קי"ט דמעבירן אותו נאמר נמי ניהו שהוחזק כפרן בבהמה זו לא הוחזק כפרן בבהמה אחרת א"ו כיון שהוחזק כפרן באחת שוב לא מהימנינן ליה גם על בהמה אחרת וא"כ בחי' נמי כיון שהוחזקה כפרנית על ולד אחד שוב לא מהימנא גם על ולד אחר: אך מ"מ נראה לדינא כהח"ץ ולא מטעמיה יה דכל היכא שהוכחש' החי' עפ"י ערעור חד נאמנות על ולד אחר והוא משום כיון דקיי"ל שתי כתי עדים המכחישינן זא"ז זו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפ"ע ומעידה והיינו משום דמוקמינן לכל אחת מהכיתות בחזקת כשרות וא"כ כיון דחז"ל האמינו לחי' להעיד לבדה וגם מדאורייתא מהימנא דע"א נאמן באיסורין במילתא דלא איתחזק לא איסורא ולא היתרא וכמבואר בי"ד סי' קכ"ז והא דכתב הר"ן ז"ל בקידושין דנאמנות החי' אינו מדינא אלא משום דא"א בענין אחר היינו משום דאל"ה היו ראוי להחמיר מדרבנן מפני מעלת יוחסין כמ"ש הב"ש בסי' ג' סק"ז אלא משום דא"א בלא"ה הקילו חז"ל ואוקמוה אדינא דאורייתא ובחנם תמה הב"ש בסי' ד' סק"ט על הר"ן בזה ומעולם תמהתי על הב"ש דדבריו סותרים זא"ז וכעת מצאתי שגם הפ"י בקידושין השיג עליו בזה ובזה נתישב נמי קושיות האחרונים דלמה הכא מהימנא החי' לעולם ובח"ה סי' רע"ו א"נ החי' לענין בכור [אלא לאלתר דווקא ולפמ"ש ניהא דהכא מהימנא החי' מדאורייתא דע"א נאמן באיסורין לכך האמנוה חז"ל אף מדרבנן לעולם משא"כ התם לענין דין ממון דע"א א"נ לא הימנוה חז"ל אלא לאלתר דווקא ח"ב וא"כ כיון דהפ"י נאמנות אף מד"ת לענין איסורין אף דמהני לגבה אף ערעור חד משום דלא אתחזק היתר וע"א נאמן ג"כ בזה מ"מ נאמן החיוב בעדות אחרת דמוקמינן לה על חזקתה כמו בשתי כתי עדים המכחישיים זא"ז דכ"א באה בפ"ע ומעידה דכך לי ע"א לענין איסורין כשני עדים לענין ממון ועפ"י ז"ל נ"ל לתרץ מה שהקשה הרבבעל ח"מ בסי' י"ד סל"ה על מ' בש"ע והוא מלשון הרמב"ם נשים שילדו בבת אחת אשת כהן ולוי וישראל וממזר נאמנת החי' לומר זה הבן כהן הוא או לוי וכו' בד"א כשהוחזקה נאמנת ולא ערער עליו אדם אבל אם ערער עליה אחד ואמר בשקר מעידה א"נ והרי הבן בחזקת כשר ואין לו יחוס והקשה הח"מ מאחר שדר בבית ממזר הו"ל קבוע וא"כ הו"ל ספק ממזר לענין יוחסין והב"ש נדחק בזה ולפמ"ש ניהא דהא בפ"ח זה דף ל"א אמרינן ז"א של אבותי וז"א של אבותי האי אייתי סהדי דאבהתי ואכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה ואוקמא ר"נ בחזקת אבהתיא א"ל רבא הא עדות מוכח שת היא ומשני ר"נ ניהו דאתכחיש באכילתה

באבהתיה מי איתכחיש ואמרינן עלה נימא דבפלוגתא דר"ה ור"ח בשתי כתי עדים המכחישים זה את זה אי כ"א באה בפ"ע ומעידה קמפלגי ומשני דכ"ע ס"ל כר"ה כו' ורבא סבר דשאני הכא שהיא באותה עדות עצמה ור"נ סבר דאף באותה עדות עצמה נמי נאמנת אמאי דלא אתכחש והילכתא כר"נ וכן היא בח"ה סי' ק"מ ולפי"ז ניהא דהכא מיירי שהעד המכחיש אותה א"י ממי נולד הולד הזה רק שמכחיש החי' במה שאומרת שנולד מכהן או מלוי או מישראל והמכחיש בשקר מעידה דהיינו שיודע ודאי שאינו נולד מזה שאומרת החי' אבל א"י ממי נולד וכעין זה כתב הב"ש ולפי"ז כיון שבעדות החי' נכלל שני דברים אחד שהוא מיחוסי כהונה ולוויה ואחד שעכ"פ אינו ממזר שלא נולד מן הממזר וכשר לבא בקהל א"כ אף שאחר מכחיש החי' שלא נולד מזה שאומרת החי' מ"מ א"י ממי נולד ומהימנא החי' בזה שעכ"פ אינו ממזר וכשר לבא בקהל דבזה לא אתכחשה דפלגינן דיבורא וכ"ש אם החי' לפנינו שחוזרין ושואלין אותה ואומרת שעכ"פ אינו ממזר דמהימנא ולכך הולד כשר ואין לו יחוס וזה נכון מאוד לענ"ד אך אמנם אף שהדברים נכונים מ"מ לא נתישבו דברי הח"צ במה שדימה בהחזק כפרן בשם האב שאינו הוחזק כפרן בשם הלוי' להחזק כפרן לממון זה דלא הוחזק כפרן לממון אחר שאינו דומה דין ממון לדין עדות כלל וכמו"ש לעיל ואע"ג שהח"ץ דימה מה שהוחזק כפרן בשם האב לערעור חזד ובערער חזד נאמן לעדות אחרת היינו שהוא דומה לערעור חזד מפני שלא הוחזק כפרן עפ"י שני עדים אלא עפ"י עצמו שסותר דבריו וא"י מי מהם האמת כמו בערעור חזד דמהני מפני שא"י מי מהם אומר אמת אבל מכל מקום לענין עדות אחרת אינו דומה לערעור חזד דמהימן לעדות אחרת דמוקמינן כל עד על חזקתו הראשונה בחזקת כשרות שהוא הכשר אבל בהחזק כפרן ע"פ עצמו שסותר את דבריו הראשונים ודאי די"ל דעכשיו הוא אומר שקר בשם אביו ומשקר ג"כ בענין הלוי ואף די"ל דשם אביו ושם הלוי הוי דבר אחר לגמרי לא נהירא די"ל כיון דדרך הבורחים מחמת ממון או ד"א משנים שמם בכדי שלא יכירו אותם משנים בכל מה שיוכלו לשנות וכחשוד לאותו דבר הוי וא"נ להעיד עוד יש לי לתמוה בדברי הח"ץ בתשובה זו שהצריך לכתוב שני גיטין אחד משם בן גרשון והשני בשם בן משה והיא תמוה כיון דאיתחזק מקודם בשם משה האיך יכול להחזיק עוד שם אביו בשם אחר כיון שאינו יכול לשנות שם אביו והאיך נאמינו לחזור מדבריו הראשונים והרי אמרינן בב"ב פי יש נוחלין קכ"ז דמי שאמר זה בני וחזר ואמר זה עבדי אינו נאמן ומוכח התם דאף במיגו אינו יכול לחזור מדבריו הראשונים כיון שהתורה האמינו להכיר את בנו אינו יכול לחזור וכמ"ש הנ"י בשם הריטב"א שם וא"כ ה"נ כיון דאתחזק בשם בן משה האיך יכול לחזור בו כיון דחז"ל האמינוהו משום דאיתחזק א"נ לחזור בו כיון דשורפין וסוקלין על החזקות והרי הרמב"ם פ"א מהא"ב והט"ו באה"ע סי' י"ט כתבו דאיש ואשה שבאו ממה"י היא אומרת זה בעלי והוא אומר זו אשתי אם הוחזקו בעיר שלשים יום שהוא אשתו הורגין פלים וקודם שלושים יום אין הורגין וזה נלמד מהא דאמרינן כל פי שהוחזק שמו בעיר אין חוששין לו כמו שכתב הח"מ שם בשם הש"ג וכיון דהורגין על חזקה כזו פשיטא דא"נ לחזור מדבריו וכותבים בגט כמו שהחזיק את שם אביו בראשונה אך י"ל דעובדא דהח"צ הים שלא הואזק בק"ק קאוולי בשם בן משה שלשים יום ולכך יכול לחזור בו אך בכה"ג היה נראה דאזלינן אחר שם בתרא דאתחזק בו סוף דבר דדברי הח"ץ נפלאו ממנו בענין

זה חך מ"מ בני"ד שהוחזק כפרן בשמו י"ל דאף הח"ץ מודה דא"נ שוב על שם אביו דהוי כחשוד לאותו דבר כיון דדרך הבורחים לשנות שמה ושם אביהם בכדי שלא יכירו אותם וכ"ש הכא שעבר חר"ג ופסול לעדות וטוב היה יותר שלא לכתוב שם אביו כלל כמ"ש בתשובת מהר"ם לובלין לענין גט של מומר והח"ץ בתשובה זו לענין הוחזק כפרן בשם אביו לבד דאין כותבין שם אביו כלל והנלפענ"ד כתבתי ישראל איסר שאלה כב להרב מוהר"ר אהרן נ"י אבדק"ק בראסלוב ע"ד המעשה שאירע בג"פ שנשלח מבאלטא ושט"ח על פרעון הכתובה בט"ו שבט תקע"ב ומפני שנמצא פסול בגט הוצרכו לשלוח להבעל שיתן גט אחר ומפני כן חזר בו הבעל עד שהוצרכו הב"ד דשם להבטיח לו שהאשה תרחיב לו ז"פ הכתובה עד ג' רבע שנה מזמן הנ"ל והשליח הוצרך לחתום א"ע ע"ז שם ובהביאו הג"פ לקהילתכם שכח לומר להאשה תנאי הרחבת הזמן החדש עד אחר נתינת הגט ובעת סידור הגט כששאלו להאשה על מחילת הכתובה השיבה הלא מסולקת אני בהשט"ח וכוונתה היתה על אופן הראשון ונסתפק ר"מ אם זה חשוב שינוי מדעת הבעל במה שהטעה אותה ואף שבדיעבד אף שניתן הגט בע"כ של האשה כשר מ"מ י"ל שהוא לא נתן הגט להשליח ע"ד שיטעה אותה וחשיב שינוי מדעת הבעל.

תשובה הנה לענין מה שחשש ר"מ דזה חשוב שינוי מה שהשליח הטעה אותה ליתא ואזיל בתר איפכא דהשליח לא הטעה אותה כלל כיון שהיא לא ידעה מתנאי השני א"כ חיוב כתובתה במקומה עומדת ואין להבעל אלא מחילתה שהרחיבה לו ז"פ כתובתה ומחויב לסלק כפי הזמן שבשט"ח אך יש בגט הלזה תיוהא רבה מטעם אחר דאף דנתרצית האשה בתנאי החדש להרחיב לו הז"פ לאחר שקיבלה הג"פ מ"מ כיון שהבעל התנה עם השליח שלא יתן לה הגט אלא על תנאי שתרחיב לו ז"פ הכתובה והשליח נתן לה הגט בלי הזכרת התנאי זה א"כ הרי שינה מדעת משלחו שלא ציוה ליתן הגט אלא על תנאי זה והוא נתן הגט בלי שום תנאי א"כ הוי שינוי בשליחות והשליחות בטל ואף דלאחר קבלת הגט סברה וקיבלה עליה התנאי מ"מ בשעת הנתינה ניתן בפסול ועכשיו נקרע הגט כנהוג והגט פסול וזה דמי ממש להא דאיתא בגיטין דף כ"ט ומבואר בש"ע אה"ע סימן קמ"א סנ"א דהיכא דהבעל אומר להשליח טול ממנה חפץ ותן לה הגט והוא שינה ונתן הגט קודם ואח"כ נטל החפץ שהגט בטל אף שאח"כ בא החפץ ליד הבעל ונתקיימה כוונתו מ"מ כיון שבשעת נתינה שינה מדעת משלחו בטל השליחות והגט בטל וה"נ כיון שבשעת נתינת השליח הגט ליד האשה שינה מדעת משלחו שלא הזכיר התנאי בשעת הנתינה שתרחיב לו הזמן פרעון שבשט"ח אף שאחר הנתינה נתרצית האשה בתנאי זה נתבטל הגט וא"א לחזור וליתנו לידה בתנאי זה כיון שכבר [נקרע הגט : אמנם נראה בנ"ד אם הבעל לא אמר להשליח לא תתן לה הגט עד שתרחיב לך ז"פ השט"ח דזה הוי כטול חפץ ותן גט רק אמר לו בסתם הנני שולח לה הגט בתנאי ע"מ שתרחיב לי הז"פ שבשט"ח והוא לא הזכיר התנאי בשעת הנתינה אלא לאחר הנתינה יש למצוא פתח התרה לאשה זו עפ"י מה שפסק הרמב"ם בפ"ט מה"ג והמחבר בש"ע שם דאם אמר להשליח תן לה הגט וטול חפץ פ' לכתחלה לא ישלחנו ביד אחר אך מ"מ אם שלחו ביד אחר ונתן הגט ואח"כ נטל החפץ הגט כשר בדיעבד אבל הרמב"ן חלק עליו מההיא דאיתא בפרק הכותב אם הלוח שלח מעות למלוה ע"י שליח אף שאמר לו

תן לו מעות וקח השטר והשליח עשה כן והמלוה טוען סטראי נינהו דחייב השליח לשלם משום דמיחשב פשיעה במה שלא נטל השטר מקודם.

ותי' הה"מ דטעמו של הרמב"ם היא משום דבאמת בכאן אין מקום להקפידא לחול אם יתן הגט קודם או יטול החפץ קודם כיון דאין הגט חל אלא כשנתקיים התנאי א"כ בע"כ צריכה היא ליתן לו החפץ אף אחר נתינת הגט אלא דכל היכא דחזינן דקפיד ואמר טול חפץ קודם קפידתו קפידא דאף בדברי הבאי קפידתו קפידא כמו אל תגרשנה אלא בבית וגירשה בעליה אבל אם אמר תן גט וטול חפץ כיון דלא חזינן דקפיד בכך אמרינן מסתמא אינו מקפיד בכך כיון דע"כ תהי' צריכה ליתן לו החפץ אלו הם תורף מביאור דבריו ז"ל והם נכוחים וא"כ בנ"ד אם הבעל אמר לשליח בסתם הנני שולח לך הגט בתנאי ע"מ שתרחיב לי ז"פ שבשטר כיון שאין כאן מקום קפידא אם יאמר לך התנאי קודם נתינה או אח"כ כיון שע"כ תהיה צריכה לקיים התנאי כיון שהתנאי מבורר ע"פ ב"ד שנשלח משם הגט א"כ אף שאמר התנאי אחר שנקרע הגט מ"מ הגט כשר דזה דמי האומר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי מאתים וזו דקיי"ל דמגורשת והיא תתן ואף שנשרף הגט קודם נתינת המעות מגורשת כמבואר באה"ע סי' קמ"ד ס"ב וה"נ אף שאמר הבעל דשולח לך הגט ע"מ שתרחיב לו הזמן כיון שאין קפידא אם יאמר לך התנאי קודם הנתינה או אח"כ כיון שנשלם כוונתו אח"כ הוי גט למפרע דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי ואף שלא ידעה מהתנאי בשעת קבלת הגט מ"מ הא הוא הטיל התנאי בגט וכיון שנשלם כוונתו הוי גיטא מעליא למפרע אך כ"ז לפי דברי הה"מ אבל לפמ"ש התוס' לחלק דההוא דפרק הכותב שאני דפרעון המעות תלוי בשטר ובהזכרת לקיחת השטר גלי אדעתיה שירא שלא יאמר סטראי נינהו ולא ניחא להו בת' הה"מ דאף דע"כ צריכה היא לקיים התנאי אח"כ דמ"מ יש מקום קפידא שיצטרך אח"כ למיקם עמה בדינא ודיינא דהא מה"ט מצינו אף לענין עדות דפסלינן ליה להעיד דמיחשב נוגע בדבר מה"ט דלא ניחא ליה למיקם בדינא ודיינא כמבואר בח"מ סי' ל"ז סי"ב וא"כ כיון דיש קפידא בדבר י"ל ה"נ כיון שפרעון הכתובה תלוי בגירושין והוא התנה ע"מ שתרחיב לו ז"פ כתובתה והשליח לא אמר התנאי בשעת נתינת הגט לידה הוי שינוי בשליחות והגט פסול אולם לפי דברי הה"מ הסברא נכונה להקל בזה אך כיון שהדבר תלוי בפלוא דרבוותא קמאי מי יכריע ביניהם להקל באיסור א"א ע"כ יראה ר"מ להזהיר את האשה שלא תנשא לאחר אם לא שתקבל גט אחר מבעלה שכשר בלי פקפוק : שוב מצאתי בתשובת מהרי"ק סי' כ"ז בשכ"מ ששלח שליח לגרש את אשתו בתנאי אם לא מתי לא יהיה גט כו' והשליח נתן לה הגט ולא הזכיר התנאי ולבסוף מת ופסק מהרי"ק שם דכיון דלא הזכיר התנאי הוי שינוי מדע' משלחו והגט פסול והביא ראי' מההיא דטול חפץ ותן גט שהבאתי יע"ש שהאריך בזה אלא שקצת טעמים שכתב שם לא שייכי בנ"ד ושוב מצאתי בתשובת מרן הב"י בסי' ע' מדיני גירושין שנשאל בעובדא כזו ממש באחד ששלח גט ממרחקים והתנה עם השליח ע"מ שתמחול לו הכתובה והשליח לא הזכיר תנאי זה ונתן לה הגט ונקרע הגט כנהוג אלא שלא נקרע בהכתב ונדחק שם מחמת עיגון להתיר שתמחול האשה הכתובה ויחזור השליח ויתננו לה מחדש אף שנקרע בקרע ב"ד יש לסמוך על הרמב"ם דע"י עידי מסירה יש להכשירו יע"ש הרי להדיא דלא הכשיר אלא באופן שיחזור ויתננו לה כיון שלא נקרע גוף הכתב וסמך על שיטת הרמב"ם אבל

בלא"ה הגט פסול אף שמחלה הכתובה אחר נתינת הגט והדבר פשוט היה בעיניו דלא שקיל וטרי התם בזה כלל איברא לפי דברי הה"מ בפ"מ מה' גירושין נראה דהגט כשר בלא"ה וכמ"ש לעיל ובזה יש חילוק לדברי הב"י שהיקל במקום עיגון לסמוך על דברי הרמב"ם בקרוע קרע ב"ד ע"י ע"מ נגד הרשב"א וסייעתו וחלק עליו הפר"ח בה' גיטן סי' קכ"ה דהוי סד"א כיון דהרשב"א חולק ולפמ"ש יש להקל באופן זה מטעם ס"ס כיון דלפי דברי הה"מ הגט כשר בלא"ה וכבר סמכו א"ע כל גדולי הספרדים בהתרות עגונות להתיר ע"י ס"ס והנלפענ"ד כתבתי.

ישראל איסר שאלה כג ע"ד. מה שהנחתי בצ"ע בספרי ש"מ סי' רע"ח דברי הרדב"ז ח"ג סי' תקס"ד שכתב בפשיטות דבעסקא של האשה אין הבעל יורש פלגא מלוה שלה דהוי ראוי ואין הבעל יורש בראוי כבמוחזק יע"ש כעת מצאתי סיוע לדבריו מדברי הרע"ב בכתובות פ' מי שהיה נשוי משנה ג' דאיתא התם לענין כתובה בנין דיכרין דבעינן שם מותר דינר היה שם נכסים בראוי אינן כבמוחזק ופ"ה הרע"ב היה שם נכסים בראוי כגון עיסקא שביד אחרים או הלואה אינן נחשבים להיות כאילו מוחזקים בידו ויש כאן מותר דינר עכ"ל הרי להדיא דס"ל דמעיקרא שביד אחרים חשוב ראוי וע"כ דכוונתו לענין פלגא מלוה דוקא דפלגא פקדון ודאי חשיב כמוחזק וכן מבואר בח"מ סי' רע"ח ס"ז בהג"ה דשותפות שביד אחרים חשיב מוחזק והיא מדברי מהרי"ק בתשובה סי' קמ"ה ש"כ בפשיטות הכין יע"ש אמנם ראיתי שדברי הרע"ב נובעים מדברי הרמב"ם בפ"ה המשניות שם שכתב וז"ל ראוי הוא הדבר שעדיין לא הגיע לידו אבל אפשר הוא וקרוב שיגיע לידו כגון שהניח חובות או סחורות ביד מתעסקים או ממון בעיר אחרת עכ"ל והנה מה שסיים או ממון בעיר אחרת משמע דאף שהם מעות פקדון דינא הכי והוא תמוה מאוד דפשיטא דפקדון חשוב מוחזק אף שהיא בעיר אחרת והא אף בהניח ספינה בים דכתב הרמב"ם בפ"ג מה' נחלות דחשיב ראוי חלקו עליו רבים מהפוסקים ודוחק גדול לומר דהרמב"ם ס"ל דלענין כתובות בנין דכרין הקילו כמו שהקילו חז"ל במועטין ונתרבו דלא חשיב מותר אף בדיקלא ואלים וארעא ואסקא שירטון אף דלא הוי ראוי כמ"ש הרא"ש שם וה"ה דהקילו בהניח ממון בעיר אחרת דמנ"ל להרמב"ם הא דשאני דיקלא ואלים דבשעת מיתת האם לא היה השבח בעולם וכבר זכו בו בירושה בני יורשי הקטנה משא"כ בפקדון שהיא בעין בשעת מיתה ולא מיחשב ראוי מה"ת לא הוי מותר : ואפשר דמ"ש הרמב"ם או ממון בעיר אחרת קאי אמה שכתב ביד מתעסקים וקמ"ל דאע"ג דזוזי כמאן דפליגי דמי ושותף חולק בהן בלא דעת חבירו וה"א כיון שהוא בעיר אחרת מסתמא יחלוק וחשוב כפקדו קא משמע לן דכל זמן שלא החזיר לו המעות הוי ראוי ודוחק וצ"ע:שאלה כר גביות עדות שהובא מעיר ליטן מהרב האב"ד דשם וב"ד במותב תלתא ב"ד כחזא הוינא ואתא לקדמנא איש אחד שמו הר"ר זאב וואלף במהו' יוסף ואחר האיום הגיד לפנינו בת"ע באליונ"ע בזה"ל איך בין גיפארין אחורי הנהר נעפיר ציא זוכן את חתני בין איך גיקומין לכפר סעחין האב איך דארטין שבת גיהאלטין אצל הבעל מלאכה מהגאראלנע אין האב דעם בע"מ דער ציילט בערב שבת וואש איך פאר זיכין את חתני איז ארויש גיקומין פון דער קוודקרוניא איין ערל חולה אין האט ציא מיר אן גיהובין ציא שמוסין בלשון יהודי בזה"ל שון לאנגי צייט אז האב ניט גיזעהין קיין יהודי פין פולן דרום בעט איך אייך אז איר זאלט נעמין דאש שטיקל פאפיר אין

זאלט שרייבן וואש איך וועל אייך זאגן האב איך ביא אים גינעמין דאש פאפיר אין ער האט מיר גיזאגט בזה"ל איך הייס דובער בן יעקב און מיין מוטר הייסט פעסיא און איך האב איין ברודר במדינת ליטא שמו יצחק אייזק און איין ברודר יצחק געליר בק"ק שאפלא און איין ברודר מרדכי בקאסטנטין חדש און איך האב אין שוועסטער ח'ל אין איין שוועסטער רחל אין איך האב גינעמין איין ווייב בק"ק ליטן בשנת קמ"ג שמה ח'ל און זיא האט גיהאט אשטיף פאטיר ר' ברוך קעסליר אין איך האב מיט איר חתונה גיהאט בשבת שירה שנת קמ"ג און באותה שנה בשבת ראשון אחר פסח בין איך אנטלאפן גיווארין מן כפר דאשקוויץ אין שעיש גיוועזן איין מחלוקת עם השרייבר מאחלאווסקע דיא אלי זאכין האט מיר דער משומד גיזאגט אין איך האב גישרובן דער נאך האט ער מיר דער ציילט אז ער האט מיט איר ניט גיוואלט ווענין מחמת חסרון ודבר סתר דיא אלי זאכין האט ער מיר גיזאגט בע"ש אין ביום א' איז ער נפגר גיווארין און איך האב גיזעהין וויא ערלים האבין אים מקבר גיווען ביא דער גאראלנע כל זה העיד לפנינו הר"ר זאב הנ"ל בת"ע וע"ז חקרנו מפי אנשי קהילתינו בעסק הסימנים הנ"ל אשר הגיד המומר והם כנים ואמיתים אחד מהן לא נעדר.

וע"ז באנו עה"ח ארי' יהודא בהרב מוה' חנינא ליפא זללה"ה מליטן נאום צבי במ' אלכסנדר הלוי זללה"ה נאום מאיר במה"ר צני' זה הוא הג"ע שהוגבה בק"ק ליטן שוב בא הר"ר זאב הנ"ל לפה קהילתינו והוסיף בעדותו שסיים המומר שמהשם היתה זאת אשר באתם עד הלום לכתוב את הדברים הללו כי אולי ימות מחולי זה לא יהי' גם עון זה עלי ואולי יהי' לי קצת תקומה כשיותרת האשה הלזו גם הבעל מלאכה היהודי סיפר לי שתמיד היה משתוקק המומר אחר יהודי ממדינת פולין להודיע היכן הוא ואמר שיש לו אשה בליטן אלא שלא ביאר דבריו לפניו גם הוסיף העד שהמומר הראה לו סימן בגוף שיש לו רושם אצל החוטם על הלחי והוא כמו חוט עב והוא לצד ימין גם היה לו רא' נמוכה והאשה אומרת ג"כ סימנים הללו אלא שאומרת שאינה זוכרת אם היה הרושם מצד ימין או מצד שמאל ושאלנו את העד למה לא העיד כן בק"ק ליטן והשיב שבאמת העיד כן אלא שהרב מחמת טירדתו שכח לכותבו גם הסימן שבסתר פירש העד שהיתה משתנת במטה בעת ההיא והאשה אומרת ג"כ כן וכ"ז הוגבה בב"ד של שלשה פה בב"ד והנה האשה יושבת בדודה וגלמודה זה שלשה ועשרים שנים ובוכה על ימי נעוריה ובאתה לפני במר נפשה אולי אוכל למצוא לה עזר ותרופה להתירה מכבלי העיגון ומפני שחז"ל שקדו מאוד על תקנות עגונות ומבואר בתשובות הרא"ש שראוי לכל מורה לחזור על כל הצדדי' להתירה לזאת נתתי אל לבי לעיין בהתירא דהאי איתתא כיד ה' הטובה עלי ומהשי"ת אשאל עזר.

תשובה הנה לכאורה יש לפקפק בשריותא דהאי איתתא עפ"י מ"ש הרב רמ"א באה"ע סי' י"ז סמ"ח בהג"ה דמי שהמיר בעלה והניחה עגונה דחשיב קטטה בינו לבינה וא"נ לומר מת בעלי וא"כ כיון דחשוב כקטטה הרי נתבאר שם דע"א בקטטה שהעיד שמת בעלה ה"ז לא תנשא והוא בעיא דלא איפשטה בש"ס וא"כ ה"נ א"נ העד לומר שבעלה מת אך אי משום הא יש כמה צדדי היתר חזא דהח"מ והש"ג סוברים דמומר לא חשיב כקטטה וגם בתשו' בית יעקב סי' קנ"ה העיד בשם הב"ח והט"ז ומהרר"י שור שפסקו הלכה למעשה להתיר אשה שבעלה מומר עפ"י ע"א עי"ש: ועוד נראה דע"כ לא מיחשב

מומר כקטטה אלא היכא שנודע שהמיר בלא דברי האשה או העד אבל היכא שלא נודע ולא היה שום קול שהמיר אלא ע"פ דברי העד כעובדא דידן פשיטא דנאמן העד דהא הרמב"ם והמחבר כתבו הטעם דע"א בקטטה דא"נ הוא משום דחיישינן שמא שכרה אותם וטעמו אע"ג דבש"ס לא איפשט האיבעיא משום הא דע"א נאמן בעלמ' משום דדייקא ומינסבה והכא לא דייקה מ"מ כיון דלהרי"ף כבר איפשט בעיא דע"א במלחמה דטעמא דע"א נאמן (במלחמה) משום מילתא דעבידא לגלויי לא משקרא לכך הוצרך הרמב"ם ליתן טעם שמא שכרה אותו כמ"ש הב"ש סי' קי"ג וא"כ כיון דעיקר החשש הוא משום חשדא דשיקרא שמא שכרה אותו לשקר וא"כ כיון דהש"ס בעי בהחזיקה היא מלחמה בעולם אי מהימנא במיגו דלא החזיקה מלחמה או כיון דטעמא דמלחמה משום דאמרה בדדמי לא שייך מיגו כלל דאינה רוצה לשקר ולא איפשטא וא"כ בקטטה והחזיקה היא הקטטה ודאי דנאמנת למ"ד דבקטטה א"נ משום דמשקרא ולא משום בדדמי וא"כ בע"א בקטטה כיון דעיקר הטעם דלא מהימן משום דחיישינן שמא שכרה אותו א"כ היכא שלא נודע שהמיר אלא עפ"י דברי העד א"כ איכא מיגו מעליא דאי בעית לשקורי ולשכור העד היתה שוכרת אותו שלא יאמר שבעלה מומר והיה נאמן וליכא למימר כיון שהעד אינו מכיר את בעלה כלל אלא שאנחנו מתירין אותה עפ"י סימנים שהגיד המומר וקצת סימנים לא נודע אלא על פי האשה וא"כ כיון דהמרה חשוב כקטטה ניחוש דילמא העד אומר אמת אלא שהסימנים שהאשה מגדת הוא שקר דכיון שנודע לה שהמיר משקרת זה ליתא דממ"נ כשאתה אומר שהאשה משקרת כיון שבעלה המיר א"כ ע"כ יודעת שזה שהמיר בעלה היה דאל"כ היכי מקלקלת א"ע בחנם דאם הסימנים שהיא מגדת היא שקר א"כ ע"כ אינו בעלה כיון שלפי דברי העד המומר שמת היה לו סימנים כפי מה שאומר ובעלה לא הי' לו סימנים אלו או שהסימנים שמגדת האשה בבעלה האמת כן הוא וא"כ נודע עפ"י דברי העד שבעלה מת בודאי ומותרת וז"ב ובלא"ה הרי הביא הח"מ בשם הרא"מ בתשובה דל"ח דשכרה אותו אלא היכא שהיא אומרת מקודם מת בעלי והביאה העד לסייע לה אבל היכא שהעד בא מקודם והעיד כן בב"ד ל"ח לשכרה אותו וכתב הב"ש שבמקום עיגון יש לסמוך עליו ואם כן ה"נ כיון שהעד העיד כל עדותו בק"ק ליטן קודם שבאתה האשה ודאי קושטא קאמר העד ומהימן והסימנים שהיא מגדת ודאי האמת כן הוא מטעמ' דכתיבנא אמנם בגוף העדות שהעיד העד הנ"ל יש לדון בו טובא כיון דהעד בעצמו אינו מכיר בעלה של אשה זו רק עיקר עדותו במה ששמע מפיו שמו ושם אביו ושם אמו ואחיו ואחיותיו ושם אשתו ונהי שאם היה ישראל ודאי היה מהימן ששמו כן הוא כדאיתא בש"ס ר"פ האשה בתרא באחד שאמר כן קורין אותו בעירי יוחנן בן יהונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת והשיאו חכמים את אשתו וכבר הביא ראייה זו הטור באה"ע סי' קי"ח בשם תשובת הרא"ש עיי"ש מ"מ היינו דוקא בישראל דבכל גווני האמינו חז"ל בעדות אשה אבל בנ"ד שהוא מומר לע"ז ומומר פסול לעדות אשה אם לא במסל"ת כמבואר בסימן י"ז ס"ב והרי הכא לא הסיח לפ"ת דהא נתכוין להעיד ולהתיר כמו שנראה מדבריו שאמר להעד בזה"ל נעמט דאש פאפיר אין שרייבט אן וואש איך וועל אייך זאגין וגם בפירוש העיד העד פה שאמר שהאשה יותרה על פי עדות זו וכן העיד בק"ק ליטן כפי מכתבו של הרב האב"ד דשם וא"כ פשיטא דלא הוי מסל"ת כדאמרינן בפ' האשה בתרא ובנכרי

אם היה מתכוין אין עדותו עדות ומפרש הש"ס ל"ש אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו ולהמסקנא פסקינן דאף נתכוין להעיד אין עדותו אלא במסל"ת וא"כ בנ"ד כיון דישראל מומר חשיב כעכו"ם ונתכוין להתיר אין עדותו עדות כלל.

ובאמת בזה יש להקשות על תשובת מהר"ם לובלין סי' נ"ו שכתב ביבם מומר שהלך מפולין לארץ איטליא והיו שם עדות שראו אותו מת והתיר מהר"ם את יבמתו ע"פ עדות שהיו מעידים שהי' מתפאר שם תמיד שאם הי' רוצה ללכת לארץ פולין מקום מושבו להתיר את יבמה שהיא זקוקה אליו היה מרויח ממון הרבה אע"ג שלא ידעו זה אלא ע"פ המומר מהני כמ"ש מהרי"ק במומר שאמר שהיה שמו כך ואח"כ מת אע"פ שהעדים לא היו יודעים שמו רק על פיו די בכך והביא ראיה מההיא דשילהי יבמות דאמר דשמו יוחנן בן יהונתן אריה ומת דהשיאו חז"ל את אשתו עי"ש ומאי ראיה מהאי דתשו' מהרי"ק שאני התם דהיה מסל"ת ומומר נאמן במסל"ת אבל בנידן דמהר"ם לובלין כיון שאמר דרך התפארות לא חשיב מסל"ת כדאיתא בגיטין דף כ"ט שמע מקומנטרושן של עכו"ם מת פלוני ה"ז לא ישיאו את אשתו ומפרש הש"ס אע"ג דעכו"ם מסל"ת נאמן מ"מ דמילתא דשייכה בה ופרש"י שאומרים להתפארת להחזיק דתם עבידו לאחזוקי שיקרייהו וכמבוארבסי' י"ז סי"ד וא"כ ה"נ כיון שאמר כן להתפאר לא חשיב מסל"ת וא"נ ואולי דוקא מקומנטריסן חשיב התפארות במה שמחזיק את דתו אבל מה שאומר שאם היה הולך למדינת פולין היה נוטל ממון רב זה לא חשיב התפארות גמור כיון שאין יוצא לו שום דבר מזה וחשיב מסל"ת אבל מ"מ בנ"ד שנתכוין להעיד ולהתיר פשיטא דלא חשיב מסל"ת וא"נ בדבריו כלל כיון שהוא מומר: אמנם אי לאו דמסתפינא הוה אמינא אע"ג דעכו"ם ומומר המתכוונים להעיד או להתיר א"נ אלא במסל"ת דוקא היינו דוקא כשמעידים על גוף הדבר פלוני מת אבל היכא שאינם מעידים על גוף הדבר רק ששמו כן הוא ועל גוף המיתה מעיד ישראל אף שמתכוונים ג"כ להעיד ולהתיר אם ימות והוא ע"פ מ"ש הב"ש בסי' י"ז סל"ח דאף בעדות אשה ל"ח שהנכרי מחכוון להכשיל לישראל בחנם אם לא שבא לו הנאה מעדותו כמבואר בי"ד סי' קי"ח אלא דמ"מ היכא דאינו מסל"ת לא מהני עדותו דחז"ל פסלו עדותו של נכרי היכא שנתכוין להעיד וכ"כ בתשו' שער אפרים סי' ק"ה ע"ש וכעין זה כתב בתשו' מהר"ם שהובא בתשוב' מיימוני לספר נשים ס"ט דמסל"ת האמינו חז"ל אף בנכרי המכיר בדת ישראל ויודע ששיאווה על פיו מ"מ ל"ח שמתכוין לקלקלה וכל שהוא מסל"ת מאליו סמכינן עליו משום חומר שהחמרת עליה בסופה והביא ראיה מישראל מומר דסמכינן עליו במסל"ת אף שיודע בדת ישראל א"ו דכל היכא שבשעת העדות לא מוכחא מילתא בדבריו שמתכוין לעדות או להתיר מהימן ע"ש והיינו משום דכל היכא דאינו מתכוין לעדות ל"ח שמתכוין לקלקולא משום דמסתמא אינו מכשיל לישראל בחנם וא"כ לפי"ז נ"ל דאף דכל היכא שהעכו"ם מתכוין להתיר או להעיד דא"נ היינו דוקא כשמעיד על גוף הדבר מת פלוני אבל בנ"ד שאמר כשהוא חי שהוא פב"פ אף שנתכוין להתיר אם ימות מ"מ כוונתו הי' ג"כ להודיע לאשתו היכן הוא אם יחיה כמו שאמר העד שאמר לו הבעל מלאכה שתמיד היה משתוקק ולא עוד גמור הוא אלא גילוי מילתא בעלמא ומהימני ליה וכמ"ש הרי"ף בפ' החולץ גבי ואשתמודענהו דהדין פלוני אחוה דמן אבוהו דמיתנהו הוא דפליגי בה ר"א ורבינא ח"א בעדים וח"א בקרוב ואפילו אשה וכתב עלה הרי"ף והילכתא גילוי

מילתא בעלמא היא ואפילו קרוב ואפילו אשה מהימני דלאו אמילתא דאיסור' קמסהדי ולא אממונא מסהדי אלא מילתא בעלמא היא דמגלי דהדין נינהו גברא פלן והא ניהו איתתא פלוניתא וכיון דמודעי ליה הכי הרי אתחזק גביה דההוא סהדא מפומיה דהאי קרוב או מפומא דהאי איתתא דההוא ניהו פלניא והא ניהו פלוניתא הילכך שרי ליה לסהדי למסמך אפומייהו ולמיסהד עלייהו דההוא גברא בין לענין איסורא או ממונא עכ"ל וביאר דבריו הריב"ש בסימן קפ"ב דעיקר טעמא דהרי"ף דכיון שאמרו כן קודם מעשה שאין מעידין לא על ממון ולא על איסר הוחזק על פיהם ויכולין עדים לומר ואשתמודענהו כיון שכבר הוחזק קודם מעשה ולכך בעדות נאמנות הנשים בענין סימני הבת הוצרך הרי"ף לומר משום חזקה דרבא הוא דנאמנים משום כיון דעדות הנשים בשעת מעשה היא לא הוי גילוי מילתא וצריך עדים כשרים אם לא משום חזקה דרבא אילו הן ת"ד וא"כ ה"נ יש לומר בנ"ד כיון דכל שאמר המומר היו כשעדיין היו בחיים אף שכוונתו היתה ג"כ להתירה אם ימות מ"מ כיון שג"כ היתה כוונתו להודיע היכן הוא אם יחי' וגם מסתמא לא מקדים אינש פרעניות לנפשיה ועיקר כוונתו היתה לחיים ולא עדות היו בשעת האמירה כיון שהי' עדיין בחיים אינו אלא גילוי מילתא בעלמא ומהמנין ליה וכן מצאתי בתשובת מהרשד"ם סי' רל"ט שכתב לתרץ הא דצריך ע"א דייקא להעיד שהוא היבם וא"נ לגבי עצמו לומר אני אחיו של פלוני לחלוץ ליבמתו ומ"ט דנאמן לומר אני פב"פ להתיר את אשתו כדאיתא בסוף יבמות ותי' דיש חילוק בין בשעת מעשה בין שלא בשעת מעשה כמ"ש הרי"ף והריב"ש שהבאתי לעיל עיי"ש באריכות אלמא אף בישראל כל היכא שא"נ בשעת מעשה מ"מ שלא בשעת מעשה מהימנין ליה וא"כ ה"נ בעכו"ם אף שאינו מסל"ת גמור כיון שאינו חשיד להכשיל לישראל בחנם י"ל דשלא בשעת מעשה מהימנין ליה כן היה נ"ל אך אף דמילי דסברא נינהו מ"מ קשה מאוד לסמוך ע"ז במה שאין לנו ראיה ברורה מדברי הראשונים ז"ל וא"כ מעת' אין לנו משען גמור לסמוך על הג"ע שהוגבה בב"ד דק"ק ליטן: ונעתיק עצמינו לדברי העד במה שהעיד והוגבה בב"ד דפה שהמומר היה לו רושם אצל החוטם על הלחי כמו חוט עב וגם היה לו ראיה נמוכה והנה זה פשוט דראיה נמוכה אף סימן אמצעי לא הוי כיון שזה הדבר שכיח בהרבה בני אדם ודמיא לארוך וגן וחיוורא וסומקי דלא הוי סימן כלל אך סימן הרושם כבר הוא מחלוקת קדומה דהלבוש כתב דהוי סימן מובהק והמ"ב בסי' הוכיח דרושם לא הוי ס"מ והביא הב"ש דברים בסימן י"ז ס"ק ע"ד והביא דברי הט"ז להכריע דרושם לא הוי ס"מ אבל אם מצמצם המקום הוי ס"מ ומוכח שם בט"ז והביא הב"ש דבריו בס"ק ע"א דצימצום מקום היינו שאומר באיזה אבר בראשו או באמצעו אל, בסופו ואף כשצמצם המקום באבר כשאומר תחת העיון צריך לומר או מצד ימין או מצד שמאל דומיא דנקב בצד אות פלוני עיי"ש וא"כ בנ"ד שהאשה אינה יודעת באיזה צד הי' הרושם וגם העד אינו מיחד המקום אצל החוטם היכן הוא ודאי דלא הוי צימצום מקום ולא הוי ס"מ אלא סימן אמצעי דלא מהני בעדות אשה: אך מ"מ נראה לצדד היתר לאשה זו עפ"י הסוגיא דפ"ב דמציעא דבעי הש"ס אי סימנים דאורייתא או דרבנן ואמרינן עלה למאי נ"מ לאהדורי גט אשה בסימנים אי אמרת סימנים דאורייתא מהדרינן וא"א סד"ר כי עביד רבנן תקנתא בממונא אבל באיסורא לא עבדו רבנן תקנתא ולא איפשטא וגם איכא התם תרי לישנא בזה ואזלינן לחומרא מספיקא דסימנים דרבנן ולא

סמכינן באיסר א"א אלא בסימנים מובהקים לגמרי והנה מזה היה נראה דהיכא דנטבע במשאל"ס דאינו אלא מדרבנן בזה יש לסמוך על סימנים דרבנן וכבר החזיקו במעוז סברא זו בשו"ת פ"י ס"ז ובשו"ת פנים מאירות ח"ג ס"ב והגאון מוהר"ר עוזר ז"ל בסוף ש"ע אה"ע ומסתבר כדבריהם אך לכאורה קשה ע"ז מהא דאמרינן בגיטין דף כ"ז לעני לאהדורי גט אשה בסימנים ודווקא נקב יש בו בצדאות פלוני דהו"ל סימן מובהק אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה לרב אשי אי סימני דאורייתא או דרבנן והא התוס' ספ"ק דמציעא כתבו דחששא דשני יב"ש אינו אלא מדרבנן אלמא אף במידי דרבנן לא מהני סימנים דרבנן י"ל דשאני לענין גיטין כיון דאפשר בגט אחר לא רצו חז"ל להקל לסמוך על סימנים דרבנן משא"כ לענין עגונה שלא תתעגן כל ימי' סמכינן במידי דרבנן על סימנים דרבנן וכה"ג כתב הרא"ש שם לתרץ דברי הרי"ף שפסק לענין עגונה דלא חיישינן לתרי יצחק ר"ג ולענין גיטין חיישינן שהוא מטעם זה כיון דאפשר בגט אחר חיישינן טפי לתרי יב"ש עיי"ש ובאמת מצאתי בחידושי פ"י לגיטין דף כ"ז שהוכיח מחמת קושיא זו דאף במידי דרבנן לא סמכינן על סימנים דרבנן ולפענ"ד לק"מ: גם מה שהוכיח ממשנה ערוך דאין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אעפ"י שיש סימנים בגופו ובכליו ושקיל וטרי הש"ס שם דטעמא משום דסימנים דרבנן ומשמע שם דאף בפרצוף פנים בלא חוטם אין מעידין אף בצירוף סימנים ובמס' בכורות פ' יש בכור איכא שם אוקימתא דמדאורייתא מהני פ"פ בלא חוטם אלא מדרבנן החמירו בזה הרי חזינן דאפילו בחששא דרבנן לא מהני למ"ד סימנים דרבנן ולא ידעתי מה זו ראייה הא הש"ס במסקנא מתרץ שם דיכיר לחוד והכרת פנים לחוד ואף דמדאורייתא לא מהני פ"פ בלא חוטם ואף דלאוקימתא קמייתא משני הש"ס דהא דאין מעידן בפ"פ בלא חוטם אינו אלא מדרבנן מ"מ מי סני לן לומר דלאוקימתא קמייתא מוקמינן מתני' הא דלא מהני סימנים היינו סימנים דאריך וגוץ וחיוורי וסומקי דהוי סימנים גרועים לגמרי כמו דמוקי הש"ס ללישנא דסימנים דאורייתא סוף דבר אין בדבריו כדאי לדחות דברי שלושה גדולי עולם ודבריהם נכונים בטעמן והנה הרב רמ"א בס"י י"ז סט ו בהג"ה כתב בשם התה"ד דאם שאל ישראל לכותי והכותי הגיד שמת והגיד אומדנות המוכיחות אעפ"י שאינו מיקרי מסל"ת ואסורה לינשא מ"מ אם עברה ונשאת עפ"י חכם שהתירה לא תצא ומבואר שם הטעם דכיון שיש אומדנות המוכיחות אף ששאל לכותי בפירוש אם מת מיחשב כמשאל"ס דאם נשאת לא תצא עיי"ש והנה בנ"ד ואף שאמירת המומר לא מיחשב מסל"ת מ"מ אומדנא גדולה היא שהיא בעלה של אשה זו דקשה מאוד לומר שהי' בק"ק ליטן איש אחר אשר זכר שמו של בעל אשה זו ושם אביו ושם אמו ושם אחיו ואחיותיו ושם אשתו ושברח מחמת הכותב מיחאלאווסקע וגם החסרון שהיה לאשתו שהית' משתנת במטה וזמן הנשואין שלהם כ"ז ידע ויזכור איש אחר זה שלשה ועשרים שנים גם ממה שהצדיק עליו את הדין שאם ימות לא יהיה עון זה עליו וגם ממה שאמר הבע"מ יהודי שתמיד היה משתוקק המומר לראות יהודי ממדינת פולין להודיע לאשתו מק"קליטן היכן הוא מכ"ז נראה שדבריו כנים ולכן צירף סברא כזו בשו"ת ת"ב סי' ס"ח במה שהצדיק עליו נכרי את הדין שהשי"ת נוקם ממנו נקמת דם יוסף היהודי אשר שפך בחנם והעלה שם דכל היכא דפזיק קושטא דמילתא שהדברים אמתיים מהני אף בלא מסל"ת וכמו שהובא בק"ע סי' שצ"ד וא"כ כיון דעכ"ז איכא אומדנות המוכיח

שדברי המומר אמתים א"כ הוי כתשאל"ס דבדיעבד ל"ת כמ"ש התה"ד וא"כ כיון שיש כאן נמי סימנים אמצעים בגוף הרושם שהוא כמו חוט עב וגם הראיה נמוכה בזה יש לסמוך על סימנים אילו אף אי סימנים דרבנן לפי שיטת גדולי פוסקים (אילו) הנ"ל אך מ"מ קשה הדבר לסמוך ע"ז דכי מפני שאני מדמים נעשה מעשה אמנם הדרך היותר נכון בעיני למצוא פתח התרה לאשה זו עפ"י דברי האשה הנצבת עמנו בזה שאומרת ששמעה מאמה כמה פעמים כי חתנותם היו בזמן שהיתה בת אחד עשר שנים וגם רבים אומרים כי בעת נשואיה היתה בחזקת קטנה מאוד בקומה והנה אם היינו מאמינים לדברי אמה אין באשה זו רק קידושין דרבנן דהא אשה זו בעת נשואיה כבר מת אביה והשיאה אביה חורגה ובעלה לא דר עמה רק משבת שירה עד שבת ראשון אחר הפסח והנה נתבאר בטוש"ע סי' קנ"ה דקטנה שאין לה אב והשיאוה לדעתה שאין קידושיה אלא מדרבנן ואפילו הביאה ב' שערות אחר יב"ש ולא בעיל אח"כ אינה צריכה גט אלא מדרבנן כמבואר בטוש"ע שם בסכ"א וא"כ כיון שאין קידושיה אלא מדרבנן י"ל דבכה"ג סמכינן על סימנים דרבנן ואמרינן שמת בעלה לפי שיטת גדולי הפוסקים הנ"ל שהבאתי איברא אף דקשה לסמוך על דברי האשה במנין השנים שצריך בירור גדול לזה וגם אפשר שאומרת בדדמי מ"מ בנידן דידן נראה שיצאנו מדי ספק איסור דאורייתא לכ"ע משום דעכ"פ מדי ספק לא יצאנו דדילמ' קטנה היתה ובפרט שהחזקה אשה זו שנשאת כשהיתה קטנה וא"כ נראה דמדאורייתא אשה זו מותרת לכ"ע משום ס"ס אף דכבר נודע שיש מחלוקת הפוסקים בזה אי מתירין עגונה משום ס"ס שדעת מהרש"ך הובא בק"ע סי' שנ"ו דמתירין עגונה במקום ס"ס ודעת מהר"י בן לב בתשובה הובא בק"ע דאין להקל משום ס"ס משום דא"א דאשת איש וכן דעת הט"ז ביו"ד סי' ק"י סקט"ו וכבר האריך בזה הרב בעל פ"י בק"א לכתובות שהשיג שם על הרב בעל העיטור שכתב דסוגיא דעלמא להתיר ס"ס בפלוגתא דרבנותא וגם באיסור א"א להתירה לעלמא כמו שיראה המעיין בתשובת אחרונים וכן דעת הב"ש בסקפ"ד והרב בעל פ"י האריך להשיג עליו דבא"א לא מהני ס"ס ועוד דס"ס הוא מטעם רוב וסמוך מיעוטא לחזקת א"א כמו שהחמירו חז"ל במשאל"ס וגוסס אף דרובן למיתה עיי"ש וגם קצת מהמחברים כתבו דהוי ס"ס בשם א' דעיקר הספק היא אם חי אם מת אך מ"מ בנ"ד הוה ס"ס מעליא מן התורה אליבא דכ"ע חז"ל דדילמא היתה קטנה בשעת הקידושין ואין קידושיה כלום ומותרת אף לקרוביו ואת"ל שהיתה גדולה וקידושין מעליא הן מ"מ דילמא עכשיו מת כיון דאיכא סימנים בגופו ואיכא תרי לישנא בש"ס אי סימנים דאורייתא או דרבנן ואנן אזלינן לחומרא מספיקא ואי אמרינן סימנים דאורייתא אף אם היה קידושין גמורים מ"מ נתירה מחמת מיתת הבעל ואם כן כיון דמותרת מדאורייתא אף דמדרבנן אף שנתקדשה בקטנותה ונתגדלה אח"כ ולא בעיל מקודשת כיון שלא מיאנה בקטנותה מ"מ כיון דמדאורייתא איכא ס"ס ומדרבנן סגי בספק השני לבד דדילמא מת הבעל דספיקא דרבנן לקולא כמ"ש הש"ך בי"ד בכללי ס"ס דין ט"ז עיי"ש ואף דלשיטת הש"ך שם בא"א ל"א סד"ר לקולא מ"מ יש לסמוך בזה על גדולי הפוסקים שהבאתי לעיל דבאיסור דרבנן סמכינן על סימנים דרבנן ועיין בב"ש ס"ק ק"ה בשם הט"ז שמיקל בספק משאל"ס מטעם סד"ר ולקולא עיי"ש אך לכאורה עדיין יש לפקפק בהיתר זה לפי שיטת הסוברים דבא"א לא מהני ס"ס וא"כ הכא נהי דבסי' הראשון דשמא נתקדש' בקטנות' ליכא חזקת

איסר מ"מ בספק השני דאמרינן ואת"ל שנתקדש' בגדלות' דילמא מת איכא חזקת איסר דמה"ת נאמר שיצאה מחזקתה שמת בעלה דהא טעמא דמוקמינן בכ"מ אחזקה דמעיקרא אינו אלא מטעם דאין לנו לבדות הנולד וההשתנות אלא משעת ראותינו אותו כמ"ש מהרי"ק בתשובה סי' ע"ב וה"נ אם נאמר שנתקדשה בגדלות' ספק השני לאו כלום הוא דמה"ת נאמר שיצאה מחזקתה הראשונה וכן משמע באו"ה כלל כ"ו ד"ב דבעינן שלא יהיה בשני הספיקות חזקת איסור דאל"כ ספק השני לאו כלום הוא עיי"ש מ"מ נראה דש"ה דספק הראשון רדשפח לא נתקדשה מגרע חזקה דספק השני מידי דהוה אמ"ש התוס' והרא"ש כפ"נ דחולין וש"פ דחזקה שלא נתבררה בשעתה לאו חזקה הוא כגון בהמה שחיתה י"ב חודש ואח"כ נולד בה ספק טריפות ל"א דכיון דבשעה שנולדה ודאי לא היתה טריפה דאם לא כן לא חיתה י"ב חדש מוקמינן לה אחזקה דמעיקרא כיון שהחזקה לא נתבררה בשעתה לאו חזקה היא אלמא אף דלאחר י"ב חדש נתברר שלא היתה טריפה כשנולדה לא אמרינן דמה"ת נאמר שנולד בה דבר ההשתנות כיון שהחזקה לא נתבררה בשעתה לאו חזקה היא א"כ כ"ש הכא שיש בה ספק קידושין עכשיו דליכא בה חזקת א"א דשייך שפיר לומר דאת"ל נתקדשה דילמא מת בעלה ויש בה ג"כ ספק א"א כמו בספק הראשון ויש להביא ראיה לזה מהא דאמרי' בפסחים דף ט' דלכך מדורת הכותים טמאים ובאם שחולדה וחזיר יכולין להלוך אין צריך בדיקה משום דהוי פ"ס אימור הוי אימור לא הוי ואת"ל הוי אימר אכלתיה וכן משני התם לחד תירוצא דלכך חבר שמת והניח מגורה פירות ה"ה בחזקת מתוקנים ול"א אין ספק מוציא מידי ודאי משום דספק דדילמא מעיקרא אימור דלא טבילי כו' ומאי ס"ס איכא התם דהא בספק השני איכא חזקת טומאה וחזקת טבל דהא את"ל הוי או דטבילי איכא חזקה לאיסר ומה"ת נאמר שנשתנה א"ו דכל היכא דהספק הראשון מגרע החזק' דספק השני הוי ס"ס מעליא כמ"ש ואף דיש לדחות ראיה זו די"ל דש"ה דספק אכלתיה וספק דילמא עישר הטבל הוי ספק הרגיל וקרוב לודאי כמ"ש התוס' שם ולכך סמכינן על ס"ס כזו מ"מ הדבר מסתבר כמ"ש ועוד דבנ"ד נמי הספק השני דילמא מת הוי ספק הרגיל דמיתה שכיח ואיכא אומדנות המוכיחות שזה היא בעלה כמ"ש לעיל וגם יש ראיה מן הסימנים בגוף שיש לו דאף למ"ד סימנים דרבנן מ"מ ראיה גדולה היא שזה היא בעלה כמ"ש הרא"ש בפ' אילו מציאות גבי הוא אומר סימני הגט והיא אומרת סימני הגט דאף אי סימנים דרבנן מהני הסימנים לסייע לה עיי"ש וכ"כ הב"י בשם רי"ו בשם הרמ"ה דאם נשאת עפ"י סימנים אמצעים לא תצא כיון דספק היא עיי"ש אלמא דספק זה עדיף טפי משאר ספיקות דאמרינן בפ"ב דכתובות הבא עליה באשם תלוי קאי וא"כ כ"ש דמצרפינן ספק זה לס"ס דשמא לא נתקדשה כלל שהיתה קטנה בעת הקידושין ועיין בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' י"א ע"ש זהו מה שנ"ל נכון בשריותא דהך איתתא אמנם בעדות זה שהעיד פה בב"ד שהיה להמומר רושם יש לפקפק בו טובא מפני ששאלנו אותו למה לא העיד כן בב"ד דק"ק ליטן והשיב שהעיד כן אלא שהרב מחמת טירדתו שכח לכותבו ובאמת הרב אב"ד דשם וחד דעמיה הכחישו אותו ואומרי' שאמת הוא שכל בני עירו אומרים שהיה לבעלה של זו הרושם הנ"ל וראיה נמוכה אך העד לא הגיד מזה לפני הב"ד לא מניה ולא מקצתו וא"כ העד זה מוכחש בעדותו ושוב לא מהימנינן ליה אך מ"מ אחר העיון נראה דאין לסתור עדותו בשביל זה והוא משום דזה פשוט דאף אם

האמת שלא הגיד העד הסימן דהרושם לפני הב"ד בק"ק ליטן בשביל זה לא מיחשב חוזר ומגיד דעד כאן לא פליגי הפוסקים בכה"מ סי' כ"ט אם יכול להוסיף בעדותו תנאי היינו משום דבזה סותר עדותו קצת במה שהעיד מקודם בלא תנאי אבל אם מגיד דבר חדש לגמרי זה לא מיחשב חוזר ומגיד די"ל שהיו סובר שיספיק מה שהעיד מקודם לבדו וכ"ש הוא ממ"ש הרב רמ"א שם בס"א בהגה דכשנותנים חרם בב"ה אחר עדות שיעידו קודם שיצאו מב"ה ואחר שיצאו באו עדים להגיד ואומרים לא שמנו אל לבינו להעיד ועתה זוכרין אנו דנאמנים להעיד ע"ש וא"כ כ"ש הכא די"ל דלכך לא העיד סי' הרושם בב"ד דק"ק ליטן דסבור היה שיספיק עדותו בלא סי' הרושם כיון שהגיד שמו ושם אביו ואמו ושאר סימנים וגם פה בבית דינים לא הגיד כן מעצמו אלא אחר החקירה ששאלנו אותו אם היה לו איזה סימן בגוה והגיד סימן הרושם וכעין זה כתב ג"כ בתשובת שער אפרים סי' ק"א ע"ש וא"כ נראה דאף שאומר שהגיד כן לפני הב"ד דק"ק ליטן והב"ד הכחישו אותו לא הוחזק כפרן בשביל זה כיון שאין עיקר העדות תלוי בזה ה"ל מילתא דלא רמיא עליו ולא אדעתיה וסבר שכבר הגיד זה לפני ב"ד ולא הגיד וראיה לזה משו"ת הרא"ש כלל נ"ט ס"א והביאו המחבר בח"מ סי' למ"ד ס"ד ובס"ס כ"ט דעד שמעיד ראיתי דבר זה ופלוגי היה עמו ואותו פלוגי אומר לא ראיתי ולא הייתי עמך אין זו הכחשה ומבואר בתשובת הרא"ש שם דאף שאומר שאותו אחד נתיחד עמו לעד בדבר ששלחו אותו לקבל קנין על בית ואותו אחר מכחישו אפ"ה לא חשיב הכחשה והביא ראיה לזה מההיא דפ' שה"ע דא"ל ה"ב לי מאה זו דאוזיפתך וא"ל פרעתך בפני פלוגי ופלוגי ואתי פו"פ ואמרו להד"מ לא הוחזק כפרן דכיון דאינו מחויב לפרעו בעדים הו"ל מילתא דלא רמיא עליה דאינש ולא אדעתיה וסבר שפרעו בעדים ואפשר שפרעו בינו לבינו כמ"ש רש"י שם וה"ה הכא אינו מחויב לדקדק מי היו עמו בשעת העדות וא"כ ה"נ כיון שעיקר העדות אינו תלוי בזה אם הגיד כן לפני ב"ד הראשון והו"ל מילתא דלא רמיא עליו וטעה וסבר שכבר הגיד כן בב"ד הראשון וגם דמי להכחשה בבדיקות כגון מנה שחור או מנה לבן דלא הוי הכחשה מה"ט כן נ"ל כללה דמילתא שאשה זו מ' ח' בתו חורגתו של ר' ברוך קעסליר מליטן מונזרת להתנסבא עפ"י חליצה מהיבם שלה אך בתנאי כפול שיסכימו לזה שני חכמים מומחים מחכמי הדור כי היכי דלמטיין שיבא מכשורא: שאלה כה מעשה היה פה קהילתינו שנפטר איש א' פה במאסר ולא ידענו מנו וזה תורף העדיות העיד הר"ר שלמה בן יעקב איך ששמע ממנו זה ימים בהיותו שותף עמו בקרעצמא אחת איך ששמו ליב בן ישראל והוא חתן ליב וויינר משימינובקא והוא דר שם והחתונה הית' בשומנובקא ולקח בתולה ועכשיו הוא משרתת בבית ר' בער במאהליבקא.

כך שמעתי מפיו ועכשיו ישבת עמו ג"כ במאסר פה וויניציא ונפטר שם זהו תורף עדותו ושוב בא לפנינו להעיד בת"ע ה"ה מוהר"ר יצחק במהורר יהודא איך שהיו במאסר ושאל לאנשים שהיו יושבים עמו ואמרו ששאלו אותו בחליו מי הוא ואמר ששמו ליב בן ישראל משומניבקא ושם אשתו מלכה והיא משרתת בבית ר' בער במאהלוב זו תורף עדותו של מהר"י והנה כעת באת אשה מלכה שהיא משרתת בבית ר' בער במאהליבקא ואמרה שהאמת כן היא ששם בעלה ליב בן ישראל משומניבקא והחתונה היתה שם רק ששם אביה הוא מאיר וויינר משומנובקא והוא דר שם וכן כתוב בכתובתה: תשובה

משומנובקא ובאמת שם אבי האשה היא מאיר וא"כ כיון שאין אנו יודעים מי הוא המת אלא עפ"י מה ששמע ממנו הר"ר שלמה.

וניהו דבכה"ג עדות מעליא הוא כמבואר בש"ס בסוף יבמות גבי יוחנן בן יהונתן אריה דמכפר שיחיא וכמ"ש הטור באה"ע סי' קי"ח בשם תשובת הרא"ש היינו דוקא היכא דליכא ריעותא בדבריו אבל הכא כיון שאמר ששם אבי אשתו ליב ובאמת שם אביה מאיר א"כ מוכח דאינה הוא והוי כמו הכחשה בדרישות דפסול אף בעדות אשה כמבואר בסי' י"ז סכ"א וכן משמע להדיא בתשובת הר"ן סי' ל"ג דעדים שהעידו שנפטר במקומם איש אחד שהחזיק א"ע ניבוט דמושטרו איצק ווינר דפרפינא וגם החזיק א"ע בשמו חיים ובאמת בעל האשה היה ניבוט דמישטרו איצק.

אך לא היה שמו חיים והאריך הר"ן שם להוכיח כיון שיש עדות מספיק להתיר אשה זאת אלא שנולד ספק בשמו חיים אין לחוש לזה לפי שקריאת שמו בענין זה הוי כספק העשוי להשתנות כיון שכבר הועד שאמר כשיצא מן העיר שירחיק נדוד וישנה שמו בכדי שתהיה אשתו עגונה וכל שהעדו מספיק מצד עצמו אלא שיצא לו הריעותא מסימן אחר שאינו הוא ואותו סימן עשוי להשתנות אין מטילין מחמתו שום ספק בדבר אלא תולין אותו בשינוי שהוא עשוי להשתנות והביא ראיה לזה מפרק מי שמת יע"ש שהאריך בזה משמע להדיא דדוקא התם שהועד עליו שאמר קודם יציאתו שישיה שמו לכך הוי כסימן העשוי להשתנות ואינו מטיל ספק בדבר אבל היכא שלא אמר כן קודם יציאתו שישיה שמו איתרע עדותו ודבריו בטילים וא"כ בנ"ד שהעד הוכחש בדבריו שאמר ששם אבי האשה ליב ובאמת שם אביה הוא מאיר א"כ ניכר שאינו בעל האשה ועדותו בטל: וליכא לאקשווי מדברי תשובת הר"ן בסימן מ"ז בע"א שהעיר על אשת משה דקשטריש שהיתה זקוקה ליבם מומר והעיד שנפטר המומר ואמר שהי' שמו בישראל אברהם ועדים מכחישים אותו שהיתה שמו בישראל שמואל ופסק הר"ן דלא הוי הכחשה דהוי כמו הכחשה בבדיקות בד"מ אם הכחישו זא"ז במנה שחור ולבן וה"ה בעדות נשים לא הוי הכחשה בבדיקות והכחשה בשם המומר הוי הכחשה בבדיקות א"כ הרי להדיא דשינוי שמו הוי הכחשה בבדיקות דלא הוי הכחשה זה ליתא דש"ה שהעד העיד שנפטר המומר אחר משה דקשטריש והיו מכירו א"כ הרי עדות מעליא הוא אלא שאתה רוצה להכחישו ולפסלו במה שמוכחש מדבריו שאמר שהי' שמו בישראל אברהם ובאמת היה שמו שמואל לזה כתב הר"ן שפיר דזה הוי הכחשה בבדיקות כמו מנה שחור ולבן דלא הוי הכחשה כיון שאין עיקר העדות תלוי בו דמה לי אם היה המנה שחור או לבן וה"נ כיון שמעיד שמת המומר אחי בעלה והיו מכירו בט"ע שהיתה זקוקה לו מה לי אם היה נקרא שמו בישראל אברהם או שמואל ולכך הוי כמו הכחשה בבדיקות דלא הוי הכחשה משא"כ בנידן שכתב הר"ן בתשובה ל"ג ששם העד לא היה מכיר אם זה המת היא בעלה של העגונה הלזו אלא בשביל שהוא החזיק א"ע ניבוט דמישטרי איצק וויגר ר"ל בן אחותו שנ איצק וויגר וכן היה הבעל של העגונה וא"כ כיון שיש ריעותא במה שהחזיק א"ע בשם חיים ושם בעלה של אשה זו לא הי' כך הוי כמו הכחשה בחקירות דהוי הכחשה ועדותו בטל כמ"ש הרמב"ם בספ"א מה' עדות ובש"ע ח"מ סי' למ"ד ס"ב דכל דבר שעיקר העדות תלוי בו כגון בד"נ במה הרגו ובד"מ חביות של שמן או דבש הוי חקירות ועדותו בטל וה"נ כיון שעיקר העדות תלוי בסימנים במה שהחזיק א"ע מי הוא

ובסימן א' נולד ספק מחמת דילמא אינש אחרינא הוא הוי חקירתו ועדותו בטל ועוד כיון דסימן אחר ליתא מאי חזית דנסמוך על סימנים אחרים יותר מסימן זה שממנו נראה דלא זה הוא בעלה של אשה זו ולכך הוצרך לומר כיון שאמר שרוצה לשנות שמו הוי כסימן העשויה להשתנות ואינו מטיל ספק בדבר וז"ב : ומעתה בנ"ד שזה העד שלמה בן יעקב אינו מכיר אם זה המת היה בעלה של אשה זו אלא שאנו רוצים להתירה ע"פ הסימנים ששמע מפיו ששמו ליב בן ישראל מטומיניבקא ואשתו משרתת בבית ר' בער במאהליבקא וא"כ כיון שאמר ששם אבי אשתו ליב ובאמת שם אביה של אשה זו מאיר הוי הכחשה בחקירות שעדותו בטל כיון שעיקר העדות תלוי בזה וא"כ הדבר ברור שעדות ה' שלמה בן יעקב לית ביה חששא כלל: אמנם בנידון העדות של העד השני הנה בלתי עדות של העד הראשון פשיטא דהיתה עדותו מספקת לבד להתיר אשה זו כיון דכל הסימנים שאמר איתנייהו בהו אך השתא שהעיד העד הראשון בשם המת שאבי אשתו שמו ליב והיא משרתת בבית ר' בער במאהליבקא ובאמת שם אבי האשה שבבית ר' בער במאהליבקא שמו מאיר א"כ יש לפקפק אף בעדותו של העד השני כיון שהעד השני לא הכחיש הראשון בשם אבי האשה א"כ נתרץ דברי העד הראשון שלא יהיו דבריו מוכחשים דדילמא יש שני כפרים ששם מאהליבקא כדמוכח בגיטין דף כ"ז דהיכי דשכיחי שיירות חיישי' לתרי שיירי וכמ"ש הב"ש באה"ע סי' קל"ב סק"ד ואע"ג דבכ"מ בעגונה אין חוששין לזה היכי דלא הוחזק וגם כיון דאמר העד סתמא משמעות דבריו הי' שהוא הכפר שהוא סמוך וידוע באקלים שלנו כמ"ש המחברים בתשובתיהם מ"מ בכאן בכדי ליישב דברי העד שלא יהיו דבריו מוכחשים יש לתרץ דבריו אף בחשש רחוק כמבואר בח"מ סי' כ"ט ס"א והיא מתשובת הר"ן דמתרצינן עדותו של העד אף במשמעות רחוק בכדי שלא יהיה נסתר עדותו וכן בשני עדים המכחישים זא"ז יע"ש וא"כ ה"נ מתרצינן דבריהם דילמא איתרמי כשם בעלה ושם אבי' ושני כפרים ששם מאהליבקא והיושבים שם שם ר' בער אך נראה דמשום הא לא איריא מתרי טעמי חדא די"ל דע"כ לא ס"ל להר"ן דמתרצינן דברי העדים אף במשמעות רחוק היינו היכא שההפרש היא מועט בכדי שהדעת טועה ורובא דאינשי טעו בהכי אבל בדבר רחוק מאוד לא מתרצינן דבריהם.

וכ"כ הכנה"ג בסי' כ"ט בהגהת הב"י בשם הר"ש חקאן הלוי ז"ל יע"ש וראיה לדברינו דהא הר"ן בסימן ל"ד שממנו מקור דין זה עיקר ראייתו דמתרצינן דברי העדים אף במשמעות רחוק הוא מהא דאמרי' בר"פ היו בודקין אחד אומר בב' לחודש ואחד אומר בג' לא הוי הכחשה דאמרינן דטעו בעיבורא דירחא והרי בפ' בן סורר ומורה דף ס"ט ע"א ילפינן בד"נ בתר רובא משום דרובא דאינשי טעו בעיבורא דירחא דהתם איכא רובא דעו בהכי וא"כ בנ"ד פשיטא.

דלא מתרצינן דבריהם לומר דאיתרמי תרי מאהלי בקא ושמות היושבים שם שם ר' בער ואיתרמי שמו ושם אביו ושם אשתו כשם בעלה של אשה זו וכונתו היו על מאהלי בקא ור' בער אחר שאינו ידוע באקלים הללו כלל וגם יש טעם אחר כיון שעכשיו שאלו את הר' ר' שלמה העד הראשון ואמר שכונתו היו על מאהלי בקא הסמוך לגבולינו וגם סתם משמעות לשונו שמקודם היו על מאהלי בקא הידע ור' בער הידוע א"כ מוכח דשקר היא כיון שאצל ר' בער במאהלו בקא לא היתה שום משרתת בזמנינו האלו רק אשה זו

דשם אבי' מאיר א"כ מוכח דדברי העד הראשון הם שקר וסמכינין על העד השני שלא נמצא בו שום ריעותא כלל ועדותו מספקת לבד להת' אשה זו.

ולכא למימר כיון דלפי מה שהגיד בראשונה יש ליישב עדותו שכוונת' היו על מאהלי בקא אחרת א"כ אף אחר כך שחזרנו ושאלנו אותו אמר שכוונתו הי' על מאהלי בקא הסמיך לא מהימן להיות חוזר ומגיד בכדי לבטל עדותו שמקודם זה ליתא וראי' ברורה להיפוך מדברי הרימוף בפ' מרובה.

וכן היא בח"מ סי' מ"ג ובש"ע סי' ל"ד ס"ט דאין עידי השטר נעשים זוממין עד שיאמרו בב"ד בזמנו כתבנוהו ולא אחרנוהו אבל אם לא אמרו כן אעפ"י שזמנו של שטר באחד בניסן בירושלים ובאו עדים והעידו שעדי השטר היו עמהם בבבל ביום זה השטר כשר והעדי' כשרים שאפשר שאחרוהו וכתבוהו.

הרי להדיא דכשהעדים אומרים בזמנו כתבנוהו ועדים זוממים ונפסל השטר ולא אמרינן כיון דבלא אמירתם מתרצינן דבריהם שאחרוהו וכתבוהו, א"נ להיות חוזר ומגיד לפסול השטר א"ו כיון דמסתמא השטר נכתב בזמנו מהימני' ליה לפסיל השטר ולא הוי חוזר ומגיד וא"כ ה"כ כיון דסתם משמעות דבריו בראשונה הי' על כפר טאהלי בקא הידוע ור' בער הידוע נאמן לפרש דבריו כן אף שעדותו נסתר מחמת זה ועדותו בטל וסמכינין על עד השני שעדותו מספקת לבד להתיר אשה זו.

אולם אכתי יש לפקפק דמה"ת נאמר שהעדים מכחישים זא"ז והראשון העיד שקר אדרבה נאמר ששניהם הגידו האמת שכן אמר המת רק שהמת אמר שקר במה שהגיד שהיא חתן ליב ווינר ואשתו משרתת בבית ר' בער במאהלי בקא וא"כ אף על עדות עד השני. דלא סמכינין אף דאז לא אמר שם אבי אשתו משום די"ל דע"כ לא סמכינין על המת עצמו לומר מי הוא כדמוכח בסוף יבמות והטור באה"ע סי' קי"ח היינו דווקא היכי דלא הוחזק שקרן אבל היכי דהוחזק שקרן לא מהימן.

נראה דזה ליתא מתרי טעמי חדא כיון דע"כ דברי' שבראשונה הי' בשקר שמעולם לא הי' אצל ר' בער במאהלי בקא בעתים הללו משרתת אחרת רק זו ששם אביה הוא מאיר א"כ מה"ת לפסול המת אח"כ בשביל זה שלא להיות נאמן בדבריו כיון שכל הסימנים שהגיד השני משמו איתנייהו בהו ולא נמצא שום ריעותא בדבריו אמאי נבטל דבריו שאמר באחרונ' וכי משום שאמר שקר פעם אחד ייפסל לעולם וכי מי גרע מפסול עבירה דרבנן דכשר לעדות אשה וכ"ש הכא שכל דבריו האחרונים הגיד לפני מותו בדרך עדות דלא מבטלינן דבריו וסומכין עליו.

ועוד כיון שלפי עדותו שאמר העד השני משמו אמירתו מועיל ומתיר כדאיתא בסוף יבמות א"כ לא מצי העד הראשון להוציא מחזקת כשרות שלו ולבטל עדותו הגע עצמך הרי שבא ע"א בע"א מה שראה או ששמע מפי עד אחר ובא עד אחר והעיד שהעד הזה או ממי ששמע מפיו הוא גזלן דאורייתא וכי נאמר דזה יחשב כע"א אומר מת וע"א אומר לא מת דלא תנשא ודבר זה לא אשתמיט בשום דוכתא שיהא זה חשיב כהכחשה א"ו כיון דע"א נאמן בע"א.

לא מבטליני' עדותו בשביל ע"א שבא להוציאו מחזקת כשרותו דכללא היא שאין ע"א נאמן להוציא מחזקת כשרות שום אדם אבל כשמחישו בגוף הדבר שאומר לא מת הוא עד נגד עד ולא תנשא וא"כ ה"נ בנ"ד כיון דבעדות אשה אותו האיש שמת הוא נאמן במה שאומר מי הוא כדמוכח בסוף יבמות אין העד הראשון נאמן להוציאו מחזקת כשרותו ולהחזיקו בשקרן דאין ע"א נאמן להוציא את האדם מחזקת כשרות ול"ל דזה מיחשב הכחשה בגוף הדבר כיון שאמר בראשונה שהוא חתן ליב וויינר א"כ ממילא אינו בעלה של אשה זו שהיא משרתת במאהלי בקא זה ליתא דהא אף לפי דברי העד הראשון אמר שהוא חתן ליב וויינר והוא בעלה של האשה במאה לו בקא וע"כ שיקר בדבר אחד דאם הוא חתן ליב ממילא אינו בעלה של אשה זו ולא ידענו במה שיקר די"ל דמה שאמר שהוא חתן ליב הוא שקר ומה שאמר שהוא בעלה של אשה זו הוא האמת כיון שכוון שמו ושם אביו של בעלה של זו וא"כ כיון שאיני מוכח במה שיקר מתחילה לא הוי הכחשה במה שהגיד באחרונה אלא שעפ"י דברים הראשונים הוחזק שקרן וא"כ כיון שאין ע"ז כי אם ע"א לא מהימנינן לע"א להוציאו מחזקת כשרות ולבטל דבריו האחרונים כיון שנאמן הוא בע"א בכה"ג והדברים ברורים מכל זה נ"ל בטח שהאשה מלכה בת הר"ר מאיר מותרת להתנסבא לכל גבר דתיצביין: שאלה כו ע"ד הנ"ע שהוגבה עבור האשה הנצבת עמנו בזה שבעלה הלך עם י"ש של ר' טעביל מפה ולא חזר וזה היא תורף העדות שהעיד ר' משה מכפר קלאבסני שפגע בו בהיותו מוכח ארצה סמוך להכפר אין האט איהם גיפרעגט ווער זענט איהר האט ער גיזאגט איך בין גיגאנגין עם הי"ט של ר' טעביל.

אין היינט בין איך גיפארין מיט דעם וואקס. האב איך גיוואלט ארויף גיין אויף דעם וואגין בין איך אראפ גיפאלין אין דעם אנדערין טאג איז ער גישטארבין אין איך האב איהם גיזעהן אין דאס איז דער וואס איך האב מיט איהם גישמיסט אין איז דארטין נקבר גיווארן זה הוא תורף העדות וחמיה של האשה הנ"ל העיד שנסע לכפר הנ"ל והראו לו הבגדים של הנקבר שם והכיר כל הבגדים שהם של בנו.

וזהו תשובתי: הנה לכאורה היתירה של האשה רופף מאוד כי בעדות של ר"ב הנ"ל יש תיוהא שהעיד שהוא משולח של ר' טעביל ולא הזכיר שם אביו ולא שם עירו וכמה ר' טעביל איכא בשוקא ודלמא משולח של ר"ט אחר הי' וכבר נתבאר בא"ע סי' י"ז סמ"ח בהג"ה דבעינן או שמו ושם אביו או שמו ושם עירו יע"ש וגם מה שחמי' הכיר הבגדים אף דהח"מ וב"ש פסקו בשם הש"ג דהזכרים הדומים לה' נשים נאמנים מ"מ הא קיימ"ל דסימני וט"ע דכלים לא מהני משום דחיישינן לשאלה.

אמנם כי מעיינת בי' שפיר יש למצוא לה פתח התרה מתרי ותלת טעמי חדא דיש לסמוך על העדות של ר"מ הנ"ל לבד אף שלא הזכיר שם אביו ועירו דהרי הרא"ש בתשובותיו התיר אשת מכליף בן מלול שנאבד ואח"כ העידו שאחד ששמו מכליף בן מלול נהרג לג' פרסאות סמוך לפאס ולא הזכיר שם עירו והתיר הרא"ש את אשתו וכתב הח"מ סי' קל"ח דודאי לא יעלה על הדעת דאם יעמוד אחד במקום אחד ויאמר יב"ש מת שיתירו את אשתו דכמה יב"ש איכא בשוקא אלא דמיירי דאשתו ידעה שיצא בעלה ע"ד לילך לפאס והעיד העד שנהרג סמוך לפאס לא חיישינן דלמא בעלה אזיל לעלמא ואחר אתא

לפאס ונהרג וכן תי' הצ"צ בתשובותיו סי' נ"ח באריכות דטעם של הרא"ש הוא כיון שזה הוחזק שהלך לפאס מה"ת נאמר שהלך לעלמא ואחר הנך ג"כ ונהרג שם והעלה הצ"צ שם בראיות דאף בשמו בלא שם אביו ועירו שרי בכה"ג כיון שידעינן שהלך לשם יע"ש וא"כ בנ"ד נמי כיון שהוחזק לנו שזה המשולח של ר"ט מפה הלך ע"ד כפר קלאבסני וגם העגלן עכו"ם שנסע עמו הסל"ת שחלה ונפל מהעגלה סמוך לכפר קלאבסני והניחו שם בעודו בחיים מה"ת נאמר דאזיל לעלמא ואחר מת שם.

ואף דמדברי הב"ש סי' ק"ס משמע דלא כהצ"צ דאף בכה"ג לא מהני אלא בשמו ושם אביו או עירו יע"ש מ"מ הרי נתבאר בהג"ה שם דהיכא דיש אומדנות והוכחות שזה יש להקל ולסמוך אמ"ד דלא בעינן שיזכיר שם עירו וה"נ יש אומדנות והוכחות שזה הוא דאם ניחוש לאחר יצטרך לומר שגם אחר משולח של ר' טעביל שנסע עם י"ש וחזר אח"כ עם שעוה רצה ליסע אל העגלה ולא וכול ונפל סמוך לכפר קלאבסני ומת שמה בכה"ג יש לסמוך להקל דלא בעינן שם אביו ועירו וכעין זה כתב הח"מ בתשובה בס"ק מ"ז גבי יונה מרוזניי יע"ש: עוד יש לומר ע"פ מ"ש התוס' בספ"ק דמציעא דהא דחיישינן לתרי יב"ש אינו אלא מדרבנן ומשמע להדיא ביבמות גבי חבי בר ינאי דאף בהוחזקו אינו אלא מדרבנן כמ"ש הגאון פני יהושע בחידו' למס' גיטין דף כ"ז יע"ש ופשיטא דשמו לבד בלא הוחזקו הוי כשמו ושם אביו והוחזקו וא"כ בנ"ד והא דחיישינן למשולח של ר"ט אחר אינו אלא מדרבנן ועוד דהא המבי"ט פסק הובא בק"ע סי' רכ"א דאם נאבד יהודי בדרך שהלך למקום פלוני ואח"כ נמצא באותו דרך הרוג אחד מדאורייתא תלינן שזה הוא הנאבד אלא דמדרבנן תלינן לחומרא יע"ש וא"כ ה"נ כיון שהלך ע"ד כפר קלאבסלמדאורייתא תלינן שזה הנמצא הוא הנאבד אלא דמדרבנן אסור.

ובהיות כן כיון שחמיה של האשה הנ"ל הכיר הבגדים אף דאנן ס"ל דחיישינן לשאלה היינו משום דאיכא תרי לישני בש"ס. אי חיישינן לשאלה אלא דמספיקא אזלינן לחומרא וכבר כתב הגאון מוהר"ר עוזר זצלה"ה בתשובתו הנדפס בתחילת ש"ע אה"ע דבמשאל"ס מהני סימני בגדים משום דהוי ספיקא דרבנן לקולא ובדרך זו החזיקו כמה מחברים אחרונים הלא הוא כתובה בספריהם יע"ש ובפרט דהש"ך בח"מ סימן ס"ה ס"ק כ"א הוכיח שם מכמה פוסקים דס"ל דלא חיישינן לשאלה אף באיסורין ע"ש א"כ בנ"ד כיון דחיישינן למשולח של ר"ט אחר אינו אלא מדרבנן יש לסמוך אסימני בגדים: ועוד יש ללמוד היתר לכאורה מתשובת מהר"א מזרחי הובא בק"ע סימן צ"ו בג' יהודים שיצאו מירושלים עם משאות בגדים ובאו עכו"ם והעידו שנהרגו ב' יהודים וגם כיוונו הסחורה שהוליכו אין לסמוך על הסחורה דחיישינן למכירה אבל יש לסמוך על מנין האנשים וכו'.

מזה נראה דמהרא"ם ס"ל דכוונת הסחורה הוי סימן אלא דחיישינן למכירה וא"כ בנ"ד שאמר שהולך עם שעווה הרי כיוון הסחורה ולמכיר' לא חיישינן כאן דהמשולח של ר' טעביל לא היה בידו למכור הסחורה כלל וא"כ הוי סימן מעליא אך באמת זה ליתא דודאי לא יסבור מהרא"ם דכוונת הסחורה דהיינו שיכווין שהלך עם ס' פלונית הוי סימן דהא אף למ"ד בש"ס דלא חיישינן לשאלה מ"מ מודה בכליו דחיוורי וסומקי דלא הוי

סימן כלל כדאי בר"פ בתרא דיבמות ופ"ב דב"מ והיינו מטעם דהרבה נמצאים כלים כאלו וא"כ ה"נ בסחורה אף שכיוון הסחורה לא הוי אף סימן אמצעי דכמה סחורות כאילו איכא בשוקא.

וכן משמע מדברי הרמב"ם והש"ע סי' י"ז שכתב שם ביצאו עשרה ב"א כאחד ממקום למקום והם אסורים בקולר או נושאים גמלים ובא עכו"ם והסל"ת שעשרה אנשים שיצאו ממקום למקום והם נושאים כך וכך מתו משיאין נשותיהם אלמא אף דנושאים גמלים לא הוי סימן לחוד אלא בצירוף דאיכא סימן מנין ועוד דנהי דהוי סימן מ"מ פשיטא דלא הוי סימן מובהק גמור ואנן קיימ"ל סימנים לאו דאורייתא א"ו נראה ברור דכוונת מהר"ם שכיוונו הסחורות היינו מנין או משקל הסחורות כגון עשרה חתיכות בגד או עשרה ליטרות י"ש וכה"ג פשיטא דהוי סימן גמור ומהני לכ"ע לזה קאמר דלא הוי סימן כלל דחיישינן למכירה.

ואין להקשות דא"כ גם אבידה נמי אמאי מהני סימן מנין או משקל נישחוש למכירה. כבר הקשה זאת בס' אסיפת זקנים בפ"ב דב"מ בשם הקדמונים ותי' דסאני התם דמוקמינן ממונא אחזקת מרא קמא ומה"ת כאמר דיצא מרשותו אבל לשאלה שפיר חיישינן דשאלה הדרה בעינו וא"כ בכה"ג דמהר"א דמיירי שהוליכו סחורות חיישינן שפיר למכירה כיון שעומד לכך דכל סחורה עומדת למכור: אמנם אף דמדברי מהר"א מזרחי אין הכרח לנ"ד מ"מ הדעת נותנת במה שאמר זה המת שהוא הי' הולך עם הי"ש של ר' טעביל ועכשיו הולך עם השעווה שלו זה לא גרע מסימן אמצעי דרחוק שיזדמן איש אחר ג"כ שיסע עם י"ש ילך עם שעווה ובפרט שלא הוחזק בסביבות אילו שום אדם שה' הולך ע"ד זה עם שעווה וא"כ כיון דחמה של האשה הנ"ל הכיר הבגדי' שלו תליא בפלוגתת הגאון מהר"ל מפראג והב"ש בסקס"ט דהיכא כא דאיכא סימנים אמצעים בגופו וסימנים מובהקים ביותר בכליו ס"ל מהר"ל מפראג דשרי דממ"כ אי סימנים דרבנן ולא מהני סימנים שבגופו אז לא חיישי' לשאלה כדמוכח בש"ס ומהני סימנים שבכליו.

ואי חיישינן נשאלה ולא מהני סימנים שבכליו הרי סימנים דאורייתא ומהני סימנים אמצעיים שבגופו וא"כ ה"כ כיון שיש סימן במה שהלך עם י"ש וחזר עם שעווה דהוי כמו סימן אמצעי ולא שייך בזה חשש שאלה וגם ט"ע דבגדיו שייך שפיר ההיתר של מהר"ל מפראג ואף דהגאון בעל בית שמואל השיג עליו דאי סימנים דרבנן וצריך סימן מובהק ביותר ממילא חיישינן לשאלה כי בעינן סימן מובהק ביותר.

ואם יש חשש שאלה ממילא לא הוי סימן מובהק ביותר מ"מ השגת הב"ש לא הוי אלא לשיטת הח"מ דס"ל דשני סימנים אמצעיים לא הוי כמו סימן מובהק גמור אבל לפי שיטת המ"ב בשם מהרא"מ הובא בב"ש סקע"ג וכן הסכים הט"ז דשני סימנים אמצעיים הוי כמו סימן מובהק ביותר והחזיק במעוז סברא זו הגאון מג"ש בתשובותיו בספרו פני יהושיע א"כ שפיר הממכ של מוהר"ל מפרא"ג דאי סימנים דאורייתא וחיישינן לשאלה והוי סימן גרוע א"כ מהני סימן אמצעי שבגופו ואי סימנים דרבנן א"כ לא חיישינן לשאלה וא"כ סימן דבגדיו אף דסימן מובהק ביותר לא הוי מ"מ סימן אמצעי הוי וא"כ איכא שני סימנים אמצעיים סימן בגופו וסימן דבגדיו והוי כמו סימן מובהק ביותר דמהני

וא"כ ה"נ לדעת גדולי הפוסקים האלו הגאון מהר"ל מפראג והמ"ב והט"ז והפ"י איתתא זו שריא.

ועוד י"ל עפ"י מה שהוכחתי לעיל דהא דחיישינן לר"ט אחר אינו אלא מדרבנן וא"כ י"ל דאף אי סימנים דרבנן מ"מ באיסורא דרבנן מהני סימנים דרבנן וכ"כ הגאון פ"י בתשובתו ומה שהקשה מתוס' יבמות קט"ו בד"ה וקאמרו סימנים כבר תירצתי בחידושי ואף דנכדו בעל פ"י בחידושו לגיטין דף כ"ז השיג על סברא זו כבר כתבתי בחידושי דדבריו תמוהים מאוד יע"ש וכן מצאתי למה"ר י"ס לנדא מפראג בתשובה שהביא כן בשם תשובת הרא"ש להדיא יע"ש: ועוד יש למצוא לה פתח תקוה אף אי נימא דמה שהלך עם י"ש וחזר עם שעה אף סימן אמצעי לא הוי מ"מ יש להתיר עפ"י מ"ש הגאון בעל ח"צ בתשובותיו בסי' קל"ד בנמצא מי שיש לו פצע במוח ויש ט"ע בבגדיו דמהני הט"ע של בגדיו ולא חיישינן לשאלה דהוי כמו נפילה דיחיד דאמרינן בב"ב דלא חיישינן דרחוק שיאבד יב"ש זה וימצאנו יב"ש אחר וה"נ רחוק שישאיל בגדיו למי שיש לו פצע במוח כמוהו יע"ש שהאריך בזה ודבריו נכונים בסברה וא"כ ה"נ כיון שחמ"ל של האשה הנ"ל הכיר הבגדים ור' משה מקלאבסני העיד שאמר לו קודם מיתה שהוא הי' משולח של ר"ט שהלך עם י"ש וחזר עם שעה ונפל סמוך לכפר קלאבסני מחמת חוליו א"כ הוי כמו נפילה דיחיד ממש דרחוק שיאבד יב"ש זה וימצאנו יב"ש אחר וה"נ רחוק שישאיל משולח של ר"ט זה.

שהלך עם י"ס וחזר עם שעה ונפל סמוך לכפר קלאבסני כמו שהסל"ת העגלון עכו"ם שנסע עמו למשולח של ר"ט אחר שאירע לו כל המאורעות האלו ועוד י"ל כיון שר"מ מקלאבסני שאל אותו מי הוא והוא השיב לו שהוא משולח של ר' טעביל שנסע עם י"ש שלו מדהשיב לו סתמא שהוא משולח של ר"ט מסתמא על ר"ט הידוע אמר שנמכר לר"י מקלאבסני וזה ר' טעביל דפה ניכר הוא ומפורסים בכל הסביבות האלו ואין שום ר"ט אחר מוחזק ליסע שם להעיר מסתמא על ר"ט דפה כיון כמ"ש הפוסקים גבי ההוא דאמר טבע חסא דמסתמא על חסא הידוע אמר וה"כ ועדי' יש לעיין בזה ועיין בק"ע סי' כ"ח ור"ג ע"ש מכל אלו הטעמים נלענ"ד דאיתתא זו שריא וכל דברי אלו לא יועילו אם לא בהסכמות הגאון המפורסים אבד"ק והנלענ"ד כתבתי.

מה שכתבתי לעיל דהרב מהרא"מ מיירי באומ' מנין החתיכות של הסחורה או סימן משקל אחרי שובי נחמתי דכבר הוכיח הט"ז בסי' י"ז סקי"ח דסימן מנין לא הוי סימן מובהק דלא כהמ"ב וכ"פ בב"ש וגם משקל לא הוי ס"מ לגמרי דהא הרא"ש בפ' איזהו נשך הקשה. אהא דאמרינן התם דיהבינן זוזי דיתמי למאן דאית ליה דהבא פריכא דליכא בי' סימנא הא אכתי איכא סימן משקל גבי' דמהני ותי' דמשקל ל"מ אלא גבי אבידה דאקילו ביה רבנן ולא לגבי יתמי דבעינן סימן גמור אלמא דמשקל לא הוי סימן מובהק מזה ראי' להט"ז דמנין לא הוי ס"מ דהא בב"מ פשטינן דמנין הוי סימן ממשקל דכיון דמשקל הוי סימן ה"ה מכין כמבואר בפ' אלו מציאות דכ"ג.

וא"כ כי היכי דמשקל לא הוי ס"מ ה"ה מנין. אך מנין ומקום כיון דכל אחד הוי סימן לענין אבידה כמבואר בח"מ סי' רס"ז א"כ לענין עגונה לפי שיטת הפוסקים דשני סימנים אמצעים הוי ס"מ לגמרי א"כ גבי עגונה כי איכא סימן מנין וסימן מקום מהני.

וכן מבואר שיטת מהר"י בן לב ומוהרא"מ והמ"ב שאלה כזו להרב מוהרר מאיר נ"י האבד"ק פרולעא. בדבר הגט שנשלח ממרחקים וכתוב בו שם אבי האשה אברהם המכונה אבלי והוא כקרא בפי כל אבלי אלא שנקרא לס"ת אברהם אבא וידוע דאבלי כינוי לאברהם ולא לאבא כמבואר באחרונים וא"כ נשמט בו שם אחד מהשמות שקורין אותו בו לתיבה והיא מקום עיגון: תשובה לכאורה יש לפסול הגט הלזה במה שלא נכתב בו שם אבא שהוא אחד מן השמות שקורין אותו בו לתורה ול"ד להא דמבואר באה"ע סי' קכ"ט ס"א בהג"ה דאם לא כתב אלא שם אחד אפילו הוא שם הטפל וגירש בו דכשר דש"ה דמיירי במי שנקרא לקצת ב"א בשם אחד וקצת ב"א קורין אותו בשם אחר משא"כ היכא שכל העולם קורין אותו שני השמות יחד הדעתנותת דהגט פסול שאין זה שמו רק חצי השם ובודאי איש אחר הוא והוי שינוי השם וא"כ ה"נ.

כיון שנקרא לס"ת אברהם אבא וכתוב בגט אברהם לבד הוי שינוי השם ואף דהכא השינוי הוא בשם אבי האשה ובס' מכתב מאליהו סי' ד' הביא כמה פוסקים שכתבו דדעת בעל העיטור להכשיר בשינוי שם האב וכ"פ בתשובת עבודת הגרשוני סי' נ"ה מ"מ קשה לסמוך עליהם אף במקום עיגון בדבר שמבואר בש"ע ורוב הראשוני והאחרונים לפסול אך מ"מ נלפענ"ד להקל בנ"ד מתרי טעמי והוא דבפסקי מהרא"י סי' קל"ה הקשה דאמאי פסלינן בשינוי שם האב כיון דקיי"ל להכשיר בשינוי שם הלידה משום כיון דא"צ לכתבו בגט אין השינוי פוסל בו א"כ שינוי שם האב נמי כיון דאם לא נכתב שם האב בגט היא כשר אין השינוי פוסל בו ות"י הב"י בס' קכ"ט דלשינוי מקום דירה דמי דכתב הרא"ש דשינוי פוסל בו דל"ד לשינוי מקום הלידה שאינו ידוע לכל מקום לידתו וגם אינו נקרא ע"ש מקום לידתו וליכא חששא שיתחלף באחר מה שא"כ מקום דירה שכ"א נקרא ע"ש מקום דירתו וכשרואים שינוי מקום יאמרו לא זהו שגירש אלא אחר הוא ושינוי שם האב לשינוי מקום דירה דמי שהרי שם אביו ידוע וכ"א נקרא ע"ש אביו וכשיראו שינוי יאמרו לא זה שגירש עכ"ד וא"כ הכא שהוא נקרא בפי כל אבלי והיא נקראת ע"ש אביה בת אבלי אלא שאב"י נקרא לס"ת אברהם אבא וזה אינו ידוע לכל וגם העולם אינם יודעין לחלק בין שם אבא לאבלי ליכא למיגזר מידי והגט כשר כיון שאין צריך לכתוב בגט שם אביה כלל.

, ואף לדעת קצת פוסקי' דבגט הנשלח צריך שם אביה דווקא היינו כדי שיהיו מוכח מתוכו מי היא המתגרשת והכא הרי נכתב בגט שם אב"י אבלי שהכל קורין אותו כן וא"כ מוכח מתוכו מי היא המתגרשת ואף שנשמט שם אחד מהשני שמות שקורין אותו לתורה מ"מ אין קפידא בזה כיון שא"צ לכתוב בגט שם אביה אלא לסימן בעלמא בשם הקודש שלו אין נפסול בו שינוי כיון שאין צריך לכתוב בגט כלל אין השינוי פוסל בו מידי דהוה אשינוי שם הלידה כיון שאינו נקרא ע"ש הקודש: ועוד נ"ל טעם אחר להקל בנידון זה דהא בטור ס"ס קכ"ט מבואר בשם תשובת הרא"ש דשינוי שם האב אינו פוסל אלא מפני גזירת הרואים דיאמרו דאין זה המגרש וא"כ כיון דחזינן דמי שנקרא לקצת ב"א בשם אחד וקצת ב"א קורין בשם אחר וכתב רק שם האחד כשר לכ"ע דלא נחלקו הפוסקים אלא בגירש בשם הטפל אבל אם אינו שם הטפל כשר לכ"ע ול"א כיון שקצת ב"א קורין אותו בשם אחר שלא נכתב בגט איכא למיגזר דאותן ב"א יאמרו שאין זה המגרש ועכצ"ל כיון שידוע היא שקצת ב"א קורין אותו באותו שם הנכתב בגט.

ליכא למיגזר מידי וא"כ ה"נ כיון שכל העולם קורין אותו אבלי ופשיטא דאם היו כותבין שם אבלי לבר ודאי היו כשר כיון שהיא חניכה שהכל קורין אותו בו א"כ אף שכתב אברהם המכונה אבלי לא מיגרע גרע כיון שידוע שאבלי הוא נגזר משם אברהם כמ"ש הט"ז וב"ש שא"צ לכתוב שם הכינוי כלל א"כ כיון שכתוב בגט שם אבלי שהוא שם שהכל קורין אותו בו אף שהוסיף וכתב אותו שם שנגזר זה ממנו והיא כינוי לא פסלינן ליה דליכא למיגזר מידי שהכל יאמרו שכתב זה השם שהכל קורין אותו כן אלא שהוסיף לכתוב שם הקודש שזה יוצא וממנו ודמי לכותב שם אחד בגט שקצתם קורין אותו כן אף שקצתם קורין אותו בשם אחר שהוא כשר דלא גזרינן מידי כן נראה נכון : ובאמת יש עוד מקום לומר דכל מקום שיש לאבי האיש או האשה שני שמות ולא כתב רק שם האחד הוא כשר כיון דלא פסלינן בשינוי שם האב אלא מפני הרואים י"ל דאם לא כתב רק שם האחד שלו לא מיקרי שינוי כיון דעכ"פ כתב רק שם האחד שלו שזה הוא שמו האמיתי לא הוי שינוי ולא גזרינן בו מידי אלא שקשה לסמוך ע"ז בלי ראי' אך מ"מ בנ"ד נלפענ"ד לסמוך להקל מהני טעמי מעלייתא דכתיבנא ובפרט במקום עיגון : שאלה כח מרחוק אקרא לשלום אהובי ה"ה הרבני המופלא ומופלג בתורה החכם השלם ופורסים לשבח כבוד מוהרר יהושיע ב'י גי"ק קבלתי בשבוע העבר והנה אף שאיני מופנה מכל צד מ"מ כבר הזהירנו חז"ל לשקוד בתקנות עגונות וגם לכבודו דמר פניתי לבי לעיין בזה.

והנה ר"מ שאל בשלש ועלתה לו. וראשון לציון בענין העגונה והנה תורף הג"ע שנמצא איש א'.

בנהר סמאטרוכש ולא נמצא בו סימנים רק נקב באוזן הימיני בלעפיל ושני שיניים חסרים בצד הימיני. תאקין שחורים.

והנה שריותא דהאי איתתא רופף מאוד דהנה בש"ס פא"מ הוא אבעיא דלא איפשט' אי סימנים דאורייתא או דרבנן וכן בפ' האשה בתרא איכא תרי לישני בהאי מילתא ומסיק התם בחיבורי וסומקי לא הוי סימן כלל והעלו הפוסקים דתלתא סימנים איכא דסימ' מובהקים לגמרי כגון חסר ויתיר באיזה אבר לכ"ע מהני וסימנים אמצעים כגון רושם וצלקת זה תלוי אי סימנים דאורייתא או דרבנן וקיי"ל לחומרא וחיבורי וסומקי הוי סימנים גרועים ואף מאה סימנים בצירוף לא מהני כמבואר באה"ע סי' י"ז וא"כ בנ"ד הזאקין שחורים הוי חיבורי וסומקי דלא הוי סימן כלל וגם שיניים חסרים שכיחי באינשי טובא ולא נשאר סימן רק הסימן נקב בלעפיל וזה היא סימן ברושם וצלקת אך לא הוי ס"מ גמור ולא מהני ומי יימר דנקב באוזן חשוב ס"מ גמור ואדרבה בתשובת הרב ראב"ח סי' נ"א והובא בק"ע סי' רע"ו מבואר דנקב באוזן לא חשוב ס"מ גמור ע"ש ואע"ג דכל גדולי אחרונים הסכימו לדברי הרד"ק שהבי' הב"י דשומא במקום מצומצים הוה כנקב בצד אות פ' דמבואר במס' גיטין דהוי ס"מ והכא כיון שהנקב באוזן ימיני י"ל דהוי כצומצים מקום.

וכעין זה כתב בתשובת מהר"ם לובלין סי' א"ו א"ו דרושם בראש בצד שמאלי חשוב צ"מ וכ"מ קצת בתשובת מ"ב סי' ס"ג מ"מ הרי הרב מהר"ם ז"ל לא סמך ע"ז אלא בצירוף שאר היתירים ועוד י"ל דנקב באוזן בצד ימיני לא חשוב צ"מ דאפשר דנקב באוזן לצורך

הנזם המנהג לעשות בצד ימיני וגם מה שנמצא השינויים חסרים בצד ימיני פשיטא דלא חשוב צ"מ כיון שמבואר בפנ"ע שהאשה אינה זוכרת באיזו צד ה' חסרים ועוד דצ"מ בסימנים גרועים אי מהכי תלוי בפלוגתא דרבוותא והארכת בזה בתשובה אחרת ואין כאן מקומו אמנם לאחר העיון נלענ"ד לצדד בשריותא דהאי איתתא לפמ"ש בתשובת מ"ב סי' ס"ג דס"מ לגמרי הוא דבר זר ומופלג אשר לא נמצא א' מני אלף אך לא ימלט שימצא איש אחר בסימן כזה אלא דלא חיישינן לי' יע"ש וכ"ב הב"ש וא"כ נראה דנקב באוזן במדינות אלו הוא ס"מ לגמרי דלמאי ניחוש לה אי ניחוש דהנקב בא מחמת חולי ולא הוי כס"מ כמו רושם וצלוקת דחשב להו הפוסקים ס"א הלא בנ"ד אמרה האשה שהיו הנקב באוזן ימין בלעפיל א"כ הוי צימצום מקום גמור דהוי כצ"מ בתחילת סאבר או בסופו דהוי כצ"מ כמ"ם הט"ז והב"ש וה"נ האיך איתרמי נקב באוזן ימינית בלעפיל מחמת חולי כמו האיש שנאבד מאתו ואי ניחוש שהנקב נעשה במתכווין לצורך הנזם והדרך לעשותו בלעפיל ולא הוי צ"מ מ"מ מ"מ נראה במדינתנו שאין המנהג כן כלל ולא נמצא א' מני אלף והוא דבר זר ומופלג חשוב ס"מ ולא חיישינן דילמא אחד שינה מהמנהג ואף דהרב ראב"ח כתב להדיא דנקב באוזן לא הוי ס"ט הוא ז"ל ה' מחכמי ספרדיים ושם המנהג ושכיחי בקצת ב"א לילך בנזם באוזן לכך לא חשוב ס"מ.

אבל במדינתנו שאין המנהג כן ולא נמצא א' מני אלף חשוב ס"מ ול"ח דילמא אחר שינה מהמנהג ויש להביא רא' לזה מדברי התוס' במס' חולין דף צ"ו בד"ה פלניא דהאי סימנא. והאי סימנא קטיל נפשא לא קטלינן לי' דכתבו שם דה"נ אי אתו סהדי ואמרו פלניא דהאי סימנא לזה מפלוני מנה אין מוציאין ממון מהבעלים עי"ז דלא מהני סימנים להוציא מיד המוחזק אלא באבידה דווקא יע"ש והרי בפ' המקבל ד"י איתא אריס אומר למחצה ירדתיו ובעה"ב אומר לשליש ירדת הלכה כר"נ דהכל כמנהג המדינה ואם המנהג למחצה נאמן האריס להוציא מיד בעה"ב אף דהקרקע בחזקת בעלים לפירות וא"נ הבעה"ב לשנות ממנהג המדינה ומוכח התם בש"ס דאף במיגו א"ב הבעה"ב כמ"ש המרדכי בשם הגאונים שם והביאו הש"ך בח"מ בכללי מינו אלמא דאף דע"י ס"מ אין מוציאין ממון מיד המוחזק משום דחיישינן דילמא איתרמי איש אחר בסימן כזה מ"מ ממנהג המדינה ל"ח דשינה ומוציאין ממון עי"ז ואף במינו לא מהימן דהוי כמינו במקום עדים וא"כ בעדות אשה דסמכינן על ס"מ ול"ח דילמא אתרמי איש אחר בס"מ כזה כ"ש דל"ח לחששא רחוקה לומר דילמא איש אחר שינה ממנהג המדינה שהיא דבר זר ומופלג ה"נ כיון שבמדינתנו אין המנהג לנקוב האוזן לצורך הנזם ל"ח לאחר והוי ס"מ ואין לחוש ולומר דילמא אדם אחר ממרחק בא לכאן דשם המנהג לצאת בו דכיון שנמצא במדינה זו ל"ח שבא ממדינה רחוק ורא' לזה מהא דאמרינן פ' לא יחפור אר"ח רוב וקרוב הולכין אחר הרוב אף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא מכל מקום רובא עדיף מתיב ר"ז והיתה העיר הקרובה אל החלל ואע"ג דאיכא אחריתא דנפיש מינה ומשני בדליכא.

ופריך וניזול בתר רובא דעלמא ומשני ביושבת בין ההרים ופרש"י שאין דרך רוצחים לבא לכאן ממקומות אחרים וה"נ כיון שאין דרך לבא לכאן ממדינות אחרות ואין השיירות מצויות בעתים הללו אמרי' דזה שנמצא ממדינה זו הוא. ועוד רא' מהא דאמרינן התם בסוף הסוגיא ההיא חצבא דחמרא דאשתכח בפרדיס' שריא רבינא

ואמרינין התם לימא דלא כר"ח ומשני ש"ה דאי מיגנב מני' אצנועי בגוה לא מצנעי וה"מ חמרא אבל ענבי מצנעי וכתב עלה הרמב"ן בחידושיו אע"ג דאנן קיי"ל כר"ח דרוב וקרוב אזלינין בתר רובא מ"מ כיון שנמצא במקומו ממש לכ"ע קרוב עדיף דכאן נמצא כאן הי' וכ"פ הט"ז בי"ד סי' רנ"ז סי"א וכמ"ש הטיז שם ע"ש ומה"ט כתב הש"ך בי"ד סי"א סק"ז דכל היכא דאזלינין בתר רובא אזלינין בתר המקום שנמצא שם אם הוא רוב ישראל או עכו"ם ואם שוים בשוק אזלינין בתר רוב העיר ע"ש וא"כ ה"נ כיון שזה נמצא במדינה זו אמרינין ודאי מכאן היו והוי ס"מ כיון שאינו מצוי במדינה זו נזם באוזן.

ואין להתעקש ולומר דע"כ לא אזלינין בתר קורבא אלא במקום דליכא חזקת איסר אבל באיסר א"א כיון דאשה זו בחזקת א"א קיימא לא אזלינין בתר קורבא להוציא מחזקת א"א דזה ליתא. דמוכח מדברי השאילתות דר"א גאון להיפוך שכ' בפ' ויקרא דהיכי דאיכא שתי חניות אחת מוכרת בשר שחיטה ואחת מוכרת בשר נבילה ואשתכח בשר ולא ידעינין מהי מנייהו אזלינין בתר קורבא דרחמנא אמר והיתה העיר הקרובה אל החלל הרי אע"ג דהתם איכא חזקת איסר דבהמ' בחי' בחזקת איסר עומדת אף בכה"ג כמו שהוכיחו התו' בנדה די"ח בד"ה הלך אחר הרוב אפ"ה אזלינין בתר קורבא וא"כ ה"נ בנ"ד אזלינין בתר מקומו ממש להוציא מחזקת א"א.

ול"ל דנהי דבאותו מקום ממש אזלינין בתר קורבא מ"מ לא עדיף מרובא ובעדות אשה הא לא אזלינין בתר רובא דהא חששו חז"ל למיעטא במשאל"ס וגוסס י"ל כיון דעכ"פ יצאנו מחשש איסר דאורי' ומן התורה הוי ס"מ אלא מדרבנן לא הוי ס"מ דלא אזלינין בתר קורבא מ"מ נהי דלא הוי ס"מ מ"מ סימן אמצעי הוי כמו רושם וצלקת אף דשכיחי וא"כ כיון דרוב גדולי אחרונים הסכימו בספריהם דבאיסר דרבנן סמכי' על סימני דרבנן וסגי בס"א וא"כ איתתא זו ממ"כ שריא דמן התורה כיון דאזלינין בתר קורבא הוי סימן גמור ומדרבנן אף דלא אזלינין בתר קורבא עכ"פ ס"א הוי ובאיסר דרבנן סגי בס"א וכה"ג כמ"ש בי"ד סי' פ"ג בכללי הס"ס לענין ספק דגים מלוחים יע"ש גם בלא"ה יש צד היתר אף אם נאמר דספק אם נקב באוזן הוי ס"מ מ"מ לפי הסכמות הפוסקים דאף בסיפק חסרון ידיעה מהני ס"ס א"כ י"ל דהוי ס"ס ספק דילמא הוי סמן מובהק ואת"ל דהוי ס"א דמנים קיי"ל סימנים דאורייתא דהא מחמת ספיקא דדינא פסקינין סימנים דרבנן.

כמ"ש הרא"ש בפא"מ וכמ"ש בתשובת מהר"י ז"ל ועיין בק"ע סי' ל"ה יע"ס: שאלה כט מעשה באחד שמת בלא בנים והי' לו אח אחד וציה לפני מותו שאשתו תקח הבית שלו בכתובתה והאח יקח דבר מועט בכדי שיחלוץ לאשתו ואחר מותו בא האח לחלוץ ולתבוע החצי מכתובתה כתקנות הקהלות שמבואר באה"ע ס"ס קס"ה והיא השיבה שהיא זקינה באה בימים ואינה צריכה להחליצה כלל ועוד שבעלה צוה לפני מותו בפירוש שתקח הבית שלו בכתובתה.

והשבתי שהדין עם היבם שמגיע לו החצי מכתובת' ומה שטוענת שאינה צריכה להאכילה כלל כבר האריך בזה בתה"ד סי' ר"כ ובפסקיו סי' רס"ד שאין זו טענה כלל דמ"מ מגיע לו חצי סך כתובתה ע"ש וכן מבואר באה"ע סי' קס"ה ס"ג בהגה ביבמה שתבעה היבם

לחלוץ והיא אינה רוצה דדינה כמורדת המבואר בסי' ע"ז וכתב הב"ש דאם כוונתה בשביל ממון אז יהבינין הכל ליבם אפילו מה שהכניסה היא.

רק שנ"מ שלה הם. וא"כ ה"ה הכא שרצתה ג"כ בחליצה אלא שטוענת שאינה צריכה בחליצה כלל כדי ליפטר מהממון שאין זו טענה ועכ"פ מגיע לו חצי מכתובתה כפי התקנה.

ומה שטענת שבעלה צוה לפני מותו שהיא תקח כל הבית בכתובתה. גם זה אין טענה כלל כיון שהקהלות תיקנו שהחלוץ יקח החצי מכתוב' בכדי שלא יהיו בנות ישראל עגונות אין צואתו מועלת כלל דאטו צואתו עדיפא מחיוב כתובתה שהוא חוב גמור ואפ"ה תיקנו שהחליץ יקח חציו ואין לפקפק ולומר דנהי דאין כח להבעל לצוות לסלק לה הכתובה לאחר מותו נגד החולץ מכל מקום לא גרע ממתנת שכ"מ שדבריו ככתובין וכמסורין דמי ומתנה שנותן לה הבעל דין כ"מ יש לה כמבואר בסי' פ"ה ואם כן כיון שאינה רוצה בחליצה אף שניתן עליו דין מורדות מ"מ הא אף במורד' יש לה כ"מ כמ"ש הב"ש בסי' קס"ה סק"ט וגם אפשר כיון דדין נ"מ על המתנה לא תיקנו בזה הקהלות כמ"ש הב"ש סק"י דהיא נוטלת בראש הרים שלה דבנ"מ לא תיקנו יע"ש זה ליתא דכיון שהבעל צוה לפני מותו שתקח הבית עבור כתובה דין כתובה על הממון ואינו מועיל משום מתנת שכ"מ וראי' ברורה לזה מהא דאמרינן בס"פ גט פשוט דף קע"ה רב ושמואל דאמרי שכ"מ שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין משום דאדם עשוי שלא להשביע את בניו ומוקי לה בדלא נקט שטרא ופריך הש"ס אמר תנו נותנין מלוה ע"פ הוא ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ אינה גובה לא מן היורשים ולא מן הלקוחות והקשו תוס' דמאי קושיא הא דברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמי וא"כ אמאי אין נותנין לו דאמר תנו ליהוי כמחלק נכסי ותירצו דל"ד דהיכא דנותן מטעם מתנה התם תיקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרוף דעתו עליו אבל כשמצוה ליתן מטעם מלוה אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחילה ואין נותנין.

וא"כ הכי נמי כיון שהבעל צוה ליתן לה מכח הכתובה אין לה אלא דין כתובה והחולץ נוטל החצי כתקנת הקהלות כנלע"ד: שאלה ל לה"ה הרבנים המופלאים ד"צ דק"ק בראהיליב מכתבם קבלתי וע"ד השאלה דשאלתין במה שנמצאו אצליכם בין הגיטין שני גיטין שנחסר מהן תיבת יתיכי ליכי הראשון ושני המגרשים לא ידעו איה איפוא הם והוא מקום עיגון.

תדע שנוסח זה הוא נוסח הקדמונים הרי"ף בפרק המגרש והרמב"ם ולכתחילה נכון ליתן גט אחר אבל בדיעבד בכה"ג נראה שהגט כשר דהא מבואר בש"ע סי' קכ"ו סמ"ט דחסר תיבה אחת בטופס הגט כשר אם לא שנשתנה הענין והכא לא נשתנה הענין כלל. דהא הפירוש של יתיכי ליכי אנת איתת' היינו שאני מגרש אותך דתרגום של אותך יתיך כמ"ש המחברים ומה חילוק אם אומר דשבקי' ותריכית אותך אתה אשתי או שיאמר שאני מגרש אתה אשתי פלונית אלא שתיקון הלשון היא יפה יותר כשאומר אני מגרש אותך אתה אשתי אבל מ"מ בדיעבד אין לפסול הגט משום כן וכמבואר בסי' קכ"ו ס"כ אם מכירין סגנון הדבר אין לפסול משום דילוג אות אחת והיינו כשדילג השי"ן של שאנו מונין ובשו"ת פ"י חלק אה"ע ס"ב פסק דאפילו דילוג שאנו מונין לגמרי אלא

שכתב למנין כאן במתא פלונית שניכר סיגנון הדבר הגט כשר כיון שאין לו פ' אחר יע"ש וכ"ש הכא שהפירוש יפה שאני מגרש אתה אשתי פלונית אלא דיתיכי ליכי הוא תיקון הלשון אבל מ"מ אין לפסול הגט אם לא כתב כן.

ואין לעקם ולומר דשפ"ת יתיכי ליכי הוא תורף הגט ובתורף אם חסר אות אחד הגט בטל זה ליתא דבפ' כל הגט דכ"ז משמע דתורף הגט אינו אלא מקום האיש והאשה והזמן ומקום הרי את מותרת ותו לא וכבר האריך בזה הפר"ח בס' קכ"ה סל"ט. ועוד דודאי לא חשוב תורף דהא כתיב בגט אח"כ וכדי פטרית וש"ת יתיכי ליכי ולשון וכדי היינו ועתה כמ"ש בס' ג"פ וא"כ הרי נכתב עיקר הגט וגם יש בידי סדר הגט בכת"י שלוקט מהגאון מהר"מ מרגליות ז"ל ושאר גדולים והקשה שם על הא דכתבי ושבקית ופטרית ותריכית.

דלמה כפלינן ל' הא בתר הכי איכא האי לישנא וכדי פטרית וש"ת ות' דלשון הראשון שכתב שפ"ת אין הפירוש שעכשיו פוטר אותה אלא כאן מספר אותה שכבר מצא בה ערות דבר או שלא מצאה חן בעיניו ומשום הכי עזבה ונפטר ממנה וגירשה מביתו ולכך לא כתב וכדו ולא אנת איתתי מן קדמת דנא כמ"ש לבסוף משום דהכא לא איירי עדיין שרוצה לגרשה אלא שמספר על מה עזבה והיא עדיין אשתו ונותן טעם למה מגרשה כי לכתחילה אין לגרש אם לא עשתה שלא כהוגן אבל לבסוף רוצה לגרשה כדכתיב וכדו פטרית ושבקית אז מתחיל לומר דהוית איתתי מן קדמית דנא אבל מעתה לא תהא איתתי.

אלו הן תורף דבריו והאריך בזה וא"כ לפי"ז פשיטא דשפ"ת הראשון אינו אלא טופס דהא אינה מגרשה עכשיו כלל:שאלה לא נשאלתי באשת איש שבעלה הרחיק נדוד זה זמן רב והיא דרה בבית אחד ששכרה מאיש אחד. ואיש אחר דר בבית השני ג"כ בשכירות מאותו האיש ושני הבתים הם זה כנגד זה תחת גג אחד וטוענת האשה שהאיש שדר בבית האחר הוא רודף אחריה תמיד לפתותה לדבר עבירה והוא מכחישה וגזרו עליו בכח הנדוי שלא ידורו יחד בשכינ' אחת כמבואר בש"ע והוא אינו רוצה לזוז ממקומו ואומר שהיא תדחה מפניו מי נדחה מפני מי.

תשובה נראה דדין זהו נחלק לשני אופנים דאע"ג דמבואר בש"ע אה"ע סי' קע"ח ס"כ דאשת איש שטוענת על איש אחד שהוא רודף אחריה דאין להאמינה כדי ליסרו אבל יגזרו עליו נדוי שלא ידבר עמה ושלא ידורו בשכינה אחת והיא משו"ת הריב"ש סי' רס"ה נראה דהיינו דוקא אם באים לכתחילה לקבוע דירה בשכנתה אחת דהיינו שכבר שכר אחד מהם דירה אחת בשכנתה זו אז אסור להשני לשכור ג"כ בשכונה זו דאע"ג שהאיש מכחיש את האשת איש שמעולם לא רדף אחרי' מ"מ לכתחילה לאפרושי מאיסורא חיישינן לדבריה ואסור לו ליכנס בגבולה לשכור בית בשכונ' מכ"ש שהיא לא תשכיר בית בשכינת' דהא שוי' אנפש חז"א במה דטענה שהוא רודף אחריו אלא דקי"ל דאף עליו גזרו שלא ידור בשכינתה אחת עמה אף שהוא מכחיש בדבר אבל אם כבר דרים שניהם בחצר אחד או בשכינה אחת בשכירות ועדיין לא נשלם זמן השכירות והוא מכחיש בדבר ודאי דאין להאמינה לדחות אותו מדירתו דכמו שאין מאמינים אותה ליסרו כ"ש דאין להאמינה לענין ממון לדחות אותו מדירתו אף שרגלים לדבר שאומרת

אמת כמ"ש מהרי"ק שורש קכ"ט וקפ"ט והביאו הב"י באשה אחת שטוענת על איש שבא עליה בשעת עילופה.

שאין מאמינים אותה לענין תשלומי בושת ופגם ואף שע"א מעיד כן ואיכא אומדנא בדבריו ג"כ וה"נ אין להאמינה. וכ"ש הכא כיון שהיא ודאי אסורה לדור עמו בשכינתו דהא שויה אנפשה חד"א שהיא תדחה מפניו.

כשאין רגלים לדבר שהיא אומרת אמת דהא קיי"ל בסי' קי"ט סי"א בגרושה מן הנשואין דלא תדור עמו בשכינתו שהיא נדחת מפניו דטולטולא דגברא קשה מדאיתתא. אמנם אם הם דרים בחצר אחד כמו בנ"ד וכבר נשלם זמן השכירות כ"א רוצה לשכור ביתו שמקדם נראה שבזה יש חילוק דאם אין רגלים לדבר שאומרת אמת אזי היא נדחת מפניו.

כמו בגרושה מן הנשואין משום דטולטולא דגברא קשה מדאיתתא וכ"ש הכא שהוא מכחיש אות' אבל אם יש אומדנא ורגלים לדבר שהיא אומר' אמת נראה דבכה"ג הוא נדחה מפניה דזה ימים רבים אשר נתקשיתי בהא דאמרי' בכתובות דף כ"ח גבי גרושה מן הנשואין דלא תדור עמו בשכינתו והיא נדחת מפניו ובעי עליה היתה חצר של שניהם מהו ושקיל וטרי עליה ומסיק ת"ש הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר ואמר רב טולטולא דגברא קשה מדאיתתא ולכאורה תמהו מאוד וכי משום טעם זה מפקינן זכות האשה אדרבה משום דטולטולא דגברא קשה יצטרך לפייס את האשה בדמים והנראה בזה דטעמא דהש"ס היא כיון דהם אסורים לדור ביחד ועל כרחך אחד צריך לדחות מפני חבירו לכן בסברה מוטעת דטולטלה דגברא קשה מייפנין כח האיש וכה"ג מצינו בש"ס ר"פ אחד דיני ממונות דאיתא התם צדק צדק תרדוף אחד לדין אחד לפשרה כיצד שתי ספינות עוברות בנהר ופגעי זה בזה אם שתיהן עוברות שתיהם טובעות ואם זה אחר זה שתיהן עוברות וכן שני גמלים וכו' הא כיצד טענה ושאינה טענה תדחה אינה טענה מפני טענה קרובה ושאינה קרובה תדחה קרובה מפני שאינה קרובה ורש"י פי' קרובה לעירה וגרס תדחה שאינה קרובה מפני קרובה כמ"ש הטור בח"מ סי' ער"ה והטעם ביאר הסמ"ע שם.

דכיון שקרובה לעירה שרוצה לילך שם אינו מן הסברא שתדחה הקרובה לעירה מפני שאינה קרובה יע"ש אלמא דכל היכא דע"כ אחד צריך לדחות מפני חבירו בסברא מועטת נדחה אחד מפני חבירו וא"כ ה"נ כיון שהגרושה אסורה לדור עמו ועל כרחך אחד מהם צריך לדחות מפני חבירו. משום סברא מועטת מייפנין כח האיש והאשה תדחה מפניו וזה נכון מאוד.

ולפי"ז בנ"ד שהאשה טוענת שהאיש הדר עמה בחצר רודף אחריה ויש רגלים לדבר שאומרת אמת כיון שהוא חשוד על העריות וכיוצא בזה שאר אומדנות אזי לא מייפנין את כוחו מטעם קלוש לטולטולא דגברא קשה מדאיתתא כיון שהוא הגורם לזה ומחמתו בא האיסור ומסתברא בכה"ג אזלינן בתר אימדנא אף שהוא כופר ומייפנין כח האשה והוא נדחה מפניה לענין שכירות הבית בתחילתו זהו מה שנלפענ"ד בדינים הללו: שאלה לב שלום רב לחכם ונדיב העוסק בחיקי חורב ה"ה הרבני המופלא והמופלג החכם

הכולל ספרא רבה ותנא תוספאה כבוד מוהר"ר מרדכי כ"ץ נ"ל: גי"ק קבלתי זה ימים רבים.

מפני שלא היו שכיחי עו"ש מהכא להתם בעתים הללו אחרתי להשיב עד הנה. והנה ראיתי שר"מ האריך להקשות במ"ש בספרי לפטור מהיסת עפ"י קרוב לפי דברי מהרי"ט משום חזקה דא"א חוטא ולא לו כדמוכח בפ' ש"ה דף מ"ב וע"ז הקשה ר"מ דהא התם דוקא בהקדש אמרינן חזקה אין אדם עושה קנוניא על ההקדש ומשמע אבל בהדיוט ל"א כן והיינו דדוקא להקדש אין אדם עושה קנוניא בשביל בניו אבל להערים על הדיוט עושה בשביל בניו והוכיח כן מדברי הרמב"ם וסתימ' הפוסקים דדוקא בהקדש אמרינן כן ולא בהדיוט הנה באמת דבריו דברי תורה המה.

שכן מבואר להדיא בנימוקי יוסף ס"פ ג"פ. אמנם לא ידעתי למה לי לר"מ לדחיקי נפשי לחלק דדוקא בהקדש שייך חזקה זו ולא בהדיוט כיון דמוכח דאף נגד בניו שייך א"א חוטא ולא לו מה"ת לחלק בין הקדש להדיוט בזו הסברא הלא י"ל דדוקא בהקדש שהיא חזקה אלימתא שלא יחטא נגד ההקדש ולא יבא לו שום הנאה מהימני' לי' משא"כ בהדיוט לא סמכינן ע"ז ואירינן דילמא חוטא לאהבת חבירו אף שלא יבא לו שום הנאה מזה.

והנה בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' צ"ב נשאל בש"מ שצוה לפני מותו שחייב לאחד ממון בע"פ ויש לו נושים רבים בשטרות ואינו מספיק העזבון לשלם לכולם אי נאמן בכדי שיהיה סידור בע"ח ובתחילה רצה להוכיח שהוא נאמן מפשטא דסוגיא דפרק שבועת הדיינין דנאמן משום חזקה דא"א חוטא כו' ומה לי הקדש ומה לי הדיוט אך הביא דברי הנ"י שכתב להדיא דבהדיוט ל"א כן גם האריך להוכיח כן מדברי הש"ך רנ"ה אף בסוף התשובה סיים וז"ל ומ"מ תמוה הוא דהא אף לגבי הדיוט אמרינן חזקה א"א חוטא כו' כדאמרינן בפרק שנים אוחזין דסתם רועה דעלמא כשר דאלת"ה אנן חיותא לרועה היכי מסרינן והא כתיב לפני עור לא תתן מכשול אלא חזקה א"א חוטא ולא לו ומוכרחים אנו לחלק דבשביל בניו חוטא אם לא בהקדש אינו חוטא בשביל בניו וצ"ע עכ"ל הרי אתה רואה כמה דחיקא ליה להרב בעל פ"מ לחלק דבשביל בניו חוטא להדיוט ולא בהקדש ור"מ הוסיף אף בכל הקרובים לומר דל"ש א"א חוטא כו' ומכח זה נולד לו ספק ברועה בהמת בנו או שאר קרובים להיות פסיל לעדות דל"ש בזה א"א חוטא וכו' ובאמת מדברי התוס' פ' מרובה דף ע"ט ע"ב ד"ה אין מגדלין משמע מדברי יש מפרשים דאף אשה שרועה צאן בעלה חשוב כרועה דאחרים והוא דברי ר"ח בתוספת ד"ה חובה כמ"ש הפ"י שם יע"ש וכ"ש בשאר קרובים.

וגם מסתימת כל הפוסקים משמע דאין לחלק ביה וגם לפי דברי ר"מ דאף בשאר קרובים שייך אדם חוטא בשבילם א"כ פסול קרובי' שייך בהם נגיעת עדות ובאמת מדברי הש"ס בב"ב קנ"ט ובח"מ סי' מ"ו סל"ה מוכח להדיא דאינו אלא גזה"כ ע"כ נראה עיקר דאין להוציא דברי הש"ש מפשטן דודאי אף בהדיוט וקרובים שייך א"א חוטא כו' ואף לגבי בניו ומה שהקשה הפ"מ מההיא דמנה לפלוני בידי דא"נ לגבי הדיוט משום חזקה דא"א חוטא ולא לו ורועה דאחרים כשר משום חזקה דא"א חוטא כו' מעיקרא לק"מ דלענין פסול עדות ודאי סמכינן אהאי חזקה דא"א חוטא ולא לו להכשירו לעדות וסמכינן

שבדאי אינו מרעה צאן אחרים בשדות אחרים אבל להאמינו לענין עדות להוציא ממון מחזקתו לא מהימנין ל"י אלא בהקדש שהיא חזקה אלימתא שא"א חוטא נגד הקדש ולא לו משא"כ י"ל דחוטא לאהבת חבירו אף שאינו נהנה בו וז"ב ומעתה אין כאן שום תפיסה על דברי דמשמעו' דברי הש"ס והפוסקים כדברי וגם בלא"ה כל עיקר סמיכת בדין ההיא רק על ראי' הראשונה שכתבתי מדברי תה"ד שהיא ראי' שאין עליה תשובה ולא כתבתי סברות האחרונות אלא כההיא צמידא דמשכח רברבי שקיל זוטרא שקיל גם מ"ש רומ"ע לדחות ראי' הראשונה דק"ו די"ל לקרוב יכול ליזקק להיסת מה שא"כ ליפטר כיון דחזקה דא"א תובע כו' היא חזקה אלימתא יותר מחזקת הנתבע דחו"ל חייבו שבועה מחמת זה אין עד א' פוטרו הוא תמוה טובא דא"כ עד המסייע ליפטר מש"ד האיך ילפינן מק"ו כיון דחזינן דרחמנא חייבה ש"ד במב"מ אלמא כיון שהודה במקצת רגלים לדבר וחייב ש"ד א"כ דילמא עד המסייע אינו יכול להוציא מחזקה ז' א"ו דליתא לסברה זו: ומ"ש רומ"ע לדחות הטעם האחרון שכתבתי ראוי להאמר והיאסברה רצוניות אך את והב בסופה ונהניתי מפלפולי דילי' וסברותיו הישרות גם הנני שולח לו את ספרי היקר ובודאי נחת ינחת בו איש אשר כמוהו הכ"ד הדו"ש בלב ונפש חפיצה ולכל המסתופפים בצילו שוי"ר: שאלה לג נשאלתי באחד שמכר לחבירו קמח בימות הקיץ בעת שהיו חמימות גדולות ואחר המכירה תכף ומיד בדק הנוקח הקמח ומצא בהם תולעים שקורין מילבין אי הוה מקח טעות אי לא הוי מקח טעות כיון דשכיח להמצא מילבין הו"ל לא תונו כדאמרינן בח"מ סי' רל"ב סי"ב גבי סירחא וגם יש להסתפק אי הלוקח צריך לבדוק הקמח או אין צריך לבדוק כיון שקנה מישראל ודאי כבר בדק המוכר: וזה אשר השבתי ובמה דסיים אפתח דהנה דין זה אי צריך הלוקח לבדוק הקמח תליא בפלוגתא דאמוראי ורבוותא קדמאי ובתראי ז"ל דהנה במסכת בכורות דף כ"א ע"ב איתא מצינו לנקח מנכרי לוקח מישראל מאי אמר רב בכור ודאי דאם איתא דבכרה אשבוחי הוי משתבח לי' ושמואל אמר בכור ספק סבר לשחיטה קבעי לה ור' יוחנן אמר חולין ודאין אם איתא דלא בכרה כיון דאיכא איסורא אודיע הוה מודע ליה וקאמר הש"ס תניא כוותי' דר"י דאמר חולין דתניא אם לא הודיע הולך ושוחט ואינו חושש תיובתא דרב ושמואל ומשני התם במוכר תליא מילתא.

הכא בלוקח תליא מילתא ע"ש בפרש"י ותוספת הרי גבי בכור דבלוקח תליא מילתא ודבר השכיח הוא ס"ל לרב ושמואל דל"א כיון דאיכא איסורא אודעי הוה מודע ליה משום דהלוקח יש לו לחוש לאיסורא ובודאי לא יאכלנו משום ספק ור"י ס"ל דמ"מ הו"ל לאודעי משום כיון דישאל מוכרו לו בסתם ימכור הלוקח שאין בו שום איסור ויבא לידי מכשול.

והנה התוספת שם בשם בה"ג והרמב"ם ז"ל בפ"ד מהלכות בכורות פסקו כר"י ורבינו יונה והרא"ש והטור י"ד סימן שי"ו פסקו דהוי ספק בכור כשמואל וכן בש"ע י"ד פסק כהרמב"ם דהוי חולין ודאין ורמ"א בהג"ה כתב שיטת הפוסקים דהוי ספק בכור וא"כ ה"נ גבי מילבן וכיוצא בו לפי שיטת הרמב"ם וש"ע אין צריך הלוקח לבדוק דודאי בדק המוכר דאל"כ אודעי הוה מודע ליה ולשיטת רמ"א צריך לבדוק די"ל דלכך לא הודיע המוכר שסמך עצמו שהלוקח יחוש לאיסורא ויבדקנו בעצמו כמו גבי בכור וראיתי להש"ך שם סק"א שכתב על מה שכתב בהג"ה דהוי ספק בכור דנכך לא אמרינן הו"ל

לאודעי דשמה סבר דלשחיטה קבעי לה ובזה א"ש הא דפסק לעיל סי' ט"ז ס"ז דאמרינן דמסתמא שרי דאל"כ הי' מודיע שעל המוכר להודיע משום דהתם נמי כי נימא דלסחיטה קבעי ליה אסור משום אותו ואת בנו עכ"ל וכן הקשה הט"ז שם בשם הדרישה מהא דלעיל בסימן ט"ז ובאמת תמוה גדולה על רבותינו האחרונים ז"ל איך אשתמיט להו ש"ס ערוכה שהש"ס הקשה זאת ושני דשאני בכור דבלוקח תליא מילתא.

וביותר גדלה עליהם התמיה הפלא ופלא האיך הבינו דלכך שרי התם לשחוט משום דהמוכר הי' מודיע שעל המוכר להודיע הא בש"ע שם כתב להדיא דאף כשקנה מעכו"ם שוחט ואינו חושש והוא מדברי הרא"ש שם בפ' או"ב והא התם לא שייך האי טעמא דהמוכר היה מודיע כיון שהמוכר נכרי א"ו התם הטעם היא שהלוקח אין לו לחשוש כלל לאותו ואת בנו דמילתא דלא שכיחא היא וחששה רחוקה כמ"ש הרא"ש להדיא בפ' או"ב.

והביא ראיה דאם יש לחשוש כן היה ראוי שישנה התנא בד' פרקים הלוקח פרה מחבירו צריך לשאול אם מכר האם היום כי יותר צריך ליזהר העושה עבירה מאותו שמכשילו והיה צריך שיטילו הזהירות על בעל המעשה כי שמא ישכח המכשיל ולא יאמר לו א"ו דאין הלוקח צריך לחוש לזה עכ"ד. אך לכאורה תימה על הרא"ש הא מהש"ס דבכורות מוכח להדיא מהא דאמרינן תניא כותי' דר"י דלכך שוחט ואינו חושש משום דודאי המוכר הי' מודיעו וא"כ בנכרי אסור אך זה אינו דזה היא באמת תי' הש"ס התם במוכר תליא מילתא משום דאין הלוקח צריך לחשוש לחששא רחוקה כזו וכמ"ש התוס' שם ולכן מותר לקנות אף מהנכרי משום דהלוקח אין צריך לחוש לזה כלל אך מ"מ קשה על ראית הרא"ש שהבאתי הא חזינן שהמקשה סובר כך דהטעם הוא משום דהמוכר הי' לו להודיעו וא"כ קשה קושיות הרא"ש שהבאתי וי"ל דהוה מצי למימר וליטעמיך כמ"ש התוס' בכמה דוכתי ועוד י"ל דזה היא באמת כונת הש"ס התם במוכר תליא מילתא פי' שהמשנה תלה ההודעה במוכר וכמו שפרש"י.

א"כ מוכח שאין הלוקח מחויב נחוש לזה. וכמו שהקשה הרא"ש ובאמת לפי"ז דברי רש"י נכונים בטעמן וק"ל: אמנם באמת אף שאין אני כדאי להכריע בין הקדמוני' ז"ל הן ישרופוני בהבל פיהם מ"מ להיות.

כי ידוע שקשה לחלוק על הגאון נ"ל לתרץ דברי ר"א גאון שהשיג עליו הרא"ש כי באמת נ"ל דמש"ס הנ"ל משמע להדיא כשיטת רב אחאי דהא הש"ס אמר תניא כוותי' דר"י. והדר פריך מני' תיובתא לרב ושמאל ומשני התם במוכר תליא מילתא משמע דלר"י אי' צריך לדחוק לזה התירץ התם במוכר תליא מילתא אלא הטעם הוא בפשיטות דהו"ל לאודיעו וא"כ בנכרי אסור ואפשר הרא"ש לשיטתי' אזיל דפסק כרב ושמאל וא"כ צ"ל התם במוכר תליא מילתא אבל רב אחאי פסק כר"י וא"ש ומה שהקשה הרא"ש דהו"ל לחז"ל לתקוני' שהלוקח יהי' צריך לשאול לענ"ד לק"מ דחיישינן שהלוקח ישכח לשאול שלא יעלה על דעתו שמא יש אם לזה אבל המוכר שהאם אצלו לא ישכח לכך התקינו שהמוכר צריך להודיע ולכך שוחט ואינו חושש משום דמסתמא המוכר הי' מודיעו כי שמא לא יעלה על דעת הלוקח שיש אם לזה וזה היא כונת הש"ס התם במוכר תליא מילתא וכמ"ש התוס' ומעתה כדברי רב אחאי ז"ל יש להם פנים

בהלכה: נחזור לעניינינו הרי דין הנ"ל תלוי בפלוג' הפוסקים גבי בכור והנה לכאור' קשה על הרא"ש דפסק כשמואל דהוי ספק בכור ול"א הו"ל לאודיעו מהא דכתב הרא"ש בגיטין פרק הניזקין בי"ד כללים שכתב שם חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות ה"ה בחזקת מתוקנים בירושלמי מפרש שמת מתוך ישוב הדעת ועיין תוס' ב"מ דף י"א ד"ה עישור שאני עתיד למוד) דאמרינן חזקה לחבר שאינו מוצא מתח"י דבר שאינו מתוקן עכ"ל הרי דבעינן דווקא שמת מתוך ישוב הדעת משום דודאי אודיע הוה מודע לי' ותיובתא דרב ושמואל אך באמת לק"מ דטעם הירושלמי הוא משום דס"ל דחזקה לחבר שעושה המצוה מיד ואינו מוציא מתח"י דבר שאינו מתוקן א"כ מסתמא אי לא הוי מעושר הוה מצוה תיכף לעשרו כ' כן היא מדת החבר אבל כשמת מתוך טירוף הדעת לא שייך חזקת חבר דדילמא באמת הי' בדעתו לעשר' אלא שנטרפה השעה ולא עשרו כי הירושלמי ס"ל דעיקר חזקת החבר היא שמזרז עצמו לעשות המצוה ולכך במת מתוך ישוב הדעת מסתמא הי' מצוה בשעת המיתה לעשרו אבל במת מתוך טירוף הדעת יש לומר דבאמת הי' בדעתו לעשרו אלא שבטרפה השעה וק"ל: אמנם באמת קשה לי לאידך גיסא.

לפי שיטת הרמב"ם דפסק כר"י דהוי חולין משום דודאי אודיע הוה מודע לי' מהא דאמרינן בפסחים ד"ד איבעיא להו המשכיר בית לחבירו בי"ד חזקתו בדוק או אין חזקתו בדוק אמר להו רנב"י תניתוהו הכל כאמנים על ביעור חמץ אפ"י נשים ועבדים וקטנים מ"ט מהימנו לאו דקסבר הכל חבירין על בדיקת חמץ וכדתניא חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות וכו' ואי אמרת דהלכה כר"י א"כ מאי ראי' מחבר שמת ש"ה כיון דמיירי התם שמת מתוך ישוב הדעת לכך הוא בחזקת מתוקנים משום דאם איתא דאיכא איסורא אודיע הוה מודע כמו גבי בכור משא"כ לענין המשכיר בית לחבירו בי"ד לא שייך אודיע הוה מודע לי' משום דהמשכיר סבר שהוא יבדוק בעצמו אח"כ דעל המשכיר לבדוק כדאיתא התם דאל"כ בפשיטות הו"ל למיפשט דחזקתו בדוק משום דאם איתא דאיכא איסורא אודיע הוה מודע לי' א"ו דכאן לא שייך אודיע הוה מודע לי' מהאי טעמא דכתיבנא וא"כ קשה מה שהקשיתי א"ו דרנב"י סבר כרב ושמואל וא"כ הכי הילכתא דרנב"י בתראי הוא.

וגם קשה מאי פשיט רנב"י מהברייתא דהכל נאמנים, ומאי ראי' דהא התם לא מיירי במשכיר אלא בבעה"ב שהלך מביתו וא"כ לכך מהימני משום דאם איתא דלא בדק אודיע הוה מודע אך קושיא זו יש לתרץ עפ"י מה שהקשו תוס' שם דאי אמרינן חזקתו בדוק א"כ למה להו אמירה דהני ותירצו דאף אי חזקתו בדוק צריך לשאול אם הוא בעיר ולזה מהני אמיר' דידהו שא"צ לשאלו יע"ש וא"כ ל"ל דהטעם הוא משום דאם איתא אודיע הוה מודע לי' דא"כ אפילו אם היא בעיר א"צ לשאלו כדמוכח מלשון רש"י בבכורות שם בד"ה אם לא הודיעו וכן משמע מלשון הש"ע ס"ס שט"ז יע"ש א"ו דהברייתא מיירי בגוונא דלא שייך הו"ל לאודיע וא"ש אך מ"מ יש לדחות דאף דגבי בכור א"צ לשאול ש"ה דלא א"א אבל גבי חמץ דאיתחזק איסורא צריך לשאול כמ"ש המג"א בא"ח סי' תל"ז סק"ד יע"ש ובפר"ח אך הקושיא הראשונה קושיא גדולההי' ובאמת מכח זה נ"ל לומר דהרמב"ם דפסק כר"י לא סבר כהירושלמי דמוקי הבריי' שמת מתוך ישוב הדעת אלא אפילו במת מתוך טירוף הדעת כמי הם בחזקת מתוקני

משום דמסתמא עישרם מקודם דחבר מזרז א"ע לעשות המצוה תיכף ומיד, ואם כן פשיט רנב"י שפיר מחבר והנה באמת לפי"ז ניחא הא דכתב הרמב"ם בפ"י מה' מעשר ד"ב סתמא היא דינא דחבר שמת ולא חילק בין מת מתוך ישוב הדעת למת מתוך טירוף הדעת משום דאזיל לשיטתו דפסק כר"י וא"כ מוכח מההיא דרנב"י דלא כהירושלוי וכמ"ש ולפי"ז מיושב מה שהקשה רבינו הגדול הב"י בסי' שי"ו על הטור שכתב שהרא"ש פסק כשמואל דהוה ספק בכור וכתב עליו הב"י שאין שום הכרע בדברי הרא"ש ולפמ"ש ניחא כיון שהרא"ש פסק בגיטין כהירושלמי מוכח מההיא דפסחים דרנב"י דהוא בתרא סובר כרב ושמואל דלא אמרינן הו"ל להודיע כמו"ש ואלו שאפשר שאין כוונת הטור לזה מ"מ הענין בעצמו נכון בס"ד אך מ"מ הקושיא שהקשיתי קצת קשה על התוס' שכתבו בבכורות שם דבה"ג פסק כר"י דאמר חולין ובמס' ע"ז דמ"א העתיקו הירושלמי הנ"ל וא"כ קשה הקושיא שהקשי' ואפשר לומר דבדבר דאתחזיק איסורא לא סמכינן אהאי סברא דהו"ל להודיע דאין ספק מוצא מידי ודאי וזה דוחק גדול וגם י"ל דתוספות חליקות הן כדמצינו בכמה דוכת' וגם י"ל דכתבו הפסק בשם בה"ג ולהו לא ס"ל מכח הירושלמי ולבה"ג לא ס"ל הירושלמי כי באמת לפי דברי הירושלמי דמיירי במת מתוך ישוב הדעת והטעם הוא דהו"ל לצוות לעשר קשה להבין האי דמדמי הש"ס בפסחים ההיא דהכל חבירים אצל בדיקת חמץ לההיא דחבר וצ"ל דה"פ כמו דלענין חבר אמרינן דודאי צוה לעשר בשעת מיתה אף שבודאי בניו יעשרו לאח"מ מחמת ספק מ"מ אמרינן דחזקה לחבר שמזרז א"ע לעשות המצוה בעצמו שלא יצא דבר שאינו מתוקן מתח"י ה"ה לענין ביער חמץ כיון דהכל חבירים לענין זה אמרינן מסתמא זרז א"ע לעשות המצוה ולבדוק בלילה שאז עיקר זמן הבדיקה כנ"ל : והנה הצעתי דברים אלו לפני אבא מארי נ"י והקשה על עיקר היסוד שהוכחתי דלהרעב"ם והש"ג שפסקו כר"י דאמר חולין ודאין משום דהו"ל לאודיע ה"נ גבי מילבין ומאי ראי' דילמא גבי מילבין לא שייך הו"ל לאודיע משום דהמוכר סמך א"ע שבודאי יבדק הלוקח מחמת ספק והא דסבר גבי בכור דהו"ל חולין משום דה"ל לאודיע ש"ה דאף דהלוקח יחוש לספק בכור מ"מ לא יתנו לכהן מחמת ספק דהממ"ע כמו בלוקח מנכרי דפטו' ליתנו לכהן מה"ט וא"כ לכך אמרינן ה"ל לאודיע כדי שלא יכשילנו במ"ע דמ"ע ליתנו לכהן עכ"ד והנה אף שדבריו נכונים בטעמן וראוין לגברא דכוותי' מ"מ יש להקשות דלפי"ז קשה גם לרב ושמואל דס"ל דלא הו"ל לאודיע משום דהלוקח יחיש לספק כדאמרינן בש"ס הכא בלוקח תליא מילתא ואמאי ל"א דמ"מ הו"ל לאודיעו כדי שיתנו לכהן אך זה יש לתרץ די"ל דה"פ בש"ס התם במוכר תליא מילתא פי' משום דאין הלוקח מחייב לחוש כלל לזה כמשיל אבל הכא בלוקח תליא מילתא פי' דהלוקח מחייב לחוש לספק בכור ולכך לא סמכינן אהאי סברא דהו"ל לאודיעו די"ל דהמוכר שכח מלהודיע וכמ"ש הש"ך בי"ד ס"ס שט"ז יע"ש ומוזכר סברה זו גם בהרא"ש בפ' אותו ואת בנו שהבאתי ומ"מ סבר רב דהו"ל בכור ודאי משום דאם איתא דלא ביכרה אשתבוחי הוה משבח משום דמה שהיא לטובתו היא זוכר טפי דוגמא לדבר בפ' הכותב דפרע דייק דמיפרע לא דייק והיינו משום דדבר שהיא טובתו זוכר טפי וה"נ הכא אך קשה לפי"ז מחבר שמת לפי דברי הירושלמי דדוקא במת מתוך ישוב הדעת ואמאי ל"א דדילמא שכח מלהודיע ודוחק לומר דחבר אינו שוכח והנה באמת יש לתרץ באופן אחר דלכך

סבר שמואל דהוי ספק ול"א הו"ל להודיע היינו משום דאמרינן דילמא הישראל קנה מנכרי והוה ספק בכור ואינו צריך ליתנו לכהן ולכך לא הודיעו כיון דהלוקח יחוש לספק ובאמת אינו צריך ליתן לכהן כיון שהיא ספק בכור וכן רב סבר דהוי ודאי בכור משום דאם איתא דביכרה אשבוחי הוה משבח לי' פי' דאף אי הוה ס' בכור שקנה מוכר מ"מ הי"ל להשתבח שאין צריך ליתן הולד לכהן דהמע"ה אך באמת זה ליתא כלל דהא חזינן דהש"ס מקשה לרב אמאי ל"א הי"ל לאודיעו אלמא דסברא דהו"ל לאודיעי עדיף מסברא דאשתבוחי הוה משתבח וא"כ אכתי לא משני הש"ס מידי דהא מ"מ מוכח דאינו בכור ודאי דאל"כ אודעי הוה מודעי לי' שהוא בכור ודאי כדי שיתנו לכהן וגם קשה לפמ"ש התוס' והרא"ש שם בפירוש הראשון הא דקאמר רב אשתבוחי הוה משתבח לי' היינו משום כיון שביכרה לא תסתכן בלידה וא"כ קשה מאי ראי' דילמא לכך לא אשבח משום דקנה הבהמה מנכרי ובאמת לא ידע אי בכרה אי לא א"ו מיירי שקנה מישראל שיש לו עדרו ומסתמא לא קנה בשום מקום וא"כ הקושיא במ"ע אך מ"מ הגוף הדין מוכח שהטעם דאודעי הוה מודעי לי' היא דלא כסברת א"א נ"י דאל"כ איך כתב בש"ע בסתם הלוקח בהמה אצל ישראל היא בחזקת שביכרה והאיך כתב בסתמא ואמאי לא חיישינן שהישראל קנה מנכרי דלא שייך סברא של אאמ"ו כמו"ש שוב ראיתי להרמב"ם בפ"ד מה' בכורות דין ט' וז"ל הלוקח בהמה מישראל הרי זו בחזקת שביכרה עד שיודיענו המוכר שעדיין לא ילדה שאין הישראל שותק וגורם לו לאכול קדשים בחוץ ודאי שביכרה ולפיכך מכרה סתם עכ"ל הרי להדיא שהטע' הוא כמוש"ל אמנם מ"מ לענין הקושיא שהקשיתי לרב ושמואל מ"ט לא אמרינן הו"ל לאודיעי כדי שיתן לכהן אף דהכא יש לתרץ כמ"ש דילמא שכח מלהזהיר ושאני חבר דזריז טפי מ"מ קשה לפי"ז הא דמדמי הש"ס בפסחים.

הכל חבירין לגבי בדיקת חמץ לההיא לפי דברי הירושלמי דמיירי שמת מתוך ישוב הדעת מאי ראי' מהתם ש"ה דהו"ל לאודיע משום. דאף דהבנים יחישו לספק איסור מ"מ לא יתנו לכהן דהמע"ה ושמא עישרם האב וא"כ הוה לי' לאודיעו כדי שיתנו לכהן דהוי מ"ע אך באמת גם שם יש לתרץ כמוש"ל דניחוש דילמא קנה התבואה אצל ע"ה דהוי דמאי וחייב לעשר וא"צ ליתנו לכהן דהמע"ה דרוב ע"ה מעשרין כדאיתא בריש דמאי בר"ע מברטנורא ובתי"ט שם יע"ש וא"כ לכך לא הודיע כיון דפטור מליתנו לכהן והבנים יחישו לספק ויעשרו והנה לפי"ז מתורץ קושיות התוס' בפסחים דף טי"ת על הא דקאמר שם בש"ס דלכך בחבר שמת הפירות בחזקת מתוקנים ול"א אין ספק מוציא מידי ודאי משום דכאן ספק וספק הוא דילמא עביד כדר' אושעי' דאמר מערים אדם על תבואתו כו' והקשו רש"י ותוס' דהא מ"מ אסור מדרבנן לאכול אכילת קבע וא"כ לענין קבע הוה ודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי ולפמ"ש ניחא כיון דאכילת עראי מותר לאכול דלענין עראי ספק וספק הוא אלא דמ"מ אסור מדרבנן לאכול קבע א"כ בכה"ג שמת מתוך ישוב הדעת מותר מה"ט דהו"ל לאודיעו כדי שיתנו המעשר לכהן ואין לומר כמ"ש דניחוש דילמא קנה מעכו"ם והוי דמאי ז"א דבכה"ג כיון דלענין אכילת ארעי מותר משום דתלינן דהחבר עישרם דספק וספק היא אלא דמ"מ אסור מדרבנן לענין אכילת קבע כיון דלענין זה ודאי הוא וא"כ בכה"ג לא חיישינן לדמאי דבכה"ג כיון דאינו אסור אלא מדרבנן לענין קבע בכה"ג לא גזרו חז"ל לענין דמאי כנ"ל שוב מצאתי סברא זו

להדיא בספר משנה למלך בפ"א מה' מעשר דין ט' שכתב להדיא דבדבר שלא נגמרה מלאכתו אף דאסור לאכול קבע מדרבנן לא גזרו בכה"ג לענין דמאי כיון שמותר מן התורה ומותר כמי מדרבנן לענין אכילת עראי יע"ש והנאכי שכוונתי לדעתו הגדולה וא"כ התירץ שכתבתי נכון היא לענ"ד ודו"ק כ"ז כתבתי להשוות דברי הירושלמי לש"ס דילן אמנם באמת לולא דמיסתפינא מרבתינו בעלי תוספות והרא"ש ז"ל הוה אמינא דהש"ס דילן פליג על הירושלמי וס"ל דאין חילוק בין מת מתוך ישוב הדעת למת מתוך טירוף הדעת אלא לעולם אמרינן חזקת חבר דחזקה דחבר מזרז א"ע לעשר תיכף אלא דהירושלמי לא ס"ל זאת הסברה אלא סבר דמיירי שמת מתוך ישוב הדעת והטעם דאודע הוה מודע להו כסברת ר"י גבי בכור והירושלמי חיברו ר"י ולשיטתי, אזל וזה היא בעצמו חזקת חבר משום דאודי' הוה מודע להו כנלע"ד לולא שרבתי' הקדמוני' ז"ל לא פירשו כן: נחזור לענינינו בנ"ד גבי מילבון כיון שהוכחנו דתליא בפלוגתא דאמוראי וקמאי ובתראי ז"ל נלענ"ד ברור לדינא דאין צריך לבדוק דהא בש"ע י"ד סי' פ"ד ס"ה כתב תולעים הנמצאים בקמח וכיוצא בו אסורים שמא פרשו ושרצו לארץ וחזרו וכו' שם בהג"ה ואסור למכרו לעכו"ם שמא יחזור וימכרו לישראל והקשה שם הש"ך בסקי"ח ואע"ג דהוי ס"ס ספק שמא לא פירש ואת"ל פירש שמא לא ימכרו לישראל ות"י כיון דהא אסור לכ"ע לא הוי ס"ס וכדלעיל סי' נ"ז כו' עכ"ל וכוונתו דזה הספק שמא לא ימכרו לישראל לא הוי ספק גמור ולא מהני אלא בספיקא דפלוגתא יע"ש וכן כתב המנחת יעקב להדיא בכלל מ"ו ס"ק ל"ד יע"ש וא"כ בכה"ג הוי ס"ס גמור ספק דילמא קיי"ל כבה"ג והתוס' והרמב"ם והש"ע דהוי חולין ודאי משום דאם איתא דאיכא איסורא אודע הוה מודע לי' וא"כ ה"נ בודאי בדק הקמח ולא מצא בהם תולעים ואת"ל כשיטת הפוסקים דהוי ספק משום דילמא לא בדק מ"מ דילמא לא פירשו ומותר וא"לדלא הוי ס"ס המתהפך ז"א דמתחיל' אנו צריכין [לידע] אם יש בהם מילבין כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס באריכות וא"ל דאם כן נתיר נמי מהאי טעמא שלא לבדוק קמח מחשש מילבין מטעם ס"ס ז"א דדבר השכיח היא טובא למצוא המילבין בעת שהזמן חם ובכה"ג ל"א ס"ס כמבואר בכלל ס"ס וא"כ כיון דהוי ס"ס גמור בנ"ד א"צ בדיקה דכבר כתב הש"ך בכללי ס"ס בשם מהרא"י דבס"ס אין צריך בדיקה כלל ואף שהש"ך שם השיג עליו מש"ס דזבחים כבא תירצתי קושיתו בכללי ס"ס אשר לי והבאתי ראיה ברורה לדברי מהר"א מדברי הרא"ש פרק אין מעמידין גבי סתם כלים של אינן ב"י יע"ש ובאמת אשתמיט דברי הרא"ש אלו לבעל מ"י בכללי ס"ס סקמ"ה יע"ש כנלע"ד ברור לדינא.

שוב הראו לי בס' תבואות שור מהגאון מ' סענדר ז"ל בסי' י"ו סקי"ב שגם הוא תמה על האחרונים דבסי' שי"ו שהבאתי דאשתמי' להו ש"ס ערוכה דבכורות הנ"ל וכתב שמצא כ"י הגאון בעל ט"ז בעצמו שכתב שוב מצאתי קושיא זו בבכורות יע"ש: ומעתה נבא לעיקר השאלה אי הוה מקח טעות או לא והנה בזה אני אומר אף שלכאורה דמיא ממש לטריפות הסירכה דלא הוי מקח טעות כיון דשכיח הו"ל לאתני כדאיתא בסימן קל"ב וה"נ שכיח היא.

מ"מ נלע"ד ברור דהוי מקח טעות דהא עיקר הדין דטריפות הסירכה מקורו מהרא"ש פ' אלו טריפות בשם רבינו אפרים והנה הרמב"ן הקשה עליו משור נגזן דהוי מקח טעות

לרב ות' הרא"ש ש"ה כיון שהמוכר יודע במום. לכך לא התנה דסמך עצמו על שארית ישראל לא יעשו עולה ולא יאנהו במקחו יע"ש וא"כ בנ"ד אף דלא שייך סברת הרא"ש שסמך על שארית ישראל דדילמא המוכר א"י כלל אם יש בהן מילבן מ"מ נלענ"ד דהוי מקח טעות לא מבעיא לפי שיטת הפוסקים דהלוקח א"צ לבדוק משום דאם איתא אודעי הוה מודע לי' א"כ י"ל דלכך לא התנה משום דסמך עצמו דבודאי בדקו דאל"כ אודיעו הוה מודע וא"כ יש לומר דע"ז סמך ולא התנה דומיא למ"ש הרא"ש דסמך א"ע על שארית ישראל ואף לפי שיטת הפוסקים דל"א אודיע הוה מודע לי' משום דהלוקח יש לו לחוש לאיסורא מ"מ כיון דהאמת היא דהוי מקח טעות ואנן סהדי שאין אדם רוצה לקנות קמח שיהא אסור באכילה אלא שאנו רוצים להוכיח דודאי סבר וקיבל מדלא התנה א"כ דבכה"ג כיון דאיכא למימר דסבר דאודע הוה מדע לי' אי איכא איסורא ובאמת ר' יוחנן ס"ל כן משום כך לא התנה א"כ מה"ת נאמר דסבר וקיבל ובאמת מחילה טענה גרועה כמ"ש הש"ך בח"מ בכמה דוכתי כיון דאיכא למימר דסמך א"ע על אודיע הוה מודע לי' וראי' לדבר ממ"ש הרמב"ן ז"ל בחידושו ל"ב צ"ב ע"ב על הא דאיתא שם ליסטים מזוין או מוכתב למלכות אומר לו הרי שלך לפניך וכתב הרמב"ן אע"ג דאמרינן ליסטים מזוין קלא אית לי' וא"כ סבר וקיבל מ"מ אנן סהדי דלא שמע דאי שמע ודאי לא הוה זבין לי' עכ"ד הרי דתלינן בחשש רחוק משום דבודאי לא סבר וקיבל בדבר רע וה"נ יש לתלות דסמך א"ע על אודעי הוה מודע לי' כיון דר' יוחנן סבר כן ולא נאמר דסבר וקיבל דאנן סהדי דלא נתרצה להיות הקמח אסור כנלענ"ד: ולכאורה הי' נ"ל ראי' לסברא זו דל"א בכה"ג הו"ל לאתניוי משום דסמך על אודעי הוה מודע לי' דהנה בספר בכור שגר בבכורות הקשה מאי פריך הש"ס לשמואל מאו"ב ש"ה דסבר דלשחיט' קבעי לה ות' דהכי מקשה כיון דרוב פרות קוני' לגדל ולדות ואפ"ה אמרינן דלכך לא הודיעו משום דסבר דהלוקח הוא מן המיעוט דקונים לשחיטה וא"כ גבי או"ב נמי יש לומר דלכך לא הודיעו משום דסבר דהלוקח הוא מן המיעוט שקונים אף בעי"ט לגדל ולדות עכ"ד והנה לכאורה תימה גדולה דמוכח דבעי"ט אף מיעוט ליכא דהא קיי"ל בסי' י"ו דאם קנה בעי"ט ואח"כ נודע שהמוכר מכר האם לאחר דהוי מקח טעות ואי אמרת דמיעוט קונים אף בעי"ט לגדל ולדות אמאי הוי מקח טעות הא קיי"ל בח"מ סי' רל"ב והיא בב"ב דף צ"ב דהמוכר שור להבירו ונמצא נגחן דלא הוי מקח טעות.

אף דרובא לרדיא זבני מ"מ כיון דמיעוט קוני' לשחיט' יכול לומר לשחיטה מכרתיו לך דאין הולכין בממון אחר הרוב וא"כ ה"נ בקנה בעי"ט אף שהרוב קונים לשחיטה מ"מ כיון שמיעוט קוני' לחרישה ולגדל ולדות יכול לומר לחרישה מכרתיו לך א"ו דהוי מיעוטא דמעוטא וא"כ אכתי מאי פריך הש"ס בבכורות דשאני גבי בכור דהוי מיעוט השכיח טובא דזבני לשחיטה א"ו היכא דאיכא למימר דסמך א"ע על הא דאודעי היה מודע לי' ל"א הו"ל לאתנויי ולפי"ז ניחא דהנה הרשב"ם והנ"י בב"ב שם כתבו על הא דיכול לומר לשחיטה מכרת' דלכך יכול לומר כן אף דהלוקח טוען ברי שקנה לרדיא והוי מקח טעות דבלוקח תליא מילתא מ"מ כיון דלא אזלינן בתר רובא הי"ל להלוקח לפרש שקנה לרדיא ואיהו דאפסי' אנפשי' יע"ש וא"כ הכא אף דמיעוט קונים אף בעי"ט לגדל ולדות מ"מ הוי מקח טעות דכאן לא שייך הו"ל להתנות די"ל דסמך א"ע דאם איתא דאיכא איסורא אודעי הוה מודע לי' דהו"ל להמוכר לחוש שקונה לשחיטה ואיכא

איסורא דא"ב כמו דפריך הש"ס לשמואל דאמאי ל"א הו"ל להודיע דהי' לו לחוש שקונה לגדל ולדות ואיכא איסור וה"נ גבי או"ב הי' לו לחוש שקונה לשחיטה והי' לו להודיע ולכך לא התנה הלוקח ומש"ה הוי מקח טעות וזה היא לכאורה ראי' ברורה אך באמת מהא לא תסייע' די"ל בפשיטות עפ"י, מ"ש הרא"ש והבאתיו לעיל דהלוקח א"צ לחוש לאו"ב משום דמילתא דל"ש היא לחששה רחוקה שיהי' אם לזו ומכרה בערב י"ט וא"כ ניחא דמש"ה הוי מ"ט משום דכאן לא שייך הו"ל לאתנוי שקונה לשחיטה דלמה לי' להתרות כיון דלא אסיק אדעת' כלל שיהי' אם לזו ובדבר דל"ש ל"א הוה לי' לאתנוי כמ"ש הרא"ש בפא"ט והש"ג ח"מ רל"ב גבי הוגלד פי המכה כיון דל"ש ל"א הו"ל לאתנוי ומ"מ בין כך ובין כך מוכח מזה דהיכא דאיכא ברי ושמא וגם הרוב מסייע להברי אזלינן בתר רובא אף דלא הו"ל למידע ומהרשב"ם אין ראי' די"ל דכ"כ אי אמרינן בריא ושמא בריא עדיף כר"י וכר"ה אבל מכאן ראי' ברורה לזה ובתשובת אחרת כתבתי מזה ואין כאן מקומו אך מ"מ בכ"ד אף שאינו ראי' לדבר מ"מ נלע"ד ברור לדינא כמו"ש מהאי טעמא דכתיבנא והנלע"ד כתבתי : שאלה לד ע"ד שאלתו במה שאירע בק' בעסק בכור בישראל שהיתה בהמתו אצל עכ"ום והעכו"ם בפגעו בו אמר לבעל הבהמה שהבהמ' מעוברת ואחר משך זמן רב אמר לו שהבהמה הפילה ולדה ותבע הישראל לעכו"ם בדיניה' עבור הולד והעכ"ום התנצל א"ע שלא פשע כלום במה שהפילה ויצא הפסק בדיניהם כמו שיצא וכעת ילדה הבהמה זכר אצל הישראל ונסתפק ר"מ אם יש לדמות דין זה למ"ש הט"ז בר"ס שי"ו דכל היכא דאיכא הוכחה שהעכ"ום אומר אמת סמכינן על עכו"ם במסל"ת לענין בכור והנה מעלתו גמגם בדבר לחלק ביניהם בסברות דחוקות כי באמת הדעת מוכרחת שאין לך הוכחה גדולה מזו שהעכו"ם אומר אמת כי ודאי מתחילה לא התחייב א"ע בחנם ליתן ולד לבעל הבהמה וגם כשתבעו הישראל בדיניהם לא התנצל א"ע שטעה או שלא אמר לו כן כלל א"כ נכרי' הדברים שהאמת אתו גם יש לדמות דין זה למ"ש הש"ך בר"ס צ"ח בשם הריב"ש דדבר דעביד לגלוי מיד נאמן העכו"ם במסל"ת אף באיסור דאורייתא וכ"כ הפ"ח שם וא"כ ה"נ יש לומר כיון דזה שאמר העכו' להישראל שהבהמה היא מעוברת הוא דבר דעביד לגלוי מיד באותו זמן שהגיד מהימן אף באיסור דאורייתא במסל"ת גם מה שהאריך ר"מ לומר כיון שהמעשה שהי' אצל העכ"ום היתה בשנה שני' ללידת הבהמה בעצמה ומה שילדה אצל הישראל הי' בשנה שלישית ללידתה איכא קצת הוכחה שהעכו"ם משקר לפמ"ש התוס' בפא"ט דלכך פרה בת ג' שנים ודאי לכהן משום דבהמה שילדה בשנה שני' אינה יולדת בשנה שלישית ע"ש שגה ברואה ואשתמיט לי' המשנה וש"ס ופוסקים בר"פ הלוקח בהמה דז' היא סברת ת"ק אבל ר"ע ור"י ס"ל דבכל גוונא הוי ספק בכור משום דחיישינן לטינוף והילכתא כוותיהו אף דטינוף אינו אלא מיעוטא מ"מ כיון דרוב בהמות מתעברות כשהגיע להיות מעברת הוי ספק גמור דאמרינן שודאי נתעברה וטינפה כמ"ש התוס' והרא"ש שם וכמבואר בט"ו ר"ס שי"ו דאף בקונה בהמה מן העכו"ם והיא בתוך שנתה הוי ספק בכור מה"ט וא"כ כיון דהוי ספק גמור שוב מהימן העכו"ם במסל"ת בנ"ד דאיכא הוכחה טובא שאומר אמת כמ"ש הט"ז והולד שנולד אצל הישראל אינו בכור כלל אמנם לכאורה בנ"ד אין כאן מקום לפלפל בזה אם העכו"ם נאמן מסל"ת או לא דממ"נ אם לעשות הולד שנולד בבית ישראל ספק בכור שיהי' נאכל במומו לבעליו

ניהו נמי שאינו נאמן מתורת מסל"ת מ"מ הוי ספק בכור ע"פ מידי דהוה אלוקח בהמה מן העכו"ם אף בתוך שנתה דקיי"ל דהוי ספק בכור משום דחיישינן שמא נתעברה וטינפה או הפיל' שליא כדאיתא ר"ס שי"ו ומה חילוק בין הלוקח בהמה מן העכו"ם ובי' בהמת ישראל ששהתה ביד העכו"ם זמן שראויה להתעבר דג"כ יש לחוש שנתעברה וטינפה נפה וכ"ש הכא שהעכו"ם אומר כן דנהינמי דלא מהחנינן לי' מ"מ מידי ספיקא צא נפקה והולד שנולד אח"כ הוי ספק בכור ואם להאמין להעכו"ם שנתעברה והפילה שלא להיות אף בכור ספק ויהי' נאכל בלא מום כלל מ"מ הא מבואר בסי' שט"ו ס"ד דמבכרת שיצתה מלאה וחזרה ריקנית הבא אחריו ס' בכור שמא הפילה כבר שאינו פוטר מהבכורה וא"כ אף אם נאמין להעכו"ם שהיתה מעברת והפילה מ"מ לא עדיף מיצתה מלאה לפנינו ובאה ריקנית דחיישינן שמא הפילה דבר שאינו פוטר מהבכורה והולד שאח"ז הוי ספק בכור אך מ"מ יש לדין בזה דהנה בנדה בפרק המפלת דף כ"ט ע"א איתא אמר ריב"ל עברה נהר והפילה מביאה קרבן ונאכל הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא יולדן ופרכינן עלה ת"ש בהמה שיצתה מלאה וחזרה ריקנית הבא אחריו בכור ספק ואמאי הלך אחר רוב בהמות ורוב בהעות ולד מעליא ילד' והאי פשיט הוא ומשני רבינא משום דאיכא למימר רוב בהמות יולדת דבר הפוטר מבכורה ומעוטן יולדת דבר שאינו פוטר ורוב היולדת מטנפת וזו הואיל ולא טינפה איתרע לה רובא ופי' רש"י מטנפת יום אחד קודם הלידה כעין גליירא וכ"כ התוס' שם ד"ה וזו הואיל ולא טינפה וכגון שלא שהתה הבהמה בחוץ דאם שהתה אימר טינפה וילדה עכ"ל והנה הך דריב"ל הילכתא היא ולא אשכחן מאן דפליג עליו וכ"פ הרמב"ם פ"א מה' מחוסרי כפרה וא"כ ממילא בהך דינא שיצתה מלאה וחזרה ריקנית שהבא אחריו בכור ספק אינו אלא שלא שהתה בחוץ מותר מיום אחד דאם שהתה יותר הוי הבא אחריו פשיט ודאי משום דאמרינן רוב בהמות יולדת דבר הפוטר מבכורה וזו טינפה וילדה כמ"ש התוס' ובאמת הדבר תמוה מאוד מהט"ו ושאר אחרוני' בסי' סט"ו שכתבו האי דינא דבהמה שיצתה מלאה בסתמא ולא חילקו בזה וא"כ בנ"ד שהבהמה היתה אצל העכו"ם זמן מרובה אם מהמנינן להעכו"ם מתורת מסל"ת שהיתה מעוברת אוחרי' שפיר דהולכין אחרי רוב בהמות יולדת דבר הפוטר בבכורה ואמרינן שטינפה קודם וילדה והפילה והולד הבא אחריו פשיט ודאי אך באמת בתשובת מהרי"ק סי' קמ"ג פסק באשה שהפילה שפיר לאחרי ד' שבועת ולא ראו בו שום ריקום איברים רק כמין בסר ואח"כ ילדה זכר חייב בפדיון אף שהטור כתב דעכשיו ואין אנו להבחין בשפיר אם הוא מרוקם או לאו היינו דוקא לענין איסור נדה משום חומר כרת אבל לענין לפטור הבא אחריו מן הבכורה ש להעמיד האשה בחזקת שלא נפטר רחמה עדיין וגם הנפל בחזקת שלא נתרקמו איבריו עדיין דחזקה גמורה היא זו וכ"פ הרב רמ"א בסי' ש"ה סכ"ג בהב"ה הרי דס"ל להדיא דחזקה היא שהנפל היא דבר שאינו פוטר את הבא אחריו אלא שכבר תמה עליו הגאון ח"צ בתשובותיו סימן ק"ד שהיא היפך הסוגיא דנדה דס"ל לריב"ל דעברה נהר והפילה מביאה קרבן ונאכל הרי דמחזקינן לי' בולד גמור לענין הבאת חולין בעזרה ואכילת מליקת העוף שהיא נבילה ממילא לענין פדיון הבן פוטר הבא אחריו ומכח זה חלק על מהרי"ק והרב בהג"ה יע"ש שהאריך בזה וכן קשה על הרב מהרי"ק והרב רמ"א מההיא דיצתה מלאה ובאה ריקנית דהולד הבא אחריו אינו אלא ספק בכור ולא בכור ודאי

ובע"כ צ"ל לדבריהם דיצתה מלאה שאני בהחזקה מעוברת דבזה אמרינין דרוב נשים
ולד מעליא ילדן והכי מחלק הש"ס שם וההיא דרי"ב בל מיירי דוקא בהחזקה מעוברת
ומהרי"ק והרב מיירי בלא החזקה מעוברת וכ"כ הח"צ אלא דהוא פליג דאף בלא
החזקה מעוברת ספיקא הוי ופטור הבא אחריו מפדיון הבן יע"ש אבל לעשותו ולד ודאי
לכ"ע בעינן החזקה מעוברת כמבואר בש"ס להדיא ושיעור החזקה מעבר' לא נתבאר
שיעורו ולפי הנראה היא שיער הכרת העבור ג' חדשים וכן כתב הסמ"ג בעשין רי"א
דאף בבהמה שיער הכרת העובר הוא שליש ימי עיבורה יע"ש וא"כ בנ"ד שהעכו"ם
אמר בסתם שהוא מעוברת ולא פירש דבריו י"ל שעדיין לא הוחזקו ימי עיבור' כלל
אלא שעפ"י סימנים אמר כן שאינם מובהקי' ועבידי אינשי למיטעי בהכי ואף שהפילה
אח"כ אמרינין דילמא דבר שאינו פוטר בככור' הפילה והבא אחרי' הוי ספק בכור לכן
בנ"ד נראה עיקר דאף אי מהמנינין לעכו"ם.

הוי ספק בכור ונאכל במומו לבעלים והנלפע"ד כתבתי: שאלה לה שלום רב לאהובי
מחותני ואו"נ ידידי וחביבי ה"ה הרב המאה"ג הגאון המופלג המפורס' ני' פ"ה ע"ה
כבוד מוהרר צבי הירש ני'. גי"ק קבלתי ושם נאמר עבור המקוה הידוע והנת דעת
רומע"כת דהרב רמ"א לא היקל אלא בג' ליגין שהוא מדרבנן ולא ברוב שאוב שהיא
דאורייתא והנה באמת בדבר זה צ"ע בתשובת מוהרי"ק שממנו כובעים דברי הרב
בהג"ה אך תשובת מהרי"ק אין בידי ועיינתי בב"י שהעתיק דברי מהרי"ק בשורש נ"ה
שכתב שכדאי דברי המתירים לסמוך עליהם וכ"ש בשעת הדחק ועוד דשאוב אינו אלא
דרבנן כשהרוב מים כשירים וספיקא לקולא יע"ש הרי שבטעם הראשון היקל אף בדבר
דאורייתא אך בדברי מהרי"ק שורש נו"ן שהעתיק הב"י צירף ג"כ מה דשאוב אינו אלא
מדרבנן יע"ש וזה סיוע לדברי רומע"כ"ת ומ"מ אין הכרע גמור בדברי מהרי"ק ולפענ"ד
נראה לפי מה דמשמע בב"י דרוב הפוסקי' מקילין במעין בשאוב וכ"כ הד"מ בשם הב"י
דרוב הפוסקים מקילין במעין והב"י תמה על מהרי"ק שהחמיר בזה אף לכתחילה נראה
דבשעת הדחק שידחה שבולת ב"י יש לסמוך על רוב הפוסקים המקילים כמ"ש הרב
בהג"ה בח"מ סימן כ"ה דביחיד נגד רבים מקילן אף באיסור דאורייתא ועוד כ"ל לפי הני
כללי דכ"ל הרב בעל מ"י בקונטרס הספיקות שלו בהמחודשים ס"ו דפלוגתת הפוסקים
הוי ס"ס גמור א"כ הכא כיון דהרמב"ם פ"ד מה' מקואות והתוס' בשם ר"י והרמב"ן
בשם הגאונים כמבואר בכ"מ שם וכן דעת המחבר בש"ע בסנ"ג וכמ"ש הש"ך שם דאף
כולו שאוב אינו אלא מדרבנן וא"כ מדאורייתא המקוה הזאת מותרת מטעם ס"ס חדא
דילמא קיי"ל דשאוב אינו פסול אף במקוה מן התורה ואת"ל דשאוב פסול מן התורה
מ"מ דילמא קיי"ל כהפוסקים דבמעין שאובה אינו פוסל כלל אף מדרבנן ואף לפי מה
דאסרו חז"ל שאוב ליכא ס"ס מ"מ בדרבנן סגי חד ספיקא דילמא קיי"ל דשאוב אינו
אסור במעין אלא מדרבנן והוי ספיקא דרבנן לקולא וכ"כ הש"ך בכללי ס"ס באות ט"ז
בשם הסמ"ק יע"ש גם מה שכתב רומע"כ"ת בסוף דבריו שיש כאן איסור דאורייתא
שנעשה המקוה בידי אדם והביא ראי' מדברי הש"ך בס' קמ"ו תמהני מאוד פה קדוש
יאמר דבר זה דהלא עיקר מקורו של הש"ך מדברי תשובת הרמב"ן שבב"י ושם לא
קאמר אלא אף דסוחט כסותו הוי ככלי מנוקב מ"מ כיון שמתכוין להוציא מימיה הוי
כמים שאובין וגזרו חז"ל עליו אבל מ"מ לא גרע משאר מים שאובין דבמעין דשאוב

מותר אף למלאות בכתף כמבואר בתחילת הסעיף שם ובמקוה דשאוב אסור מדרבנן אף למלאות בכתף אינו אסור אלא מדרבנן כדין מים שאובין וכן מוכח מדברי הרב רמ"א בהג"ה בס"ד במקוה שהיתה חסירה ובא ומצאה מליאה אם הי' רובא בהכשר כגון שהי' בה כ"א סאין אזליני' לקולא בסד"ר וא"א כשימלא בכתף אסור מדאורייתא א"כ אכתי ניחוש דילמא מילא בכתף כדרך העולם א"ו דאף בכה"ג לא גרע משאר מים שאובין ודינו לכל מילי למים שאובין וזה ברור ופשוט.

סוף דבר אף שדברי רומ"ע מילי דסברא נינהו מ"מ נלפענ"ד בשעת הדחק הגדול לבטל בנות ישראל מפ"ו אשר אמרו חז"ל שיהושע נענש ע"ז שביטל פ"ו לילה אחת המיקל לא הפסיד מה"ט דכתיבנא. שוב מצאתי בתשובת זכרון יוסף וחי"ד סי' י"ג) שהורה הלכה למעשה במעיין שנחסר לפחות מכ"א סאין וא"א להביא מים בצינורת מחמת הקור והגלד והתיר בשעת הדחק שלא לבטל ב"י מפ"ו למלאות בכתף והביא דברי תשובת מהרי"ק בשורש נון שהביא הרב בהג"ה ע"ש אלא שכתב הדבר בפשיטות ולא ירד לכל מה שנסתפק רומעכ"ת ומ"ה דעתי נוטה אף שאין מדרכי לסמוך על תשובת האחרונים בדבר שאינו נכון לפני מ"מ בנ"ד דעתי נוטה שרומעכ"ת יצרף עמו עוד לומדים אחרים ויתיר הדבר הנלפענ"ד כתבתי הצעיר ישראל איסר באאמ"ו מוהרר זאב נ"י החפ"ק וויניכצא יע"א: שאלה לו שאלתני ליישב לך דברי הרמב"ם בפ"י מה' שגגות ד"ז שפסק דמלך וכהן משיח חייבים על שמיעת קול וכ"כ בפירושו פ"ב דהוריות דלא כר"ע דס"ל שם במתני' דמלך אינו חייב בשמיעת קול דלא דן ולא דנין אותו ולא מעיד ומעידין אותו ובפ"י מ"ה שבועת פסק דאם הי' המלך אחד מעידיו שאינו ראוי להעיד פטור משה"ע וכבר תמהו בזה הכ"מ והתו"ט בפ"ב דהוריות ובה"ז בחידושי על הרמב"ם ומ"ש הכ"מ לחלק בין מלכי ישראל למלכי ב"ד השיגו עליו דזה לא שייך אלא לענין דן ודנין אותו אבל לענין עדות מבואר בש"ס דפרק שה"ע להדיא דמלך מדאורייתא לא חזי וגם באמת קשה מ"ט דרבנן דפליגי עליה דר"ע בהא דהא שפיר קאמר ר"ע דמלך אינו חייב בשמיעת קול דהא אינו מעיד ומ"ש הרב בעל תו"ט שם דפליגי בדברים שהמלך מעיד עליו כגון בדיני נפשות דר"ע ס"ל כיון דאין המלך חייב בשמיעת קול בד"מ בדיני נפשותכמי פטור ורבנן סברי דחיי' בהו הוא תמוה מאוד דהא מבואר בפירקן דשה"ע דאינו חייב בשה"ע אלא על דבר שיש בו כפירת ממון דקא : ומה שנלפ"ענד בזה היא עפ"י מ"ש התוספות בפרק שבועת העדות (דף ל' ע"ב) על הא דאיתא התם דהאי צרבא מרבנן דידע בסהדות' וזילא בי' מילתא למיזל לבי דינא דזיטר מכי נא ליזל וה"מ בממונא אבל באיסורא אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' וכתבו התוספות והא דפריך בסנהדרין בפרק כהן גדול גבי הא דתנן כה"ג מעיד מוהתעלמת לא מצי לשניי הא דמעיד היינו באיסורא דא"כ אפילו מלך נמי דגבי איסורא לא אמרן שתהא אימתו עליך משום דאין חכמה כו' והתם בפ' שה"ע דל"ב מבואר דהכל מודים במשביע עד טומאה לאשה שנסתרה דחייב קרבן שה"ע משום שמפסיד להבעל הכתו' וכ"ש כשמשביע שני עידי טומאה אף שלא נסתרה דחייבין בקרבן שבועה מה"ט כמ"ש הרמב"ם בפ"י מה"ש ולפי"ז היכא דהמלך וודע עדות על אשה שזינתה וכפר בעדות דאית בי' איסורא וממונא י"ל דחייב קרבן שבועה דהא הוצרך להעיד משום איסורא וממילא תפסיד ג"כ הכתובה וא"כ הוי כפירת ממון וחייב ובזה יש לומר דפלוגת' ר"ע ורבנן דר"ע ס"ל דאף בכה"ג

אין המלך חייב בשמיעת קול כיון דמכח הממון אינו חייב להעיד אלא משום מילת דאיסורא א"כ לא הוי כפירת ממון דהתור' לא חייבה קרבן אלא היכא שמחויב להעיד על הממון וכמ"ש הרשב"א בחידושיו ר"פ הכונס דהא דילפינן מואם לא יגיד דחייב להעיד אף בלא שבועה היינו מדחייבה התורה קרבן על שמיעת קול אלה בלבד אזי מי שאומר לחבירו משביע אני עליך שתאמר כן ולא הגיד מי מחייב יע"ש ורבנן ס"ל דאף שאינו מחויב להעיד משום הממון מ"מ כיון שאם ירצה יכול להעיד ותועיל עידות חייב קרבן שבועה ועוד כיון דהא דמלך אינו מעיד אינו אלא משום זילותא דידי' וא"כ כיון דמחויב להעיד בכה"ג משום מילתא דאיסורא ממילא מחויב להעיד ג"כ בשביל הממון כיון דליכא זילותא בזה ולכך חייב בכה"ג קרבן שה"ע ולפי"ז מתורצים דברי הרמב"ם דלא סתרי אהדדי דברי פי מה"ש כתב שפיר דמלך פטור מק"ש העדות וכסוגיא דפרק שה"ע משום דשם מיירי בדיני ממונת דהמלך פטור מלהעיד דהא הרמב"ם שם כתב אח"כ הדינים דעידי טומאה ומקודם לא איירי בהם רק בשאר ד"מ אבל בפ"י מה' שגגות מיירי שהמלך הוא עד טומאה וכפולוגתא דר"ע ורבנן ופסק כרבנן דמסתבר טעמייהו וכבר ידוע דרכו של הרמב"ם שאינו מעתיק אלא כלשון הש"ס ומה שצ"ל בכוונת לשון הש"ס כן צ"ל ג"כ בכוונתו וזה נכון : אמנם יש להקשות דאי אמרת דהרמב"ם סבירא לי' כשיטת התוס' דבאיסורא אף מלך צריך להעיד משום דאין חכמה כו' א"כ הדרה קושיות התוס' לדוכתא דהא הרמב"ם גופי' פסק בפ"א מה' עדות דדיני נפשות ודיני מכות הוי כמילתא דאיסורא וצריך ת"ח למיזל לבי דינא דזוטר מני' לאסהודי קמי' וא"כ מאי פריך בפרק כ"ג על הא דקתני דכ"ג מעיד מוהתעלמת הא איכא לאוקמא בדיני נפשות (חסר כאן סוף התשובה) שאלה לז נשאלתי ראובן ושמעון עשו שותפות ביניהם לעסוק בסחורה של בגד זה הניח ת"ק רי"ח וזה הניח ת"ק רי"ח והותנה ביניהם שראובן יניח עוד לתוך השותפות אלף ריח באופן שיקח מהן מקודם י"ב למאה ואח"כ יחלוקו בכל הריוח שוה בשוה ושמעון יהי' הוא המתעסק בכל הסחורה ויקח עשרה רוח בכל שבוע לצורך פרנסתו ולבסוף ינוכה מחלקו וזה השותפות נמשך חמשה שנים וכעת בא ראובן ותבעו לחלוק עמו וגם תובעו הריוח י"ב למאה מהאלף רי"ח והמותר חצי חלק ריוח וגם תובע את שמעון שנגד עשרה רוח שקיבל לצורך פרנסתו יסלק לו במעות מזומן ולא בסחורה ותורף השטיח בזה הלשון וועקס זה עלי ח"מ שקבלתי סך פלוני מאיש פ' לשותפות של בגד עצה"ע ובאם שאתן לבעהש"ט י"ב למאה אזי אפטור בעיסקא וש"ע קיבל ג"כ וע"ז טוען שמעון חדא שלא קיבל ש"ע כלל ולא נתפשרו ביניהם ולא קייץ ליה כמה ועוד האיך יקח ריוח י"ב למאה וגם חצי ריוח ובהיזק לא יהי' לו אלא פלגא והוי ריבית ע"כ יורנו הדין עם מי: תשובה הנה ראשון תחילה נאמר דמה שטוען שמעון שלא קיבל ש"ע ולא קייץ לי' כמה אין זה טענה כלל דכיון דשמעון המתעסק הניח ג"כ לתוך השותפות ת"ק רי"ח דמי קרנו א"כ הוי כמו אית ליה עיסקא אחריתא דמבואר בש"ע י"ד סי' קע"ז ס"ב וס"ג דאף דלא פסק עמו מתחילה כמה יתן לו שכר טירחא סגי אם יתן לו בסוף אף דינר אחד לכל ימי השותפות יע"ש וכן מבואר בב"י שם להדיא בד"ה ולענין שנים שנשתתפו דאף לשיטת הרמב"ם דס"ל דכל שיתוף ממון שאחד לבדו מתעסק מיקרי עסק ויש בו משום ריבית.

מ"מ דמי למאן דאית ליה עיסקא אחריתי שהרי הוא מתעסק במעותיו ג"כ ואפילו לא שם אלא דינר לאלף מיקרי אית לי' עיסקא אחריתי וכ"כ הרמב"ם כו' עכ"ל וא"כ ה"נ סני מה שיתן ראובן לשמעון עכשיו דינר אחד לש"ע כמבואר בש"ע שם. אך מה שטוען שמעון האיך יטול ראובן יותר מפלגא בריוח ובהפסד לא יהי' לו אלא החצי.

הוא לכאורה טענה אלימתא. איברא שכמדומה לי שכן המנהג הן בשותפות והן מי שנוטל מעות למחצית שכר שהנותן מתנה עמו שאם יתן לו עוד מעות יקח מקודם סך מסוים לריווח שלו ומותר הריווח יחלוקו ביניהם ונראה ליתן טעם למנהגן של ישראל שאין כאן איסור כלל דהנה נראה ודאי מה שהתירו חז"ל בנותן מעות למחצית שכר דסגי בדינר אחד לשכר עמלו דלאו דוקא בנותן לו למחצית שכר דה"ה אם התנה עמו תילתא באגר ותרי תילתא בהפסד סגי נמי בדינר אחד לש"ע וכן מבואר להדיא בתשובת הרי"ף שהובא בס' אס"ז לב"מ פרק א"כ דלא יעלה על הדעת שיש בזה ריבת שהשכירות שהיא מסלקת מן פלגא מלוה היא המסלקת אותו מתלתא ריבע' אז מתרי תילתא ואין בזה הפרש אם התנו בכך יע"ש וא"כ ה"ה בשטרי עיסקא שבזמנינו שההיתר הוא שעע הקרן לא יהי' נאמן אלא בעדים ועל הריוח בשבועה מותר להלוות ג"כ באופן זה שתרי תילתא יהיו פקדון ותילתי מלוה ולא יהיה נאמן על הקרן אלא בעדים כשרים וכשיביא המקבל עדים על ההפסד יהיה היזק על הנותן תרי תילתא ועל המקבל שלישי וסגי בדינר לש"ע וא"כ בזה ניחא נמי מה שהמנהג הוא שהנותן מלוה עוד מעות להמקבל עיסקא בריוח מסוים כגון י"ב למאה והמותר יחלוקו ביניהם משו' דהחצי ריוח ו' למאה נוטל מחלק הפקדון שנותן עכשיו ג"כ לצורך מו"מ של חלק הפקדון מקודם מותר חצי המעו' שנותן עכשיו לצורך המקבל ג"כ הוא נותן פלגא מלוה ופלגא פקדון והוי תלתא ריבעי פקדון וחלק ריבעי מלוה ולכך נוטל עוד ו' למאה וכ"ש בנ"ד שמפורש בהוועקסל שקיבל המעות מאיש פ' לצורך השותפות של בגד ע"ל ה"ע דשריא דמסתמא הכוונה שלו על דרך ההיתר עפ"י הדין דהיינו תרי תילתא פקדון ותילתא מלוה כמו בכל שטרי עיסקא שבזמנינו שהנותן והמקבל מכוונים למה שהוא מותר עפ"י הדין כן נ"ל נכון לתת טעם למנהגן של ישראל אמנם באמה בנ"ד נראה דאין צריך לבא לכל זה דכיון דשמעון הניח לתוך השותפות ג"כ ת"ק רי"ח אף שראובן נוטל חלק בריוח יותר מפלגא ובהפסד אין לו אלא פלגא אין כאן ריבת כלל וא"ל לש"ע כלל דהוי כשותפות בעלמא כמ"ש הרב רמ"א בס' קע"ז ס"ג בהג"ה דכל הדינים דש"ע מיירי שהאחד נותן מעות אבל אם כ"א נותן מעות אפילו אחד מתעסק לבד אין כאן עיסקא אלא הוי כשותף בעלמא וכתב הש"ך דחולקים הריוח וההפסד באיזה ענין שירצו ואין חוששין משום ריבת ומסתימת דבריה' מסיוע דאף אם אחד נותן מעות יותר מהשני והשני מתעסק לבד מותר הא' ליקח ריוח יותר מפלגא אף שאין לו בהפסד אלא פלגא משום דאין שם הלואה עליו רק שם שותפות בעלמא וכן משמע להדיא בשערי רב אלפס שממנו מקור דין זה וז"ל בשער השמיני ואומר כי שני שותפין הן ודיניהם מחולקין הא' הוא שותף ממון בממון והב' שיתוף ממון ומלאכה והיא הנזכר בתלמוד לקרות עיסקא כגון כי הא שהיא חיבור ממון בממון : הוא שמתקיים דבריהם בחיבור הממונות בתנאי שיתנו ביניהם בשעת החיבור שאם הותנו שניהם על הריוח ועל ההפסד שיהי' שניהם שוים או יותר ע"ז ראוי להם שישלימו תנאם לפי מה שהתנו בין שהטילו ממון לכיס זה זה מנה וזה מנה בין שהטילו זה מנה וזה

מאתים בין שיתעסקו שניהם בממון בין שיתעסק האחד לבדו על הכל יעשו זה לזה כפי התנאי חוץ ממה שאסרה תורה שאין מתקיים בה שום תנאי כגון ריבת עכ"ל משמע להדיא דכל היכא שכ"א נותן מעות אף שאחד נותן מעות יותר והב' מתעסק לבד מותר להנותן מעות יוהר.

ליקח ריוח יותר כפי התנאי. אף שבהפסד אין לו אלא פלגא והטעם כיון דקרוב לשכר ורחוק להפסד אינו אלא אבק ריבת כמ"ש הנ"י פרק א"נ גבי הא דאמרינן מעות יתומים מותר להלותן קרוב לשכר ורחוק להפסד דפירשו בירשלמי דאמר לי' פסידא עלך ורווחא דידי ודידך דכה"ג א"ר הוא כיון דלא שקיל אגרא אלא מני' ובי' ואפשר דלא הוי בי' רווחא לא הוי אלא א"ר עכ"ל וכיון דאינו אלא א"ר י"ל דכל היכא שכ"א נותן מעות ואחד נותן מעות יותר ומתנה שיקח ריוח יותר מפלגא ובהפסד לא יהי' לו אלא פלגא אף שהשני מתעסק לבד בכה"ג לא אסרו חז"ל משום ריבת דשם שותפות עליו ולא הלואה ול"דול"ד למ"ש הט"ז בסי' ק"ע בשני שותפי שא לזה לזה מעות מן העכו"ם ברבי' ונתנו לשותפות דאסור ליקח הריבת והוי ר"ק דשאני התם כיון שנותן מעות לפכו"ם בין מרויח או לא מרויח הוי ר"ק ולא שריא מטע' דשם שותפות עליו משא"כ בקרוב לשכר ורחוק להפסד כיון שאם לא יהי' ריווח לא יטול ואינו אלא א"ר כל היכא דשם שותפות עליו מקלינין בי' ומ"ש הט"ז שם דבלוה מעות בעיסקא ונותנו לשותפות מותר ליטול הריווח מן השותפו' דכשם שהוא נוטלו בעיסקא כך נותנו בעיסקא עדיפא הני קאמר ובאמת אף שנותן מעות משלו להשותפות ליטול ריווח בהיתר עיסקא ג"כ מותר מה"ט דכתיבנא כן וא"כ בנ"ד אף אם ראובן לא נתן נשמעון ש"ע כלל השטר עיסקא כשר ואין כאן ריבת כלל סוף דבר ראובן יוצא זכאי בדינו אם לא ששמעון ישבע שלא הרויח כ"כ כדין כל שטרי עסקות שלנו אך ורק מה שטוען ראובן ששמעון יסלק לו במעות מזומני' נגד העשר' ר"ח שנטל בכל שבוע לצורך פרנסתו אין זה טענה כלל דלא גרע מהלואה גמור' דאם לא התנה המלוה שיסלק לו במזומנים אם אין לו להלוה מעות אין צריך למכור וליתן לו מעות כמבואר בש"ע ח"מ ר"ס ק"א וכ"ש הכא שהתנאי הי' לטוב' השותפו' וראובן כופרו לחלוק דת"צ ליתן לו במזומני' אלא בסחור' כמ"ש הסמ"ע בסק"י יע"ש והנלפענ"ד כתבתי: שאלה לו מחזי' חיים יתן לו חיים ארוכים ויוסף לו שנות חיים ויכתב בספר החיים ה"ה אהובי ידידי החכם השלם המופלג כבוד מוהר"ר יוסף חיים נ"י יאיר ויזרח קבלתי גי"ק בהיות בק"ק מאהליב ומפני שהיית טרוד בהוצאה ממקום למקום לחזור למקומי הראשון עד הנה ובאמת קשה בעיני מאוד להשיב בד"מ בדבר שהטענות המה רבות ולא לשמוע הטענות מפיהם רק מפי כתבו אך מ"מ לכבודו פנית א"ע לעיין בדבריו ולא להחליט הדין בדבר שלא שמעתי הטענות מפיהם של הבע"ד בעצמם רק להשיב על דברי רומעכ"ת והנה העתקתי גוף השאלה כאשר כתב אלי רומ"על והוא מונח בהאגרת הלזה וראשון לציון במ"ש ר"מ במכתבו וז"ל ראשון תחילה נאמר כי בודאי יכול הנתבע לעכב לעצמו דמי יצאותיו והזיקותיו שהגיע לו מהמלוה ושותפו ממה שתבעו בע"ש כמבואר בח"מ סי' שפ"ח ס"ה ברמ"א שם דעת האומרים שיש לזה דין מסור אם לא הי' חברו סרבן וכ"ש אם התרה בו והסכים עמהם הש"ך שם בס"ק כ"ו ולפי דברי הש"ך שם ס"ק ל"א שכתב לדעת הרמב"ם דס"ל דמשואיל"מ אף במקום דלא הו"ל למידע הכא במסור אם יודע שהפסיד לחבירו וא"י

כמה נטל הנמסר בלא שבועה פשיטא דבכאן נאמן הנמסר להחזיק בו במה שת"י כדי יציאותיו והזיקותיו בלי שום שבועה כלל וכו' עכ"ל והנה ר"מ שגג בזה שגגה גדולה דע"כ לא כתב הש"ך כן אלא היכא דהנתבע מודה להתובע שמסרו והפסידו ממון וחייב לשלם לו אלא שא"י כמה הפסידו לכך הוי שפי' משואיל"מ דהוי חמשין ידענא ידענא וחמשין לא ידענ' הכא ההמוס' חייב ממון להנמסר בהשטר שת"י והמוסר רוצה לנכות לו מה שמסרו האישי נאמין לו שהפסידו כך וכך מטעם משואיל"מ הא מה שהודה לו במקצת מה שמסר יש לו להנמסר בידו ממון של המוסר שחייב לו בהוועקסיל א"כ הו"ל הילך על הודאתו ולא נתחייב עוד כלל לומר בו משויל"מ והדבר מבואר בש"ע סי' פ"ח סכ"א בשני בע"ד שכ"א תובע מחבירו ואין תביעתו של זה כתביעתו של זה אלא אחד אומר ק' הלוייתך וזה מודה לו בדינר והשני טוען כור חטים יש לי בדיך וזה הודה לו במקצת וכפר לו בשאר אם הודאתו של שני שוה כמו שהודה הראשון פטור מש"ד והילך הוא יע"ש וכ"ש הכא שהנמסר תובע להמוסר ממון שהפסידו אף שהודה לו המוסר שהפסידו ממון אלא שא"י כמה מ"מ עכ"פ על מה שמבורר שהפסידו יש לו להנמסר בידו כ"כ ממון שחייב בו בהוועקסיל ואינו חייב ש"ד כלל ולא אמרינן בי' משואיל"מ וזה ברור וליכא לאקשוי מדברי תשובת הרשב"א ח"א סי' תקע"א שפלפל שם באשה שמסרה לבעלה שדנו להפסידה כתובתה שאינה מפסדת אלא מה שהיא מודה שהפסיד לו וכתב שם שאינה חייבת מטעם משואיל"מ משום דלא הו"ל למידע כמה הפסידה יע"ש שהאריך בזה ול"ל לטעם זה ת"ל דמה שמודה שהפסידה הו"ל הילך דהא מנכין לה מכתובתה זה ליתא דפרעון כתובה.

לא הוי הילך דכתובה לא ניתנה לגבות מחיים וחוב המסירה חל מיד ועוד דהרשב"א קושטא דעילת' נקיט לפי דעתו דס"ל דבדבר דלא הוה ליה למידע ל"א משויל"מ וז"ב אך בנ"ד אם הנמסר רוצה לישבע כמה הפסידו לכאורה י"ל כיון שהנמסר מוחזק בממון שחייב להמוסר וטוען שהפסידו הרבה פשיטא דיכול לומר קים לי כסברת ר"ת שהביא המחבר ברי' שפ"ס ס"ז דאם המוסר אומר א"י כמה הפסידו דישיבע הנמסר ויטול ומשמ' דהמחבר והרב סתמו כסברתו אך בתשובת הרדב"ז סי' קע"ב כתב להדיא היכי שאחד תבוע לחבירו בע"ש, אף שנתברר אח"כ דשלא כדין תבעו מ"מ כיון שהוא הי' סבר שמגיע לי הממון אף לדעת הפוסקים דסוברי' שהתובע בע"ש יש לו דין מסור מ"מ בזה אף ר"ת מודה דלא עשו בזה תקנת נגזל עכ"פ שישבע ויטול אם לא מה שמברר שהפסידו יע"ש וכן הוכחתי בספרי שער המשפט סי' י"ד מדברי רמ"א ס"ה שם ע"ש אך מ"מ לדינא י"ל כדברי ר"מ דלא חשיב שטר כלל ואינו גובה לו את הקרן ולא את הריבת ומכ"ש לפמ"ש בספרי ש"מ סי' נ"ב להשיג על הגד"ת דאף בריבת דרבנן אמרינן הכי ע"ש וא"כ כיון שאין לו דין שטר ונאמן לומר פרעתי א"כ ממילא מהימן הנמסר לומר שהפסידו הרבה במיגו דפרעתי כמ"ש הש"ך סי' שפ"ח ס"ק ל"ו בשם תשובת הרשב"א אך מ"מ שם שנאמן בק"ח דבריו צ"ע לפי מ"ש הש"ך עצמו בס"ס קכ"ו סקנ"ו דאף בטענת ספק כל היכי שא"נ אלא במינו צריך שבועה כמו בטענת המיגו ומילתא דמסתבר הוא כמ"ש השב יעקב ופ"מ בתשובותיהם וכבר הנחתי דבר זה בצ"ע בספרי ש"מ סימן י"ד סקי"ד וא"כ עכ"פ הנמסר צריך לישבע (אך מ"מ אכתי יש לפקפק אולי יש לבעהש"ט ג"כ מיגו דלא היו בו ריבת כלל ולא חשיב מיגו להוציא כיון שגם הנתבע

א"נ אלא במיגו דפרעתי דטענת יש לי בידך בעי מיגו דווקא כמ"ש הש"ך סי' ע"ה) אך בנ"ד מה שרוצה ר"מ לחייב את הסוחר הגעלדי' בעצמו בזה נראה דברי הצד שכנגדו שאין לחייבו משום דאשד"ע ומ"ש ר"מ וז"ל וז"א ופשיטא דלדעת רמ"א שם סי' שפ"ח סט"ו דמי ששלח שליח למסור אם השליח מוחזק מחייב שולחו והוא מהרשב"ץ ולפ"ד הרשב"ץ שהביא הש"ך שם דהטעם דהוי כאילו מסרו להאנס בעצמו א"כ הואיל וידע שיעשה שליחותו א"כ ג"כ הלא בודאי ידע שיעשה השליח שליחותו והוי כאילו מסרו להאנס בעצמו.

ועוד י"ל דאף לפי דעת הש"ך שם דס"ל דהיכי דהוחזק במסור לא מחייב שולחו מ"מ בנ"ד ודאי יש לחייב המשלח כי יש לחלק דהתם מיד ששלחו מסר השליח בעצמו בלא כח המשלח אבל הכא מסר השליח את הנתבע מכח הוועקסיל שיתן בידו וע"י הרשאתו וכיון שראה שהשליח עושה דברו היה לו לחזור ולקחת הוועקסיל והרשאתו מיד השליח ובזה פשיטא דכ"ע מודים דחייב המשלח כי ע"י גירי דיליה היזקו וגם י"ל כיון דהשליח נוטל שכר ע"ז אין אומרים בזה אשד"ע דהוי ידו כיד בעלים כמבואר בספר נ"מ בסי' קפ"ח בארוכה עכ"ל הנה מ"ש ר"מ דזה הוי כהוחזק למסור לא ידעתי טעם לדבריו אם לא שידוע שהשליח הזה הוחזק למסור ומ"ש ר"מ כיון דהמשלח יש בידו אח"כ לבטל הרשאתו וליטול הוועקסיל ממנו חייב לשלם.

דבריו מרפסין איגרי דבכל שלד"ע הלא בידו לבטל השליחות ולהצילו מן ההפסד ואפ"ה פטור בכל שלד"ע א"ו דאף שהמשלח רואה שהשליח עושה שליחותו מ"מ פטור כיון דהשתא לא עביד מידי והשליחות בטל מעיקר' וראיה לזה מהא דאמרי' פרק כיצד הרגל אמר רבה זרק כלים מראש הגג והיה תחתיה כרים וכסתות ובא אחד וסילקן או קדם הוא וסילק פטור מ"ט בעידני' מפסיק פסיק גירי' אלמא חזינן דכל היכי דבתחלת המעשה לא עביד היזק גמור אף שאח"כ הוא בעצמו מנע הצלת ההיזק מ"מ פטור כיון דבשעת שנטל הכרים לא עביד מעש' דמתחייב עלה ואף לאותן הפוסקי' דלא כרב' היינו משום דס"ל דנטיל' הכרים בעצמם חשוב כדינא דגרמי ואף אחר שסילק הכרי' חייב ורבה לא דאין דינ' דגרמי אבל מ"מ ליכא מאן דפליג על סברת רבה דכל היכי דלא עביד מעשה בתחילה לא נתחייב אף שהוא עצמו מנע מהצלתו וא"כ ה"ה הכא כיון דבשעת שעשה השליח נתבטל גוף השליחות אף שאח"כ הי' יכול להצילן בנטילת הוועקסיל מ"מ לאו מידי עביד ודמי' לכובש עדותו דפטור מד"א גם מ"ש בשם ספר נתיבות משפט דכל היכא שנוטל שכר ל"א אשד"ע נתיבותיו לא נודע לי ואנא שמעתתא ידענא בש"ס ר"פ הכונס דנ"ו אית' התם השוכר עידי שקר פטור מד"א ומוקי הש"ס התם דמיירי בשוכר לחבירו ופרש"י שם שוכר עידי שקר להעיד שראובן חייב לשמעון ומסיק הש"ס התם השוכר עידי שקר מ"ד לימ' דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין ובד"ש נמי לא ליחייב קמ"ל הרי להדיא דאף בשוכר נמי אמרי' אשד"ע כדמשמע פשטא דש"ס שם ובסמ"ע סי"ל"ב סק"ג ואף אם נאמר דהטע"ה הוא כמ"ש הסמ"ע שם טעם שני דהעדים הן עיקר הגרמ' ולא השוכר מ"מ יש להוכיח מדברי התוס' שם ד"ה אלא לחברי' שהוכיחו שם דדוקא שיכר חייב בד"א ופטור מד"ש שלא ישמע דא"ל דנקיט שוכר לאשמועי' דאפי' שוכר פטור מד"א שאין זה שום חידוש וא"א דבשוכר לא שייך שלד"ע מאי קושי' דנקיט שוכר לאשמועי' דפטור מד"א דל"מ באומר דפטור מד"א דאשד"ע אלא אפי' דלא שייך

אשלד"ע מ"מ פטור מד"א דהעדיסהן עיקר הגרמה א"ו דלענין אשלד"ע אין חילוק בין שוכר או לא וז"ב ואולי גם הרב בעל נ"מ לא כ"כ אלא בשאר דברי' דלא שייך בהו שליחו' כגון עכו"ם וחש"ו בשוכרי' שליחות משא"כ אשלד"ע אין חילוק בין שוכר או לא והנלפענ"ד כתבתי: שאלה לז' שלום רב לכבוד אהובי ידידי המופלג השנון טובא ספרא רבה ותנא תוספאה כש"ת מוה' יוסף חיים נ"י: גי"ק קבלתי ביום א' שבוע העבר וראיתי שר"מ עושה סנגרין לדבריו והנה אף שאין הדבר נחוץ בזה כי אויבינו פלילים מ"מ נדרשתי לאשר בקשוני להשיבו דבר והנה אף שנהניתי מפלפולו דר"מ מ"מ אם לדין יש תשובה בראשונה מ"ש רו"מ ליישב דבריו מ"ש דהו"ל משואיל"מ וע"ז השגתי כיון שיש וועקסיל לכשנגדו הו"ל הילך כמבואר בפ"ה וע"ז השיב ר"מ דיש חילוק בין כשהנתבע מודה בדבר או שהנתבע אינו רוצה לשלם וכופר בדבר כמ"ש הש"ך בס"י ע"ה סק"ב דבכופר במה שבשטר לא ה"ל הילך אם לא שמודה בדבר אז חשוב הילך אלו הן ת"ד והנה דבר זה ליתא כלל דהא דיש חילוק בין מודה לכופר אינו אלא בדבר שאינו ביד הנתבע אלא דהודאה בשטר חשוב הילך כיון שאינו יכול לכפור ובזה מחלקינן דאם כופר בשטר לא חשוב הילך אבל כל היכא שההודאה הוא ביד הנתבע ודאי מיחשב הילך אף שכופר ואח"כ נתברר עפ"י ב"ד או עפ"י עדים שחייב לו דהא הש"ך גופי' כתב שם בשיטת רש"י דאף שכופר בשטר מ"מ היבא שיש לו קרקעות חשוב השטר כיון שנכסיו משועבדים לו וכן מוכח שם מדברי רש"י להדיא דאף שהס"ד בש"ס דנשבעין על שיעבוד קרקעות מ"מ חשוב השטר הילך אף בכופר.

כיון דקרקעותו משועבדי' לו הוי כאילו הם ביד התובע וחשוב הילך אף בכופר יע"ש ועוד ראה ברורה לזה מהא דפ"ק דמציעא ד"ד דאמר אלא כי אתמר דאמר מנה לי בידך והלא אומר אין לך בידי אלא חמישים והילך חייב ותנא תונא שנים או חזין בטלית והא הכא דתפס אנן סהדי דמאי דתפיס הילך הוא ופרש"י דאנן סהדי משום העדאת עדים וקתני ישבע ומסיק הש"ס התם דר"ש דס"ל הילך פטו' מוקי דמתני' תקנת חכמי' הוא ומאי קושיא דהא במתני' כא' טוען כולה שלי וכופר בכולו ואפ"ה מיחשב הילך א"ו היכא שהדבר בעין ביד התובע אין חילוק בין מודה לכופר ועדים מכחישים אותו דסוף סוף הילך הוא לפי העדאת עדים ולא מיחשב מב"מ כלל וז"ב: אך באמת לענין דינא כבר כתבתי בתשובה הראשונה דאין צריך לבא לזה כיון שיש ריבת בהשטר נאמן בטענתו במיגו דפרע כיון שהיא מלוה ע"פ אלא דצריך שבועה כיון שא"נ אלא במיגו דטענת יש לי בידך כנגדו א"נ אלא בשבועה ומ"ש רו"מ דהוה כא"י אם פרעתי דאין צריך שבועה ושכ"מ מדברי הש"ך ס"י ע"ה ס"ק ז"ך לא ידעתי שום משמעות לזה דהתם כוונת הש"ך הוא אם נאמן בשבועה וגם אף אם טוען שמא יש לי בידך כנגדו וא"י אם נפרעתי וגם התובע טוען כן אלא שזה חוב שהוא תובעו הוא חייב לו בודאי כבר פסק הגאון מהר"י הלוי אחי הט"ז בס"י מגו דחייב הנתבע היסת שא"י כיון שהחוב ברור יע"ש ואין רצונו להאריך בזה והדברים עתיקין ומ"ש בתשובה הראשונה דיש לפקפק דאולי יש להנתבע ג"כ מיגו שלא הי' בו ריבת וע"ז התפלא ר"מ כיון שמבואר בהשאלה שיש ע"א להנתבע ע"ז שנכלל ריבת בו ובמקום ע"א ל"א מיגו הפליאה זו א"י מהו דהא דל"א מיגו נגד ע"א היינו היכא שצריך לישבע נגד העד והכא אם יעיד העד שהשטר יש בו ריבת מנ"ל שצריך שבועה כיון שאין השטר עומד לכך דהא אף בע"א

מעיד שהוא פרוע והוא תוך זמנו וטל בעהש"ט בלא שבועה כמבואר בס"ד ס"ה ואף לפי מה שהוכחתי בספרי ש"מ דבכהנ"ל נמי חייב שבועה מ"מ אינו אלא שבועה דרבנן ובכהאי גוונא אמרינן מגו נגד ע"א כמבואר בס"י נ"ח והדרני בי כי לא שייך מגו כלל אצל בעהש"ט כיון שהוא טוען ספק דשמא לא הפסיד כלל ומיגו לא שייך אלא היכא דחשבינן לי' שמשקר וכבר הרגשתי בזה תיכף לאחר שלחי התשוב' ומחקתי דברים הללו מההעתק שבידי : אך באמת כבר כתבתי שהסוחר הגעלדיע פטור מההיזק משום דאין שלד"ע ומ"ש ר"מ דיש לחייבו כגון שהיה יכול ליטול ממנו הוועקסיל שבידו ו למחות בו לא שייך אשלד"ע וע"ז השבת כיון דעל גוף השליחות פטור משום דאין שלד"ע פטור נמי אף במה שלא היצילו אח"כ כמו בזרק כלים מראש הגג כו' וע"ז הקשה מעכ"ת מהא דמבואר ס"ס תס"א באבנו סכיננו ומשאו שהניחם בראש גגו ונפלו ברוח שאינה מצויה והיו לו פנאי דסלקו דחייב וכן אם טען כד ונתקל ונשבר הכד דפטור דנתקל לאו פושע הוא ואם לאחר שנח שבירי הכד היזק בהן אדם חייב אם הי' לו פנאי לסלקו יע"ש וה"נ בנ"ד ובאמת לק"מ דהתם חייבה התורה על נזק הבור דרחמנא חייבין אם לא עביד שמירה לממונו שלא יזוק בדבר שיכול לבא לידי היזק ולכך אם הניח ממונו במקום שיכול לבא היזק לאחריו חייב משא"כ הכא אטו הוועקסיל וההרשאה בני היזיקא נינהו הא כל ההיזק עבור האדם שהוא בן דעת א"כ אף שיכול לסלק ההיזק מ"מ הכא לאו מידי עביד מידי דהוה אדם שדחף שור חבירו לבור בכוונה שבעל הבור פטור אף שבעל הבור פשע שעשה הבור ולא כסהו מ"מ כיון שהיזקו בא ע"י בן דעת פטור בעה"ב כמבואר בס"י ת"מ סל"ד וה"נ כיון שמסר הוועקסיל להשליח פטור כיון דאשלד"ע א"כ אף שהשליח הזיק לאחריו ע"י ממונו השליח חייב ולא המשלח כיון שמסרו לבן דעת והוא לאו מידי עביד וגם בשלח הבעירה ביד פקח הפקח חייב אף שהפקח הזיק ע"י ממונו של המשלח פטור המשלח אף שע"י ממונו הזיק מ"מ כיון שע"י בן דעת נעשה הדבר הוי כמסרו לשומר שהשומר חייב כמבואר בס"י ת"ח ס"ח ע"ש וגם מ"ש רומעכ"ת דבשוכר ל"ש אשלד"ע וע"ז הבאתי ראי' מההוא דהשוכר עדי שקר פטור מד"א וחייב בד"ש והיינו משום דאשלד"ע דל"ל הטעם משום דהעדים הן עיקר הגרמא כמ"ש הסמ"ע דא"כ אמאי כתבו התוס' ס"פ הכונס דהא דנקטו שוכר למיפטרי' בד"א אין בו שום חידוש הא יש חידושי' באומר פטור מטעם דאשלד"ע ושוכ' פטור מטעם דהעדים הן עיקר הגרמא ור"מ כתב במכתבו דכוונת התוס' דאין בזה שום חידוש דכבר שנינו שלח ביד פקח הפקח חייב משום דהוא עיקר הגורם הנה אשתמי' לר"מ ש"ס ערוך בספ"ב דקידושין דפריך הש"ס מהאי מתני דהפקח חייב ואמאי שלוחו של אדם כמותו ומשני משום דאשלד"ע הרי להדיא דשם הטעם משום דאשלד"ע ומה שהוכיח מדברי הש"ך שכ' דבתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים מהני בי' בעשאו שליח בשכר אף שכתבו המפרשים דטעמא דתופס לבע"ח כו' לא מהני משום דאשלד"ע והוא מדברי פ"י פרק הכותב תמהני אטו גברא אגברא קרמית הש"ך לא ס"ל טעם זה ובודאי כל היכא שעושה שליח לד"ע ל"א שלוחו של אדם כמותו אף ששכרו וכמו שהוכחתי ועוד ראייה גדולה לזה מפ' שור שנגח דף נ"א דפריך התם הש"ס בור של שני שותפין ה"ד הניחא אי ס"ל כר"ע כו' אלא אי ס"ל בור ברשותו פטור היכא משכחת לה דחייב בר"ה ובר"ה בור של שני שותפים היכא משכחת אי דשוי' שליח תרווייהו זיל כרי לן ואזיל כרא להו

אשלד"ע ואי דכרא האי חמש והאי חמשא נסתלקו מעש ראשון כוי ואי אמרת דבשוכר לא שייך אשלד"ע מאי קושיא בור של שני שותפי' היכי משכחת לה הא משכחת לה דאמרי תרווייהו זיל כרא לן בשכר ואזיל כרא להו דבזה אין שייך אשלד"ע והוי בור של שני שותפין וסתמ' דמילת' כך הוא דאין אדם עשוי לכרות בור לחבירו בחנם א"ו דאף בשכר שייך אשלד"ע וכן מבואר להדי' רש"י דף נ"ג ע"א ד"ה לפניו מקול הכריי' חייב ואמאי נימא כורה גרם לו וכורה פטור דגרמא בעלמא הוא וכשאין הכורה בעל הבור עסקינן אלא שהוא שכירו וכגון שהית' בור כרוי' ועומד' קודילכן דאי האי כרייה הוי כורה חייב דאשלד"ע דאסור לקלקל ר"ה עכ"ל הרי להדיא דאף בשכירו שייך אשלד"ע וכדמוכח מהש"ס שהבאתי ובאמת מזה יש ללמוד שכל הני שאינן בני שליחות כגון עכו"ם חש"ו אפי' בשכר נמי לא מהני ופטור השולחן דלא כבעל נתיבות משפט דהנה בשיטה מקובצ' הביא לשון הרשב"א בהא דפריך הש"ס אין שלד"ע וז"ל כלומר דברי הרב ודברי התלמוד דברי מי שומעין וקשיא לי דילמא דשוי שליח לעכו"ם ונ"ל דאין שליחות לעכו"ם ואפילו אינהו לדידן כדאמרי' פ' א"נ הרשב"א ז"ל ע"כ ואי אמרת דבשכר יש לעכו"ם שליחות אכתי קשה לוקמ' בשליח גוי ובשכר א"ו דאף בשכר אין שליחות לעכו"ם אך לכאור' קשה על הרשב"א מאי קושיא הא איכא למ"ד בפ"ק דב"מ דאף דאין השליח בר חיובא אין שליח לדבר עביר' משו' דאי בעי עביד ואי לא בעי לא עביד וי"ל דקושי' הרשב"א הוא דהל"ל להש"ס לומר הניח' למ"ד דהיכ' דהשליח לאו בר חיוב' חייב וגם אפשר לומר דבעכו"ם כ"ע מודו דלא שייך אשלד"ע כמו שכתב הרב בעל מ"ל פ"ה מה' מלו' ולוה דין י"ד יע"ש ובש"ך בי"ד פי' ק"ס ס"ק כ"ג ע"ש סוף דבר דמ"מ מדברי הרשב"א מוכח דס"ל דאין שליחות לעכו"ם אף ששכרו ודלא כבעל נ"מ וק"ל זה הנלע"ד ישראל איסר סליק